



**ÜZEYİR GÜNDÜZ'ÜN ÇOCUK KİTAPLARINDAKİ
EĞİTSEL DEĞERLER**

Öznur BARİN

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. M. Hilmi UÇAN

Haziran, 2019

Afyonkarahisar

**T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ÜZEYİR GÜNDÜZ'ÜN ÇOCUK KİTAPLARINDAKİ
EĞİTSEL DEĞERLER**

**Hazırlayan
Öznur BARİN**

**Danışman
Prof. Dr. M. Hilmi UÇAN**

AFYONKARAHİSAR 2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans olarak sunduğum “Üzeyir Gündüz’ün Çocuk Kitaplarındaki Eğitsel Değerler” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

....../....../2019

Öznur BARİN

İmza

XXXXXX

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Mehmet Hilmi UÇAN
Jüri Üyeleri : Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ
: Dr. Öğr. Üyesi Bayram ÇETİNKAYA

İmza

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Öznur BARİN' in “Üzeyir Gündüz’ün Çocuk Kitaplarındaki Eğitsel Değerler” başlıklı tezi, 14/06/2019 günü saat 10:30’ da Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliği’ nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

ÖZET

ÜZEYİR GÜNDÜZ'ÜN ÇOCUK KİTAPLARINDAKİ EĞİTSEL DEĞERLER

Öznur BARİN

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Haziran 2019

Tez Danışmanı: Prof. Dr. M. Hilmi UÇAN

Çocuğun kişiliğinin, ruhunun ve bilincinin gelişmesinde çocuk kitaplarına büyük pay düşmektedir. Çocuğun gelişmeye başlaması anne karnında başlar. Yani çocuk ilk eğitimini aileden alır. Kişiliği, ruhu, bilinci ve yapısı ailenin temel taşlarıyla inşa edilir. Daha sonra ise bu şekillenme okulla beraber devam eder.

Eğitim sayesinde çocuk yeni bir dil öğrenir ve yeni bir kimlik kazanır. Bu dil ve kimliğin kazanılmasında Türkçe kitapları, edebiyat ve çocuk kitapları büyük öneme sahiptir. Çocuk, aileden ve kitaplardan edindiği değerler aracılığıyla hayatına yön verir.

Bu çalışmada günümüz çocuk edebiyatçılarından olan Üzeyir Gündüz'ün on dört kitabındaki eğitsel değerler; evrensel, millî, dinî, kişisel ve ahlaki değerler olarak sınıflandırılmış ve ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Üzeyir Gündüz, çocuk edebiyatı, değer, değerler eğitimi

ABSTRACT

ÜZEYİR GÜNDÜZ’S EDUCATIONAL VALUES IN CHILDREN’S BOOKS

Öznur BARİN

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY

THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

DEPARTMENT OF TURKISH LANGUAGE TEACHING

June 2019

Advisor: Prof. Dr. M. Hilmi UÇAN

Children’s books have a big share in the development of the child’s personality, spirit and consciousness. The development of the child begins in the womb. So the child gets his first education from the family. Personality, spirit, consciousness and structure are built with the foundation stones of the family. Then this formation continues with the school.

Through education, the child learns a new language and gains a new identity. Turkish books, literature and children’s books have great importance in acquiring this language and identity. The child guides his life through the values he has gained from his family and books.

In this study, the educational values in fourteen books of Üzeyir Gündüz, one of the contemporary children’s writers; classified as universal, national, religious, personal and are revealed.

Keywords: Üzeyir Gündüz, children’s literature, value, values education

ÖNSÖZ

Edebiyat, malzemesi dil olan bir sanattır. Eğitim ise bireyi istendik yönde davranışa iten çalışmaların bütünüdür. Dil ve eğitim sayesinde aktarılan değerler çocuğun şekillenip gelişmesinde önemli bir paya sahiptir. Burada aile ve eğitimin önemi de ortaya çıkmaktadır. Ailede başlayıp okulla devam eden eğitim sayesinde çocuk; bilişsel, duyuşsal ve psikolojik olarak kendini hayata hazırlar.

Çocuk edebiyatının geçmişi çok eskilere dayanır. Eskiden çocuğun kulağına söylenen ninniler, gece uyumadan önce anlatılan masallar, çocukları etrafına toplayarak anlatılan hikâyeler, destanlar ve daha birçok edebî tür çocuk edebiyatının doğmasına, gelişmesine ve ayrı bir edebiyat dalı olmasına zemin hazırlamıştır. Geçmişte çocuk edebiyatına gereken önem verilmemiş, çocuğa özgü bir edebiyata da gereksinim duyulmamıştır. İlk örneklerini XVI. yüzyıldan itibaren Batı’da gördüğümüz çocuk ve çocuk edebiyatı zamanla gelişmiş, değişmiş ve gerçek değerini bulmuştur. Türkiye’de ise ilk örneklerine Tanzimat Döneminde rastladığımız eserler nitelikli olmayıp çocuğa görelilik ilkesine de tersti. 1990’lı yıllara gelindiğinde ise nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerinin varlığını görmekteyiz.

Çocuk edebiyatı türlerinin sanatsallığının yanında eğitici yönünün de olması gerekir. Eserler yoluyla bireye aktarılan değer ve değerler eğitiminde Türkçe dersine büyük rol düşmektedir. Çocuk kitaptan edindiği bilgiler ışığında yeri geldiğinde kendine rol model seçer yeri geldiğinde ise bir davranış hayat felsefesi hâline getirir.

Edebiyatın toplumu yansıtan bir ayna olması gibi değerler de kültürün bir yansımasıdır. Bu yüzdendir ki eğitim programlarıyla öğrenciye kazandırılan değerler eğitimi hayatımızın, kültürümüzün ve davranışlarımızın ayrılmaz bir parçasıdır. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu değerler ise dil aracılığıyla olmaktadır. Masal, öykü ve roman gibi edebî türler sayesinde değerler topluma yayılabilmektedir.

Türk dilinin çok zengin olduğu herkesçe bilinen bir gerçektir. Her eserin vermek istediği bir mesaj ve kazandırmak istediği bazı değerler vardır. Bu değerler millî, kültürel, evrensel olabileceği gibi kişisel, duygusal ve estetik de olabilir.

Bu çalışmada çocuk edebiyatı yazarlarımızdan Üzeyir Gündüz’ün çocuk kitaplarındaki eğitsel değerler belirlenmiştir.

Bu çalışmada bana destek ve rehber olan, engin bilgisiyle beni daima aydınlatan danışman hocam Sayın Prof. Dr. M. Hilmi UÇAN’a teşekkürü borç bilirim.

Yüksek lisans eėitimim boyunca benden desteėini hiçbir zaman esirgemeyen anneme, babama ve kardeřlerime teřekkürü ederim.

Öznur BARİN



İÇİNDEKİLER

Sayfa

YEMİN METNİ	i
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	x
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xi

GİRİŞ	1
-------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. ÇOCUK VE ÇOCUK EDEBİYATI	6
1.1. ÇOCUK VE TANIMI	6
1.2. ÇOCUK - EDEBİYAT İLİŞKİSİ VE ÇOCUK EDEBİYATI	7
1.3. BATI'DA VE TÜRKİYE'DE ÇOCUK EDEBİYATI	10
1.3.1. Batı'da Çocuk Edebiyatı	10
1.3.2. Türkiye'de Çocuk Edebiyatı	12
1.4. ÇOCUK EDEBİYATI ESERLERİNDE BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLER	15
2. DEĞER VE DEĞERLER EĞİTİMİ	20
2.1. DEĞER VE DEĞERLER EĞİTİMİ NEDİR?	20
2.2. DEĞERLERİN ÖZELLİKLERİ	23
2.3. DEĞERLERİN SINIFLANDIRILMASI	26

İKİNCİ BÖLÜM

1. ÜZEYİR GÜNDÜZ'ÜN HAYATI VE ESERLERİ	29
1.1. ÜZEYİR GÜNDÜZ'ÜN HAYATI	29
1.2. ÜZEYİR GÜNDÜZ'ÜN ESERLERİ	30
2. ÇOCUK EDEBİYATI BAĞLAMINDA ÜZEYİR GÜNDÜZ	32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BULGULAR VE YORUM

1. ÜZEYİR GÜNDÜZ'ÜN ÇOCUK KİTAPLARININ ÖZETLERİ	34
1.1. HÜZÜN ÇORBASI	34
1.2. ÇOCUKTUM UFACIKTIM HAK İÇİN YOLA ÇIKTIM	35
1.2.1. Ülkesiz Çocuklar	35
1.2.2. Haitili Çocuklar	36
1.2.3. Manitra	36
1.2.4. Romen	37
1.2.5. Filipinli Küçük Kızlar	37
1.2.6. Briyan İle Briyoni	38
1.2.7. Amadu	38
1.2.8. Meyna	39
1.2.9. Muhammed	39
1.2.10. Küçük Çina	40
1.2.11. Antonino	40
1.2.12. Lena	41
1.3. KOMŞU KOMŞU AÇ MISIN?	41
1.3.1. Dostluk Yarışı	41
1.3.2. Akıllı Ördek Hanım	43
1.4. YAĞMUR GÖZLÜ ÇOCUK	44
1.4.1. Yağmur Gözlü Çocuk	44
1.4.2. Kazlar Prensesi	44
1.4.3. Ölümsüz Örümcek Adam	46
1.5. ORMANA BIRAKILAN KIZ	47
1.5.1. Ormana Bırakılan Kız	47
1.5.2. Peri Kızları Tatil Yapmaz	48
1.5.3. Korkak Ayıcık	49
1.5.4. Savaş Delisi Kral	50
1.6. ERDEM'İN HAZİNESİ	51
1.6.1. Erdem'in Hazinesi	51
1.6.2. Saftirik Eşek	52
1.7. AFRİKALI KELOĞLAN	54
1.8. BİR KÜÇÜK NASRETTİN VARMIŞ	55
1.9. SİHİRLİ TEBEŞİR	60
1.9.1. Sihirli Tebeşir/Şeytan Çıkmazı	60
1.9.2. Ester'in Defteri/Kader Çıkmazı	61
1.10. KÜÇÜK VETERİNER	63
1.11. SAKINCALI YUMURCAK	66
1.12. ÜÇ KİŞİLİK MUTLULUK	68
1.13. ÖLÜME 120 DAKİKA	70
1.14. ADALET UĞRUNA	73

2. ÜZEYİR GÜNDÜZ'ÜN ÇOCUK KİTAPLARINDAKİ EĞİTSEL DEĞERLER	76
2.1. EVRENSEL DEĞERLER	76
2.2. MİLLÎ DEĞERLER	99
2.3. DİNÎ DEĞERLER	105
2.4. KİŞİSEL DEĞERLER	120
2.5. AHLAKÎ DEĞERLER	153
SONUÇ VE ÖNERİLER	175
KAYNAKÇA	179



TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Gündüz'ün Çocuk Kitaplarındaki Evrensel Değerlerin Dağılımı	76
Tablo 2. Gündüz'ün Çocuk Kitaplarındaki Millî Değerlerin Dağılımı	100
Tablo 3. Gündüz'ün Çocuk Kitaplarındaki Dinî Değerlerin Dağılımı	106
Tablo 4. Gündüz'ün Çocuk Kitaplarındaki Kişisel Değerlerin Dağılımı	120
Tablo 5. Gündüz'ün Çocuk Kitaplarındaki Ahlakî Değerlerin Dağılımı	153



KISALTMALAR DİZİNİ

AK	: Afrikalı Keloğlan
akt.	: Aktaran
AU	: Adalet Uğruna
BKNV	: Bir Küçük Nasrettin Varmış
C.	: Cilt
ÇUHİYÇ	: Çocuktum Ufacıktım Hak İçin Yola Çıktım
Ed.	: Editör
EH	: Erdem'in Hazinesi
fel.	: Felsefe
HÇ	: Hüzün Çorbası
KKAM?	: Komşu Komşu Aç Mısın?
KV	: Küçük Veteriner
mat.	: Matematik
OBK	: Ormana Bırakılan Kız
Ö120D	: Ölüme 120 Dakika
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
ST	: Sihirli Tebeşir
SY	: Sakıncalı Yumurcak
TDK	: Türk Dil Kurumu
ÜKM	: Üç Kişilik Mutluluk
vb.	: Ve benzeri
YGÇ	: Yağmur Gözlü Çocuk

GİRİŞ

Çocuk edebiyatı, edebiyat biliminin önemli bir alanıdır. Çünkü çocuğun dünyasına seslenen bu eserlerin önemi herkesçe kabul edilen bir gerçektir.

“Çocuk edebiyatı (yazını), erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır. Dil, yazı, çizgi, resim sanatının ortak ürünü olan çocuk edebiyatı; edebiyatın dışında, altında veya edebiyat içinde basit bir tür değildir. Aksine edebiyatın içinde en incelikli alandır” (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2013: 4).

Kültürün taşıyıcı olan dil sayesinde çocuklar duyduğunu, gördüğünü ve okuduğunu yeri gelir kendine rol model seçer, yeri gelir bazılarını hayatına katar, yeri gelir bazılarını ayıklar. Kendince iyi olanı seçen çocuk, kötü olanı da hayatına almaz. En büyük dil sermayesi olan kitaplar sayesinde çocuk, değerlerini öğrenir. Bu değerleri öğrenmede en büyük yardımcıları ise aile, okul ve kitaplardır. Kaplan’ın dediği gibi “Her edebi eserde hayat ve kültürün bir parçası görünür” (Kaplan, 1983: 12). Bu yüzden eğitsel metinlerin çocuğun gelişiminde ve şekillenmesindeki rolü inkâr edilemez.

Bu çalışmada Üzeyir Gündüz’ün 14 çocuk kitabı incelenmiş, değerler; evrensel, millî, dinî, ahlaki ve kişisel değerler olarak sınıflandırılmıştır. Bu kitaplardan 9 tanesi masal ve 5 tanesi de romandan oluşmaktadır. 9 masal kitabı içerisinde toplam 28 masal bulunmaktadır. Bu kitapların hitap ettiği kitle ise 7 - 13 yaş grubudur. Bazı kitaplarda hitap edilen kitle bilgisi varken bazılarında hitap edilen kitle bilgisi yoktur.

Şahsıma ait olan cümlelerde ve özet halinde yapılan alıntılarda TDK’nin Yazım Kılavuzu dikkate alınmıştır. Metin içinden yapılan alıntılarda ise metne bağlı kalınmıştır.

Bu bölümde; problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın kapsamı ve sınırlılıkları, araştırmanın yöntemi, araştırmanın evren ve örnekleme, verilerin toplanması ve analizi hakkındaki bilgilere yer verilmiştir.

PROBLEM DURUMU

Çocuk ve çocukluk kavramı ile ilgili birçok tanım vardır. İlk öncelikle çocuk ve çocukluğun kapsadığı yaş grubunu bilmek gerekir çünkü yazar kitaplarını kaleme alırken bu hedef kitleyi bilmelidir. Çocuk, erken çocukluk döneminden (0-2 yaş) başlayıp ergenlik dönemi (13-14 yaş) arasındaki yaş sınırını ifade eder.

Çocuk, Türk Dil Kurumu sözlüğünde ise şu şekilde tanımlanmıştır:

“1. Küçük yaştaki kız veya erkek, 2. Soy bakımından oğul veya kız, evlat, 3. Bebeklik ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak, 4. Genç erkek, 5. Büyükler arasında daha az yaşlı olan kişi, 6. Büyüklere yakışmayacak, daha çok küçüklerin yapabileceği gibi davranan kimse, 7. Belli bir işte yeteri kadar deneyimi ve yeteneği olmayan kimsedir” (2011: 556).

Çocuğu zihinsel, psikolojik ve ruhsal olarak geliştirmek adına dil önemli bir rol üstlenir. Ana dili çocuğa öğretilirken yanında değer ve değerler eğitimi de verilir. Çocuk küçük yaşta ne verilirse onu almakta, ne öğretilirse onu yapmakta, ne söylenirse ona göre hareket etmektedir. Bu bakımdan çocuktan iyi çıktılar almak isteniyorsa ona iyi çıktılar verilmelidir. Bu konuda çocuk edebiyatçılarına büyük görev düşmektedir.

Ana dilini iyi öğrenen çocuk diğer derslerde de başarılı olur. Çünkü dil, bizim kimliğimizdir. Anadilinin öğretiminde ve eğitiminde kullanılan metinler, aynı zamanda değerlerin de taşıyıcısıdır. Çünkü millete ait değerler edebî eserler aracılığıyla çocuğa verilir. Çocuk metni okuyunca dilin zenginliğinin farkına varır. Kaplan bu konuda şunu der: “Günlük dil, veya edebi dil, baştanbaşa bir kültür hazinesidir. Türkler içinde yaşadıkları her medeniyet çağında dili halı gibi işlemişlerdir” (Kaplan, 1983: 12).

Bu bilgiler doğrultusunda Türkçe dersinde çocuğa okuma zevki aşılmalı, çocuğun seveceği türden kitaplar okutturulmalıdır. Burada dilin öğretiminde, örgün eğitim kurumları en önemli öncü konumundadır.

“Cumhuriyet’ten bugüne ele alınan Türkçe programlarına bakıldığında 1924 İlk mekteplerin Müfredat Programları, 1926 İlk Mektep Türkçe Müfredat Programı ve 1930 Yeni İlk mektep Türkçe Müfredat Programı’nda doğrudan kültür aktarımı ile ilgili bir ifadeye rastlanmamaktadır. 1936 Yeni İlkokul Müfredat Programı, 1948 İlkokul Programı, 1968 İlkokul Programı, 1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programı ve 2005 İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı, sınırlı sayıda olmakla birlikte kültür aktarımına yönelik amaçlara sahiptir” (Melanlıoğlu, 2008: 72).

Her dönemde varlığını koruyan Türkçe dersi, değerler eğitiminin çocuğa aktarılmasında her zaman öncü olmuştur. Bu bakımdan çocuk kitaplarının niteliği,

içerdiği değerler ve sağladığı faydalar her zaman incelenmesi gereken bir konu olmuştur.

Bu araştırmada Üzeyir Gündüz'ün çocuk kitaplarındaki değerler; evrensel, millî, dinî, ahlaki ve kişisel değerler olarak beş gruba ayrılarak incelenmiştir. Kitaplarda hangi değere ne kadar sıklıkla yer verildiği ortaya konmuştur.

PROBLEM TÖMCEİ

Üzeyir Gündüz'ün çocuk kitaplarındaki eğitsel değerler nelerdir?

Alt Problemler

1. Üzeyir Gündüz'ün çocuklara yönelik kitaplarındaki değerler nelerdir?
2. Çocuklara yönelik olan bu değerler eserlerde nasıl verilmiştir?
3. Değerlerin çocuğa kazandırdığı nitelikler nelerdir?
4. Değerler neden bu kadar önemlidir?

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın temel amacı günümüzün çocuk edebiyatı sanatçısı olan Üzeyir Gündüz'ün kitaplarındaki değerleri tespit etmektir.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

“İlk kez 1918’de Znaniecki tarafından sosyal bilimler literatürüne kazandırılan değer kavramı Latince ‘değerli olmak’ veya ‘güçlü olmak’ anlamına gelen *valere* kelimesinden türetilmiştir” (Bilgin, 1995: 83). Bundan yola çıkarak değer kavramı kişiye kazandırılan değerli ve güçlü olan nitelikler olarak da tanımlanabilir. Bu niteliklerin çocuğa kazandırılmasındaki en etkili olan edebî metinler ise değer açısından oldukça zengin araçlardır.

Bu açıdan çocuk kitaplarında değerler bakımından katkısı olan Üzeyir Gündüz'ün incelenmesi önem arz etmekle beraber çocuk edebiyatına kaynak olması bakımından da önemlidir.

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI

Araştırma, Üzeyir Gündüz'ün çocuklar için yayınladığı on dört kitabını kapsamaktadır:

1. Adalet Uğruna
2. Ölüme 120 Dakika
3. Üç Kişilik Mutluluk
4. Küçük Veteriner
5. Sakıncalı Yumurcak
6. Sihirli Tebeşir (Toplamda 2 masal bulunmakta)
7. Yağmur Gözlü Çocuk (Toplamda 3 masal bulunmakta)
8. Erdem'in Hazinesi (Toplamda 2 masal bulunmakta)
9. Ormana Bırakılan Kız (Toplamda 4 masal bulunmakta)
10. Komşu Komşu Aç Mısın? (Toplamda 2 masal bulunmakta)
11. Afrikalı Keloğlan
12. Bir Küçük Nasrettin Varmış
13. Hüzün Çorbası
14. Çocuktum Ufacıktım Hak İçin Yola Çıktım (Toplamda 12 masal bulunmakta)

Bu eserler temel değerler etrafında evrensel, millî, dinî, ahlaki ve kişisel değerler olarak sınıflandırılmak bakımından incelemekle sınırlı tutulmuştur.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma bir durumu ortaya koyma amacı taşıdığından betimsel tarama modelinde ve tarama modellerinden olan doküman inceleme metodu esas alınarak gerçekleştirilmiştir. “Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu

olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır” (Karasar, 2007: 77).

Doküman incelemesi ise Çelik tarafından şu şekilde özetlenmiştir: “Doküman incelemesi nitel araştırmada doğrudan gözlem ve görüşmenin olanaklı olmadığı durumlarda veya görüşme ve gözlemin geçerliliğini arttırmak amacıyla da kullanılabilir bir metot olup genellikle dilbilimcilerin de kullandığı, olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analiz edilmesini kapsar” (Çelik, 2016: 46).

ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmamızın evrenini Üzeyir Gündüz’ün çocuklar için yazdığı kitaplar oluşturmaktadır.

Üzeyir Gündüz’ün çocuklar için yazdığı birçok kitabı bulunmaktadır. Araştırmamızın örneklemini ise çocuk edebiyatı kitapları arasından seçilen 9 masal kitabı ve 5 romandan oluşmaktadır. 9 masal kitabı içerisinde toplam 28 masal bulunmaktadır.

VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ

Çalışmada literatür taraması yapılarak çocuk edebiyatı ve değerler eğitimi ile ilgili kaynak taraması yapılmıştır. Değerler ile ilgili ortak bir sınıflandırma olmadığından değerleri metinlere bağlı kalarak sınıflandırma yoluna gidilmiştir. Daha sonra ise Üzeyir Gündüz’ün on dört kitabı taranarak tespit edilen değerler evrensel, millî, dinî, ahlaki ve kişisel değerler olarak sınıflandırılmış ve yorumlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1. ÇOCUK VE ÇOCUK EDEBİYATI

1.1. ÇOCUK VE TANIMI

Geçmişten günümüze kadar birçok çocuk tanımı yapılmış ve çocuğa gösterilen ilgi ve bununla beraber çocuk edebiyatı eserleri de gün geçtikçe artmıştır. Çocuk, çocuğun eğitime yönelik bu yoğunlaşma “çocuk” kavramına farklı yönlerden yaklaşımlarına sebep olmuştur:

“Çocuk kendine has birtakım gelişimsel özellikler gösteren, kendi ilgi alanı ve algılarına göre tepkiler veren bu süreçte merak, keşif ve öğrenmeye açık olan bir varlıktır” (Arıcı, 2016: 1).

Osmanlı Türkçesi sözlüğünde ise çocuk “1. Küçük yaşta olan insan yavrusu, tıfl, sabî. 2. Genç, delikanlı” (Parlatır, 2011: 301) olarak tanımlanmış. Tıfl ve sabî kelimelerinin de günümüz karşılığı “küçük çocuk”tur. “Çocuk, doğum ve ergenlik çağı arasındaki dönemi yaşayan 0-15 yaş grubundaki küçük insandır” (Bastem, 2018: 17). “İki yaşından ergenlik çağına kadar büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu, henüz ergenlik dönemine erişmemiş kız ve erkek” (Yalçın ve Aytaş, 2005: 13). Bunlardan hareketle çocuk kavramının özel bir dönemi kapsadığı ve özel bir kavram alanı olarak öne çıktığını görmekteyiz. Her ne kadar dönem olarak kısa olsa da aktarılan bilgiler ve verilen değerler bakımından da bir o kadar önemli bir dönemi teşkil eder.

İslam dinine göre bir çocuk tanımı yapmak isteyen Çalışkan ise çocuk sözcüğünün karşılığı için şunları söyler:

“*ibn, veled* (çoğulu *evlâd*), *gulâm, sağır, zürriyyet, hafede, ehl, âl, yetim, rebâib...* kelimeleridir. Kullanıldıkları yer ve üslûp bakımından genellikle bu kelimelerle henüz bülûğ çağına ermemiş insan kastedilmektedir. Bunun yanında gerek fıkıh kitaplarında, gerekse çocuk gelişimi ve eğitime yer veren bazı eserlerde, bu devrenin kendi içindeki gelişim safhaları dikkate alınarak her safhadaki çocuk için, hatta kız ve erkek çocuklar için ayrı ayrı kelimeler de kullanılmıştır...” (Çalışkan, 2001: 413)

Çocuk ve çocukluk kavramını Baş, fizyolojik, zihinsel, ruhsal, sosyal gelişim ve hukuki bakış açısı gibi etmenler etrafında incelemiştir. Fizyolojik açıdan ergenliğin başlaması, zihinsel açıdan soyut düşüncenin gelişimi, ruhsal açıdan benlik ve duygusal gelişim süreci, sosyal açıdan bireyin topluma intibakı, hukukî açıdan temel insanlık haklarının kazanım süreci, reşitlik vb. yönler çocuk kavramının sınırlarını değiştirmektedir. Bu açıdan çocuk ve doğal olarak da çocukluk ülkeden ülkeye, kültürden kültüre, hatta aynı kültürün altındaki iç kültürler arasında bile farklı yerlerde olabilir ve değerlendirilebilir (Baş, 2013: 470). Çocuğu tek bir çerçeveye sığdırmak mümkün değildir. Çünkü çocuk ve çocukluğun alanı geniş ve bir o kadar da zengindir. Onu bir kültürün içine sığdırmak, sınırlarını çizmek neredeyse imkânsızdır. Çocuk ve çocukluk, sınırları aşan bir olgudur.

Çocuk en geniş tanımıyla 2-15 yaş arası dönemi kapsayan, kendine has özellikleri olan, dünümüz, bugünümüz ve yarınımız olan, kültürden etkilenen ve kültürü etkileyecek olan sosyal bir varlıktır.

Geçmişten geleceğe uzanan çocuk kavramı her alanda, farklı yönleriyle karşımıza çıkmaktadır. Yeri gelir bir tekerlemede, ninnide, deyim veya atasözlerinde görürüz kendisini. Örneğin; “Çocuğa iş buyuran, ardınca kendi gider.”, “Çocuğun bulunduğu yerde dedikodu olmaz.”, “Çocuk düşse kalka büyür.”, “Çocuktan al haberi.” atasözlerinde ve “Çocuk gibi sevinmek, çocuk kalmak vb.” deyimlerinden çocuğun değeri ve yeri anlaşılmaktadır.

1.2. ÇOCUK - EDEBİYAT İLİŞKİSİ VE ÇOCUK EDEBİYATI

TDK Türkçe Sözlüğü çocuk kavramını “bebeklik ve erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak” olarak tanımlamıştır (TDK, 2011: 556). Bu yaş grubundaki bireylerin yetiştirilmesi önemli olduğundan bu alana özgü bir edebiyatın belli başlı özellikleri barındırması gerekir. Çünkü çocuk ve çocukluk kavramı önemli kavramlardır. Zamanla önemi artan çocuk beraberinde çocuk edebiyatı denen edebiyat biliminin doğuşuna zemin hazırlamıştır.

Çocuk ve edebiyat ilişkisini kavramak için öncelikle edebiyatın tanımı bilinmelidir. “Edebiyat(yazın) ise; durum, gözlem, duygu, düşünce, düş ve olayların dil aracılığıyla etkili ve güzel bir biçimde anlatılmasıdır” (Çelik, 1998: 203).

Önemli düşünürlerimizden Cemil Meriç, edebiyatın iki anlamı üzerinde durmuştur:

“1) Geniş anlam: Edebiyat, aktarılan ifadedir. Esas olan aktarılıştır. Dil vasıtası ile insandan insana ve nesilden nesile aktarılan her beşeri ifade edebiyattır. 2) Dar anlam: Güzel yazılar. İnsan (fert veya topluluk olarak) düşünce ve duygularını dil vasıtasıyla ifade etmek isteyince, karşısına belli bir biçim çıkar. Bu biçim, kendi biçimi, ifade etmek istediği konuya en uygun olan biçimdir; hem ifade etmek istediği konuya, hem de uyandırmak istediği etkiye. Bu etki, coşkunluk, hayranlık, inandırma olabilir. Demek ki edebiyatın bir başka yönü var; sanat yönü” (Meriç, 1980: 16-17).

Edebiyat Arapça bir kelime olan “edep” kökünden gelmektedir. Edep ise TDK Türkçe Sözlüğünde; “1. Toplum töresine uygun davranma 2. İyi ahlak, incelik, terbiye” demektir (TDK, 2011: 754). Bu yüzdendir ki edebiyatın terbiye etme, ahlak ve topluma uyum sağlama gibi işlevlerinin olduğu açıktır. Çocuk bunları metinler aracılığıyla öğrenir, kavrar ve içselleştirir.

Çocuk ve edebiyat ayrılmaz bir ikili olduğundan ayrı bir edebiyat bilim alanı olan çocuk edebiyatı doğmuştur. Asırlardan beri var olan çocuk için ayrı bir edebiyat alanı yoktu. O sadece küçük bir yetişkin olarak vardı. Çocuk eğitimi, çocuk kavramı ve çocuk edebiyatı üzerinde erken zamanlarda yoğunlaşmamakla beraber çocuk için yazılan kitapların azlığı da dikkat çekicidir. Ancak zamanla çocuğun önemi anlaşılmış, çocuk edebiyatı denen ayrı bir edebiyat sahası oluşmuştur. Çocuk edebiyatı “hak ettiği ilgiyi 1970’lerden itibaren görmeye başlamıştır” (Gülden, 2014: 8). Bizde ise Tanzimat’la birlikte önemi anlaşılmaya başlanmış ve bu edebiyata verilen önem giderek artmıştır.

Çocuk ve edebiyat ile ilgili tanımlamalar yapıldıktan sonra çocuk edebiyatı ile ilgili tanımlara yer verebiliriz. Çocuk edebiyatı TDK Türkçe sözlüğünde “Çocukların hayatı kavramasına yardımcı olacak, hayal gücünü geliştirici, okuma sevgisini aşılayan, eğitici bir edebiyat türü, çocuk yazını” olarak ifade edilmiştir (TDK, 2011: 557). Buradan anlaşılacağı üzere çocuk edebiyatı çocuğa okuma zevki veren, hayal gücünün sınırlarını genişleten, eğitici bir edebiyat alanıdır. Metinler aracılığıyla okuma sevgisi aşılanarak eğitsel değerler çocuğa aktarılmış olur.

Şirin’e göre ise çocuk edebiyatı;

“Çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayâl, duygu, düşünce, duyarlıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen

çocuksu bir edebiyattır. Üç yüzyıllık bir dönem içinde oluşan yazılı gelenek edebî, estetik ve biçim yönünden oluşum halindedir” (Şirin, 2000: 9). Şirin sözlerine şöyle devam etmektedir: “Çocuklar için edebiyat düşüncesi ise daha yenidir. Yüzyılımızın başından bu yana okuru öncelikle çocuk olan edebiyat gündeme gelmeye başladı. Çocuklar için edebiyat yaklaşımı ise, çocuğa göre bir edebiyat yapılması yönünde yenilikçi bakış açısını belirler” (Şirin, 2000: 9).

Temizyürek, çocuk edebiyatı eserlerinin mahiyetini göz önünde bulundurarak çocuğun; hayal dünyasına hitap eden, üstün nitelikleri olan, estetik bir boyut taşıyan, kelime hazinesine uygun, ana dilini geliştirebilecek özellikte, ulusal ve evrensel değerleri içeren, psiko-sosyolojik gelişimine katkı sağlayan, severek dinlediği / okuduğu, zevk aldığı edebiyat mahsullerini “çocuk edebiyatı” içerisinde değerlendirmektedir (Temizyürek, 2003: 161).

Örgün eğitim kurumlarında verilen eğitimle çocuk yeni bir şekil kazanır ve hayata hazırlanır. Yaşamının ilk bilgilerini kitaplar vasıtasıyla öğrenir. Bu yüzden ilkokulda ana dilinin öğretimiyle beraber çocuk kitaplarla tanışır. Yeni kapılar açılır adeta kendisine. Yeni ufuklar doğar. Çocuk için kitaplar önemli hale gelmeye başlar. Burada ise çocuk edebiyatına ve çocuk edebiyatı yazarlarına büyük görevler düşmektedir. Edebiyat sayesinde çocuğun bilişsel, duyuşsal, devinişsel ve dilsel gelişimi sağlanır. Edebiyatın ana malzemesi olan dille çocuk her yönden gelişir. Ana dilini iyi öğrenen birey diğer derslerinde de başarılı olur. Buradan hareketle çocuk edebiyatının katkısı inkâr edilemez bir gerçek halini alır.

Yazınsal ürünlerde dilin önemine vurgu yapan Demirel ise çocuk edebiyatını şu şekilde tanımlamaktadır:

“Temel malzemesi dil olan ve bu dil aracılığıyla çocuğun gelişim özelliklerini dikkate alarak onların hayal dünyalarına hitap eden, onları bayağılıktan ve çirkinlikten uzak tutan, onun anlama, kavrama ve yorumlama yeteneklerine katkıda bulunan, bir başka ifadeyle ona bu imkânları sağlayan, onu bir yandan eğitirken bir yandan da eğlendiren, ona hoşça vakit geçirten yazılı ve sözlü eserlerin bütününe verilen addır” (Demirel, 2010: 45).

Çocuk edebiyatı çalışmalarında önemli isimlerden biri olan Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatı hakkındaki görüşlerini üç maddede toplamıştır:

“a. Bazı yetişkinler, çocuk kitabının, yetişkinlere hitap eden bir temanın basite indirgenmiş bir edisyonu olması gerektiğini düşünürler. Bu görüş, çocuğun kendine özgü bir dünyası olduğunu kabul etmek yerine, onu ‘minik yetişkin’ olarak görür.

b. Bir diğerk görüşte, çocukluk döneminin insan yaşamında kısa bir yer tuttuğı; bu nedenle çocukluk deneyimlerinin önemsiz, hızla geçilmesi gereken bir dönem olarak düşünülmesi anlayışı yer etmektedir.

c. Üçüncü görüş ise, çocuk edebiyatının yetişkin edebiyatından farklı olduğı, edebî tarafından çok, ahlaki ve pedagojik yönlerinin önemli olduğı biçimindedir” (Şirin, 2002: 42).

Bu ortak görüşlerden hareketle kısacası çocuk edebiyatı; çocuğun kişisel, psikolojik, bilişsel, devinişsel özelliklerini dikkate alarak hazırlanmış, çocuğa okuma zevki verirken aynı zamanda eğlendiren, estetik değeri yüksek olan, sözlü ve yazılı eserlerin bütününe içine alan ve malzemesi dil olan eserlerin bütününe verilen addır.

1.3. BATI’DA VE TÜRKİYE’DE ÇOCUK EDEBİYATI

1.3.1 BATI’DA ÇOCUK EDEBİYATI

Çocuk ilk insanlığın ortaya çıkmasından itibaren var olmuş ve hep var olmaya devam edecektir. Çünkü çocuk, geçmişin ve geleceğin inşa edicisidir. Bu yüzden çocuk hep vardı ama çocuk edebiyatı ise sonradan ortaya çıkan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk edebiyatı terimi ise “20. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkmış, her yaştan çocuğı hedef alan duyarlığın ifade biçimi olarak kullanılmaya başlanmıştır” (Şimşek, 2014: 15).

“18. yüzyıla gelinceye kadar İngiltere’de aşırı dinci bir akım, Quakerizm vardı. Bu akım çocukların son derece sıkı bir disiplinle yetişmesini istiyordu. Çocuklar için hazırlanmış kitaplar, daha çok İncil’den kaynaklanan kitaplardı ve hikâyelerin sonu hep ölümle bitiyordu” (MEB, 2013: 3). Din konulu bu kitaplar çocuğa hitap etmediğı gibi çocuğa baskı yoluyla okutturuluyordu. Bu yüzden çocuktan ve çocuğa göre bir edebiyattan çok uzaktı.

Yazının kullanılmasından sonra çocuk edebiyatı ürünleri daha çok ders kitabı şeklindedir. XVI. yüzyıldan sonra ise çocuklara özgü bir edebiyatın olması tartışılmaya başlamıştır. Çocuğun eğitiminde kilisenin baskın rol oynaması sebebiyle kutsal kitaplar ve içerisinde yer alan dinî öykülerin öğretilmesi eğitimde öne çıkarılmıştır. Bu durum Batı’da hümanizmin akımının gelişmesine kadar etkisini sürdürmüştür (Yalçın ve Aytaş, 2005: 19).

Batı’da 18. yüzyıla kadar çocuk doğuştan günahkâr olarak kabul edilmiştir. Çocuğun değeri konusunda ünlü düşünürlerden olan Jean-Jacques Rousseau (1712-

1778) ise bu algıya karşı çıkmıştır. O çocuğun doğuştan değerli ve masum olduğunu söylemiştir (Şimşek, 2014: 23).

“Batı dünyasında çocuk edebiyatı ninniler ve büyükler tarafından anlatılan masallarla başlar. Eski zamanlarda hiç kitap yoktu. Kabilelerdeki hikaye anlatıcıları kültürün, adetlerin, değerlerin ve tarihin birer koruyucusuydular. Hikaye anlatma asırlar boyunca bir nesilden diğerine bir toplumun geleneklerini ve inanışlarını aktarmanın temel yöntemi olmuştur. O devirlerde anlatılan hikayeler aslında büyükler içindi. Ama çocuklar da bunları dinleyip kendilerine uygun olanları benimserlerdi.

Daha sonraları halk ozanları bu hikayeleri derleyip, toplumdan topluma taşıdılar. Balat yani şarkıyla hikaye anlatma, destan, epik gibi halk masalı türleri de böyle oluşmuştur...” (http://www.turkceciler.com/cocuk_edebiyati.html)

Batı dünyasında sözlü geleneğin ürünleri olan ninni, masal, destan ve halk masalları çocuk edebiyatının temelini oluşturacak şifahi ürünler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak hikâye ve destan anlatıcıları bunları toplumun geneline hitap edecek şekilde anlatmışlardır.

“Matbaanın icadıyla başlayan “Aydınlanma Çağı”nda her alanda yapılan çalışmalarda olduğu gibi İngiltere ve Fransa başta olmak üzere Çocuk Edebiyatı alanında ortaya konan çalışmalar da kendini münbit bir zeminde bulacaktı” (Akbaş, 2009: 2). 1450 yılında matbaanın icadıyla birlikte eser sayısında artış oldu. Ancak hala çocuğa verilen değer yetersizdi. Üstelik eserlerin çoğu yetişkinlere yönelikti. Bu süreç içerisinde çocuk ve onun eğitimi ön plana çıktı. Çünkü çocuk edebiyatı özel bir alandı. Ancak yine de eser sayısı yetersiz ve ihtiyacı karşılamıyordu. Ortaçağ’ın skolastik düşüncesi dini eserler dışındaki metinleri yasaklıyordu. Din, çocuğa görelilik ilkesine göre ters düşüyor ve baskı yoluyla dini eserler okutturuluyordu. “Bu yüzden İngiltere’de -din adamı ve öğretmenlerin şiddetli tepkilerine rağmen- çocukların ilgisini çekecek *Robin Hood*, *Jack the Giant-Killer*, *Tom Thumb* gibi halk hikâyeleri çocuklar için yayımlanmaya başladı” (Karagözoğlu, 2010: 8-9).

“16. yüzyıl birçok açıdan Batı’nın altın çağı olmuştur. Coğrafi keşiflerle gelen zenginlik, matbaanın icadıyla artan eğitim düzeyi, Rönesans ve Reform Hareketleriyle otoritesi sarsılan kilisenin sönen fikirleri Batı’yı ileriye taşımıştır” (Doğan, 2015: 12). Hümanizm fikrinin ortaya çıkmasıyla çocuk değer kazanmıştır. Ekonomik anlamda zenginliğe ulaşan Batı ülkeleri eğitim ve kitap okuma seviyesinde de ileri bir yol kat etmişlerdir. Ancak basılan eserler daha çok yetişkinlere yönelik olup çocuk için yetersiz kalmıştır. Çocuk daha çok yetişkinler için yazılan, Batı düşüncesiyle ilgili

ideolojik içerikleri de olan “Daniel Defoe’nun *Robinson Crusoe* ve J. Swift’in *Gulliver’in Seyahatleri*, Lewis Carroll’ın *Alice Harikalar Diyarında* yapıtı gibi ilgi çekici kitapları okumaya yönelmişlerdir. Böylece yetişkinler için yazılan eserlerin çocuklar tarafından okunmasıyla çocuklar için yeni bir edebiyat gündeme gelmeye başlamıştır” (Karagözoğlu, 2010: 9).

18. yüzyılın ortalarından itibaren çocuk edebiyatı oldukça gelişme göstermiş ve kahramanı çocuk olan birçok kitap yayımlanmıştır. Bunlardan birkaçına örnek verecek olursak; Spyri’nin *Heidi*, Amicis’nin *Çocuk Kalbi*, Burnet’in *Küçük Lord* ve *Küçük Prenses*, Callodi’nin *Pinokyo*, Eleanor Porter’ın *Pollyanna* ve John Newberry’nin *Ana Kaz* serisi örnek verilebilir.

19. yüzyıla gelindiğinde ise İngiltere’de Lewis Carroll’un *Alice Harikalar Ülkesinde*, Charles Dickens David’in *Copperfield*, Thomas Hughes’un *Tom Brown’ın Okul Günleri* ‘ni örnek gösterebiliriz. Bu kitaplar çocukların dünyalarına ait izler taşıyan ilk kitaplar arasındadır. İngiltere’nin yaşadığı bu gelişim döneminde Fransa’da da çocuk edebiyatı alanında gelişmeler oluyordu. Jules Verne’nin çocuklar için yazdığı *İki Yıl Okul Tatili*, *Aya Seyahat*, *Kaptan Grant’ın Çocukları*, *Denizler Altında Yirmi Bin Fersah*, *Seksen Günde Devr-i Âlem* dönemin çocukları için yazılmış fantastik ve macera eserleri arasındadır. Alman edebiyatında ise Grimm Kardeşler halk masallarını derleyerek bu edebiyatın gelişmesine ortak olmuştur.

19. yüzyıldaki bu gelişmeler ışığında çocuk edebiyatı hızla gelişmiş, 20. yüzyıla gelindiğinde ise tamamen bağımsız bir çocuk edebiyatı alanı ortaya çıkmıştır. Artık çocuğun da kendisine ait bir edebiyatı oluşmuştur. Günümüzde ise Batı’da yazılan eserler hala ülkemizde çocuk kitabı olarak okutturulmakta, çocuğa okuma zevki verilmektedir. Çünkü çocuk sadece kendi ülkesindeki yazarların değil başka ülkeye mensup yazarların da eserlerini okumalı. Okumalı ki farklı ülkelere gitmese de oraya gitmiş kadar olabilmeli, o kültüre ait bilinmesi gerekenleri, doğru yanlış ayırt etmeyi, farklı milletlerin insanlarıyla tanışabilme imkânını bulmalıdır.

1.3.2. TÜRKİYE’DE ÇOCUK EDEBİYATI

Batı’da ilk zamanlar değersiz bir varlık olarak görülen çocuk bizde ise her zaman sevilmiş ve saygı duyulmuştur. Asla geri plana itilen, ezilen, köle olan bir birey olmamıştır. Uçan çocuk için “Çocuk denilince ilk akla gelen safiyettir, temizliktir.

Çocuk temiz bir cevherdir” sözleriyle çocuğun kültürümüzde ve hayatımızda her zaman saflığı, temizliği ve değerli bir birey oluşunu dile getirmiştir (Uçan, 2005: 18). Çocuk ön planda olmasına rağmen çocuğa yönelik bir edebiyat, çok geç kalınmakla beraber gelişme göstermiştir.

Çocuk, eğitimle hayata hazırlanır. O dünyaya ilk geldiğinde şekillenmeyi bekleyen bir hamur vaziyetindedir. Atalarımızın da dediği gibi “Ağaç yaşken eğilir” atasözü, çocuk eğitiminin küçük yaşlarda başlaması gerektiğini ifade eder.

İslamiyet öncesinde çocuğa yönelik olarak sözlü kültürün ürünleri olan ninni, tekerleme, bilmece, masal, destan gibi türler bulunmaktadır. Yani Türk Çocuk Edebiyatı yazılı bir kaynak olarak pek çok toplumda olduğu gibi ilk zamanlar geri planda kalmıştır.

3 Kasım 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı ile Osmanlı Devleti Batı’daki gelişmeleri takip etmeye başlamıştır. Bu takip edebiyatta da kendisini göstermektedir. Ülkemizde ilk örneklerini Tanzimat Dönemi’nde çevirilerle gördüğümüz çocuk edebiyatının ilk ürünleri Şinasi’nin *Tercüme-i Manzume* adıyla La Fontaine’den dilimize aktardığı fabllar (1859) ve Yusuf Kamil Paşa’nın Fenelon’dan tercüme ettiği *Telemak* (1862)’tır. Tanzimat Döneminde yeniliklerin adamı olan Şinasi çocuklar için fabl çevirileri yapmış ve bunu *Tercüme-i Manzume* adlı eserinde yer vermiştir. Yusuf Kamil Paşa’nın Fenelon’dan yaptığı çeviri ise tam olarak çocuğa hitap eden bir eser değildir. Dilinin ağır olmasından dolayı çocuğa görelilik ilkesinden tamamen uzaktır. Çünkü bir eserin okunabilmesinin en önemli şartı dil bakımından anlaşılır olmasıdır. Dönemin diğer aydınları da Batı’dan çeviriler yaparak edebiyatımızın çağa ayak uydurması gerektiğini kavramışlardır. Fakat bu dönemde yapılan çeviriler dil bakımından ağırdır. Dolayısıyla okuyucu kitlesi de az olmuştur.

“1859 yılında Kayserili Doktor Rüştü Nuhbetü’l-Etfal isimli eserinin sonunda çocuklar için yazdığı hikâyelere yer vermiştir. Bu eser çocuk edebiyatına dair elimize ulaşan ilk örneklerden biridir. Ancak Tanzimat öncesinde de çocuklar için yazıldığı varsayılan fakat çocuklardan çok yetişkin bilincine seslenen dikkate değer iki eser Nabi’nin Hayriyye’si ve Sümbülzade Vehbi’nin Lütfiye isimli kitaplarıdır. Nabi’nin Hayriyye ve Sümbülzade Vehbi’nin Lütfiye isimli eserlerinin ortak noktası; didaktik yapısı ve çocuğa görelilik ilkesinin göz önünde tutulmamasıdır. Ayrıca Ahmet Mithat 1871 yılında Kıssadan Hisse eserini de çocuklar için yazmıştır. 1869 yılında çocuklar için bilmece ve hikâyeler yer alan Mümeyyiz dergisi de bu dönemde ele alınacak önemli kaynaklardan biridir” (Doğan, 2015: 17).

Recaizâde Mahmut Ekrem'in *Tefekkür*, Muallim Naci'nin *Ömer'in Çocukluğu* (1889) adlı eserleri de bu dönemde çocuklar için yazılan eserler arasındadır.

Bizde çocuk edebiyatı gerçek kimliğini ancak Meşrutiyet döneminde bulmaya başlamıştır. Tevfik Fikret, Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, Yusuf Ziya Ortaç, Faruk Nafiz Çamlıbel gibi birçok yazar çocukların ruhunu, kişiliğini ve aklını besleyen eserler yazmıştır. Onlar çocuğu önemsemiş, hedef kitleleri olan çocuk ile duygusal bir bağ kurmuştur. Duygulara hitap etmeyen bir eser ise canlılığını koruyamaz ve zamanla yok olup gider. Bu yüzden edebiyat bir yandan duygulara seslenirken bir yandan da çocuğun aklını ve ruhunu da besler. Çocuk, edebî eserle toplumun bir ferdi olduğunu anlar. Toplumun ferdi olan çocuk, edebî eserler aracılığıyla tarihini, kültürünü, örf ve adetlerini öğrenirken ve bunlardan da faydalanmış olur. Her yazar, içinde bulunduğu toplumdan bağımsız düşünülemez ve çocuk edebiyatçıları da ana malzemesi çocuk olan edebiyatı, devrinin temsili olan çocukları eserinde işler. Çünkü edebiyat, toplumun aynasıdır.

“Çocuklar için yazma konusunda Ziya Gökalp'in (1875-1924) öncü rolünden de söz etmek gerekir. Gökalp, çocuklara bilgi vermek için edebî metinleri kullanma, ahlaki ve millî duyguları şiir vasıtasıyla çocuğa aktarma / aşılama çabasıdır. Masal, destan, koşma tarzında manzumelerin yer aldığı Kızıl Elma (1915) yurt, ulus, dil, din, ahlak, sanat, aile gibi izleklerin işlendiği Yeni Hayat (1918) ve yedisi mensur, beşi manzum on iki masalın yer aldığı Altın Işık (1923) adlı kitaplar, çoğunlukla öğretici metinlerden oluşur” (Şimşek, 2014: 35).

Türkçülük akımının önemli temsilcilerinden biri olan Ziya Gökalp, Türk diline önem vermiş ve Milli Edebiyat döneminde dilin sadeleşmesi için çaba göstermiştir. Türk diline önem veren bir diğer yazar da Ömer Seyfettin'dir. Primo Türk Çocuğu ve Bir Çocuk Aleko adlı öykü kitaplarında milliyetçilik fikrine vurgu yapar. Kahramanlarını çocuklardan seçen Seyfettin, çocuk kahramanların kitaplarda çocukların özdeşim kurduğu bir unsur olduğunu bilir. “Seyfettin'e göre Türk çocuğu öncelikle konuştuğu dili sevmeli ve İstanbul Türkçesini herkese öğretmeye çalışmalıdır” (Öztan, 2011, 53).

II. Meşrutiyetten sonra Yüksek Öğretmen Okulu Müdürü Satı Bey çocuk edebiyatının önemini vurgulayarak çocuk şiir ve şarkılarının olmadığına dikkat çeker. (Çelik, 1998: 206) Bu konuşma üzerine İbrahim Alâettin Gövsa, çocuklar için yazılan ilk şiir kitabını *Çocuk Şiirleri* (1911)'ni yazar. Yine bu dönemde Ali Ulvi Elöve'nin

Çocuklarımıza Neşideler'i (1912) ve Tevfik Fikret'in *Şermin*'i (1914) de çocuklar için yazılan önemli şiirler arasındadır.

M. Kemal Küçük'ün 1 Ekim 1935 yılında sahnelenen “Çocuklara İlk Tiyatro Dersi” adlı oyun ilk çocuk oyunudur.

Kahramanı çocuk olan ilk romanımız Ebubekir Hazım Tepeayran'ın yazdığı “Küçük Paşa” adlı eseridir.

Çocuklara yönelik ilk süreli yayın, *Mümeyyiz* (1869) adlı dergidir. 1875'te *Sadakat* adlı dergi çıkarılır. Ardından *Etfal*, *Bahçe*, *Arkadaş*, *Çocuk Dünyası* adlı dergiler bunu takip eder. Cumhuriyet döneminde ise *Yeni Yol*, *Resimli Dünya*, *Musavver Çocuk Postası*, *Sevimli Mecmua*, *Türk Çocuğu*, *Çocuk Yıldızı*, *Mektepliler Âlemi* gibi dergilerle çocuk dergiciliği devam etmiştir.

Cumhuriyetten sonra roman, hikâye ve masallarıyla öne çıkan bazı yazarlarımız ise şunlardır: Kemalettin Tuğcu, Eflatun Cem Güney, Cahit Uçuk, Gülten Dayıoğlu, Aziz Nesin, Fatih Erdoğan, Yalvaç Ural ve Cahit Zarifoğlu gibi birçok isim çocuğun küreselleşen dünyada önemli bir birey olduklarından hareketle eserlerini kaleme alan sanatçılardır.

Günümüzde ise Gülten Dayıoğlu, Mustafa Ruhi Şirin, Mavisel Yener, Aytül Akal ve Üzeyir Gündüz gibi sanatçılar çocuk edebiyatına yönelen isimler arasındadır. Çocuk edebiyatı dersi üniversitelerin Türkçe öğretmenliği ve Sınıf öğretmenliği bölümlerinde ayrı birer ders olarak okutulmakta ve varlığını korumaktadır.

1.4. ÇOCUK EDEBİYATI ESERLERİNDE BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLER

Gelişen dünya ile birlikte ihtiyaçlar farklılaşmakta ve değişiklik göstermektedir. Bu değişimden payını alan kurumlardan biri de eğitimidir. Nasıl ki insanlar zamanla doğar, büyür ve gelişirse bunlara paralel olarak eğitimin de bu ihtiyaçlar doğrultusunda gelişme göstermesi gerekir. Yani çağa ayak uydurmalı, ihtiyaçları göz önünde bulundurmalıdır.

Çocuk, 3 yaşından itibaren çevresiyle uyum sağlayan bir birey haline gelir. 6-7 yaşlarına gelen çocuk, ilk temellerin atıldığı aile kurumundan eğitim kurumlarına bir geçiş yaşar. Ruhu ve akli hep bilgiye açıktır. O okuduğu eserlerdeki olumlu duyguları

alır, olumsuz duyguları akıl süzgecinden geçirerek kendisine bir fayda sağlamayacağını eserlerdeki karakterler aracılığıyla görür. Örneğin; Ömer Seyfettin'in *Kaşığı* adlı hikâyesinde başkahraman olan çocuk, yalan söyler ve kardeşi Hasan'a iftira atar. Yalanını uzun süre devam ettirir ancak kardeşinin ölümüyle bundan vicdan azabı duyarak yalanını itiraf eder. Eseri okuyan çocuk yalan söylemenin doğuracağı sonuçları öğrenir ve yalan söylemekten vazgeçer. Çünkü yalanın insan hayatına hiçbir katkısı olmadığını ve dürüstlük değerinin daha yüce bir değer olduğunu anlar.

Çocuk kitaplarının taşınması gereken bazı özelliklerin olduğu apaçık ortadadır. Öncelikle çocuk için yazılan eserlerin bir amacı ve işlevi vardır. Şirin bu konuda şunları söyler : “Edebiyat eserinin amaçları arasında eğitici, öğretici, zevk verici, hoşagidici, eğlendirici ve fayda verici gibi bir arada olabilir. Bu bakımdan edebiyatın amacını “nesnel ölçütler”le tespit etmek imkânsızdır” diyerek edebi eserin amacının nesnel ve kesin ölçütlerle belirlenemeyeceğini ifade eder (Şirin, 2014: 13). Meriç ise “Çocuk edebiyatının ne sınırları belli ne mahiyeti. Çocuk edebiyatı, çocuklar için yazılan kitapların bütününe kucaklıyor ama çocuk, büyükler için yazılan kitapları da okur. Yaşla baş arasında kesin bir münasebet kurmak doğru değil” (Meriç, 2013: 376) diyerek çocuk edebiyatının geniş bir alan olduğunu söyler.

“Çocuğa yönelik sunulan fakat çocuğa yukarıdan bakan, dizlerinin üstüne çöküp ona yanından bakmayı denemeyen yapıtlar, ne denli ülküsel bir yaşam ortaya koyarlarsa koysunlar, başarıya ulaşmaları olanaksızdır. Çocuk kitaplarını çekici kılacak asıl giz; onlara, onlar gibi seslenen, onları duyabildiğini gösteren, onlar gibi görenlerin sunduklarıdır. İçtenlikli ve doğal bir anlatım, bu işin ciddiyetini onlara duyumsatmadan bir şeyler sunmak, yazın dünyasının gizidir. Madem onlara söylemek ve iletmek istediğimiz şeyler var; yazın dünyası da kendi olanaklarıyla daha etkili sunmamıza fırsat veriyor, çocuklar da keyifle bu oyunda yer alıyorlar; o hâlde yazın alanı çocuğa dünyayı tanıtan, gösteren, duyumsatan, yaşatan ve onun gizli güçlerini geliştirmeye yardım eden üstün bir alandır” (Özçelik, 2007: 18).

Arıcı ise çocuk edebiyatı kitaplarının, çocuğun dünyasının yetişkinlerden farklı olduğunu belirterek, birtakım semboller ve estetik değerlerle duygulara seslenmeyi bilen, çocukta zevk alma ve beğeni kavramlarını oluşturmaya çalışan, bu yönüyle yetişkin dünyasından farklı, çocuk algısına ve hâkimiyetine açık bir çocuk edebiyatı oluşuna dikkat çekmektedir. Yani edebiyatın içeriğinin çocuk kavramıyla doldurulması için hedef kitleye yönelik çalışmalar hazırlanması gerektiğini bildirir (Arıcı, 2016: 1). Peki, çocuk edebiyatında bulunması gereken özellikler neden bu kadar önemlidir? Çünkü çocukları kitap okumayan bir topluluğun her zaman geri

kalmış ülkeler olduğunu ve bu geri kalmışlığın ülkenin geleceği olan çocukları da hedef aldığı unutulmamalıdır. Çocuğun kendisine göre bir kitap bulamayıp yetişkin kitaplarını okuması, onu kitaplardan soğutur. Çünkü çocuklar kitaplarda kendilerinden bir iz bulmak ister. Kendine benzeyen kahramanların olduğu edebî eseri okumak için can atar. Yani kitaplar çocuğun ta kendisi olmalıdır. Yani çocuğa göre olmalıdır.

MEB'in mesleki ve teknik eğitim okul/kurumları için hazırladığı kitabında ise bir çocuk edebiyatı eserinde bulunması gereken özellikler, çocuk yayınlarında aranacak anlatım özellikleri ve çocuk yayınlarında bulunmaması gereken yayınlar olarak iki başlık altında ele alınmıştır:

1. Çocuk yayınlarında aranacak anlatım özellikleri:

“- Kısa cümleler kullanılmalı: Cümlelerin uzunluğu ortalama 5-6 kelimeyi pek aşmamalıdır. Sınıf seviyesi alçaldıkça cümleler kısa, yükseldikçe biraz daha uzun olmalıdır.

- Cümleler özellikle tek özneli, tek yüklemlili olmalı; bir cümle ile yalnız bir fikir verilmelidir.

- Şatafatlı kelimelerden, yapay, gösterişli ve bol sıfatlı anlatımlardan kaçınılmalıdır.

- Gereksiz bütün kelimelerden, sözlerden ve fikirlerden sakınılmalıdır.

- Amacımızı belirtme bakımından hiçbir yararı bulunmayan her söz ve fikir anlatılmalıdır.

- Konuştuğumuz gibi yazmalıyız. Yazdığımızı okuyanlar karşılarında bizi dinliyor sanmalıdırlar. Biz büyükler, çoğu zaman farkında olmadan, karşımızdakilere hitap edeceğimize, kendimizle konuşuyor gibi davranırız.

- İşlenecek konular, küçüklerin bildikleri, denedikleri varlıklara ve olaylara bağlı olmalıdır.

- Çocukların kafasında kavramları bulunan kelimeler seçilmelidir. Örneğin, çocuk şiirlerinde sık sık geçen “aile muhabbeti“, “şeref“ gibi kelimeleri veya birtakım teknik terimleri kullanırken bunların çocukların kafasında bir anlamı bulunup bulunmadığı düşünülmelidir. “Aile muhabbetini “ vermek için yaratılacak bir olay veya serüven “aile muhabbeti“ kavramını birçok sözden daha etkili belirtebilir.

- Fiillerin canlı olmasına dikkat edilmelidir. *Düşünmek tasarlamak, niyet etmek* gibi cansız fiillerden çok *koşmak, yürümek, görmek* gibi canlı fiiller kullanılmalıdır. *Getirildi, alındı, söylendi* biçimindeki edilgen çatılı fiiller yerine *getirdi, aldı, söyledi* biçimindeki etken çatılılar tercih edilmelidir.

- Çocuklar için gerçek anlamlarına ses imajları bakımından daha yakın olan sıfatlar, isimler seçilmelidir. “ Arı, vız vız dedi, Vak vak ördek badi badi yürü dedi...” (MEB, 2013: 63).

2. Çocuk yayınlarında bulunmaması gereken zararlı yayınlar:

“- Üslup ve sanat değeri ne olursa olsun, dini inançları tartışan

- Anayasa ilkeleri dışına çıkıp yabancı ideolojileri aşıl原因
- Toplumumuz ahlak anlayışını sarsan, gelenek ve göreneklerimizi küçümseyen
- Milli değerlerimizi eleştiren
- Çocukların ve gençlerin heyecanlarını kötüye kullanan yayınlar zararlıdır'' (MEB, 2013: 63-64).

Çocuk edebiyatı eserlerinin taşınması gereken nitelikler genel olarak **biçimsel (dış yapı) ve içerik (iç yapı)** diye iki gruba ayrılır. Biçimsel özelliklerden kasıt; kâğıt, kitap boyutu, kapak, sayfa düzeni, harf ve resimdir. İçerik olarak; konu, tema (izlek), dil ve anlatım, plân, ileti ve karakterdir.

Biçimsel olarak çocuk edebiyatı eserleri *kâğıt* yönünden kaliteli olmalıdır. Çünkü çocuklar yaşı gereği yetişkinler gibi kitaplara özenli davranmayabilirler ve ebeveynler çocuklarının göz sağlığı açısından mat özelliklere sahip kâğıt türünü seçmelidir.

Çocuk kitaplarının *boyutu* ise büyük olmalıdır. Çünkü çocuklar yaş itibarıyla büyük resimli ve göz dolduran kitapları daha çok sevmektedir. Ayrıca kitap boyutu çocuğun taşınmasına elverişli bir ebatta olmalıdır. Genel olarak 16 x 23 cm boyutunda olması genel kabul edilen bir boyuttur.

Kapak, çocuğun dikkatini çeken en önemli unsurlardan biridir. Nasıl ki bir mağazanın vitrinine o mağazanın en can alıcı kıyafetleri koyulup insanların beğenisi kazanılıyorsa, kapak da bir kitapta çocuğun ilgisini çeken ilk yerdir. Tüm kitabın özeti şeklinde veya içerik hakkında ipucu verecek özellikler taşınması gereken kapak, bir vitrini andırmalıdır.

Sayfa düzeni, çocuğun öncelikle göz gelişimi dikkate alınarak hazırlanmalı ve iletinin resimle örtüşmesini kapsayan bir yapıdan oluşmalıdır. Anlatılan konu ve ilgili resim aynı sayfada verilmelidir. Çünkü bireyin hafızasında kalacak en önemli şeylerin görseller olduğu ve bilim adamları tarafından da kanıtlanmış olduğu unutulmamalıdır.

Harfler, öncelikle çocuğun okuyabileceği büyüklükte olmalıdır. Çocuk yaşının gereği küçük yazılı kitaplardan kaçır ama punto olarak büyük olan harfleri okuma isteği daha fazladır. Harf boyutu kitabın boyutuna göre değişebilir. Harfler gözü yoran ve karmaşık şekillerden oluşmamalıdır.

Çocuğun belleğinden uzun bir süre çıkmayacak olan unsurlardan biri de *resimler*dir. Resimler rastgele hazırlanmamalı, uzmanlarca denetlendikten sonra kitaba uygunsa basılmalıdır. Resimlerde ne çok koyu ne de çok açık renkler kullanılmalıdır. Resim gözü yormamalı, içerikle örtüşmelidir. İçerikle örtüşen bir eser çocuğun zihninde daha kalıcı olacaktır.

İçerik olarak *konu*, çocuğun ilgisini çeken bir konu olmalıdır. Çocuk bir eserde kendisine ait bir şeyler bulmak ister. Yazar ele aldığı konuyla çocuğun dünyasına, aklına, ruhuna ve kalbine seslenmelidir. Ele alınan konu olumlu iletiler içermeli, çocuğu üzecek, korkutacak veya ümitsizliğe düşürecek iletilere yer verilmemelidir. Konu çocuğu eğlendirirken aynı zamanda da düşündürmelidir.

İzlek (tema) ve konu birbiriyle karıştırılan kavramlardır. Bu iki kavram arasındaki fark ise şu şekildedir: Okuyucunun anladığı ve yorumladığı kısım konu iken izlek ise okuyucuda bırakılan etkidir. Örneğin; sevgi bir izlekken, hayvan sevgisi konudur.

Dil ve anlatım, çocuk kitaplarında önemli bir unsurdur. Çocuk eserler aracılığıyla dilin zenginliğinin farkına varır. Bir cümledeki kelime sayısı küçük yaş grubunda beş altı kelimeyi geçmemeli ve tek yüklemden oluşmalıdır. Uzun cümleleri çocuk okumak istemez. Dil basit ve anlaşılır olmalı, çocuğun anlamayacağı kelimeler kullanılmamalıdır. Çocuğa yabancı olan kelimeler, çocuğun yaşamı boyunca ilk kez duyduğu bir kavram kitapta dipnot veya ayraç içerisinde açıklama olarak verilmelidir.

Plân, düzen demektir. Belli bir düzene yani plâna göre giden kitaplar çocuğun aklını karıştırmaz ve eserin kolayca anlaşılmasını kolaylaştırır. İyi plânlanmış olan bir kitap okuyucu üzerinde derin izler bırakır. Ancak plansız eserler hem kafa karıştırır hem de çocuğun eseri okumasını zorlaştırır. Anlatılanlar uygunca yerleştirilmeli, gereksiz öğelerden kaçınılmalıdır.

İleti kısaca yazarın eserinde okuyucuya vermek istediği mesajdır. Her edebî eserin vermek istediği bir ileti ve anlatmak istedikleri vardır. Yazar iletmek istediklerini doğrudan değil, metnin içine serpiştirerek vermelidir. Eğer yazar iletisini doğrudan verirse bu öğüt olmuş olur. Ancak bir metinde doğrudan ileti yerine dolaylı ileti tercih edilmelidir. Metinler ise öğretici ve edebî metin olarak ikiye ayrılır. Öğretici metinlerin amacı okuyucuya bilgi vermekken, edebî metinlerin amacı okuyucuya

estetik haz vermenin yanında okuyucuda duyarlılık oluşturmaktır. Bu yüzden iki metin türünün, verdiği ileti ve aktarma biçimi bakımından farklı olduğunu görmekteyiz.

Çocuk kitaplarındaki en önemli unsurlardan biri de karakterdir. Çocuk kendine yakın bulduğu, yaratıcı, özgün karakterleri daha çok sevmektedir. Karakterler seçilirken ırkçı ve cinsiyetçi davranılmamalıdır. Çocuk belirli bir çevrede yetiştiği için farklı karakterleri merak eder. Eserler yoluyla sınırları aşan ve çevresinde belki de hiç rastlayamayacağı karakterlerle tanışır ve onun dünyasına adım atar. Bu sayede yeni şeyler öğrenen çocuğun kendine özgüveni yerine gelir.

Sonuç olarak çocuk edebiyatı eserleri biçimsel ve içeriksel nitelikleri taşıdığı ölçüde, çocuk-çocukluk ruhuna hitap edebildiği kadar ve Türk dilini ve kültürünü sevdirdiği ölçüde başarılı olur.

2. DEĞER VE DEĞERLER EĞİTİMİ

2.1. DEĞER VE DEĞERLER EĞİTİMİ NEDİR?

Değer kavramının bugüne kadar birçok tanımı yapılmakla birlikte kökeninin eskiye dayanması ve toplumları birleştirici bir unsur olması da önemli bir noktadır. Değer kavramının çocuk kitaplarında bulunması gereken nitelikler arasında olduğunu da söyledik. İlk defa Znaniecki tarafından kavram alanına giren değer, Latince ‘kıymetli olmak’ veya ‘güçlü olmak’ anlamlarına gelen *valere* kökünden türemiştir (Bilgin, 1995: 83).

Değer, TDK Türkçe Sözlüğüne göre:

“1. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet. 2. Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, bedel, kıymet, paha, valör. 3. Üstün nitelik, meziyet, kıymet. 4. Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse. 5. *fel*. Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey. 6. *mat*. Bir değişkenin veya bilinmeyenin sayı ile anlatımı. 7. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” (TDK, 2011: 607).

Değer, “bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır” (Güngör, 1993: 27-29).

Ulusoy ve Arslan’a göre değerler bir bakıma bireylerin öteki insanların, toplumsal olguların ve şeylerin değerlerini ölçmede kullandıkları ölçütlerdir. Değerler

birey, grup ya da toplum tarafından paylaşılır, ciddiye alınır, coşkularla birlikte bulunur ve öteki nesnelerden soyutlanabilir. Neyin iyi neyin kötü, neyin güzel neyin çirkin, neyin doğru neyin yanlış olduğuna dair kararlarımızı değerlerin kılavuzluğuyla karar veririz, diyerek birey ve toplumu yönlendiren, kararlarımızı etkileyen tüm unsurları değer kavramı içerisinde ele alırlar (Ulusoy ve Arslan, 2016: 3).

“Değer, belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Değerler, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlardır. Değerler ayrıca, bireylerin neyi önemli gördüklerini tanımlayarak istekleri, tercihleri, arzu edilen ve edilmeyen durumları gösterir” (Erdem, 2003: 56).

Değer kavramı en çok felsefe alanının tartışılan konuları arasında olmuştur. Platon, Aristoteles gibi büyük düşünürler değer kavramı üzerine birçok söz söylemiştir. Onlar değeri iyi-kötü etrafında ele almışlar ve iyinin her zaman insana mutluluk getireceğini ifade etmişlerdir.

“Değerler görelidir, yani aynı çağda toplumdan topluma ve aynı toplumda çağdan çağa değişir; “değer ise öznel”dir; aynı objenin değeri kişiden kişiye değişir. Ancak Kuçuradi, “değerler görelidir midir, mutlak mıdır?” gibi soruların, aslında yanlış sorulmuş sorular olduğunu, bunların felsefenin sormaması gereken sorular olduğunu belirtmiştir. “İyi” denen şeylerin değişebilir olmasından, değerlerin göreliliğini ve değerlerin öznelliğini sonuç olarak çıkarmanın yanlış olması gibi, “iyi”yi yüksek bir değer olarak kabul ettikten sonra yüksek değerlerin “mutlaklığı”nı savunmak da yanlış olur” (Kuçuradi, 1998, akt. İşcan, 2007: 13).

Aydın ve Akyol’a göre "değer, bir nesneye, varlığa veya faaliyete bilimsel ve toplumsal açıdan tanınan önem ya da üstünlük” (Aydın ve Akyol, 2013: 1) olarak tanımlanmıştır.

Değerler kültürden kültüre, toplumdan topluma farklılık gösterir. Hiçbir değer bulunduğu toplumdan ayrı düşünülemez ancak “değişen şey değerler değil, onları algılayan gruplar veya bireylerdir. Nasıl ki renk körlüğü bir insanın renkleri ayırt etmesine engelse, insanların farklı çevreleri, eğitimleri, koşulları nesnel değerleri görmelerine engel olabilir. Ama bundan dolayı değerlerin nesnel olmadıkları söylenemez” (Arslan, 2009: 122). Değerler bizim yaşayış biçimimiz, kimliğimizdir. Ne ondan kopabiliriz ne de o bizden kopabilir. Zincirin halkaları gibi değerlere bağlıyız. Ve değerler de topluma bağlıdır. Tüm değerler birbirinin tamamlayıcısı konumundadır.

Değerler ve eğitim arasında karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Değerler, kişileri yönlendiren, topluma ait sosyal, psikolojik, kültürel, dini vb. alanları kapsayan ve bu alanlarda insanları geliştiren tüm ölçütlerdir. Burada ise eğitim ön plana çıkmaktadır. Yani değerler ailede başlayıp, okulla devam eden bir kültürlenme vasıtasıdır. Küçük yaştaki çocuklar değer kavramını bilmez. Ancak 3 yaşına geldiği zaman neyin yanlış neyin doğru olduğunu anlamaya başlar. Bu yüzden değerler eğitimi küçük yaşta başlar. Eğitimle de bu değerler hızlı bir şekilde çocuğa aktarılır. Değerler bazen kararlarımızı etkilemekte bazen de bizi bir yanıştan döndürebilmektedir.

Çetin ve Balanuye'ye göre geçmişten günümüze eğitim kurumlarının varlığını sürdürmedeki ilk nedenin yaşamsal becerileri kazanma ve meslek edindirmeden sonra ikinci neden olarak ise değer aktarımını vermesi olarak görürler. Eğitimin değer aktarım işlevi; amacı mevcut yapıyı korumak ve sürdürmenin yanında toplumsal değerleri eğitim kurumlarının aracılığıyla bireye aktarmaktır. Eğitim ile değer arasındaki bu ilişkinin yeni olmayıp uzun yıllardır var olduğunu da belirtirler (Çetin ve Balanuye, 2015: 193).

“Öğretimin sadece zihinsel öğrenmelerle sınırlı kalmayıp öğrencilerin duyu, tutum vb. davranışlarının hepsinin geliştirilmesi yani eğitimin bütünselliğini tamamlayan unsur değerler eğitimidir” (Aydın, 2014: 4).

“Değerler, davranışa rehberlik eden temel ilkeler, karar vermede, inanç ve eylemlerdeki referans noktaları, bireysel bütünlük ve bireysel kimlik ile yakından ilişkili ilkeler, temel inançlar, idealler, standartlar veya hayat duruşlarıdır” (Halstead & Taylor; akt. Aslan, 2011: 53). Toplumlara bir arada tutan en önemli unsurlardan biri de değerleridir. Bir bayram yerinde, kültür eğlencelerinde veya halk oyunlarında insanlar ortak bir değer etrafında buluşur. Bu da bize değerlerin birleştirici ve ortak bir paydada buluşulduğunu gösterir.

Değer ve değerler eğitimi konusunda birçok bilim adamı tarafından tanımlama yapılmıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere değerler çeşitlilik gösterir. Bu yüzden tek bir değer ve değerler eğitimi açıklaması yapmak zordur. Çünkü toplumların, milletlerin yaşayış ve biçimleri bölgeden bölgeye bile bazen farklılık göstermektedir. Örneğin, bizde siyah renk ölümü temsil ederken, Hindistan ve Çin'de beyaz renk ölümü temsil eder. Başka bir örnek verecek olursak inek İslam kültüründe dinî bir

değer olan kurbanı temsil ederken, Hindistan’da tapılan bir Tanrı olarak görülür. Bu gibi değerleri çocuğun öğrenmesinde eğitim kurumları öncülük etmektedir.

2.2. DEĞERLERİN ÖZELLİKLERİ

Değerler, içinde bulunduğu toplum açısından önemli bir yere sahiptir. Çünkü kişiler değerlere uyup uymama konusunda toplumun bir parçası olarak kabul edilir veya toplumdan dışlanır. “Değerler, bireylerin inançlarını, duygu ve düşüncelerini etkileyerek tercih ve davranışlarının belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır” (Güven, 2014: 17). Yani birey daha çok toplumun hoşuna gidecek veya toplum tarafından genel kabul görmüş değerleri uygular ve bunlara uyar.

Bayraklı değerlerin özelliklerini objektif ve subjektif olarak ikiye ayırarak düşüncelerini şu şekilde dile getirir:

"Objektif değerlerin olduğunu söylemek, insanların tercihi olmaksızın doğruluğu kendiliğinden varolan değerlerin olduğunu iddia etmektir. Mesela iyilik, doğruluk ve güzellik gibi değerler kainata ait gerçeklerdir ve bu değerler evrenseldir. Onlar nesnelerin yaratılışının bir özelliğidir. Bazı nesneler objektif olarak doğrudur. Bazı davranış ve nitelikler de doğuştan iyidir. Oysa ki, öyle mutlak ve ebedi değerler vardır ki, onların milleti olmaz, onlar beynelmindedir. Onlar, insanların ortak lisanıdır. Bütün kalp ve zihinler o değerlerde birleşmektedir. Fert, onları doğuştan toplumda bulur. Ne kadar uğraşsa onları değiştiremez. Onlar ne ferdin ne de belli bir milletin malıdır" (Bayraklı, 1989: 34-36).

Değerler, bir toplumun kimliğidir. Nasıl ki kimliğimizi kaybettiğimiz zaman hiçbir işlem yapamıyorsak, değerlerini kaybetmiş bir toplumda ayakta duramaz. Toplamların var olması için değerlere ve bunun için de eğitim kurumlarına ihtiyaç vardır.

Çubukçu (2008: 1012-1013) değerlerin özelliklerine ilişkin maddeleri şu şekilde sıralamaktadır:

1. Değerler, toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
2. Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
3. Bilinç, duygu ve heyecanlara ilişkin yargılardır.

4. Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
5. Değerler normları kapsayan ve aşan özelliklerdir.

Aydın ve Gürler (2012: 7) *Okulda Değerler Eğitimi* adlı kitaplarında değerlerle ilgili şu bilgilere yer vermişlerdir:

1. Tarihi birikimlerden oluşan köklü inançlardır.
2. Üzerinde görüş birliğine varılmış kabullerdir.
3. Sosyal hayatı düzenleme rolleri vardır.
4. Karar vermede kullanılan ölçütlerdir.
5. Sosyal kontrol unsurlarıdır.
6. Kültürün devamlılığını sağlarlar.
7. Çevreyle etkileşim sonucu işlevsellik kazanırlar.
8. Tutumların alt yapısını oluştururlar.
9. Güdüleyici ve özendiricidirler.
10. Bireylerin sosyal rol seçmelerine rehberlik ederler.
11. Dışlanmışlık ve yalnızlık karşısında koruyucudurlar.
12. Farklılıkların çarpıştığı noktada ortak anlaşma zeminini oluştururlar.
13. Kalıtsal değil, yaşayarak öğrenilirler. Dolayısıyla öğrenilebilir ve öğretilebilir olgulardır.
14. Ahlaki olgunluğa ulaştırırlar.
15. Bütünleyici ve birleştiricidirler. Hızlı ve bilinçsiz değişimlerde çatışmaya da yol açabilirler.
16. Dayanışma araçlarıdır.
17. Değerleri yaşayan ve yaşatan insanlardır. Bu yönüyle değerler insanidir.
18. Bireylere amaç ve yön belirlemede yardımcı olurlar.
19. Nitel özelliklere sahiptirler.
20. Değerler birbiri ile ilişkilidirler.

21. Bireylere ayırt etme, ilke oluşturma uyum sağlama yetileri kazandırır.
22. Toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemleri sınırlandırır.
23. Değerler kişilere bakış açısı sağlar.
24. Soyutturlar.
25. Bilişsel yapıdan çok duyuşsal alana hitap ederler.
26. Farklı disiplinlerde (felsefe, sosyoloji, ekonomi vs.) farklı anlam çerçevesini çağrıştırır.
27. Dinamiktirler, zaman içinde değişme gösterebilirler. (Aydın ve Gürler, 2012: 7)

Değişen dünyayla birlikte değerler de bundan nasibini almaktadır. Önceden “*yavuz*” kelimesi “*kötü*” anlamına gelirken şimdi ise “*güçlü, kuvvetli*” anlamlarına gelmektedir. İslam dininde her zaman adam öldürmek büyük günah sayılmıştır ve halen dinde adam öldürmek günah sayılır. Yani değerlerin durağan olmadığını, zaman içinde bazılarının değiştiğini bazılarının ise her zaman norm olarak kaldığını görmekteyiz.

Senek, değerlerin özellikleri için; sadece toplum tarafından onaylanan davranışlara yöneltme işlevine sahip olmadığını, aynı zamanda yanlış eylemlerden kaçınılmasını da sağlayan bir işlevinin olduğunu belirtir. Değerler yasaklanmış davranışları betimleyerek bireyi davranışın yanlış olduğu yönünde ikna etmeye çalışır (Senek, 2018: 49). Değerlerin kendi içinde bir sıralaması vardır. “Değerler taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanırlar” (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000: 60). Bazı toplumlar için ve hatta bazı gruplar için değerlerin sıralaması farklılık arz etmektedir. Örneğin, bir din adamı için dini değerler, bir mahkûm için özgürlük değeri, bir başkan için milli değerler, bir sporcu için kültürel değerler önemli olmaktadır.

Tüm değerlerin karşılıklı ilişki içinde olduğunu yani bir zincirin halkaları gibi olduğu unutulmamalıdır. Nasıl ki eğitim, din, ekonomi kurumlarını birbirinden ayrı düşünemiyorsak değerleri de birbirinden ayrı düşünmek olmaz. Değerler arasında karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Birini etkileyen, diğerini de etkileyecek özelliktedir. Sevgi, saygı, hoşgörü, yardımseverlik, gibi değerleri birbirinden ayrı düşünemeyiz (Alagöz, 2012: 18).

Değerler sabit değil, zaman içinde bazıları değişebilmektedir.

Değerler çok yönlüdür: sosyal, psikolojik, milli, evrensel, dini, felsefik vb.

Değerler bireylere zorla değil aile, eğitim ve çevre yoluyla öğretilmelidir.

Değerlerin önceliği toplum, grup ve hatta kişiden kişiye farklılık göstermektedir ancak bazı toplumlar arasında ortak değerler olduğu da unutulmamalıdır.

Değerler birbirinden bağımsız düşünülmemelidir.

Değerler insanlara ne yapacağını yönlendirmekle kalmaz aynı zamanda yanlış olan davranıştan da uzaklaştırır. Kişiyi iyiye yöneltir.

Değerler insanları bir arada tutar, onların kaynaşmasını sağlar.

Değerler soyuttur ve bireyin topluma uyumunu kolaylaştırır.

2.3. DEĞERLERİN SINIFLANDIRILMASI

Değerlerin sınıflandırılmasında ortak bir sınıflandırma olmamakla beraber birçok farklı sınıflandırma yapılmıştır. Kişisel değerler/toplumsal değerler, ulusal/evrensel değerler, felsefi/dini değerler olarak sınıflandırıldığı gibi. Değerlerin ortak bir sınıflamasının olmamasının nedeni ise bilim adamlarının sürekli tartıştığı bir konudur.

Bu sınıflandırmalardan en çok bilinen ve kabul edilenlerden biri; Nelson, Rokeach, Spranger ve Schwartz'a aittir. Nelson'a göre değerler; bireysel değerler, grup değerleri ve sosyal değerler olarak üçe ayrılır. Rokeach da değerleri temel değerler ve araç değerler olarak ikiye ayırır. Spranger ise değerleri altı gruba ayırmıştır. Bunlar: estetik, teorik (bilimsel), ekonomik, siyasi, sosyal ve dini değer gruplarıdır. Schwartz ise değerleri; bireysel ve kültürel olmak üzere, iki kısımda incelemiştir (Yazıcı, 2007: 501).

“Felsefeci ve toplumbilimci Hilmi Ziya Ülken ise (1965) değerleri üç ana gruba ayırır.

1. İçkin Değerler: Kavramlar, duygular ve eşya ile münasebetten doğan ve bilinçle çevrelenen, inanmadan daha çok bilmenin hâkim olduğu değerlerdir. İçkin değerlerin bir kısmı, değer vermenin öznesi durumundaki bilincin eşya ile ilişkisinden doğan değerlerdir (teknik değerler). Bir kısmı, duyguya ve duyuşa bağlı kavradığımız şeylerle ilgili olarak ortaya çıkan sanat değerleridir ve yine bir kısmı temelini doğrudan doğruya şuurun verilerinde bulan düşünce (bilgi) değerleridir.

2. Aşkın Değerler: Kişiler arası ilişkilerden meydana gelirler. Bireyin sosyal çevresiyle etkileşmesinden doğan değerler, kişiler arası değerlerdir; bilgiden çok, inanma üzerine kuruludur. Bu değerler ahlak ve dindir.

3. Normatif Değerler: Kişiler arası ilişkilerden doğan sözler ve eylemlerin birbiriyle değişiminden doğan değerlerdir. Burada eylem, eylem ile karşılaştırılınca ölçü hukuk olur; söz, sözle değiştirilince ölçü dil olur; eşya, eşya ile değiştirilince ölçü iktisat olur. Bu değerler de normatif değerlerdir” (Poyraz, 2007: 85-86).

Aydın (2003: 124) değerleri modern ve geleneksel değer olarak ikiye ayırmıştır. Modern değerler akla dayanan ve kutsallıktan uzak değerler iken; geleneksel değerler ise kutsal, soyut ve ahlakidir.

Değerlerin kültüre ve topluma göre değiştiğini söyleyen Amerikalı antropolog ve sosyal kuramcı Kluckhoh’un değerleri, belli ölçütlere göre sınıflandırmıştır:

- “1. Tür: Olumlu ve olumsuz olma durumuna göre sınıflama.
2. Kapsam: Estetik, kavramsal ve ahlaki olarak sınıflama.
3. Amaç: Değerlerin bir davranış tarzına (durum değerleri), davranış sonucuna (aracı değerler) ve varılan sonuca (amaç değerleri) göre ayrılması.
4. Genelleme: Değerin belli durumlarda ortaya çıkan (rol değerleri) ya da çeşitli durumlarda ortaya çıkan değerler, kültürel değerler (konusal değerler) olmasına göre ayrılması.
5. Yoğunluk: Seçime bağlı değerler ve zorunlu değerler şeklinde sınıflama.
6. Büyüklük: Özel durumla ilgili, bir gruba ait, evrensel şeklinde sınıflama.
7. Örgütlenme: Değerlerin önemine göre sınıflandırılması. Değerler kümeler hâlinde düzenlenirler. Bazı değerler diğerlerinden daha öncelikli olabilirler” (Aydın ve Gürler, 2013: 9-10) .

Yaşamımızda değerleri oluşturan birçok unsur bulunmaktadır. Din, eğitim, ekonomi gibi unsurlar değerleri etkilediği gibi değerlerden de etkilenmektedir. Örneğin, Osmanlı Devletinde dinî açıdan vergiler öşür ve haraç olarak toplanırdı yani din değerleri ekonomiye yön vermiştir. Yani değer yargıları ve toplum birbirinden ayrı düşünülemez çünkü değerler bir milletin malıdır. Değerler bireyi yönlendirirken, kişiyi iyiye ve doğruya yönlendirmeli hatta onu yanlış davranışlardan alıkoymalıdır. Dinimizce hırsızlık yapmak yasak olan bir değer olduğundan birey bunun toplumsal yaptırımları olduğunu bilir ve hırsızlıktan vazgeçer.

“Değerlerin sınıflandırılması bireylerin ve toplumların değer profillerini ortaya koymada yol gösterici olmaktadır. Farklı sınıflamaların yapılması değerler eğitimi ile ilgili çalışmalara alternatifler oluşturması açısından önemlidir” (Aslan, 2012: 1462). Dilmaç ve Ulusoy (2012) ise değerleri dini, geleneksel ve demokratik değer olarak üçe

ayırır. Öztürk, değerleri objektif ve subjektif değerler olarak ikiye ayırmıştır. Objektif değerler içinde ‘‘Dini ve Sosyal Değerler’’, subjektif değerler içerisinde ‘‘Özlem, Beklenti ve Sevgi Değeri’’ne yer vermiştir. Değerleri, iyi ve doğru kavramlarına göre ise Dini ve Sosyal Değerler olarak ikiye ayırır (Öztürk, 1991: 5).

Değerleri, *Okulda Değerler Eğitimi* başlığı adı altında sınıflandıran Ay (2016: 17-40) ise birçok farklı değere yer vermiştir: Adil Olma Değeri, Aile Birliğine Önem Verme Değeri, Bağımsızlık Değeri, Barış Değeri, Bilimsellik Değeri, Çalışkanlık Değeri, Dayanışma Değeri, Duyarlılık Değeri, Dürüstlük Değeri, Estetik Değeri, Hoşgörü Değeri, Misafırperverlik Değeri, Özgürlük Değeri, Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değeri, Sevgi Değeri, Sorumluluk Değeri, Saygı Değeri, Temizlik Değeri, Vatanseverlik Değeri, Yardımseverlik Değeri.

İKİNCİ BÖLÜM

1. ÜZEYİR GÜNDÜZ'ÜN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. ÜZEYİR GÜNDÜZ'ÜN HAYATI

1950 yılında Kırşehir'in Mucur ilçesinde doğdu. İlahiyat Fakültesi'ni bitirdi (1975). Çeşitli okullarda öğretmenlik ve idarecilik yaptı. 1988 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Türkçe Eğitim Geliştirme Merkezi (TEGEM)'nde görevlendirildi. O dönemde, Bakanlıkça hazırlanan, ilköğretim Türkçe kitaplarında metin yazarı ve çocuk edebiyatçısı olarak çalıştı. 1990 yılında Film Radyo TV ile Eğitim Merkezi (FRTEM)'ne atandı. Bu kurumda sırasıyla; müdür yardımcılığı, medya danışmanlığı ve basılı eğitim araçları uzmanlığı yaptı.

Üzeyir Gündüz, yazı hayatına lise yıllarında başladı. İlk yazısı 1968 yılında Okul Aile Birlikleri dergisinde çıktı. Üniversite yıllarında çocuk edebiyatına ilgi duydu. Türkiye Çocuk, Diyanet Çocuk, Kandil Çocuk, Kıvılcım gibi çocuk dergilerinde ve Türkiye ve Yeni Asya gibi çeşitli gazetelerin çocuk sayfalarında çocuk edebiyatına ilişkin yazıları yayımlandı. Çağdaş çocuk edebiyatının önde gelen yabancı yazarlarından çeviriler yaptı.

Çocuk Edebiyatçıları ve Sanatçıları Birliği derneğinin kurucuları arasında yer aldı. Bu derneğin başkanlığına seçildi. 1987 yılında Tek Kanatlı Güvercin isimli kitabıyla Kültür Bakanlığının, 1998 yılında Yeni Kervan dergisinin çocuk edebiyatı ödülünü kazandı. Türkiye Yazarlar Birliği'nce 2000 yılının çocuk edebiyatçısı seçildi. Telif ve tercüme olmak üzere 50'nin üzerinde kitabı bulunan Gündüz, evli ve üç çocuk babasıdır.

Gündüz, hâlen (2013) MEB Çocuk Kitapları Yayın Danışma Kurulu başkanlığı ve Çocuk Edebiyatçıları Birliği başkanlığını yürütmektedir. (<https://www.egitimhane.com/uzeyir-gunduzun-hayati-ve-eserleri-d8221.html>)

1.2. ÜZEYİR GÜNDÜZ'ÜN ESERLERİ

Masal:

- Bir Küçük Nasrettin Varmış (1992)
- Cimrinin Kedileri (1996)
- İdamlık Şehzade (1996)
- Kahraman Eşekler (1997)
- Masal Kutusu-1 (1998)
- Yağmur Gözlü Çocuk (2000)
- Küskün Bulut (2000)
- Çağdaş Masallar Dizisi (10'lu set-2000)
- Hüzünlü Kâğıt Cıvcıv (2001)
- Kara Giysili Üç Mutsuz Adam (2001)
- Ay Dedeye Mektup (2001)
- Masal Kutusu-2 (2004)
- Masal Kutusu-3 (2004).
- Afrikalı Keloğlan (2000)
- Sihirli Tebeşir (2009)
- Hüzün Çorbası (2013)
- Komşu Komşu Aç mısın? (2011)
- Kara Kıta Masalları (2014)
- Uçuk Kaçık Masallar (2014)
- Erdem'in Hazinesi (2014)

Hikâye:

- Değirmenden Gelen Haber (1986)
- İbibik Yuvası (1986)
- Cambazhane Merakı (1986)
- Gül Ahmet (1986)
- Anneler ve Kuzular (1990)
- Bayram Şenliği (1991)
- Yılın Babası (2006)
- İki Ayaklı Kuzu (2006)

- Şeytan Taşı (2006)
- Şirin Osman (2006)
- Kandil ve Uçurtma (2009)

Roman:

- Pembe Kızın Ölümü (1986)
- Tek Kanatlı Güvercin (1987)
- Üç Kişilik Mutluluk (1988)
- Sakıncalı Yumurcak (1989)
- Küçük Veteriner (2014)
- Adalet Uğruna (2014)

Eğitsel Set:

- Din Kokulu Öyküler (10'lu set, 2000)
- Kibarcık (10'lu set, 2004)
- Kibarcık (İngilizce 10'lu set, 2004)
- Sevgi Çemberi (5'li set 2006)

Çeviri:

- Çöl Macerası (Pierre De Beaumont, Roman, 1988)
- Uğursuz Perşembe (Anna-Grete Winberg, Roman, 1988)
- Yavru Geyik (M. Kinnan Rawlings, Roman, 1995)
- Harikasın Büyük Baba (Jaroslava Brazkova, Roman, 2006)
- Kara Ülkenin Beyaz Doktoru (Pierre Fourre, Roman, 2006)
- Babişko (Gerard Pussey, Roman, 2006)
- Sarah İle Salâh (Susie Morgenstern, Roman, 2006)
- Babamı Tutukladılar (Panielli Carmi, Roman, 2006)
- Maskara Çocuk Zozo (Astrid Lindgren, Roman, 2006)
- Yaramazlık Şampiyonu Zozo (Astrid Lindgren, Roman, 2006)
- Bisikletim Ve ilk Aşkım (Amas Oz, , Roman, 2006)
- Telefon Öyküleri (Gianni Rodari,Öykü, 2006)
- Ölüme 120 Dakika (Michel Amelin, Roman, 2014)

2. ÇOCUK EDEBİYATI BAĞLAMINDA ÜZEYİR GÜNDÜZ

Edebiyat hayatına lise yıllarında başlayan Gündüz'ün ilk yazısı 1968 yılında Okul Aile Birliği Dergisi'nde çıktı. Çocuk edebiyatına yönelmesi ise üniversite yıllarında oldu. Şimdiye kadar birçok eser yazan Gündüz, eserlerini çocuklar için yazmaktadır.

“Çocuk edebiyatı kavramı, genel edebiyattan ayrı tutulmayan ancak- adından da anlaşılacağı üzere- hedef kitlesi tanımlanmış ve pedagojik kaygıları olan bir edebiyat anlayışını ifade etmektedir. İçinde duyarlılıkları ve çocuk dil dizgesinin bulunmadığı metinleri çocuk edebiyatı olarak görmek mümkün değildir” diyen Gündüz, çocuk edebiyatının hedef kitlesinin belli olduğu ve pedagojik kaygıları olan bir edebiyat alanı olduğunu dile getirir (Gündüz, 2005: 136).

Şimşek (2014: 46) “Çocuk Edebiyatı Tarihine Ön Söz” adlı makalesinde Cumhuriyet Dönemi'nde çocuk edebiyatında öykü ve romanın gelişimini anlatırken Üzeyir Gündüz'ün de bu alana katkı yapan büyük sanatçılardan olduğunu söyler. Üzeyir Gündüz (d. 1950) *Tek Kanatlı Güvercin*, *Bayram Şenliği*, *Hüzünlü Kâğıt Cıvıv*, *Masal Kutusu*, *Şirin Osman*, *Çoban Kız ile Kurt Prens*, *Sihirli Tebeşir*, *Tuz Ali ile Şeker Ayşe* gibi kitaplarda toprağa bağlı yaşam süren insanın duyarlılıklarını işlerken, *Çocuktum Ufacıktım Hak İçin Yola Çıktım* adlı kitabında ise çocuk hakları çerçevesinde topladığı öyküleri bir araya getirmiş ve bu kitabın telif gelirlerini Türkiye Gönüllü Eğitimciler Deneği ve Çocuk Edebiyatçıları Birliği'ne bağışlamıştır. Çağdaş dünya çocuk edebiyatı yazarlarından yaptığı çevirilerle de çocuk edebiyatına katkı sağlamıştır.

“1987 yılında Kültür Bakanlığı Çocuk Kitapları Ödülünü *Tek Kanatlı Güvercin* adlı eseriyle alan Üzeyir Gündüz (1950-), daha çok manevi anlamda eğitici unsurların ön planda olduğu eserleriyle dikkat çeker” (Yakar, 2011: 5). Eserlerinde baskın bir şekilde din unsurunu kullanan Gündüz eğiticilik unsurunu da göz ardı etmez. “Didaktik söylemin yoğun olarak hissedildiği Gündüz'ün eserlerinde pozitif bilimlerin önemi ve bunların dinî bilimlerle birlikte öğrenilmesi gerektiğine dair cümleleri dikkat çekicidir. “Bir kanadımız bilgiyse, öbür kanadımız iman olmalıdır” (Gündüz, 2004: 86).

Yazar, dilimize birçok eser çevirmiştir. Bunlar genellikle Fransız, İtalyan ve İsveç çocuk edebiyatı yazarlarının eserleridir. Bunlara Fransız yazar Gerard Pussey'in *Babişko*, İsveçli yazar Astrid Lindgren'in, *Maskara Çocuk Zozo* ve İtalyan yazar Gianni Rodari'nin *Telefon Öyküleri* örnek verilebilir.

Yazarın ders kitaplarına girmiş olan eserleri de mevcuttur. 2005-2006 öğretim yılından itibaren 5 yıl süreyle okutturulan 5.sınıf Türkçe ders kitabında sayfa 82-84 arasında yer alan “Koca Dev İle Peri Kızı” ile 2010-2011 öğretim yılından itibaren 5 yıl süre ile okutturulan 6.sınıf Türkçe ders kitabındaki 21-24 sayfalar arasında serbest okuma metni olarak verilen “Vitrindeki Masal Kitabı” metinleri yazarın ders kitaplarına girmiş olan eserleridir.



ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

1. ÜZEYİR GÜNDÜZ'ÜN ÇOCUK KİTAPLARININ ÖZETLERİ

1.1. HÜZÜN ÇORBASI

Masal, Çocuk Edebiyatı/Çağdaş Masallar Dizisi serisinin 6. kitabıdır. Küçük Ev Yayınlarından çıkan masalın özeti şöyledir:

Bir zamanlar tek başına yaşayan, on iki torun sahibi olan yaşlı bir kadın vardır. Torunlarını o kadar çok severmiş ki bir dediklerini iki etmezmiş. Kadının en büyük sevinç kaynağı on iki torunu, üç oğlunu, üç gelinini, iki kızını ve iki damadını bayramlarda aynı masanın çevresinde görmektir. Yaşlı kadın, torunlarının her isteğini yapar, onları kırmamak için elinden geleni yaparmış.

Yine bir bayram sabahı, torunları yaşlı kadının etrafını sarmış, her türlü isteklerini yerine getirmeleri için ısrar ediyorlardır. Daha iki bayram öncesine kadar torunlarının her isteğini yapan yaşlı kadın, bu bayram size “Hüzün Çorbası” pişireyim der. Çocuklar merak eder “Hüzün Çorbası”nın nasıl pişirildiğini. Kadın ise bu çorbayı hep beraber pişireceklerini söylediğinde çocuklar bunun nasıl olacağını sorar. Çocukları etrafına toplayan yaşlı kadın, bu çorbanın ana malzemesinin gözyaşı olduğunu söyler. Her birine ayrı fincanlar vererek bunu gözyaşıyla doldurmalarını ister. Daha sonra ise bunu büyük bir tencereye koyup kaynatacağını dile getirir. Çocuklar ise en başta buna inanmaz yaşlı kadın ciddidir. Çocuklardan biri “ağlamadan gözyaşı elde edemeyiz ki” der. Yaşlı kadın ise o zaman ağlamalarını söyler. Hüzünlü şeyler düşünmelerini ve bunun onların ağlamasına yeteceğini dile getirir. Çocuklar akıllarına gelen en hüzünlü şeyleri düşünmeye çalışır. Çocuklardan biri müzik dersinde notaları şaşırınca arkadaşlarının kendisine gülmesini, biri bozulan kol saatini, biri ayağını kırılan köpeğini ve diğerleri de çok farklı şeyler düşünerek ellerindeki fincana gözyaşı akıtmaya çalıştılar ama ya kirpikleri ıslandı ya da birkaç damla gözyaşı dışında fincanı ıslatamadılar. Çünkü düşündükleri şeyler o kadar hüzünlü şeyler değildi. Çocuklar dönüp yaşlı kadına baktıklarında hüngür hüngür ağladığını ve

fincanın yarısının dolduğunu gördüler. Acaba yaşlı kadın çok mu hüzünlü şeyler düşünmüştür? Evet, yaşlı kadın, ilk olarak üç bayramdır elini öpmeye gelmeyen büyük oğlu ve torunlarını düşünür. Daha sonra ise başka insanların acıklı yaşamlarını, fakir insanları, zengin şımarık çocuklarını, karda kışta soğukta olan insanları ve daha birçok acıklı şeyleri düşünerek gözyaşı döküyordur. Çocuklar yaşlı kadına nedenini sorduklarında ise utanırlar. Bunca önemli şey varken değersiz şeyleri düşünmek onları hüzünlendirmiştir.

Çocukların gözyaşlarını da kendi gözyaşlarına ekleyen yaşlı kadın bir tencerede hüzün çorbasını kaynatarak tüm herkese ikram eder. Bu çorbayı içmeyenlerin bu huzuru anlamalarına imkân yoktur. Çünkü hiçbir ünlü aşçının kitabında “Hüzün Çorbası” tarifi yer almıyordu, diyerek masal biter.

1.2. ÇOCUKTUM UFACIKTIM HAK İÇİN YOLA ÇIKTIM

Üzeyir Gündüz’ün çocuk hakları çevresinde yazdığı bir eserdir. Eser iki bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde Fransız yazar Dominique Dimey’in “mutlu çocuk” adlı ana kahramanın etrafında gelişen masallar dizisinden oluşmakta; ikinci bölümde ise Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 yılında kabul edilen ve “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme” adıyla yayımlanan 54 maddelik hükümlerin sadeleştirilmiş özetinden oluşmaktadır. Küçük Ev Yayınlarından çıkan bu kitabın birinci bölümde yer alan masallar da “mutlu çocuk” dünyanın dört bir yanında yapılan çocuk hakları ihlallerine tanık olmakta ve böylece çocukların da hakları olduğunu bilincini yerleştirmek istemektedir. Birinci bölümde bulunan ve birbirinin devamı olan 12 masalın özeti ise şu şekildedir:

1.2.1. Ülkesiz Çocuklar

Kahramanımız olan mutlu çocuk herkes gibi yaşam süren, ailesi, arkadaşları olan, okula giden meraklı bir çocuktur. Dünyayı tanımak için kitap okumakta ve okuduklarını bir çırpıda bitirmektedir. Ancak elindeki kitaplar onun merakını gidermeye yetmez.

Bir gün kırlarda dolaşmaya çıkan mutlu çocuk, asırlık bir çınar ağacının altında dinlenmeye başlar. Çocuk kendi kendine “Keşke gezegenimiz, bir köy kadar küçük

olsaydı. O zaman dört bir köşesini kolayca gezip dolaşırdım. Birkaç adımda yeryüzünün bütün çocuklarıyla tanışırdım.” der ve yaşlı çınar ağacı o anda onu alıp havaya kaldırır ve baş döndürücü bir hava burgacına alır. Çocuk gözlerini açtığında her yanı çakıl taşlarıyla kaplı bir yolda bulur kendini. Önünde ise elleri yüzleri kir içinde olan çocuklar yürümektedir. Bu çocuklar savaş yüzünden evlerini terk eden yurtsuz yuvasız çocuklardır. Çocuk bunları öğrenince yaşlı çınara kavuşmak ve evine yeniden dönmek ister. O sırada eli cebindedir. Birden parmaklarının arasında bir ağaç yaprağının kımıldadığını hisseder. Ağaç yaprağını eliyle sıkarak mutlu çocuk kendini birden yaşlı çınarın dibinde bulur.

Gördüklerinin etkisinde kalan mutlu çocuk, bu insanların da barış içinde yaşamaya hakları olduğunu söyler. Çocuk tam gitmeye hazırlanırken yaşlı çınar ağacının kollarından biri onu tutup çakıl taşlı yolun üzerinde onu uçurmaya başlar. Çocuk gördüklerine inanamaz: Yolun üzerinde iki çınar ağacının dalları arasına gerilmiş bir hamaklarda daha önce gördüğü yurtsuz yuvasız çocuklar huzur içinde dinlenmektedir. Çok mutlu olan çocuk çınar ağacının kollarında uykuya dalar.

1.2.2. Haitili Çocuklar

Bir önceki masalın devamı olan bu masalda kahramanımız olan mutlu çocuk gözleri açtığında kendini bir adanın ortasında bulur. Biraz uzakta, kendi hâllerinde, kaynaşıp duran bazı çocuklar görür. Mutlu çocuk yanlarına gidip selam verdikten sonra kendisiyle oyun oynayıp oynayacağını sorar. Ama çocukların hiçbiri bu soruyu umursamaz. Çünkü onların oyun oynamaya ayıracak vakitleri yoktur, onların çalışıp eve ekmek götürmeleri gerekmektedir.

Mutlu çocuk, bu duruma çok üzülür. Gidip sarı-kırmızı yapraklarla bezenmiş bir ağacın dibine oturur. O sırada boyacı çocuğun sesini duyar gibi olur: “Hey dostum!.. Biliyor musun; ben büyüdüğüm zaman bütün çocuklara, her gün, oyun oynama hakkı tanıyan bir yasa çıkartacağım.”

1.2.3. Manitra

Kahramanımız olan mutlu çocuk yaşlı çınarın onu kucaklamasıyla başka bir bölgeye uçar. Burası büyükçe bir kentin yoksul bir mahallesidir. Mutlu çocuk, kartondan yapılmış bu evlerde, yağmur yağdığında insanların nasıl yaşadığını merak eder. O sırada küçük bir kız çıkagelir. Üstü başı toz pislik içindedir. Mutlu çocuğun

sorusuna duyan Manitra adındaki bu kız soruyu şöyle cevaplar: ‘Yağmur yağdığı zaman, çatılarımızı büyük naylonlarla örteriz; işte, bu kadar basit.’” der.

Küçük kız, “Boeh!...Boeh!...” diye bağırmaktadır. Boeh’in ne olduğunu soran mutlu çocuk, kömür, cevabını alır. Küçük kız ekmek parası için kömür satmaktadır. Üstelik bir de iki üç yaşlarında erkek kardeşi vardır. Kardeşinin ayakları hep yara bere içindedir. Küçük kız, kardeşine bir tüp yara merhemi alabilmek için çalışmaktadır.

Mutlu çocuk, elini cebine sokar ve bir çınar yaprağı çıkartıp yere atar. Birkaç saniye sonra yerden ebegümece ağacı çıkar. Bu ağaçta salkım salkım vitamin hapları ve ebegümece asılıdır. Manitra, kardeşi için ihtiyacı olanları koparır ve “Ben büyüdüğüm zaman bir hemşire olacağım. Ülkemin yol kenarlarında ve karton evlerde yaşayan yoksul çocuklarıyla ilgileneceğim. Onların tedavi olma haklarını elde edebilmeleri için, canla başla çalışacağım.” diyerek hayallerini söyler.

1.2.4. Romen

Mutlu çocuk, Manitra’nın sözlerini artık işitmiyordur çünkü artık o dört yanı betonlarla çevrili bir yerdedir. Bir apartmanın önünde, merdiven basamaklarında oturmuş bir çocuk durur. Adı Romen’dir.

Mutlu çocuk, onu öyle görünce ilgilenmek ister. Arkadaş olmak isteyip istemeyeceğini sorar. Romen ise bu soruya, evde bütün gün yalnız olduğunu, anne ve babasının işe gittiğini ve kendisiyle hiç ilgilenmediğini söyleyerek cevap verir. Bunları anlattığı için de çok utandığını söyler ve koşarak apartmana girer. Mutlu çocuk, utanmaması gerektiğini, bunun onun suçu olmadığını söyler ve cebinden çınar yaprağı çıkartıp Romen’in kapısının önüne bırakır. Yapraklar, bir anda birbirlerine dolanıp, uzun bir zincir oluşturduktan sonra evden eve atlayarak diğer çocuklara ulaşır. Artık o çocuklar, Romen’in yeni arkadaşlarıdır.

Mutlu çocuk, bu dostluk zincirini seyretmeyi çok ister ama yaşlı çınar onu başka bir bölgeye çoktan uçurmuştur.

1.2.5. Filipinli Küçük Kızlar

Yaşlı çınar ağacı, mutlu çocuğu bu kez daracık bir sokağa bırakır. Burası hiç güvenli gözüküyordur. Mutlu çocuk etrafa bakarken, demir parmaklıklarla kapatılmış pencerenin gerisinde kendisine bakan iki kız çocuğu görür. Onlara demir

parmaklıklar ardında ne yaptıklarını sorar. “Hapisteyiz.” diye karşılık verir küçük kızlar. Mutlu çocuk, bu yaştaki çocukların hapse konulmasının yasak olduğunu söyler. Ne suç işlediklerini sorduğunda ise; suçlarının olmadığını, zengin insanların kendilerini satın aldıklarını, diye cevap verirler. Kaçmamak için de kendilerini buraya hapsettiğini söylerler. Mutlu çocuğun şaşkınlığı bir kat daha artar. Böyle insanların tutuklanması gerektiğini söyler ama kızlar ülkelerinde buna benzer birçok suçun olduğunu, onlara kimsenin bir şey yapamadığını anlatırlar.

Mutlu çocuk, tüm bu anlatılanlara sinirlenerek parmaklıkları sökmeye çalışır ama beceremez. Bu yüzden çınar yapraklarını kullanmaya karar verir. Çınar yapraklarını parmaklarının arasında ovuşturduğu anda yaşlı çınar ağacı peyda olur. Gezegenimizde bu tür hak ihlallerinin yapıldığını ve haklarımızın aranması gerektiğini söyler. Bunları söylerken bir yandan da gözyaşı döker. Bunu gören çınar ağacı mutlu çocuğu, çiçek açmış bir ıhlamur ağacının altına bırakır.

1.2.6. Briyan İle Briyoni

Bu masalda ise Briyoni adlı bir kız ile Briyan adlı bir erkeğin aşkı anlatılır. Mutlu çocuk, Briyoni’nin keman sesini duyar ve kızın yanına gider. Kız, mutlu çocuğa; sevgilisini görüp görmediğini sorar. Ancak mutlu çocuk onu görmemiştir. Briyoni, sevgilisinin Protestan, kendisinin ise Katolik olduğunu, bu yüzden ailelerinin görüşmelerini istemediğini buna rağmen kendi aralarında müzikle işaretleşerek buluştuklarını söyler.

Briyoni, eline yayını ve kemanını alarak çalmaya başlar ve uzaktan bir flüt sesi ona karşılık verir. İleride ünlü bir müzisyen olacağını, dinleri, mezhepleri, ırkları ne olursa olsun iki insanın birbirini sevmeye hakkı bulunduğunu ve bunu tüm dünyaya müzikle ilan edeceğini söyler.

1.2.7. Amadu

Mutlu çocuk Amadu denen çocuğun sesiyle uyanır. Nerede olduğunu sorduğunda ise “Mali” cevabını alır.

Amadu, bir ağacın altında okul çantasını karıştırıyordu. Mutlu çocuk, okula mı gidiyorsun, diye sorduğunda Amadu “Okul mu? Dalga geçiyorsun herhâlde... Bundan aylar önce, resimimiz olacak adam bize bir okul sözü verdi. Ama görüyorsun;

ortada hâlâ okul mokul yok. Sevgili büyüklerimizin yapılacak daha önemli işleri var(!)’’ diye cevap verir. Bu işlerin ne olduğunu soran mutlu çocuk, savaş cevabını alır. Çünkü Amadu’nun ülkesinde savaşlar bitmez. Savaştan dolayı da gidecek bir okulu yoktur Amadu’nun. Amadu okuma yazmayı öğrenmeyi isteyen bir çocuktur. Mutlu çocuk, ona ‘‘hakkı olmak’’ fiilinin şimdiki zaman çekimini ezberletir.

Amadu, büyüdüğünde ilkokul öğretmeni olmak istediğini ve tüm çocukların eğitim hakkının olduğunu söyler.

Amadu’nun altında oturduğu ağaç, birden yüzlerce öykü kitabı ve boş defterlerle dolmaya başlar ve Amadu çok mutludur artık.

1.2.8. Meyna

Mutlu çocuk, Amadu’ya ‘‘Allaha ısmarladık’’ demeye kalmadan kendini bu sefer bir okul sırasının üstünde bulur. Hemen yanbaşıda ise uyuklayan gözlerle defterinin üzerine yumulmuş bir kız çocuğu vardır. Mutlu çocuk, bu kızın çok yorgun olduğunu ve dinlenmeye hakkı olduğunu düşünür. Adı Meyna olan bu kız, uyandığında saati sorar ve büyük bir telaşla işe geç kaldığını söyler. Bu duruma şaşırان mutlu çocuk, Meyna’nın sabah ve akşamları bir halı atölyesinde çalıştığını, arta kalan zamanlarda okula gittiğini ve çok yorgun olduğu için ödevlerini yapmadığını bu yüzden notlarının çok kötü olduğunu duyduğunda çok üzölür.

Mutlu çocuk, küçük kızın okula gitmesi gerektiğini ve böylelikle bir meslek sahibi olabileceğini söylediğinde küçük kızın gözleri parlar. Meyna, ilerde Hint dili profesörü olacağını, çocukların da ‘‘hayır’’ deme haklarının bulunduğunu söyler. Mutlu çocuk ise bu sözler üzerine avucunun içindeki çınar yapraklarını, Meyna’ya mutluluk getirmesi amacıyla verir.

1.2.9. Muhammed

Kahramanımız bu sefer Filistin topraklarındadır. Pencere ardına saklanmış bir çocukla karşılaşır. Mutlu çocuk, Filistin topraklarında çöl olup olmadığını sorar. Çocuk ise altın sarısı renginde muhteşem bir çöllерinin olduğunu, babasıyla daha önceden sık sık gittiğini söyler. Ancak şimdi ise kimseye güvenmediklerini, evden dışarı adım atmadıklarını anlatır. Mutlu çocuk, Muhammed adlı bu çocuğa neden

korktuğunu sorar. Muhammed ise “Ülkemde yaşanan baskı, şiddet ve terörden” diye cevap verir.

Muhammed, hayalinin devlet başkanı olup, çocukların barış içinde yaşayacağı, savaş ve şiddetin olmadığı bir dünya yaratmak olduğunu söyler. Mutlu çocuk, cebinde kalan iki yapraktan birini alıp yerlere serper. O anda yol kenarlarında onlarca hurma ağacı belirir.

1.2.10. Küçük Çina

Mutlu çocuk, kendisini bu sefer bambu ağaçlarının gölgesinde dinlenirken bulur. Biraz ötede birkaç erkek çocuğu top oynuyordur ve saha kenarında ise onları izleyen küçük bir kız çocuğu vardır. Kahramanımız, kızın yanına gidip onun neden oynamadığını sorar. Kız ise ülkesinde top oynamanın erkek çocuklarının işi olduğunu söyler. Buna mutlu çocuk çok şaşırır çünkü kendi ülkesinde herkesin top oynayabildiğini söyler.

Küçük Çina’nın ülkesinde her ailenin bir çocuk sahibi olma hakkı vardır ve bu çocuğun erkek olması tercih edilir. Mutlu çocuk, buna çok üzülür. Kızların da erkekler gibi hakları olduğunu düşünür. Küçük Çina, büyüdüğünde kendi seçimiyle özgür bir yuva kuracağını, biri erkek, biri kız iki çocuk sahibi olmak istediğini, sevmeye ve sevilme konusunda eşit haklara sahip olacağını söyler. Masal “O anda, birbirinin dengi olan iki çocuk gölgesi, ılık ılık aydınlanmaya başladı ve bu aydınlık, ülkedeki bütün ağaçlarını kuşattı.” cümleleriyle biter.

1.2.11. Antonino

Mutlu çocuk, bu kez bir dağın tepesindedir. Acaba yaşlı çınar ağacının dalı yolunu mu kaybetmiştir diye düşünür. Çünkü böyle ıssız bir yerde kim yaşayabilirdi?

Dağın dibinde, kamış kesen birini görür. Bu çocuğun adı Antonino’dur. Bu ıssız yerde tek başına yaşayan bir çobandır. Mutlu çocuğu görünce çok sevinir. Çünkü kendi yalnızlığını paylaşacak birini arıyordur. Antonino, hayallerini mutlu çocuğa şöyle anlatır; günün birinde vadiye inmek istediğini ve kendi yaptığı müzik aletlerini diğer çocuklarla paylaşacağını ve hiçbir çocuğun yalnızlığa itilmemesi gerektiğini onlara anlatacağını, söyler. Antonino bunları söylerken mutlu çocuk cebindeki son

çınar yaprağını rüzgâra bırakır. Çok geçmeden yüzlerce çocuk, vadiden yükselerek Antonino'nun bulunduğu yere gelir.

1.2.12. Lena

Mutlu çocuk, kendini bir metronun girişinde bulur bu sefer. Bir süre sonra etrafına bakınca bir mendil etrafında dans eden bir kız görür. Adı Lena'dır. Mutlu çocuk büyülenmiş gibi bu kızı izliyordur. Lena'ya çok güzel dans ettiğini söyleyen kahramanımız kızdan “Ama bunu sürekli yapamıyorum. Oturup dilenmem gerek.” cevabını aldığı anda irkilir. Dilenmenin ne olduğunu sorar. Kızın cevabı karşısında eline cebine atar ama tek bir çınar yaprağı bile kalmamıştır. Mutlu çocuğun üzüldüğünü gören Lena ne olduğunu sorar. Çocuk da cevap verir. Ve Lena bunun üzerine akordeonunu alıp çalmaya başlar. Akordeonun körükleri her açılıp kapandığında yüzlerce çınar yaprağı uçuşur. Mutlu çocuk, Lena'ya çınar ağacını kendisin de mi tanıdığını sorar. Lena da tanıdığını ve ablaları ile beraber sık sık çınar yaprağına bakıp gelecekle ilgili tahminlerde bulunduklarını söyler.

Lena, mutlu çocuğa fal baktırmak isteyip istemediğini sorar. Mutlu çocuk da istediğini söyler. Dünya çocuklarının geleceği hakkında bir şeyler söylemesini ister Lena'dan. Lena, gelecekte dünya çocuklarının haklarını arayan, birlik olup mücadele eden çocuklar olacağını söyler.

1.3. KOMŞU KOMŞU AÇ MISIN?

Üzeyir Gündüz'ün Küçük Ev Yayınlarından çıkan bu kitabın 2. baskısı incelenmiştir. Kitapta iki ayrı masal yer almaktadır: Komşu Komşu Aç Mısın? (Dostluk Yarışı) ve Akıllı Ördek Hanım. Masallardan ilki olan “Komşu Komşu Aç Mısın?” adlı masal, içindekiler kısmında bu adla geçerken, kitap içerisinde “Dostluk Yarışı” adı ile verilmiştir. Biz de bu masalı içindekiler kısmına göre değil de normal kitap içerisinde geçen adı ile vermeyi uygun gördük.

1.3.1. Dostluk Yarışı

Mevsim kıştır. Ponpon Tavşan, kar fırtınası yüzünden üç gün boyunca evinden çıkamaz ve evinde bir lokma yiyecek kalmamıştır. Ancak karnını doyurması gerekiyordur. Bu yüzden paltosunu giyip dışarı çıkar.

Hava çok soğuktur ancak Ponpon Tavşan'ın karnını doyurması gerekiyordur. Etrafı kolaçan eder. Birden, karların arasında iki havuç görür ve çok sevinir. Havuçlardan birini hemen orada yer. Karnı doymuştur. Diğer havucu ise komşusu midilliye vermeyi düşünür. Midillinin kapısını çalar ama evde yoktur. Ponpon Tavşan içeri girer ve havucu mutfak masasına bırakır. Tavşan evine dönerken küçük midilli de dışarıda aç karnını doyurmak için yiyecek arıyordur. Birden durur ve karların arasında kırmızı bir turp fark eder. Büyük bir iştahla hemen oracıkta yer.

Eve döndüğünde mutfak masasının üzerindeki havucu görür. Bunu Ponpon Tavşan'ın bıraktığını anlar. Ama kendi karnı toktur artık. Komşusu olan Kıvırcık Kara Koyun gelir aklına. Havucu ona götürmek için evden çıkar ancak Kıvırcık Kara Koyun da evde değildir. İçeri girip havucu sehpanın üzerine bırakır.

O sırada, Kıvırcık Kara Koyun da diğer komşuları gibi yiyecek aramaktadır. Hava çok soğuk ve her yer karla kaplıdır. Kıvırcık Kara Koyun tam evine dönmeye niyetlenirken yolunun üzerinde mor bir lahanaya bulur. Hemen oracıkta yer lahanayı. Daha sonra ise evinin yolunu tutar. Eve girdiğinde sehpanın üzerindeki havucu görür. Bunu en yakın komşusu küçük midillinin bıraktığını anlar. Kendi karnı tok olan Kıvırcık Kara Koyun, bu havucu aç olduğunu düşündüğü komşusu yavru karacaya götürmeye karar verir.

Kıvırcık Kara Koyun, yavru karacanın evine doğru yol alır. Kapıyı tıklatır ancak cevap veren olmaz. Bunun üzerine Kıvırcık Kara Koyun, kapıyı itekleyip içeri girer. Havucu ortada duran masanın üzerine bırakır ve huzur dolu bir şekilde evine döner.

Yavru karaca da diğer komşuları gibi yiyecek aramaktadır. Uzun bir uğraştan sonra iri gövdeli bir çam sürgünü bulur. Yapraklarını iştahla yer. Karnını doyuran yavru karaca evin yolunu tutar. Yavru karaca da tıpkı diğerleri gibi evine adım atar atmaz bir sürprizle karşılaşır; yemek masasının üzerinde duran kocaman bir havuç vardır. Bunu komşusu Kara Koyunun getirdiğini anlar çünkü kapının kenarına kıvırcık tüyleri takılıp kalmıştır. Ancak kendi karnı toktur. Bu yüzden aç olduğunu düşündüğü komşusu Ponpon Tavşan'ın evine götürmeye karar verir. Kapıyı çalar ama açan olmaz. Küçük karaca, Ponpon Tavşanın evde olmadığını düşünerek içeri girer ama Ponpon Tavşan uyuyordur. Havucu tavşanın yatağının kenarına bırakır ancak tam gitmeye

hazırlanırken o sırada Ponpon Tavşan uyanır. Havucu gören Ponpon Tavşan işin aslını anlar ve “Dostluk ve iyilikseverlik ne güzel şey!” diye düşünür ve bu masal da burada biter.

1.3.2. Akıllı Ördek Hanım

Güneşli bir yaz günü ördek hanım gezmeye çıkar. Bir ağacın yanından geçerken bay tilkiyle karşılaşır. Tilki, ördeği görünce ağzı sulanır. Karnı zaten acıkan tilki, kahvaltısının ayağına geldiğini söyler. Ördek hanım, başına gelecekleri bildiği için hemen bir kurnazlık düşünür ve bugün kendisini iyi hissetmediğini, bayat bir şey yemiş olabileceğini ve kusmak üzere olduğunu söyler. Bunları duyan tilkinin iştahı kaçar.

Ördek hanım, aklını kullanarak tilkiden kurtulduğu için çok mutludur. Evine döndüğünde bay tilkinin kendisini rahat bırakmayacağını düşünür ve ondan kurtulmak için yeni kurnazlıklar düşünmeye başlar. Ördek hanım, yanılmamıştır. Ertesi gün, bay tilki ördeği ziyarete gider. Ördek hanımın kapısına varan tilki, ördek hanımın tam da evden çıkmak üzere olduğunu görür. Ördek hanımın, teyzesinin evine gitmeye hazırlandığını öğrenir. Teyzesinin nasıl bir hanım olduğunu soran bay tilki “çok tumbul” cevabını alır. Bunu duyan bay tilki çok sevinir ve ördek hanımla gitmeye karar verir. Önce tumbul teyzesini sonra ördeği yemeyi düşünür. Irmağın kıyısından geçerken ördek hanım hemen suya atlar ama tilki yüzme bilmediği için karşı kıyıya geçemez ve tilkinin hayalleri suya düşer.

Ördek hanım, hain tilkiyi kendinden uzak tutmak için başka bir plan hazırlar. Sabah erkenden yanına kürek alıp yola koyulur. Evinin yakınlarındaki küçük bir tepeye çukur kazmaya başlar ve çukurun üzerini ağaç dallarıyla örter. Üzerini de ince bir toprak tabakasıyla kapatır.

O sabah, bay tilki uyanır ve çok aç olduğunu hisseder. Bu sefer ördek hanımı elinden kaçırmamalıdır. Dışarı çıktığında ördek hanımı görür ve onu yemek istediğini söyler. Bay tilki koşarken ördek hanımın hazırladığı tuzağa düşer. Ördek hanım, bay tilkiyi orada bırakıp evinin yolunu tutar. Ertesi sabah çukura bakmaya gider. Bir de ne görsün? Bay tilki, iki gözü iki çeşme ağlıyordur. Bay tilki, bundan sonra kendisini yemeyeceğine dair söz verince, merhametli ördek hanım, onu çukurdan çıkarır. Artık iyi birer dost olmuşlardır. Bundan sonra kimse, akıllı ördek hanımın yolunu kesmez.

1.4. YAĞMUR GÖZLÜ ÇOCUK

Üzeyir Gündüz'ün Masal Masal Maniki Dizisi'nin 2.kitabı olan bu masalın Küçük Ev Yayınları'ndan çıkan 3.baskısı incelenmiştir. Masal kitabı içerisinde toplamda 3 masal bulunmaktadır: Yağmur Gözlü Çocuk, Kazlar Prensi, Ölümsüz Örümcek Adam.

1.4.1. Yağmur Gözlü Çocuk

Bir zamanlar annesiyle beraber yaşayan, yüreği sevgi dolu, hiçbir insanın kalbini kırmayan bir çocuk vardır. Bir kedinin ayağına diken batsa onun için günlerce ağlarmış. Ağlarken gözlerinden yağmur tanesi büyüklüğünden yaşlar boşalmış. Bu nedenle de herkes ona Yağmur Gözlü Çocuk dermiş.

Günlerden bir gün Yağmur Gözlü Çocuk'un annesi hastalanır. Oğlundan, kendisine kır çiçekleri toplamasını ister. Çocuk evinden çıkar, çok güzel yerlerden geçer ve en sonda kır çiçeklerinin olduğu bir vadiye gider. Çok güzel kır çiçekleri vardır orada ama çocuk bunları kopartmaya kıyamaz. Çünkü onun yüreği, çiçek koparmaya uygun yaratılmamıştır. Hasta annesinin yanına eli boş dönmek kendisini utandırır. Bir süre sonra da gözlerinden gözyaşı gelmeye başlar.

Onun bu halini gören aydede, küçük çocuğu ödüllendirmek ister. Gökyüzü tarlasından topladığı en parlak yıldızlardan bir demet oluşturup bir gece kuşunun gagasına takarak bunları, Yağmur Gözlü Çocuk'a iletmesini söyler.

Gece kuşu, aydedenin selâmını ileterek gagasındaki yıldızları çocuğa verir. Yağmur Gözlü Çocuk'un gözlerindeki hüznün, sevince dönüşür. Yıldız demetini kaptığı gibi annesine koşar. Annesi, oğlunun elindeki yıldız demetini görünce sevinçten ayağa kalkar ve hastalığından hiçbir eser kalmaz. Aydedenin kendilerine armağan ettiği ışık demetiyle bir ömür boyu aydınlanırlar.

1.4.2. Kazlar Prensesi

Bir zamanlar göl kenarında sayıları yirmiye geçmeyen bir kaz sürüsü yaşamaktadır. İçlerinde Akkanat isimli bir kaz vardır ki kendini çok beğenir ve sürünün prensesi olmayı istemektedir. Günün birinde bu düşüncesini kardeşlerini etrafına toplayarak açıklar. Bu sürünün en güzel kazı olduğunu, tüylerinin parlaklığını ve kanatlarının güçlülüğünü anlatır. Kazlar içinde en akıllı olan Bozkanat, ona cevap

olarak; senin güzelliğin ne işe yarar ki, diye sorar. Akkanat da kendinden emin bir tavırla; onları koruyacağını, tehlike anında haber vereceğini ve bunun karşılığında her gün saygıyla önünde eğilmelerini ve değerli armağanlar getirmelerini ister. Diğer kazlar da bunu mantıklı bularak kabul eder.

Akkanat, ertesi gün göreve başlar. Diğer kazlar ise önünde saygıyla eğilir ve içlerinden bir tanesi Akkanat'a kürk manto getirir. Bu manto o kadar ağırmış ki Akkanat, uçuş yeteneğini kaybetmekten korkar. Bir tavşan gelip Akkanat'ın bu haliyle alay eder ve canını sıkar.

Kazlar, ikinci gün Akkanat'a kocaman bir kolye getirirler. Akkanat buna çok sevinir ama kolyenin ağırlığından boynunu dik tutamaz hale gelir. Akkanat her ne kadar bu kolyeye sevinmişse de ağırlığından dolayı homurdanıp durmuştur. Uzaklardan bir sülün kuşu Akkanat'ın bu haline övgü yağdırmış ama başının böyle eğik olmasıyla etrafı nasıl göreceğini sorar ve Akkanat, buna çok sinirlenir.

Kaz kardeşler, bir sabah yine saygıyla Akkanat'ı selamladıktan sonra onu memnun etmek için şapka hediye ederler. Akkanat, şapkayı görünce çok beğenir ama başına geçirdiğinde şapkanın büyüklüğünden nefes alamaz hale gelir ama yine de belli etmez.

Biraz sonra küçük bir sincap gelip Akkanat'a övgüler yağdırdıktan sonra onun bu haliyle hiç kazlara benzemediğini söyler. Akkanat diğerlerine yaptığı gibi çok sinirlenir ve arkasını dönüp somurtur.

Aradan günler, aylar geçer. Kaz kardeşler, her sabah olduğu gibi Akkanat'ı selâmlamaya devam ederler. Ancak Akkanat yalnız kaldığından, kürk mantonun ağırlığından uçamadığından, inci kolyenin boynuna yaptığı baskıdan boynunu dik tutamadığından ve şapkanın büyüklüğünden nefes alamadığı için çok üzgündür. Artık prenses falan olmak umurunda değildir.

Bir gün, fırtına aniden bastırır ve Akkanat, sırlıslık olur. Hiçbir yere de kıpırdamaz. Çünkü mantonun, kolyenin ve şapkanın ağırlığı iki katına çıkar. Etrafındaki diğer hayvanlar ise Akkanat'ın bu haline gülmeye başlar. Artık Akkanat dayanamaz ve kendi durumuna ağlamaya başlar. Üzerindeki manto, kolye ve şapkayı çıkartır. Prenslik sevdasından vazgeçer. Kanatlarını özgürce açan bir kazdır artık. Arkadaşları onun bu alçak gönüllü halini ve hatasını anladığı için tebrik eder.

1.4.3. Ölümsüz Örümcek Adam

Görkemli bir sarayda küçük bir şehzade yaşar ve her gece uyumadan önce dadısı ona bir ninni söyler.

Aradan yıllar geçer ve şehzade koskocaman bir delikanlı olur. Dadısının söylediği ninniye hiç unutmaz ve Dünya Güzeli'ni bulmak için babasından izin ister. Babası hiç görmediği birinin peşinden gitmenin delilik olacağını, kendisinin yaşlı olduğunu ve tahtın kısa sürede ona kalacağını söylese de şehzade, ninnideki Dünya Güzeli'ne inanmaktadır. Babasından helallik isteyerek yola koyulur.

Atını hazırlayıp yola çıkan şehzade yolda gördüğü yaşlı bir kadının, nereye gidiyorsun sorusuna ters cevap verir ancak geri dönüp pişman olduğunu söyler. Kadın da nereye gittiğini sorar tekrardan. Şehzade Dünya Güzeli'ni aradığını ve onun nerede olduğunu bilip bilmediğini sorar. Kadın da sabretmesi gerektiğini, Dünya Güzeli'nin çok uzaklarda olduğunu ve rüzgâr kanatlı, şimşek bakışlı bir at bulmasını söyler. Şehzade ise böyle bir atı bulur ve tekrardan yola koyulur.

Günlerce yol alan şehzade yürekleri parçalayan bir inilti işitir. Sesin geldiği tarafa gittiğinde; yoksul kılıklı bir adamı, ağaca bağlamış kırbaçladıklarını görür. Suçunun ne olduğunu sorduğunda; üç akçelik borcu yüzünden olduğunu öğrenir. Şehzade bu duruma dayanamaz ve adamın borcunu ödemek ister ama adamlardan biri bunun imkânsız olduğunu söyler. Her kim, onun borcunu ödemeye kalkarsa Ölümsüz Örümcek Adam'ın gelip karısını veya sevgilisini elinden alacağını söyler. Şehzade ise Dünya Güzeli sevgilisini kimseye vermek istemediği için yoluna devam eder ancak bir süre sonra yüreği dayanamayıp, adamın borcunu öder. İşkenceden kurtulan adam, şehzadeye eğer kendisini kurtarmasaydı Dünya Güzeli'ni bulamayacağını söyler. Onun hizmetine girmek ister ve şehzade kabul eder.

Adı Hünerbaz olan bu adam Ölümsüz Örümcek Adam'ı kimsenin öldüremediğini ve ecelinin çok gizli bir yerde olduğunu öğrenir. Altı ay yol aldıktan sonra bir ovaya ulaşmışlardır. Ovanın ortasında kocaman bir kule ve içinde de Dünya Güzeli varmış. Hünerbaz yukarı tırmanıp Dünya Güzeli'ni şehzadeye teslim etmiştir.

Dağlardan, yollardan, tepelerden geçmişler. Bir yerde dinlenmeleri gerekiyordur artık. Sürekli gözcülük yapan Hünerbaz yorulduğu için gözcülük işini şehzadeye devreder. Şehzade gözcülük konusunda kendine güvenir ama uykusuna

yenik düşer. Sabah uyandıklarında ise Dünya Güzeli ortada yoktur. Hünerbaz şehzadeyi teselli eder ve Dünya Güzeli'ni aramak için yola çıkarlar.

Ölümsüz Örümcek Adam'ın nerede olduğunu öğrenen şehzade ve Hünerbaz, Dünya Güzeli'ni kurtarmak için Ölümsüz Örümcek Adam'ın ecelinin bulunduğu okyanusun ortasındaki bir adaya giderler. Adanın ortasında sivri bir dağ, dağın tepesinde yaşlı bir çınar, çınarın kökünde koca bir oyuk, oyukta içinde bir tilki, tilkinin karnında bir tavuk, tavuğun karnında da bir yumurta vardır. İşte bu yumurtanın içinde ise Ölümsüz Örümcek Adam'ın eceli gizlidir. Yumurtayı bulan şehzade ve Hünerbaz, bunu Ölümsüz Örümcek Adam'ın alnına vurdukları anda kötü yürekli ve zalim bu adam, cansız olarak yere yığılır.

Daha sonra ise şehzade ve Dünya Güzeli kırk gün kırk gece süren bir düğünle evlenirler. Hünerbaz'ın iyiliklerini unutmayan şehzade ise onu kendine baş vezir yapar ve halkla beraber sonsuz bir mutluluk içinde yaşarlar.

1.5. ORMANA BIRAKILAN KIZ

Masal Masal Maniki Dizisi'nin 10. kitabı olan Ormana Bırakılan Kız masalının Küçük Ev Yayınları'ndan çıkan 3. baskısı incelenmiştir. Masal kitabı içerisinde toplam dört masal bulunmaktadır: Ormana Bırakılan Kız, Peri Kızları Tatil Yapmaz, Korkak Ayıcık, Savaş Delisi Kral.

1.5.1. Ormana Bırakılan Kız

Cimri Cemal adında, ormanın ortasında yaşayan bir adam vardır. Evine kimseyi kabul etmez, gelenleri kapıda karşılamış. Cimri Cemil'in dillere destan güzelliği olan Nazlı adında bir kızı vardır ve Cimri Cemil mecbur olmadığı sürece kızını dışarı çıkarmazmış. Bu kızla evlenecek kişi çok zengin olacaktır çünkü Cimri Cemil'in çuvaldar dolusu altını vardır. Nazlı kızla evlenmek isteyen birçok aday olmuştur ama Cimri Cemil bunların hepsinin para düşkününü insanlar olduğunu bildiği için kızını hiçbirine vermez.

Günlerce ortalıkta görünmeyen Nazlı'yı köylü merak eder. Babası da hasta olduğundan dolayı dışarı çıkmadığını söyler. Nazlı'yı en çok merak eden kişi ise yakışıklı ve yoksul olan Yanık Kerem'dir. Günlerce Nazlı'nın evini gözetleyen

Kerem, Nazlı'ya dair hiçbir iz bulamayınca kapıyı çalmaya karar verir. Cimri Cemil kapıyı açar, ne istediğini sorar. Kerem ise tüm cesaretini toplayıp kızıyla evlenmek istediğini söyler. Cimri Cemil diğer adaylara söylediklerinden farklı olarak Kerem'e kızını ormana gönderdiğini, eğer bulup ikna ederse kızını onunla evlendireceğini söyler.

Yanık Kerem hemen ormana doğru yol alır. Her rastladığı canlıya Nazlı kızı sorar. Ancak hiç kimse Nazlı'nın yerini bilmemektedir. Kerem, yolda iri kıyım bir devle karşılaşır. Dev derede yıkanacaktır ama su devin bacak boyunu bile geçmemektedir. Dev, Kerem'den yardım ister ve Kerem de yardım eder. Buna karşılık Kerem'e dere boyunu izlemesini, orada kocaman bir mağara olduğunu, içinde yaşlı bir kadının olduğunu ve belki onun Kerem'e yardım edebileceğini söyler. Kerem çaresizce devin dediğini yapar. Mağaranın önüne geldiğinde yaşlı bir kadın hüngür hüngür ağlıyordur. Kerem, kadına niçin ağladığını sorar. Kadın, şırıl şırıl akan derenin şimdi kuruduğunu söyleyince Kerem deve yardım ettiği için suyun kesildiğini yaşlı kadına anlatır. Hemen çözüm bulur ve kadının su ihtiyacını giderir. Yaşlı kadına, Nazlı denen bir kızı görüp görmediğini sorar. Yaşlı kadın, bu kıza âşık olup olmadığını sorar. Kerem ise kızı çok sevdiğini söyler. Yaşlı kadın, Kerem'den marifetlerini göstermesini ve bunun sonucunda Nazlı'nın yerini söyleyeceğini dile getirir. Yanık Kerem, hemen kadının ev ihtiyaçlarını giderir, odunlarını keser ve çevreye çeki düzen verir. Günlerce Kerem, yaşlı kadının eviyle uğraşır ama akli fikri Nazlı'dadır.

Bir gün fırtına kopar ve şimşekler çakar. Yaşlı kadın korku içinde Kerem'in kollarına atılır. O anda yaşlı kadın; al yanaklı, gül dudaklı, esmer tenli, genç ve güzel bir kıza dönüşür. Kerem bu duruma çok şaşırır. Nazlı tüm olan biteni Kerem'e anlatır. Bugüne kadar onu beklediğini ve kendisini çok sevdiğini söyler.

Kerem, Nazlı kızı alıp köye götürür ve onunla evlenir. Cimri Cemil'in parasını da kabul etmez. Karısı ile uzun ve mutlu bir hayat sürer.

1.5.2. Peri Kızları Tatil Yapmaz

Annesi bir peri kızı olan ve adı Tombiş olan bir çocuk vardır. Diğer insanlara yardım eden annesi çok çalışmakta ve Tombiş ile pek ilgilenememektedir ve çocuk da bu durumdan şikâyetçidir. Bir gün annesi banyodayken, annesinin sihirli değneğini alıp parçalar. Parçalarını da yatağın altına koyar. Annesi banyodan çıktığında

değneğini göremez. Etrafı didik didik arar ama bulamaz. Tombiş’e sihirli değneğini görüp görmediğini sorduğunda ise olumsuz cevap alır. Anne çok üzgündür.

Bir süre sonra yardım isteyenler kapıyı çalmaya başlar ama anne, oğluna herkesi geri göndermesini, bu halde kimseye yardım edemeyeceğini söyler. Tombiş ise kapıya “Zile basmak kesinlikle yasaktır, Ölüm tehlikesi vardır!” yazar. Bir süre sonra ortalık sakinleşir. O gün anne, oğluyla doya doya vakit geçirir. Çocuk çok mutludur çünkü annesi o gün sadece kendisiyle ilgilenmiştir.

Bir sabah erkenden yatağından kalkan Tombiş, annesine her şeyi anlatmaya karar verir ama annesi; artık sorunlarını, diğer insanlar gibi çözmeye karar vereceğini söyler. Artık eskisinden daha çok çalışıyordur. Bu durum Tombiş’in sinirlerini daha çok bozar ve gidip parçaladığı sihirli değneği getirip, masanın üstüne atar. Bir peri kızının oğlu olmaktan usandığını söyler. Anne şefkatli bir şekilde oğlunu bağrına basıp, haklı olduğunu dile getirir. Anne, “Okus pokus hop!” diyerek sihirli değneği eski haline getirir ve oğluna; haftada bir kez sihirli sopayı dolaba kilitleyeceğini ve o gün de oğluyla ilgileceğini söyler. Çocuk bu duruma çok sevinir ve bu masal da burada biter.

1.5.3. Korkak Ayıcık

Bir zamanlar her şeyden korkan, gecenin karanlığından bile korkup korkaklığını gizlemek için bahane uyduran, uykuyu sevmediğini söyleyen bir ayıcık vardır. Ayıcığın bu sözlerine abisi ve ablaları sürekli güler, onunla dalga geçerler.

Annesi, babası, abisi ve ablaları, ırmakta balık avlarken ayıcık hep kenarda durur çünkü ırmağın akışı onu korkutmaktadır. Ama o yine de korkusunu gizlemeye çalışıp, ırmaktan korkmadığını, sadece üşüdüğü için girmediğini söyler. Abisi ve ablaları o anda yine dalga geçer ayıcıkla. Ayıcık arılardan korktuğu için bal yiyemez. Bu yüzden de hep alay konusu olur. Ben hiçbir şeyden korkmuyorum deyip duruyordur korkak ayıcık. Bütün bunlardan bunalan ayıcık kendisine yiyecek aramak için ormana gider. Ayıcık ormanda yiyecek aradığı sırada bir ses duyar. Bu ses yardım isteyen ufacak bir ayıdır. Ayıcık, bütün cesaretini toplayıp ağaca tırmanır ve küçük ayıyı kurtarır. Aşağıda onları bekleyen anne ise, ayıcığa ne kadar cesur olduğunu söyleyip teşekkür eder. Bunları duyan ayıcık çok mutlu olarak evine döner. Artık kendine güvenen bir ayıcıktır artık.

Arılar, ormanın girişinde çiçekten çiçeğe bal taşıırken ayıcığın ağzı sulanır ve bir petek bal koparır. Ağzını balla dolduran ayıcık, bal yemenin her şeyden daha lezzetli olduğunu anlar. Bu mutlulukla evine dönen ayıcık artık hiçbir şeyden korkmadığını ve çok mutlu olduğunu söyler.

1.5.4. Savaş Delisi Kral

Bir zamanlar, savaş yapmaktan başka marifeti olmayan bir kral vardır. Her yıl yeni bir savaş yapan kral, girdiği her savaşı kaybeder ve hıncını alamayıp ülkesini ertesi yıl yine savaşa sokarmış.

Böyle giderken, ülkede askerlik yaşında olan erkek kalmamıştır. Üretken insan olmayınca ülkede açlık ve sefalet başlamıştır. Kral ise bunların hiçbirini umursamaz, gününü gün etmektedir.

Soğuk bir kış günü, ülkeye üç peri kızı uğrar. Halk konukseverliği elden bırakmayıp onlara ilgi gösterir. Ancak yiyecek bir şey ikram edemedikleri için üzgün olduklarını dile getirirler. Bu durumdan etkilenen peri kızları onları tekrar mutluluğa döndürmek isterler. İlk peri kızı, tılsımlı gücünü kralın sarayını ahıra çevirerek ve onu da bir at yaparak kullanır.

İkinci peri kızı, sihirli çubuğunu soluk benizli bir tutam çiçeğin dibine değdirerek gür bir pınar oluşturur.

Üçüncü peri kızı ise sihirli çubuğunu bir toprak yığınına saplar. O anda sihirli sopa, dev bir çınar ağacına dönüşür.

Bu üç peri kızının yardımıyla, yoksul ülke yeniden canlanır. Ata dönüşen kral, ülkenin bütün topraklarını sürmekte, tohum taşıırken bitkin düşmektedir. Çalışmanın değerini ve savaşın ne kadar kötü bir şey olduğunu anlar. Ülke ise kısa zamanda zenginlik ve bolluğa karışmıştır. Çok çalışan huysuz kral ise çok pişmandır. Sürekli eski haline dönmek için dua eder. Onun bu dualarını ve pişmanlığını gören peri kızları, krala bu kadar cezanın yeterli olacağına kanaat getirirler. Kralı eski haline döndürürler. Artık eski huysuz kral yerine daha iyimser, anlayışlı ve barışçıl bir kral vardır.

“Üç peri kızına gelince, onlar hâlâ, başka ülkelerdeki savaş delisi, huysuz ve hırçın kralları uslandırmak için uğraş veriyorlarmış.” diye bu masalı da bitirir yazarımız.

1.6. ERDEM'İN HAZİNESİ

Üzeyir Gündüz'ün Fransız yazar Evelyne Brisou-Pellen ile Hollandalı yazar Catharina Valckx'ın *Zapa* adlı eserlerinden uyarlanan bu eserin Küçük Ev Yayınlarından çıkan kitabının özeti verilmiştir. Kitapta iki ayrı masal bulunmaktadır: Erdem'in Hazinesi ve Saftirik Eşek. Masalların özeti şöyledir:

1.6.1. Erdem'in Hazinesi

Eserde Erdem ve Herdem adlı iki kardeşin sahip olduğu farklı zenginlikler anlatılır.

Erdem küçük olan Herdem ise büyük olan kardeşidir. Babaları yoksul bir çiftçidir. Güneşli bir yaz günü iki kardeş kapının önünde otururken önlerinden yeşil bir kaplumbağa geçer. İki kardeş kaplumbağanın nereye gittiğini merak eder. Herdem, kaplumbağayı takip etmeye karar verir ve kaplumbağa o anda doludizgin koşmaya başlar. Erdem her ne kadar gitmemesini söylese de Herdem, kaplumbağanın sadece nereye gideceğini merak ettiğini söyler. Kaplumbağayı bir süre takip eder ve çok yorulur ve kaplumbağayı kaybeder. Tam kaybolduğunu düşünürken bir baykuş kaybolmadığını söyler. Baykuş eğer verdiği talimatları uygularsa zengin olacağını söyler. Herdem de kabul eder. Herdem verilen talimatları tek tek yerine getirir ve altın dolu bir mağaraya ulaşır. Altın torbalarından birini alıp evin yolunu tutar.

Herdem bunları yaşarken o sırada evde hüznü bir bekleyiş vardır. Baba oğlunu aramak için ormanın girişine gider ama karşısında kocaman bir duvarın yükseldiğini görür. Anne de aynı yere gidip oğlunu aramak ister ancak o da aynı olumsuz durumla karşılaşır. Erdem de şansını denemek ister ve bunu ailesine söyler. Aile de çaresiz kabul eder. Erdem, aynı yere gittiğinde duvar falan görmez. Yoluna devam eder. Abisinin karşılaştığı baykuş ile kendisi de karşılaşır. Baykuş, aynı talimatları kendisine de verir ve zengin olacağını söyler:

Erdem, bu talimatlardan hoşlanmaz ve abisini bulmak için yoluna devam eder. Baykuş, kendini de götürmesini söyler ve Erdem kabul eder. Yolda gördüğü her güzelliği ellemekten ve ona bakmaktan kendini alamaz. Buğday tarlasından geçen Erdem, buğdaylara basmadığı için bir buğday başağı ona, bir buğday tanesi verir ve Erdem bunu alıp cebine koyar. Yolda güzel bir kaval gören Erdem bunu alıp cebine koyar. Erdem baykuşla yoluna devam ederken küçük bir cin görür ve yolculuklarına

dahil olur. Yoldaki giderlerken baykuş, sürekli talimatları hatırlatsa da Erdem, doğanın bu güzellikleri karşısında kayıtsız kalamayacağını söyler. Bir ara Erdem'in talimatlara uymaması yüzünden bir mağaraya düşerler. Bu mağara aslında bir kütüphanedir. Erdem bu mağaranın orta yerinde bir masa ve masanın üzerinde mini minnacık bir kitap görür. Bu kitabı alıp yolculuğuna devam eder.

Erdem ve arkadaşları, Herdem'i bulmak için yolculuklarına devam ettikleri sırada süttan memeleri şişmiş ve acı acı böğüren bir inek görürler. Erdem hemen hayvanın süttan sağıar. İnek de Erdem'in yolculuklarına dahil olmuştur artık. Abisi Herdem'in geldiğı altın dolu mağaraya tam geldiklerinde ise mağara büyük bir gürültüyle yerle bir olur ve altınlar da yok olur. Mağaranın kapısında duran bir ejderhayla Erdem, kibar bir şekilde konuşur. Ama ejderha ateş püskürtmektedir. Erdem yine de ılımlı bir şekilde yaklaşır ejderhaya. Bundan etkilenen ejderha ise Erdemle dost olup olamayacağını sorar. Erdem de kabul eder. Bu yolculuğa ejderha da katılmış olur. Son olarak bayan baykuşun eşi olan erkek baykuş da onlara katılır. Erdem, erkek baykuşa, abisi Herdem'i görüp görmediğini sorar. O da, dün bir çuval dolusu altınla buradan ayrılmış olduğunu ve çoktan eve dönmüş olabileceğini söyler. Erdem ise bayan baykuş, cin adam, ejderha, inek ve erkek baykuşla beraber evin yolunu tutar.

Erdem'in eve dönmesi yaklaşık bir ayını alır. Çünkü beraber gittiğı ekibe ayak uydurmak çok zordur. Nihayet bir öğle vakti kasabaya ulaşırlar. Erdem yolda annesini görür. Annesi, artık zengin olduklarını ve bir köşkte oturduklarını falan söyler.

Sonradan görme zenginlikle paralar suyunu çekmeye başlar. Aile tekrardan bir yoksulluğun pençesine düşer. Bu durumda Erdem, ailenin imdadına yetişir. İlk öncelikle sihirli kavalını çıkartıp çalmaya başlar çünkü kaval sesi üzüntüleri yatıştıran ve insana bilgelik veren bir sese sahiptir. Oy birliğı ile eski evlerine dönerler. Orayı yaşanabilir bir yer haline getirirler. Evde herkesin bir görevi vardır. Herkes görevini yerine getirirken ailede mutluluk hüküm sürer. Çünkü alın teri ile yapılan ve kazanılan şeylerin tadı bir başkadır.

1.6.2. Siftirik Eşek

Bu masalda yaptıklarından dolayı komik hallere düşün bir eşeğin hayatı anlatılır. Kahramanımız Karakulak, eşekliğine bakmadan her işe burnunu sokar,

herkese bilgiçlik taslar ve hatta bazen yanıldığını bildiği halde, yanlışının doğruluğunu kanıtlamak için, türlü komik durumlara düşer.

Karakulak, yıllardan beri büyük babasının paltosunu giyer. Ancak bir sabah paltonun bir kolunun kopması üzerine tamir ettirmek için, Terzi Alabaş'ın dükkânına gider. Terzi Alabaş, artık paltonun tamir edilemeyecek durumda olduğunu ve yeni bir palto olmasını önerir. Karakulak da bu öneriyi kabul eder. Bunun üzerine Terzi Alabaş, dükkândaki tüm paltoları Karakulak'a göstermesine rağmen burun kıvrıp beğenmez ve bilgiçlik taslar. Terzi Alabaş'ın sabrı taşmak üzereyken Karakulak, koltuğun üzerinde duran bir yağmurluğu çok beğenir. Terzi Alabaş, her ne kadar bu seçimi beğenmese de yağmurluğu paketleyip Karakulak'a verir. Karakulak, dükkândan çıkar çıkmaz paltoyu giyer ama düğmelerini ilikleyemez. Ancak buna aldırış etmeden yoluna devam eder.

Karakulak, evine dönerken dinlenme parkından geçmeyi düşünür. Orada Vakvak ördekle karşılaşır. Vakvak, Karakulak'a paltosunu ters giydiğini söyleyerek ona güler ve alay eder. Üzülmemesini ne de olsa bir eşek olduğunu da söyler. Zavallı Karakulak'ın, Vakvak'a verecek cevabı yoktur. Herkesin eşekleri aptal yerine koyması sinirlerini bozuyordur. İntikamını almak için eve gidip bir şeyler düşünen Karakulak'ın kafası, çok fazla düşünmekten ağrır. Ne de olsa düşünme alışkanlığı yoktur.

Karakulak, geveze Vakvak'a aptal bir eşek olmadığını kanıtlamak için, kasabanın en zeki kişisi olan Tonton Ayı'ya gitmeye karar verir. Saftirik eşeğin, evine misafir olarak gelmesine çok sevinen Tonton Ayı, yazdığı bir şiiri okur kendisine. Şiirde, Karakulak'ın yağmurluğu ile dalga geçer ama o, bunu anlamaz. Karakulak, şiirde geçen, yağmurluğun uçması ile ilgili kısmı çok merak eder ve bunu denemek için dışarı çıkar. Rüzgâr pek olmasa da yağmurluk arada savrulur. Ancak Karakulak'ın aklına, Tonton Ayıya sormak istediği soru gelir: Aptal bir eşek olmadığını nasıl kanıtlayacaktır? Artık bunun bir önemi kalmaz çünkü o da şiir yazmayı düşünür. Bu sayede Vakvak'ın kendi zekâsıyla dalga geçmenin ne demek olduğunu kanıtlayacaktır.

Karakulak, kendini kanıtlama çabalarına her girişinde hep olumsuz sonuçlar alır. Bu durum karşısında artık bıkan Karakulak annesini arar. Annesi, kendilerinin bir

eşek olduğunu, eşeklik etmenin onların huyu olduğunu ve her şeyi kafaya takmamasını söyleyerek öğüt verir.

1.7. AFRİKALI KELOĞLAN

Küçük Ev Yayınlarından çıkan bu masalda Afrikalı Keloğlan'ın sihirli halısıyla beraber başından geçen maceralar anlatılmaktadır.

Dokuz on yaşlarında olan Keloğlan, Acebistan denen bir köyde anne ve babası ile birlikte yaşamaktadır. Babası terzilik ile uğraşmaktadır. Günün birinde babası, şaşı olur ve terziliği oğluna devretmek ister. Oğluna bu fikrini açıkladığında ise oğlu; terzi değil, büyük bir gezgin olup dünyayı dolaşmak istediğini söyler. Babası bu duruma çok sinirlenir. Ancak Keloğlan bu sevdasından vazgeçmez.

Bir akşam Keloğlan, nehre inip balıkçılara; kendisini de yanında götürmelerini, dünyayı dolaşmak istediğini söyler. Balıkçılar bu duruma çok güler ve Keloğlan'ı geri çevirirler. Keloğlan, bu sefer nakliyeciler çarşısına giderek hamallara da aynı şeyi söyler. Aynı şekilde hamallar da kendisiyle alay ederek kendisini geri çevirir.

Keloğlan, bir gün dünya turu hakkında hayaller kurarken, o sırada, köşe başında yaşlı bir adam gözüktür. El- Feza adındaki bu halı tüccarı, Keloğlan'a niye diğer çocuklar gibi oynamadığını sorar. Keloğlan da dünyayı dolaşmak istediğini ama kimsenin kendisini ciddiye almadığını söyler. El- Feza kendisine inandığını söyler. Yaşlı adam, Keloğlan'ı halı dükkânına götürüp ona bir halı verir. Keloğlan şaşırır çünkü bunun basit bir halı olduğunu ve böyle bir halının ne işine yarayacağını sorar. Yaşlı adam da bunun uçan bir halı olduğunu söyler. Keloğlan buna çok sevinir. Yaşlı adam, bu sırrını kimseye söylememesini, onu iyi koruması gerektiğini sıkı sıkı tembihler.

Keloğlan, uçan halısıyla kimsenin olmadığı yerlerde uçuş denemeleri yaparken bir ara halısı başını alıp başka bir çatıya konar ama ne yapıp edip halısına kavuşur.

Birkaç gün uçuş denemesi yapan Keloğlan, bir sabah babasının yanına gidip uçan halısıyla dünya gezisine çıkacağını söyler. Babası bu duruma çok sinirlenir. Uçan halı diye bir şeyin olmayacağını söyler. Annesi ise her ne kadar inanmasa da onu yolculuğa hazırlar. Keloğlan, halısına binip köyün üzerinde uçarken babası ve annesi

bu duruma çok şaşırır. Meğer Keloğlan'ın söyledikleri doğrudur. Keloğlan, halısını alarak Acebistan Köyü'nden ayrılır.

Keloğlan, halısıyla gezerken dünyanın bu kadar büyük olduğuna şaşırır. Keloğlan, durup dinlenmek için Hoşafistan'ın başkenti olan Hoşkale şehrine iner. İsteddiği her şeye sahiptir. Keloğlan, şehri dolaşır ve yiyecek bir şeyler arar ama bu ülkenin insanları hiç de misafirperver değildir. Gece Faresi adlı bir adam ise Keloğlan'ın halısının marifetini görür ve onu çalmayı düşünür. Keloğlan'ın aç olduğunu bilen Gece Faresi, kendisinin çok misafirperver olduğunu ve karnını doyurmak istediğini söyler. Keloğlan bu adama her ne kadar güvenmese de karnını doyurmak için onunla gider. Gece Faresi, onu bir lokantaya getirir. Keloğlan yemeğine ilaç katıldığını bilmeden karnını iyice doyurur. Keloğlan bir süre sonra derin bir uykuya dalar. Bunu fırsat bilen Gece Faresi, halıyı çalar.

Keloğlan, lokantacının sert eliyle uyanır. Halısının çalındığını anlar. Lokantacıya sorar ancak bilmediğini söyler. Keloğlan tüm kenti dolaşır ama kimseyi göremez. Bu şekilde gezerken yaşlı bir adama rastlar. Yaşlı adam, El- Feza'nın arkadaşısıdır. Keloğlan'a yardım etmek için elinden geleni yapacağına söz verir. Adı Salep Efendi olan bu yaşlı adam, dükkânının olduğu çarşıya gider Keloğlan ile. Burada herkes padişahın uçan bir halısı olduğunu konuşmaktadır. Üstelik halıyı kendisine getiren Gece Faresi'ni kendisine vezir yaptığını da öğrenirler.

Salep Efendi, Keloğlan'a yardım eder ve saraya girmesini kolaylaştırır. Türlü zorlukları atlattıktan sonra sihirli halısını padişahın ve Gece Faresi'nin elinden alır. Keloğlan halısına kavuşunca bir mutluluk türküsü söyleyerek Hoşafistan sınırlarını terk eder.

1.8. BİR KÜÇÜK NASRETTİN VARMIŞ

Bu masalın MEB Yayınlarından çıkan 2011 yılındaki baskısı incelenmiştir. Kitap, Nasrettin Hoca fıkralarından yola çıkılarak anlatılan sekiz farklı bölümden oluşur. Yazar, bu fıkraları verirken mizah unsuruna da bolca yer vermiştir. Her bölüme başlarken, yazarımız çocuklara “Sevgili çocuklar” diyerek başlar.

Birinci bölümde Nasrettin hoca'nın çocukluğu anlatılır. Nasrettin Hoca, çocukluk günlerinde sevimli bir o kadar da yaramaz bir yumurcaktır. Dokuz on yaşlarında, köy imamı olan babasına yardım olsun diye Sivrihisar'ın keçilerini götüğü bir gün keçileri dinlendirmek için bir akarsuyun kenarında durur. Yan tarafta ise bahçeden dışarı sarkan rengârenk meyveler vardır. Nasrettin dayanamaz ve ağaca çıkar. Bir, iki, üç derken bütün armutların tadına bakar. Tam ineceği sırada bahçe sahibi elinde sopası ile karşısına dikilir. Bahçe sahibi burada ne işi olduğunu sorar. O da, bu bahçenin bülbülü olduğunu ve daldan dala konduğunu söyler. Bahçe sahibi, o zaman ötmesini söyler. Nasrettin de kuş gibi öter. Bahçe sahibi sinirlenir çünkü hiçbir bülbülün böyle ötmediğini söyler. Nasrettin de “Acemi bülbül ancak bu kadar öter.” diye cevap verir. Bahçe sahibi bu cevap karşısında çok güler ve yediği bütün armutları helal eder. Türlü yaramazlıklar ile çocukluğu geçen küçük Nasrettin, günün birinde ünlü bir Nasrettin Hoca olur.

İkinci bölümde Nasrettin Hoca'nın cahil insanlarla başının dertte olması anlatılır. Adamın biri, hocaya ayın bir küçülüp bir büyüdüğünü, eskiyen ayları ne yaptıklarını sorar. Hoca karşısındakinin cahil olduğunu bildiği için; eskiyen ayları makasla kırpıp yıldız, arta kalanlarla da şimşek yaptıklarını söyler. Adam, kendisiyle dalga geçildiğini anlar. Bir gün hoca'nın başka bir komşusu, hocaya mektup götürerek okumasını ister. Hoca da okumaya hiç niyetli değildir. Mektubu evirip çevirince, komşusu ne yazdığını sorar. Nasrettin Hoca da yazılanları pek seçemediğini söyler. Komşusu bu işe çok sinirlenerek; sen nasıl hocasın, benden utanmıyorsan başındaki şu sarıktan utan, der. Hoca da hiç istifini bozmadan sarığı, komşunun kafasına takar. “Al bakalım, demiş. Marifet kavuktaysa sen okuyuver.” der. Hoca, halkın okuma yazma bilmemesine sinirlendiğini ve bu durumdan şikâyetçi olduğunu anlatır. Adam da hocaya hak verir.

Üçüncü bölümde ise Allah'ın işine karışılmaması gerektiği şakayla karışık anlatılır. Hoca'nın komşusu olan Hürrem Efendi, iyi bir insan olmasına karşılık doğa olayları karşısında kendini tutamaz, hayıflanır durur. Bir gün bahçede çalışırken sıcağa dayanamaz; bu sıcakta neden Allah'ın kendisini sınıadığından şikâyet eder. Bir serinlik göndersen olmaz mı, der. Bu sözler Allah'ın gücüne gider ve o anda bir fırtına kopar. Hürrem Efendi sıırıslıkam olur. Üstelik ektiği ekinler de sel sularına kapılır, gider. Bu olaydan sonra Hürrem Efendi'nin aklı başına gelir ve bir daha Allah'ın işine karışmaz.

Hürrem Efendi ve Nasrettin Hoca'nın Akşehir dışında ortak bir bahçeleri vardır. Yine bir gün hem bahçeyi sulamaya hem de piknik yapmaya giderler. Hava çok sıcak olduğundan, Nasrettin hoca bunalmış ve havanın ne kadar sıcak olduğundan şikâyet eder. Hürrem Efendi ise onu bu konuda uyarır. Bahçe işinden dolayı yorulan hoca ve komşusu bir ceviz ağacının gölgesinde dinlenirler. Nasrettin Hoca'nın gözü bir ceviz ağaçlarına bir bal kabaklarına dikilir ve kendi kendine güler. Komşusu bunun sebebini sorar. Nasrettin Hoca da; Allah'ın asırlık ceviz ağacına küçücük meyve vermesiyle, üç aylık ömrü olan ot parçalarına ise kocaman bal kabağı vermesini tuhaf bulduğunu söyler. Hürrem Efendi, tam Nasrettin Hoca'yı uyaracakken iri cevizlerden biri hocanın kafasına düşer. Nasrettin Hoca, “Aman Yarabbi, diyormuş. Senin adaletin ne büyük... Ya benim düşündüğüm gibi ceviz ağacında kabak olsaydı, şu anda benim halim ne olurdu?” der.

Dördüncü bölümde ise yalancı insanların durumları anlatılır. Nasrettin Hoca'nın Akşehir'de imamlık yaptığı bir sırada kasabaya yenir bir Kadı tayin olur. Yükseköğrenimini Suriye'de tamamlayan Kadı, Şam ve Halep gibi şehirleri gezip görmüştür. Halk ise cahil olduğundan bu Kadı'nın tüm söylediklerine inanır. Bu palavralara inanmayan tek kişi Nasrettin Hoca'dır. Hoca, Palavracı Kadı'nın yalanlarını her seferinde yüzüne vurur. Artık Kadı dayanamaz ve hocanın her seferinde kendisini bozmasına sinirlenir. Beni rezil etme, ben ciltler dolusu kitap okudum, der. Nasrettin Hoca da eşeğinin de onun okuduğu kitapları okuyacağını ama ömründe palavra olsun diye hiç anırmadığını söyler. Kadı buna çok sinirlenir ve hocayı mahkemeye şikâyet eder. Ertesi günü Konya'dan gelen bir Kadı Nasrettin Hoca'yı yargılar. Eşeğinin de Kadı'nın okuduğu kitapları okuyabileceğini söylemişsin, der. Nasrettin Hoca da bunu onaylar. Konyalı Kadı da bunu kanıtlamasını söyler. Hoca eve gider ve kitabın arasına arpa taneleri koyar. Eşeği de alıp mahkemeye gelir. Kitabı eşeğin önüne koyar. Arpa kokusunu alan eşek, sayfaları çevirirken arpa tanelerini de toplar. Eşeğin dudakları kıpır kıpır ettikçe Konyalı Kadı ve Palavracı Kadı bir şey diyemez. Hoca, aslı astarı olmayan palavralarla insanları kandırmamak gerektiğini ancak kendisi gibi yaparsa başka olacağını da söyler ve kitabın arasındaki arpa tanelerini göstererek herkesin gülmesine neden olur. Hoca mahkemeden beraat eder ve Palavracı Kadı da bir daha yalan söylemez.

Beşinci bölümde insanlıktan nasibini almamış, şan, şöhret ve paraya önem veren insanların durumu anlatılır. Köyün tellalı, köyde bir ağanın düğünü olduğunu ve herkesin davetli olduğunu söyleyerek köyü gezmektedir. Nasrettin Hoca da bunu işitir ve “Davete icabet etmek sevaptır.” diyerek düğüne gider. Hoca o gün, bahçede çalıştığından kılığı kıyafeti pek düzgün değildir. Düğün sahipleri hep anlı şanlı, makam sahibi kişilerle ilgilenmektedir. Nasrettin Hoca, bu duruma çok sinirlenir ve evinin yolunu tutar. Kadılık yaparken giydiği süslü elbiselerini giyerek tekrardan düğün evine gider. Hocayı bu sefer kapıda karşılayan düğün sahipleri, onu sofranın en başına oturturlar. Hoca sırtındaki kürkü çıkartıp yemeğe bandırarak “Ye kürküm yee!” der. Düğündekiler şaşırır. Kürkün yemek yiyemeyeceğini söylerler. Hoca lafı ağızlarına tıkayarak; az önce burada olduğunu ama kimsenin kıyafetinden dolayı kendisiyle ilgilenmediğini ancak kıyafetinden dolayı şimdi başköşede oturduğunu bu yüzden bunu kürküne borçlu olduğunu söyler. Kimileri bu nükteye gülerken, düğün sahipleri de utancından kıpkırmızı olurlar.

Altıncı bölümde Moğol hükümdarı Topal Timur ile Nasrettin Hoca arasında geçen olaylar anlatılır. Timur, Ankara Savaşı’ndan sonra Anadolu’yu kasıp kavurmaktadır. Halk, nerede bir Moğol askeri görse hemen oradan kaçmaktadır. Nasrettin Hoca ise korkmamalarını gerektiğini, geleceği varsa göreceği var, demektedir. Bu sözler Timur’un kulağına gider. Timur ordusunu da alıp Akşehir’e gelir. Halka eziyet etmeye başlar. Her gün bir kişi Timur ve adamlarına ziyafet vermektedir. Ziyafet sırası Nasrettin Hoca’ya gelir. Timur, Nasrettin Hoca’dan kaz pişirmesini ister. Hoca eve gidip karısına nefis bir kaz pişirtir. Kokusuna dayanamayan Nasrettin Hoca, butlardan birini afiyetle yer. Pişirilen kazı, Timur’a götürür. İştahla tepsinin kapağını kaldıran Timur, kazın bacaklarından birinin olmadığını görür ve çok sinirlenir. Bunun ne olduğunu sorar. Hoca da; Akşehir’in kazlarının hep tek ayaklı olduğunu söyler. Timur, hiç tek bacaklı kaz olur mu, diye sorar. Nasrettin Hoca da “İnsaf efendim, demiş. Topal ayaklı Hükümdar olur da, tek bacaklı kaz neden olmasın?” der ve Timur büsbütün çileden çıkar. Nasrettin Hoca, bunu kanıtlayabileceğini söyler. Göl kenarına giderler. Mevsim kış olduğu için göl kenarındaki kazların hepsi tek ayaklarını karınlarına çekip ısınmaktadırlar. Timur önce şaşırır ama eline bir sopa alıp kazlara vurmaya başlayınca işin gerçek yüzü ortaya çıkar.

Timur, Nasrettin Hoca'nın mertliğinden ve cesaretinden dolayı tebrik eder. Halkın niçin kendisini sevdiğini anladığını söyler. Bir daha da Akşehirililere baskı yapmaktan vazgeçer.

Yedinci bölümde dedikodudan hiç hoşlanmaması anlatılır. Bir gün dere kenarındayken kadınlar, Hz. Nuh'un gemisine zeytin dalı getiren güvercinin erkek mi, kadın mı olduğunu sorarlar. Nasrettin Hoca da erkek olduğunu söyler. Kadınlar nedenini sorduklarında ise Nasrettin Hoca, dişi olsaydı dalı düşüreceğini çünkü dişilerin de kendileri gibi çenelerini tutamadığı, cevabını verir.

Son bölümde ise eşek şakasının ne kadar kötü olduğu ve bunun hikâyesi üzerinde durulur. Nasrettin Hoca'nın komşuları bir gece yarısı onu uyandırıp, yarın değirmene gideceklerini ve kendisinin de gelmesini isterler. Hoca, bu işte bir bit yeniği olduğunu sezer ama komşularını başından savmak için tekliflerini kabul eder. Komşuları çok sevinir çünkü niyetleri hocaya oyun oynamaktır.

Sabah olduğunda hoca eşiğini hazırlar ve yola koyulurlar. Değirmen çok uzak olduğu halde komşuları yavaş yürüyorlarmış. Hoca buna çok sinirlenir ama komşuları, bir gece handa kalabileceklerini, zaten hayvanların da yorulduğunu söyler. Hoca da kabul eder. Akşam hana vardıklarında, eşeklerini alt kattaki ahıra bağlarlar. Gece yarısı olduğunda herkes yatağına yatar ama Nasrettin Hoca, yalancı bir uykuya dalar. Çünkü komşularından şüphelenir. Komşuları, hocanın uyuduğuna kanaat getirince ahıra inerler. Hoca da onları takip eder ama karanlıkta ne yaptıklarını göremez. Komşuları, yataklarına dönmeden önce hoca hemen yatağına girip uyuma numarası yapar. Komşuları yataklarına yerleşince uyumalarını bekleyen Nasrettin Hoca, ahıra iner. Her yer kan revan içerisindedir. Meğer komşuları, hocanın eşiğinin dudaklarını kökünden kesmişlerdir. Hoca bu eşek şakasına çok sinirlenir ve eline bir bıçak alıp diğer eşeklerin kuyruklarını keserken bir yandan da Allah'ın kendisini affetmesini ister.

Sabah olur olmaz, Nasrettin Hoca ve komşuları eşekleri yüklemek için hanın avlusuna giderler. Hancı, ahırın kapısını açarak eşekleri dışarı çıkartır. En önde Nasrettin Hoca'nın eşiği vardır. Dudakları olmadığı için boyuna sırttan eşiğe, komşuları katıla katıla gülerler. Komşular, Nasrettin Hoca'ya eşiğinin neden güldüğünü sorarlar. Nasrettin Hoca “Bana gülecek değil ya, demiş. Herhalde sizin kuyruksuz eşeklere gülüyordur.” der. Komşularının gülen suratı birden ciddileşir.

Yaptıkları şakadan dolayı da kendilerinden utanırlar. Nasrettin Hoca da bundan sonra yapacakları şakalara dikkat etmeleri konusunda kendilerini uyarır.

1.9. SİHİRLİ TEBEŞİR

Üzeyir Gündüz'ün Küçük Ev Yayınlarından çıkan bu kitabının ön kapağında türü, öykülü masal diye geçer. Ancak içinde anlatılan iki masal bulunduğu için bunu masal türü olarak değerlendirdik. Hikâyede kahramanın evine gelen Lamekân ablanın anlattığı iki masal bulunmaktadır. Birinci masalın başlığı Lamekân Ablanın Birinci Masalı “Sihirli Tebeşir/Şeytan Çıkmazı”, ikinci masal “Ester’in Defteri/ Kader Çıkmazı” adıyla verilir Bu iki masalın özeti şöyledir:

1.9.1. Sihirli Tebeşir/Şeytan Çıkmazı

Lamekân abla, yeri yurdu belli olmayan, köyde her gece birinin evinde konuk olarak kalan hiç evlenmemiş biridir. O gece kahramanımız Ahmet’in evine konuk olan Lamekân abla, çocukların isteği üzerine onlara masal anlatır. Bu masal, çocukluk günlerinde komşuları olan Yahudi İshak amcanın kızı Esti’nin kendisine anlattığı bir masaldır. Esti’nin anlattığı bu masalın adının Sihirli Tebeşir olduğunu söyler. Ve masalı anlatmaya başlar:

Kar fırtınasının olduğu bir gece tüm yollar beyaza bürünmüştür. İssız bir tepenin üstünde küçük bir dağ oteli vardır. Burada Doboşova adında büyücü bir kadın ve Lipitut denen yarı insan yarı şeytan bir karı koca yaşar. Karı kocanın en büyük zevki otele gelen yolcuları büyüleyip kendilerine bağlamaktır. Kendilerine bağladıkları Ebiş, Nebiş ve Cebiş adındaki üç kızı hizmetçi olarak sabahtan akşama kadar kullanırlar. Kızlar, kötü yürekli Doboşova ve Kocası Lipitut’un yaptıkları büyüden dolayı otelden kaçamazlar.

Yine bir kış akşamı Abel, Velvel ve Mabel adındaki bu üç gencin yolu bu otele düşer. Abel, din okulunda öğrencidir. Okuldan eve dönerken kar fırtınasına yakalanır ve bu otele sığınır. Velvel, bir tüccarın oğludur. Bir sabah babasının dükkânına mal almak için kent merkezine giderken kızaktan düşer ve rüzgârın uğultusundan kızak sürücüsüne sesini duyuramaz. Ve otele sığınmak zorunda kalır. Mabel ise ünlü bir Yahudi âliminin yanında sihir ve büyü dersleri alır. Hocasından son dersini alıp

vedalaşırken hocası kendisine sihirli bir tebeşir verir. Bu tebeşirle bir şeyin etrafına halka çizdiğinde o kişi, ne halkadan dışarı çıkabiliyor ne de halkanın içine başka bir kimse girebilir, der hocası. Mabel de kar fırtınası yüzünden yolunu şaşırıp bu otele sığınır. Doboşova ve kocası, büyüünün etkisiyle diğer insanlar gibi gözüdürler o yüzden bu üç genç onların büyücü olduğunu fark etmez. Doboşova ve kocası bu gençleri iyi bir şekilde karşılar. Kızlardan biri ekmek pişirirken içine ot atar. Bu ot çevreye koku yayar, çevresinde bulunan kişileri etkisi altına alır ve kişi büyüünün etkisiyle hayaller görmeye başlar. Bu üç genç de kokunun etkisiyle türlü hayaller görür. Mabel, Doboşova'nın yedireceği ekmeklerin büyüülü olduğunu anlar ve diğer gençlerin yememesini söyler. Doboşova, neden yiyemeyeceklerini sorar. Mabel de aile yadigârı yüzüğünü kaybettiğini, onun sihirli olduğunu ve bulması gerektiğini söyler. Doboşova ve kocası açgözlü olmalarından dolayı yüzüğe sahip olmak için aramaya koyulurlar. O sırada Mabel, sihirli tebeşiri ile ikisinin etrafına bir halka çizer. İkisi de o an o halkanın dışına çıkamadığını anlar. Üç kız ve üç genç buna çok sevinir. Kötü yürekli Doboşova ve kocasıyla artık kimseye büyü yapmayacaklarına ve bu oteli terk edip kendi cehennemlerine döneceklerine dair bir sözleşme yaparlar. Doboşova ve kocası, oteli terk eder. Bu üç kızdan Ebiş Abel'le, Nebiş Velvel'le, Cebiş de Mabel'le evlenir. Abel ve Velvel karsını alıp memleketlerine gider. Mabel ise karısıyla birlikte bu oteli bir din okulu yaparak yönetmeye başlarlar. Kış aylarında yolunu kaybeden yolcuların da konaklama yeri olur. Akşam olup karanlık çöktüğünde bu otelde ışık yakmazlarmış. Çünkü geceleri gökten inen bir grup meleğin ışık saçması üzerine bu otelin her yeri aydınlanır. “Emiş emiş, on parmağın gümüş!.. Masalımız da burada bitmiş!..” diyerek Lamekân abla masalı burada bitirince çocuklar şaşırır. Lamekân abla, yarın başka bir masal anlatacağını söyleyerek evdekilerle vedalaşır.

1.9.2. Ester'in Defteri/ Kader Çıkmazı

Ertesi sabah kahramanımız ve ailesi Lamekân ablanın ölüm haberini alır ve çok üzüdürler. Eşyalarının içerisinde saramaya yüz tutmuş kara kaplı bir defter bulurlar. Defterin ilk sayfasında ise “ESTER'den LEMAN'a” diye yazıyordur. Ester'in Lamekân ablanın komşusu olan kız olduğunu anlarlar. Bu defterde ise Lamekân ablanın anlattığı masallar bulunmaktadır. O akşam, Lamekân ablanın anlatamadığı masalı kahramanımızın ablası anlatır. Masalın özeti şöyledir:

Babil kralı Baltazar zamanında, küçük bir Yahudi kasabasında, çocukları olmayan bir karı koca yaşar. Çocukları olsun diye vurmadıkları kapı kalmaz. O sıralarda, Balşem adında Yahudi bir ermişin her şeye çözüm bulduğunu duyan karı koca soluğu onun yanında alırlar. Balşem, yaşlı karı kocaya çocuğu olacaklarını ancak çok çile çekeceğini söyler. Çocuğun adını da Yusuf koymalarını ister. Yaşlı adam, bunu kabul eder. Dokuz ay on gün sonra Balşem'in dediği gibi bir erkek çocuk dünyaya gelir ve adını Yusuf koyarlar. Yusuf çocukluk çağında Herder adı verilen ve dini eğitim veren bir okula gider. Diğer çocuklara göre içine kapanık olan bu Yusuf, çocuklar tarafından ve hatta öğretmenleri tarafından dalga geçilir. Yusuf bazen bazı olayları tekrardan yaşıyormuş hissine kapılır ama bunu kimseye anlatmaz.

Yusuf, on beş yaşına geldiğinde babası aniden hastalanır ve ölür. Kocasının ölümüne dayanamayan anne de kısa bir süre sonra ölür. Tek başına kalan Yusuf bir lokantada çalışmaya başlar ancak lokantacı hem çok acımasızdır hem de Yusuf'un parasını vermez. Bir öğle vakti dinlenmek için bahçeye çıkan Yusuf, atların konuşmalarını anladığını fark eder. Atların lokantacının ne kadar kötü olduğundan bahsetmesi üzerine Yusuf oradan kaçır. Ormanda Yusuf'un çok türlü zorluklar ile karşılaştığını gören bir melek ona her türlü dileğini yerine getirecek bir muska verir. Ancak bunu kimseye söylememesini tembih eder.

Yusuf dördüncü günün sonunda kocaman bir kente gelir. Burası krallığın başkentidir. Kralın Şasidah adında güzel bir kızı vardır. Kral, hazinesini dolduran kişiye kızını vereceğini tüm kente duyurur. Yusuf bunun üzerine saraya gider ve kral altınları sorar. Yusuf da kendisini bir odaya kapatmasını ister. Yusuf elindeki sihirli muskayla odayı altınlarla doldurur. Kral ve herkes şaşkın olmasına rağmen kral sözünde durarak kızını Yusuf'a vereceğini söyler. Kralın Balmakan adında bir baş veziri vardır. Bu vezir, Yusuf'un hazineyi altınla doldurmasının sırrını ortaya çıkarmak için plan hazırlar. Yusuf'u ve nişanlısının onuruna yemek vermek için denizin üstüne kurulmuş sarayına davet eder. Yusuf'u sarayın altında olan gizli bir odaya götürür. Muskayı Yusuf'un cebinden alan Balmakan onu denizin sularına bırakır. Buna çok sevinen Balmakan muskayı her şekilde dener ama işe yaramadığını görünce sinirlenip ateşe atar.

Yusuf ise azgın dalgalardan kurtulmayı başararak bir adaya sürüklenir. Bir süre sonra kocaman bir kuleyle karşılaşır. Kulenin balkonunda beyaz sakallı bir adam durmaktadır. Adam elindeki teleskopla gökyüzüne bakmaktadır. Yusuf'un geldiğini gören adam, içeri girmesi için işaret vermesi üzerine Yusuf kuleye girer. Yaşlı adam, Yusuf'a Prenses Şasidah ve kendinin nişanlı olduğunu ancak Yusuf'un kötü bir büyücünün etkisiyle nişanlısını terk ettiğini, nişanlısının da bu acıya dayanamayarak öldüğünü ve günahlarının bedelini ödemek için tekrar dünyaya gönderildiklerini söyler.

Yusuf, sabah erkenden yola çıkar. Saatler süren yolculuktan sonra bir ırmağa ulaşır. Bir kayık bulur ve kayıkla yolculuk ederek Maltuş krallığına gelir. Maltuş krallığında Prenses Şasidah ve vezir Balmakan'ın düğün hazırlıkları olduğunu öğrenir. Yusuf, düğünün olduğu salona gider, Balmakan'a sihirli bir elma vererek boynuzlarının çıkmasını sağlar ve tüm davetlilerin önünde Balmakan'ın kendisini öldürmeye çalıştığını söyler. Bunun üzerine kral, Balmakan'ı ülkeden kovar. Yusuf, Balmakan'a; önceki hayatında acımasız bir haydut olduğunu, pişmanlık duymak için dünyaya yeniden gönderildiğini ve cezasını çekmesi gerektiğini söyler.

Balmakan, cezasını çekmek için ormana gider. Ormanda büyücü Zilşah'ın yanında türlü hadiseler yaşadıktan sonra artık daha fazla dayanamayan Balmakan, yanına Zeyvah adında kızı alarak kaçar. Yaşadığı ve yaptığı kötülüklerden büyük pişmanlık duyan Balmakan, Tanrı'ya dua ettiği sırada boynuzları yok olur. Bu yolculuk sırasında Zeyvah ve Balmakan birbirlerine âşık olurlar. Balmakan, Zeyvah'ı da alarak Maltuş krallığına gelir. Prenses Şasidah ve Yusuf'un evlilik merasimleri olduğunu işitirler. Balmakan'ı ilk gördüğünde tanıyamayan Yusuf, Balmakan'ın açıklaması üzerine onu tanır. Kral da günahlarından dolayı pişman olan bu adamı affeder. Ve sonsuz bir mutluluk içinde yaşarlar.

1.10. KÜÇÜK VETERİNER

Küçük Ev Yayınlarından çıkan bu romanda Turgay adlı kahramanımızın veteriner olma hayali uğrunda giriştiği maceralar anlatılır. Kitabın özeti şöyledir:

Turgay, annesine; komşusu olan İskender amcanın köpeklerinin yavruladığını ve isteyenlere verdiğini söyler. Bir tane de kendisi alabilir mi diye sorar. Annesi buna

kesinlikle karşı çıkar. Çünkü evde hayvan beslenmesine tahammül edemez. Turgay, hayvanlardan çok hoşlanan ve hayvanlarla ilgili kitaplar okuyarak merakını gideren bir çocuktur. Büyüyünce veteriner olmak istemektedir. Ancak annesi veteriner değil doktor olmasını ister. Turgay'ın hayvanlarla ilgilendiğini bilen sınıf arkadaşları, hayvanlarla ilgili bir ödev olduğunda veya hayvanlarına bir şey olduğunda direk ona danışırlar. Turgay da bu durumdan çok hoşlanır.

Bir gün sınıf arkadaşı Turgay'a iki kirpi getirir. Kirpilerden biri henüz yavrudur. Büyük olan kirpininse ayağında sorun vardır. Turgay, bunlarla ilgilenemeyeceğini çünkü annesinin evde hayvan beslemesine karşı çıktığını söyler. Arkadaşlarının ısrarı üzerine onlara bakma sorumluluğunu üstlenen Turgay, çıkışta kız kardeşi Emine'yi bekler. Emine'ye kirpilerin varlığını kimseye söylememesini tembih eder. Turgay, kirpileri yakınlarındaki veterinere götürür. Orada Aybike adında bir kızla tanışır. Kız da Turgay'ın okuluna gitmektedir. Veterinerin tavsiyesiyle evde bakımına başlar. Evde kirpilere bakan Turgay, türlü zorluklar ile annesinden kirpileri saklamayı başarır ancak kirpilerin evde durmaması üzerine bodruma koyar onları. Annesinin bir gün bodruma inmesiyle kirpilerin varlığından haberi olur ve en kısa sürede bu hayvanların evden gitmesi için Turgay'dan söz alır. Bir süre sonra hayvanlar iyileşince onları doğaya bırakır ama onlara çok alıştığı için de üzülür.

Pazartesi sabahı, okul bahçesinde Aytekin ve Şerif Ali denen arkadaşlarıyla muhabbet eden Turgay, Hazal'ın yanlarına koşarak gelmesiyle meraklanırlar. Çünkü evlerinde yaralı bir baykuş olduğunu söyler. Hazal, kirpileri iyileştirdiği gibi baykuşu da iyileştirebileceğini, o yüzden aklına Turgay'ın geldiğini söyler. Turgay, bu övgü dolu sözlerden çok hoşlanır ancak annesinin evde hayvan beslemesine karşı çıktığını söyler. Arkadaşlarının ısrarı üzerine dayanamaz ve baykuşa bakmayı kabul eder. Çünkü bir veteriner adayının, kanadı kırık bir kuşu ölüme terk etmesinin yanlış olduğunu düşünür. Turgay, yaralı kuşu iyileştirmek için tekrar aynı veterinere gider. Ondan tavsiye alır. Baykuşların et, fare gibi besinler yediğini öğrenir. Kasap Mestan amcaya gider, oradan baykuşu için et alır. Ancak baykuş, eti yemez. Turgay da evcil hayvan satıcısına giderek fare satın alır. Ancak başka bir canlının başka bir canlıyı yemesini pek hoş bulmasa da veterinerin dediği aklına gelir: “Doğanın kanunu böyle.” O gece fareyi baykuşun olduğu yere bırakır. Sabah uyandığında fareyi ortalıkta göremeyen Turgay, baykuşun onu yediğini anlar ve içi rahatlar.

Aybike ve Turgay okulda konuşurlarken yanlarına Aybike'nin arkadaşı Cemile gelir. Cemile, kendi mahallesinde bir sürü kedi olduğunu ve yardıma muhtaç olduklarını söyler. Turgay, kendisinden ne yapmalarını istediğini sorar. Cemile ve Aybike ise onlara yardım etmeyi, yiyecek ve içecek götürmeyi planladıklarını söylerler. Turgay da bunu kabul eder. Perşembe günü cami meydanında buluşurlar. Annesine, arkadaşlarıyla buluşacağını söyleyen Turgay, hayvanlar konusunda annesine sürekli yalan söylediği için vicdan azabı duyar. Ancak hayvanlara da kıyamaz. Turgay ve arkadaşları kedilere yiyecek ve içecek verirler. Kedilerden bir tanesi hamiledir üstelik. Turgay, arkadaşlarıyla haftaya sözleşmek üzere vedalaşır ve evcil hayvan satıcına giderek baykuşuna fare alır.

Bir hafta sonu Turgay odasında matematik ödevini yaparken babası gelir. Bodrumdaki baykuşun neyin nesi olduğunu söyler. Turgay, her şeyi olduğu gibi anlatır. Babası, annesinin evde hayvan beslenmesine karşı olduğunu söyler. Turgay, annesinin neden hayvanlardan bu kadar çok korktuğunu sorduğunda; çocukluk günlerinde hayvanlarla başının birkaç kez derde girdiğini, o zamandan beri hayvanlardan söz edilmesinden bile hoşlanmadığını söyler babası. Turgay, babasına baykuşun tedavisi bitinceye kadar burada kalmasına müsaade etmesini ister, babası da kabul eder.

Cuma sabahı okula giden Turgay, Cemile'nin kedilerden birinin kuduz olduğunu söylemesiyle Turgay telaşlanır çünkü bu ciddi bir meseledir. Okul çıkışında kedilerin bulunduğu meydana giderler. Kızıl-beyaz tüylü olan kediyi gösteren Cemile, onun kuduz olduğunu söyler çünkü ağzından saylara gelmektedir. Ancak Turgay, o kedinin kuduz olduğunu düşünmez. Gidip kediyi yakalarlar. Turgay kedinin ağzını açıp baktığında dilinin etrafına küçük bir paket lastiğinin dolaştığını görür. Arkadaşlarının yardımıyla kedinin dilindeki lastiği alan Turgay çok mutludur.

Okulda, hayvanların kurtarıcısı gözüyle bakılır kendisine. Turgay ise bu durumdan rahatsız olduğunu, abartılacak bir şey olmadığını söyler. O gün okuldan sonra eve giden Turgay, baykuşu Aybike'ye emanet eder çünkü annesi bir şeylerden kuşkulandır. Birkaç gün sonra ise Cemile, Turgaylara gelip mahallerindeki kedilerden birinin doğurduğunu söyler. Turgay yine annesine yalan söyleyerek kedilerin yanına gider. Turgay, anne kedinin doğurmak üzere olduğunu görür ve doğumuna yardım

eder. Dört tane yavru doğuran kedi, bitkin düşer ve Turgay her zaman gittiği veteriner hanıma giderek yardım ister. Veteriner hanım da her zaman ki gibi yardım eder. Aybike ve Cemile'ye kedileri paylaşmalarını önerir Turgay ama onlar, evlerinde yeterince hayvan olduğunu o yüzden besleyemeyeceklerini söylerler. Mecbur iş Turgay'ın üzerine kalır ve annesine rağmen kedileri eve götürür. Annesi kedileri görür görmez istemez ancak kardeşi Emine ve Turgay'ın ısrarı üzerine yüreği yumuşar ve kedileri kabul eder. Oğlunun veteriner olma hayalini de destekler artık.

1.11. SAKINCALI YUMURCAK

Üzeyir Gündüz'ün Küçük Ev Yayınlarından çıkan bu romanda Murat adlı kahramanın okul ve çocukluk anıları anlatılır. Kitabın özeti şöyledir:

Kahramanımız Murat'ın ilkokul öğretmeni onda derin izler bırakmıştır. Temizlik, ahlak ve terbiye olarak tüm öğrencilerine örnek olan bir öğretmendir ve Murat da Necibe öğretmenine özenmektedir.

Necibe öğretmen bir gün ders anlatırken kahramanımızın burnunu çektiğini görür ve mendili olup olmadığını sorar; hayır diye cevap verir kahramanımız. Bunun üzerine Necibe öğretmen cebinden çıkardığı mendili Murat'a verir. Bu davranış Murat'ı sevindirir. Başka bir gün ise öğretmenleri, çocuklara helaya gitme adabını öğretmek için onları tek tek helaya sokar.

Murat'ın anılarında Haydar isimli çocuk da geçmektedir. Haydar, kendi sınıflarında olan, sarışın, yeşil gözlü, ailesi ile gecekondu oturan hasta bir çocuktur. Kafasında saç olmayan Haydar, okulda çocuklar tarafından “Keloğlan” diye alay edilir. Ancak Necibe öğretmen bu durumu bildiğinden her fırsatta çocukları uyarmaktan geri kalmaz. Çünkü o, bu konularda hassas biridir. Bir gün Haydar tuvalete gider ama geri gelmez. Kahramanımız öğretmenin yönlendirmesiyle gider bakar. Haydar, tuvalette bayılıp kalmıştır. Kahramanımız hemen öğretmene haber verir. Öğretmenleri gelip Serdarla ilgilenir ve o uyanana kadar başında bekler. Çıkışta Haydar'ı evine Murat bırakır. Annesi Haydar'ı o halde görünce çok üzülür. Onu bağrına basar. Serdar, evin durumunu görünce Haydarların çok fakir olduklarını anlar ve üzülür. Annesi, fakirliklerine rağmen konukseverliği elden bırakmaz. Eve dönen Murat, bütün olanları annesine anlatır. O da üzülür. Allaktan ümit kesilmeyeceğini,

İsraf Teyzenin Bursa'dan gelmesini beklemelerinin daha iyi olacağını söyler. Murat'ın yüreğine azıcık da olsa su serpilir.

İsraf Teyzenin Bursa'dan gelişi tüm mahalleyi mutlu eder. Çünkü herkes elli yaşında olan ve güleç yüzlü olan bu kadını çok sevmektedir. Kahramanımız da İsraf Teyzenin gelişine en çok sevinen kişilerden biridir. İsraf Teyze, babasından kalan evin düzene girmesini beklemek için Muratların evinde kalır. Bu kahramanımızı çok sevindirir. Evi temizlenen İsraf Teyze, evine yerleşir ve Murat da ona yardım etmekten büyük bir mutluluk duyar. İsraf Teyzenin şoförü olan adamın ona “anne” demesine şaşırır Murat. Çünkü bugüne kadar hiç evlenmeyen İsraf Teyzenin oğlu olduğunu bilmiyordu. Annesi; İsraf Teyzenin birçok oğlu olduğunu, hiç evlenmeyip kendi adına bir vakıf kuran İsraf Teyzenin bu çatı altında birçok çocuk yetiştirdiğini bu yüzden kendi çocuğu gibi olduklarını anlatır.

Murat, bir gün annesi ile sohbet eden İsraf Teyze'ye laf arasında Haydarların durumundan söz eder. Çok yoksul olduklarını anlatır. İsraf Teyze ise bu aileyi çok merak eder ve yardım edeceğini söyler. Murat bu duruma çok sevinir. Ağustos ayının bitmesine yakın bir günde annesi ve İsraf Teyze, Haydarlar için alışveriş yaparlar. Öğleden sonra da hep beraber Haydarlara giderler. Aile, konukseverliği elden bırakmayarak tüm fakirliklerine rağmen çay ikram ederler. Haydar'ın ailesinin durumunu gören İsraf Teyze, anne ve babasına Haydar'ı Bursa'da tedavi ettirmek istediğini söyler. Fakat annesini bir türlü ikna edemez İsraf Teyze. Çocuğundan kopamayacağını, ölürse de yanında ölmesini istediğini söyler.

İsraf Teyze gitmesine yirmi gün kala şansını yeniden denemek ister ama bir sabah uyandıklarında Haydar'ın ölüm haberiyle yıkılırlar. Kahramanımız bu duruma çok üzülür. Haydar hayattayken bir şey yapamayan İsraf Teyze, onun bütün cenaze masraflarını karşılar. Necibe Öğretmen ise Haydar'ın öldüğünü duyunca çok üzülür. Ölümünün yedinci gününde tüm öğrencileri, Haydar'ın evine götürür. İsraf Teyze ise Haydar'ın ruhu için gözleme pişirmekte ve helva yapıp dağıtmaktadır. Kahramanımız bu durumdan çok etkilenir. Bir kez daha İsraf Teyze'nin ne kadar yardımsever bir insan olduğuna şahit olur. Necibe öğretmen ve İsraf Teyze o sırada koyu bir sohbe tutulurlar. Sonradan onların çocukluk arkadaşı olduklarını öğrenir Murat. Her ikisinin de birçok ortak özelliği olduğunu fark eder: iyilik, yardımseverlik ve namuskârlık gibi.

Kasım ayı gibi yeniden gelen İsrâf Teyze, Haydar'ın ruhu için mevlit okutur. Bursa'ya dönecek olan İsrâf Teyze, Haydar'ın da annesini ikna ederek iki çocuğunu da yanında götürür. Artık onlar da İsrâf Teyze'nin çocukları sayılır. “Aman ömrümüzü israf etmeyelim, aman kendimizi israf etmeyelim!” diye öğüt verdiği için İsrâf Teyze adını alır.

1.12. ÜÇ KİŞİLİK MUTLULUK

Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınlarından çıkan bu kitapta Serdar adlı kahramanımızın anne ve babasından oluşan üç kişilik ailesi anlatılır. Kitabın özeti ise şöyledir:

Başkahramanımız olan Serdar işi gereği tarladaki otu temizleyecektir ancak yaşı küçük olduğu için eğlenmek ister. Bal bulmak umuduyla arıların peşinden gider. Doğanın eşsiz manzarası onu büyüler. Saatin geç olduğunu fark eden Serdar, hem tarlanın otunu yarım bıraktığı için hem de eve gidince annesinden işiteceği azar için endişe eder ve evin yolunu tutar. Eve gittiğinde tarlayı yarım bıraktığını babası öğrenir ama kızmaz çünkü babası annesi kadar sert bir insan değildir. Serdar'ın annesi Hasibe Kadın, yemeğin hazır olduğunu söyleyerek babası Buçuk Ali'yi çağırmasını söyler. Hasibe Kadın, Serdar'a ellerini yıkayıp öyle sofraya oturmasını çünkü temizliğin imandan geldiğini söyler. Yemeklerini yedikten sonra sofrayı toplayan Hasibe Kadın, bulaşıkları yarın yıkayacağını ve çok yorgun olduğunu söyleyince Buçuk Ali, bulaşıkları kendisinin yıkayacağını söyler. Serdar ise bu durumu Kara Veli'nin Süleyman görse onunla alay edeceğini söyler. Annesi, Kara Veli'nin Süleyman'ının ilk önce helalinden para kazanması gerektiğini ve karısını bütün gün çalıştırmamasını söyler.

Buçuk Ali, vücudunun sıskalığından dolayı Kara Veli sülalesi tarafından erkek bozuntusu, yarım okka ve Buçuk Ali gibi lakaplarla adlandırılıyordu. Buçuk Ali, saygılı biri olduğu için buna ses etmez ve kötülerle kötü olmayı kabul etmezdi. Buçuk Ali'nin kendisinden birkaç yaş büyük Sakine adında bir ablası vardır. Kocasının ölümü üzerine kasabaya yerleşir. Buçuk Ali'yi Hasibe Kadın'la evlendirir. Kasaba yaşantısını kendine uygun bulmayan Buçuk Ali, orman köyünde daha önce aldığı araziye ev yaparak oraya yerleşir. Kendilerine bir şey lazım olduğunda kilometrelerce yol tepip kasabaya giderler. Buçuk Ali'nin birçok çocuğu olmasına karşılık ya anne karnında ya

da sonradan hayata gözlerini yumarlar. On bir yaşını geçen Serdar, Hasibe Kadının kırk yaşını aştığı bir dönemde dünyaya gelir.

Serdar, bir sabah uyandığında yüzünü yıkadığı sırada aynada kendisine bakarken ne kadar çirkin olduğunu söyler. Annesi bu duruma çok sinirlenir çünkü Allah'ın yarattığına çirkin demenin günah olduğunu ve şükretmesi gerektiğini söyler. Kara Velilerin torunu olan Çöp Kanat gibi olmak isteyip istemeyeceğini sorar. Serdar biraz düşününce haline şükretmesi gerektiğini anlar. Çünkü Çöp Kanat sonradan geçirdiği bir kaza yüzünden sakat kalmış ve akli dengesi yerinde olmayan bir çocuktur. Dışarıdan gelen havlama seslerine bakan Serdar, keçilerden birinin paramparça olduğunu görür. Babası bunu bir ayının yaptığını söyler. Babası kahvaltıdan sonra Serdar'ı da yanına alarak ayıyı öldürmeye gider. Ayıyı bulan Buçuk Ali, tüfeğinin bozulması üzerine ayıyı elinden kaçıtır ve o sırada bir köpeği de yaralanır.

Buçuk Ali, ertesi gün Kurt Kız adını verdiği köpeğini Kara Velilerin Süleyman'a tüfek karşılığında satmaya gider. Babası Serdar'ı da yanında götürür. Serdar, Çöp Kanat'ı göreceği için çok heyecanlıdır. Kara Velilerin evine giden Buçuk Ali ve Serdar, evden bir gürültü duyar. İçeriden dışarıya köpekleri kovalayan kişi Kara Veli'nin Süleyman'ın karısıdır. Oğullarının saygısız ve eve köpek sokan huyları olduğunu Buçuk Ali ve oğlu bilir. Serdar hemen Çöp Kanat'ın yanına gider. Aileden sadece onunla arkadaşır. Çöp Kanat, çevresinden bulduğu hayvanları gösterir Serdar'a. Buçuk Ali ise Süleyman ağaya kendisinden yeni bir tüfek almaya geldiğini söyler. Bunun karşılığında Kurt Kız ve eski tüfeğini verir. Buçuk Ali, müsaade isteyerek eve gideceğini söylediği sırada Serdar'ın pek istekli olmadığını gören Süleyman ağanın karısı Fati baci, onun bir gece burda kalmasını söyler. Buçuk Ali, Serdar'a fikrini sorar ve kabul eder. Çünkü o Çöp Kanat'la çok iyi anlaşmakta ve onu çok sevmektedir. O gece Çöp Kanatlarda kalan Serdar, sabah kahvaltısından sonra Süleyman ağanın kendisini eve bırakmasıyla misafirliği sonlanır.

Perşembe günü Buçuk Ali, ertesi günü kasabanın pazarı olduğundan ve cuma namazını orada kılmak için hazırlık yapar. Pazarda satmak için iki çuval mısır doldurur. Karşılığında ise aldığı parayla ev ihtiyaçlarını giderecektir. Serdar da gelmek istediğini söyleyince babası izin verir. Ertesi sabah yanına Serdar'ı da alan Buçuk Ali, her zaman güvendiği Rüstem Efendi'nin dükkânına gider. Çuvalları ona satar her

zaman ki gibi. Rüstem Efendi bir ara Serdar'a iki ibrik verip doldurmasını söyler. Cuma namazı yaklaştığı için abdest alacaktır Buçuk Ali ile birlikte. Dışarı çıktığı sırada Süleyman ağayı gören Serdar, elindeki ilaç poşetlerini görünce kimin hasta olduğunu sorar. Süleyman ağa da Çöp Kanat'ın çok hasta olduğunu söyleyince Serdar çok üzülür. İbrikleri dolduran Serdar tekrar dükkâna döner. Rüstem Efendi, Buçuk Ali ve Serdar'ı da alıp cuma namazına giderken dükkânı da kızı Feride'ye emanet eder. Serdar, namazdan sonra dua ederken Çöp Kanat için de dua etmeyi unutmaz.

Eve dönüş yolunda Serdar babasına Çöp Kanat'ın çok hasta olduğunu söyler. Eve vardıklarında Serdar, ailesinden izin alıp Çöp Kanatlara gider. Süleyman ağanın evine yaklaşan Serdar, içeriden ağıt sesleri geldiğini işitir. Kapıya vuran Serdar aile üyelerinin Çöp Kanat'ın öldüğünü söylemesi üzerine çok üzülür ve ağlamaya başlar. Serdar, ailesine haber vermek için eve gider. Ailesi ölüm haberi üzerine hazırlanıp Süleyman ağanın evine gelirler. Cenaze işlerinden anlamayan aileye destek olurlar.

Aradan haftalar, aylar geçmesine rağmen Serdar, Çöp Kanat'ı unutmaz. Bir gün babası kasabadan dönerken Serdar'a sevindirici bir haber getirir. Çayboyu İlkokulu'nun yanına bu seneden itibaren ortaokul eklendiğini söyler. Bu Serdar'ın iki seneden beri dört gözle beklediği bir haberdır. Serdar, ilkokulu bitirdikten sonra babası onu okula gönderemez çünkü kasabada olan okul onlara çok uzaktır. Serdar, yeni arkadaşları ve kitapları olacağı için çok mutlu olur.

1.13. ÖLÜME 120 DAKİKA

Küçük Ev Yayınlarından çıkan bu polisiye romanda kahramanımız Ayşe'nin başından geçenler anlatılır. Kitabın özeti şöyledir:

Tek çocuk olan Ayşe'nin anne ve babası ayırdır. Ayşe, ikişer haftalık devreler halinde anne ve babasında kalmaktadır. Annesi Neriman Hanım, bir reklam ajansında yöneticiyken; babası Erdoğan Karakullukçu ise İçişleri Bakanlığında yüksek dereceli bir bürokrattır.

Ayşe, okul çıkışında annesinin kendini almasını bekler ama kırmızı otomobili ortalıkta gözükmaz. Bir süre sonra otomobili gören Ayşe, neden annesinin otomobili bu kadar uzağa park ettiğini merak eder. O sırada okul merdivenlerinde sınıf arkadaşı

Alperen ile karşılaşır. Alperen, ünlü bir kuyumcunun oğlu ve başına buyruk biridir. Alperen'in orada aylak aylak durmasına aldırmayan Ayşe, otomobile doğru gider. Otomobile doğru giden Ayşe, arka koltukta annesinin yanında oturan başından kasket bulunan bir adamı ve direksiyonda oturan esmer, pala bıyıklı bir adamı görür. Adam buyurgan bir ses tonuyla annesine zarar gelmesini istemiyorsa arabaya binmesini söyler. Sarışın adam elindeki silahı annesine doğrultunca Ayşe mecburen otomobile biner. Alperen ise olup bitenleri bilmeden uzaktan onları izler. Anneyle kızın gözünü bağlayan sarışın adam, onlara eğilmelerini söyler. Onları avlusu olan, etrafı binalarla çevrili bir yere getirirler. Annesini bir odaya kapatırlarken Ayşe'nin de çantasına bomba koyarak bunun ne olduğuna hiç bakmamasını, babasının ofisine bırakmasını ve eğer bu görevi yerine getirmezse annesinin öleceğini söylerler. Ayşe çok korkar. Ayrıca bir buçuk saatlik zamanı olduğunu ve kendisini sürekli takip ettiklerini söylemeyi de unutmazlar. Ayşe'ye bir de telefon vererek bunu sadece kendileriyle iletişim kurmak için verdiklerini söylerler. Ayşe'yi tekrardan okulun önüne bırakırlar. Alperen, Ayşe'yi fark eder ve yanına yaklaşır. Ancak Ayşe bu durumdan çok rahatsız olur çünkü içine düştüğü durumu öğrenirlerse annesini öldüreceklerdir. Alperen, Ayşe'ye eve gidip tekrar neden geri geldiğini sorar ama Ayşe cevap vermez. Alperen yine de Ayşe'nin peşini bırakmaz ve onu takip eder. Ayşe bu durumdan çok rahatsız olur. Ayşe yolda giderken babasını arayıp kendisini almasını söyler. Babası da annesinin neden kendisini almadığını sorar çünkü sıra ondadır. Ayşe, annesinin yurt dışına görevli gittiğini söyleyince babası da kendisini aldırması için bir şoför yollayacağını söyler. Alperen de o sırada Ayşe'nin yanına gelerek çantasını merak eder ve eline alıp eğlenmeye başlar. Ayşe, Alperen'den çantasını kurtarmak için uğraşırken çantasının kapağı açılır ve kırmızı bir obje görünür. Alperen bunun ne olduğunu sorduğu sırada Ayşe'nin telefonu çalar. Arayan, kendisine çantayı veren teröristlerdir. Ayşe'ye, Alperen'i yanından uzaklaştırmaları gerektiğini söylerler.

Babasının gönderdiği otomobil gelir ve onu eve götüreceğini söyler. Ayşe eve değil de önemli bir mesele olduğu için babasının yanına gitmesi gerektiğini söyler. Şoför Ayşe'nin çantasını bagaja koymak için yeltenince Ayşe'nin tepkisiyle karşılaşır ve bunun üzerine çantayı Ayşe'ye vermez. Çantayı açınca içindeki bombayı görür. Şoför ön koltuğa doğru gidip eline araç telefonun alır almaz bir ses gelir ve Alperen adama ne olduğuna bakmak için ön tarafa doğru gittiğinde şoförün vurulduğunu görür.

Çevredekilerin hiçbiri bu olayı işitmemiş ve görmemiştir. O anda Ayşe'nin telefonu çalar; arayan terörist adamlardır. Kendisini sürekli takip ettiklerini, eğer Alperen peşini bırakmıyorsa onu da yanına götürmesini söylerler. Yolda Alperen ile türlü tehlikeler atlatan Ayşe, yolda Alperen'e bütün olan biteni anlatır. Sonunda babasının çalıştığı İçişleri Bakanlığına gelirler. Başbakan gelecek diye bakanlıkta bir yığın polis olmasına karşılık Ayşe, güvenlikçileri tanıdığı için Alperen'le beraber içeri rahatça girer. Ayşe babasının ofisine çıkarken Alperen onu bu işten vazgeçirmeye çalışır ama Ayşe bir türlü ikna olmaz. Merdivenlerde kravatlı bir adam kendisini durdur. Onlardan şüphelenen adam onları aşağı indirmek istediğinde Ayşe adamı atlatarak yukarı merdivenlere koşmaya başlar. Ancak adam Ayşe'yi yakalar. Güvenlik amiri, çocukları çıkışa doğru götürürken alarmin ötmeye başlamasıyla iyice kuşkulandır ve onları polis kontrol kabinin içine koyar. Kontrol kabinindeyken polis memuru perdeleri indirip kapıyı kilitler ve güvenlik amirine silah doğrultur. Çünkü polis memuru da teröristlere yardım eden biridir. Güvenlik amirini yaralayarak dolaba kilitleyen polis memuru, Alperen'i de onun yanına koyar. Ayşe'yi de görevini yerine getirmesi için üst kata gönderir. Ayşe, babasının ofisine gittiğinde kalan süresi bir dakikadır.

O esnada Neriman Hanım ise çok iyi bağlanmayan düğümlerini çözer ve oradan kurtulmayı başarır. Babasının ofisine giren Ayşe ise onun orada olduğunu görür. Babasına her şeyi anlatır büyük bir panik içinde. Dolabın içinde güvenlik amiriyle kalan Alperen ise onun ölmediğini ve ayağında bir tane tabancası olduğunu söylemesi üzerine tabancayı alıp güvenlik amirine verir. Erdoğan Karakullukçu çantayı alıp ise o anda çantayı alıp duvarda gömülü duran kasaya kilitler ve kızını alıp dışarı koşmaya başlar. Binanın alarmına basan Karakullukçu, herkese binada bomba olduğunu söyler. Alperen ve güvenlik amiri ise hala dolabın içinde kilitliydimler. Güvenlik amiri silahını kilide ateşler ve ardından da polis memuruna.

Teröristler, bombanın patlamadığını işitince bu işte bir terslik olduğunu sezerek olay yerinden uzaklaşırlar. Bomba patlamaz çünkü bombayı harekete geçiren iki kablo çıkartılmıştır. Babasına sarılan Ayşe annesinin kötü adamların elinde olduğunu düşünür ama o sırada telefonu çalar: Arayan annesidir.

1.14. ADALET UĞRUNA

Küçük Ev Yayınlarından çıkan bu romanda kusursuz bir adalet rüyasından yola çıkılarak anlatılan bir devlet yönetimi konu edilmiştir. Kitabın özeti şöyledir:

Sınırlarını hükümdarın bile bilmediği, bereketli toprakları olan bir ülke vardır. Bu ülkenin hükümdarı inançlı ve adaletli bir insandır. Yeni fethedilen yerlere tecrübeli bir vali tayin ederek oranın can ve mal güvenliğinin kendisine ait olduğunu, halka adaletli davranması gerektiğini ve her iki ayda bir asayiş raporu istediğini söyler. Bu sayede ülkenin hiçbir bölgesinden şikâyet gelmez. Ancak hükümdar gün geçtikçe yaşlanır. Hükümdarın otuz yaşlarında bir oğlu vardır. Ancak devlet işlerinden pek anlamaz, bütün gün avcılık ve ok atmakla oyalanır. Hükümdar, oğlunun bu durumundan şikâyetçi olduğunu, ilerde hükümdar olmak istiyorsa halkla iç içe olması gerektiğini söyler. Oğlu ne yapması gerektiğini sorar. Hükümdar da kendisini Fizan valisi yapacağını ve böylelikle devlet tecrübesi kazanacağını söyler. Hükümdarın oğlu buna pek sevinmez çünkü Fizan hem çok uzak hem de kuş uçmaz kervan geçmez bir yerdir. Ancak avlanmak için çok iyi bir yer olacağını düşünen şehzade bunu kabul eder. Şehzade hazırlıklarını yapmak üzere yola giderken sıkı sıkı devlet yönetimiyle ilgili nasihat eder ve iki ayda bir asayiş raporu göndermesini söyler. Şehzade aldığı bir tabur askerle yola çıkar.

Şehzadenin Fizan valisi oluşunun üzerinden altı ay geçmesine rağmen ne bir rapor ne de bir haber gelir. Hükümdar rüyasında gördüğü bir rüya üzerine sarayın yaşlı rüya yorumcusu Şeyh İdris'e gider. Şeyh İdris, Allah'ın şehzadeden hoşnut olmadığını söyler. Ertesi gün, hükümdar, vezirlerden oluşan divan üyelerini toplar. Oğlunun durumunu anlatır ve ne yapmaları gerektiğini sorar. Baş vezir hepsi adına konuşarak; Fizan'a güvenilir bir elçi göndererek bilgi toplamak gerektiğini söyler. Herkes bu kişinin kim olacağını düşünürken başka bir vezir böyle birini tanıdığını söyler. Adının Kudret Şah olduğunu, Şeyh İdris Efendi'nin damadı olduğunu ve bileğinin çok kuvvetli olduğunu anlatır. Baş vezir, Kudret Şah'ın eşinin hamile olduğunu ve gurbete çıkamayacağını tahmin ettiğini söyler. Hükümdar yine de bu teklifin kendisine iletilmesini söyler. Kudret Şah, hükümdarın karşısına gelerek kendisini Fizan'a göndermek istediklerini öğrenir. Hükümdar dilerse gitmemek gibi bir seçeneği olduğunu da söyleyince Kudret Şah, vatan sevgisinin, evlat ve kadın sevgisinden önce

geldiğini söyleyerek elçilik görevini kabul eder. Hükümdar buna çok sevinir, karısının e doğacak çocuğunun kendisine emanet olduğunu söyler.

Kudret Şah, beraberinde Hasan ve Selman adlı iki dostunu, bir seyis, çadır ve yemek işleriyle ilgilenecek bir yardımcı ve ser verip sır vermeyen bir haberci alarak yola çıkarlar. Yirmi yedinci günün sonunda Fizan topraklarına ulaşırlar. Yanlarına bir atlı gelir. Kudret Şah, hükümdarın sarayından geldiklerini, Fizan valisinin hükümdarın oğlu olduğunu ve valiyi tanıyıp tanımadığını sorar. Adamın gözlerinde öfke belirerek, valinin yüzünü şeytan görsün der ve oradan uzaklaşır. Kudret Şah'ın adamları buna sinirlenir ama Kudret Şah sabretmelerini, bu işte bir iş olduğunu söyler. Akşam olduğunda çadırlarına yatan Kudret Şah ve arkadaşları derin bir uykuya dalar. Ancak çadırlarının etrafında dört kişi gezmektedir. Kudret Şah ve adamları etkisiz hale getirdikten sonra bunlardan birinin valinin yüzünü şeytan görsün diyen adam olduğunu görürler. Bu adam Nasranî kabilesinin lideri Butros'tur. Kudret Şah, neden valiye öyle dediğini sora. Butros da valinin tüm herkesi haraca bağladığını, en soylu atlarını ellerinden aldıklarını, koyun ve keçilerini av köpeklerine yedirdiğini anlatır bu yüzden de valiye isyan ettiklerini anlatır. Kudret Şah, bunun ne kadar doğru olup olmadığını diğer Müslüman kabileleri araştırarak öğrenir. Şehzadenin halka yaptıklarını dinler. Ancak buna bizzat şahit olmak isteyen Kudret Şah, şehzadenin konağına hizmetkâr olarak gireceğini söyler. Butros'a da diğer arkadaşlarını misafir etmesini rica eder. Butros da kabul eder.

Kudret Şah, yolda karşılaştığı iki askerle arkadaş olarak valinin bulunduğu etrafı ağaçlarla çevrili ve çadırların olduğu bir alana gelirler. Çalıların arasından valiyi ve yanında duran av köpeklerini görür. Zavallı bir askeri, valinin sebepsiz yere zindana attırduğuna şahit olur. Artık valinin bir vatan haini olduğunu anlayarak bir hana gelir. Hükümdara bir asayiş raporu yazar. Raporda hükümdarın halka zulmettiğini, rüyasında olanların gerçek olduğuna dair her ayrıntıyı anlatır. Sabah olduğunda Butros ve arkadaşlarının yanına dönen Kudret Şah, raporu, kendisiyle beraber gelen haberci Süleyman'a verir. Bunu hükümdara iletmesini ve ne emir verirse onu kendisine iletmesini söyler. Süleyman dönünceye kadar Kudret Şah ve arkadaşları, Butros'un konuğu olur.

Süleyman, günlerce yol aldıktan sonra raporu hükümdara ulaştırır. Hükümdar okudukları karşısında çok üzölmüş. Oğluna mektup gönderip yönetime geçmesini isteyen bir mektup yazar ancak hükümdarın amacı oğlunu başkente getirip yargılamaktır. Kudret Şah'ın da Fizan valisi olmasını isteyen bir mektup yazar kendisine. Süleyman her iki mektubu da alarak yola koyulur. İlk önce şehzadenin mektubunu daha sonra ise Kudret Şah'ın mektubunu verir. Ayrıca Kudret Şah'a bir kızı olduğu müjdesini de verir. Kudret Şah, kızının adını “Adalet” koyacağını söyler.

Babasının yazdığı mektuba inanan şehzade başkente gider. Divan üyelerinin kendisini yargılayacağından habersiz bir mahkemeye katılır. Şehzadenin yaptığı tüm suçların cezasının ölüm olduğuna kanaat getirilir. Ve şehzade idam edilir. Buna çok üzülen hükümdar, kendi oğlu olsa bile adaletin önünde yargılanması gerektiğini bildiğı için acısını dindirmeye çalışır.

Süleyman, Fizan'da bulunan Kudret Şah'a şehzadenin idam edildiğı haberini getirir. Halk buna çok sevinir. Bölgeye mutluluk yeniden hâkim olur. Butros ve arkadaşları hükümdarlarının adaletine şaşırarak Müslüman olmak istediklerini söylerler. Kudret Şah da kelimeişhadet getirmelerinin yeterli olacağını söyler. Hükümdar ise uzun yıllar ülkeyi yönetmeye devam eder.

2. ÜZEYİR GÜNDÜZ'ÜN ÇOCUK KİTAPLARINDAKİ EĞİTSEL DEĞERLER

Üzeyir Gündüz'ün incelenen kitaplarındaki değerler; evrensel, millî, dinî, ahlaki ve kişisel değer olarak 5 grupta ele alınmıştır.

2.1. EVRENSEL DEĞERLER

Değerler, bir toplumun mirası ve geleceğin inşa edici unsurlarıdır. İnsanları bir arada tutan ve çocuğun küçük yaşlarda kazanılması gerektiğine inandığımız değerleri, en iyi metinler aracılığıyla çocuğa veririz. Evrensel değerlerin dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 1. Gündüz'ün Çocuk Kitaplarındaki Evrensel Değerlerin Dağılımı

	HÇ	ÇUHİYÇ	KKAM?	YGÇ	OBK	EH	AK	BKNV	SY	KV	ST	ÜKM	Ö120D	AU	Toplam
Merhamet-Şefkat	1		1	2		1			1	4	2	1			13
Aile Sevgisi						1						1	2		4
Arkadaşlık		1							1		1	3			6
Doğruluk-Dürüstlük								1	1	1		1	1	2	7
Hak-Hukuk		11									1	1			13
Hoşgörü											1			2	3
İyilik			1			2			1	1	1	1			7
Özgürlük										1					1
Saygı												5		1	6
Sevgi						1			2	5		8	2		18
Barış		1			1										2
Toplam	1	13	2	2	1	5		1	6	12	6	21	5	5	80

2.1.1. Merhamet-Şefkat

Merhamet, en içten kalpleri bile yumuşatan bir değerdir. Bu yüzden çocuğa merhamet duygusu verilmeli ve kalbinin güzelliği ortaya çıkarılmalıdır. Arapça kökenli olan merhamet kelimesi, Allah'ın adlarından olan “Rahman” ve “Rahim” köklerinden gelir. Merhametli bir insan özür dilemeyi, acımayı ve başkasının acısını paylaşmayı bilir. Böyle bir değeri çocuğa vermek en doğrusu olur. Üzeyir Gündüz'ün eserlerinde merhamet duygusuna yönelik on üç adet bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

Hüzün Çorbası adlı masalda bayram zamanı kendisini ziyarete gelen torunlarına hüzün çorbası pişirmek için gözyaşı dökmesini söyleyen yaşlı kadın, kendisi çok merhametli olduğu için ve başkalarının acısını anlayabildiği için çok gözyaşı döker.

“Zengin mutfaklarında, şımarık çocukların yemeden bıraktıkları tabaklar dolusu patates püresini gözlerinin önüne getirdi. Ardından, şu bayram sabahında, derisi kemiklerine yapışmış, yoksul Afrika çocuklarını hatırladı. Sonra, kendi torunlarının yarısını kullanmadan çöpe attıkları kurşun kalemleri, boya kalemleri ve resim defterlerini düşündü. Ülkelerinde savaş patlak verdiği için, evsiz yurtsuz kalan insanları hatırladı. Karda kışta, çadırlar altında titreyerek yatan depremzede vatandaşları düşündü. Yine böyle bir bayram sabahında acımasız bir teröre kurban giden minicik bebeklerin cansız bedenlerini; zavallı annelerin yürek parçalayan ağıtlarını gözlerinin önüne getirdi.

Bütün bunlar, yüreğinde şefkat ve merhamet duygusu taşıyan hangi insana gözyaşı döktürmezdi ki?” (HÇ, 2013: 19)

Komşu Komşu Aç Mısın? / Akıllı Ördek Hanım adlı masalda Ördek Hanım, kurduğu tuzağa düşen tilkiyi kurtarır.

“Ördek hanım çok merhametliydi. Tilkinin durumuna acıdı:

‘Madem söz veriyorsun, ben de seni buradan çıkartacağım.’ dedi. ‘Çünkü daha acımasız bir avcının aline düşmenden korkuyorum.’ (KKAM, 2013: 76)

Yağmur Gözlü Çocuk adlı masal kitabında kahramanımız, her şeye karşı çok hassas ve kırılgan biridir. Kalbi merhamet dolu olan bu çocuk hiçbir canlıya zarar vermeye hatta dokunmaya bile kıyamaz:

“Yüreciği o kadar duyguluydu ki, bir kedinin ayağına diken batsa, onun için günlerce ağlardı. Göz pınarlarından yağmur tanesi gibi yaşlar boşalırdı. (YGÇ, 2016: 5)

Yağmur Gözlü Çocuk adlı masalda kahramanımız annesinin isteği üzerine çiçek koparmaya gider ama kalbi buna el vermez:

Çiçekler o kadar güzel, o kadar nazlıydılar ki, Yağmur Gözlü Çocuk, hiçbirini koparmaya kıyamadı. Hangi çiçeğe elini uzatsa, yapraklarının arasında bir böceğin veya arının dolaştığını görüyordu. Hepsi rızık peşinde, karnını doyurmaya çalışıyordu. Onları rahatsız etmeye gönlü razı olmadı.” (YGÇ, 2016: 7)

Erdem’in Hazinesi adlı masalda Erdem’in yolda karşılaştığı bir baykuş kendini de beraberinde götürmesini söyler. Ancak söylerken tereddüt eder. Çünkü yıllardır oradan geçen kimse bu baykuşu yanında götürmek istemez. Erdem ise abisini aramak için çıktığı yolda baykuşu da yanında götürür:

“Elbette bütün bunları düşündüm. Adımlarımı biraz daha büyük atarım olur biter. Ayrıca seni bu ıssız yerlerde tek başına bırakacak kadar da vicdansız değilim.” (EH, 2014: 28)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda kahramanımızın arkadaşı olan Haydar, sürekli hasta olan bir çocuktur. Kafasında bir tek saç teli bulunmayan Haydar, arkadaşları tarafından alay konusu olur ama Necibe öğretmen, onu çok sevmektedir:

“Okuldaki çocukların kendisine “Keloğlan” lâkabını taktıklarını o da biliyordu şüphesiz. Belki de bu sebepten, kimsenin yanına sokulmazdı. Ama Necibe Öğretmen, onun peşini bırakmıyordu. Gerek teneffüslerde, gerek okul dönüşlerinde onun koluna girip birlikte yürüyorlardı. Neler konuşuyorlardı, bilemiyorum. Ama öğretmenimizin şefkatli eli, onun cavlak kafasını okşarken bile ayrı bir haz duymuş olmalıydı.” (SY, 2009: 17)

Küçük Veteriner adlı romanda Turgay adlı kahramanımıza arkadaşı Cemile’nin gelip bir kedinin kuduz olduğunu söylemesi üzerine Turgay gider. Ancak kedinin kuduz olmadığını sadece çöpten veya etraftan yediği bir şey yüzünden dolayı diline lastik dolandığını anlayan Turgay, bu konuda merhametli olduğundan kediye yardım eder:

“Küçücük bir paket lastiği. Kim bilir hangi çöpü karıştırırken diline dolaştırmıştı. Şu minicik şey zavallının hem yutkunmasını engelliyor, hem de salya akıtmasına neden oluyordu.” (KV, 2014: 103)

Küçük Veteriner adlı romanda veteriner olmak isteyen Turgay, sokak kedilerinden birinin doğumuna yardım eder ve dört yavru dünyaya gelir. Ancak anne kedi çok halsiz düştüğünden Turgay, onu veterinerine bırakır. Yavruların bakımını ise kendisi üstlenmek zorunda kalınca yavru kedileri, annesinin hayvan sevmemesine rağmen eve götürür. Ancak yavruların zor durumda kaldığını gören annenin yüreği biraz olsun yumuşar:

“Bir yandan da yavru kedileri okşamaya çalışıyordu. Bu arada ben, kendisine hissettirmeden annemin yüzüne baktım. Sanki o öfkeli surat, birden yumuşatmıştı. Hatta dudaklarının ucunda hafif bir tebessüm gördüm. Bir süre sonra, yanıma yaklaşıp,

kucağındaki yavrulara doğru eğildi. Bunu fırsat bilen Emine, annemin merhamet duygularını harekete geçirmek için yalvarmaya başladı:

‘Anneciğim şunlara hiç kıyılır mı? Minicik, savunmasız varlıkları nasıl dışarı atabiliriz?’ (KV, 2014: 128-129)

Küçük Veteriner adlı romanda Turgay’ın annesi hayvanları sevmemesine rağmen eve dört tane yavru kedi getirir. Annesi kedileri ilk gördüğünde tepki gösterir ancak daha sonra yavru kedilerin haline acıyarak onlara bakmayı kabul eder:

‘‘Annem, bu arada, parmağını uzatıp kedilere dokundu. Tüylerini okşar gibi yaptı. Onun yüreğini yumuşatmak için, Emine’nin kaldığı yerden ben devam ettim:

‘Eğer onlarla hemen ilgilenmezsek, birkaç saat içinde tek tek ölecekler.’ dedim.

Benim bu sözlerim üzerine, annem dik dik yüzüme baktı:

‘Ben de canavar değilim herhalde.’ dedi. ‘Tamam, onlarla ilgilenmeni kabul ediyorum. Ama kendi başlarının çaresine bakacak duruma geldiklerinde, onları birilerine dağıtacaksın. Peki, onları besleyecek malzemen var mı?’ (KV, 2014: 129)

Küçük Veteriner adlı romanda Turgay’ın annesi eve getirilen kedileri ilk önce istemez ama daha sonra kedilerin haline acıdığından ve kalbi yumuşadığından kedilere bakmayı kabul eder. Turgay’a ve kardeşine kedi için gerekli malzemeleri getirmelerini söyler:

‘‘Kafama bir şey takılmıştı: Acaba annemdeki bu beklenmedik değişikliğin sebebi neydi? Annelik duygusu, onun merhamet damarlarını bir anda açıvermiş olabilir miydi?’’ (KV, 2014: 130)

Sihirli Tebeşir / Ester’in Defteri/Kader Çıkmazı adlı masalda yaptığı kötülüklerin ortaya çıkması üzerine kral, Balmakan’ı ülkeden kovar. Yusuf’un merhametli biri olduğunu bilen Balmakan’a ona yalvarır:

‘‘Kraldan yüz bulamayan Balmakan, bu kez Yusuf’a dönüp yalvarmaya başlamış:

‘Sevgili Yusuf, cezayı hak ettiğimi biliyorum. Ama sen iyi yürekli, bağışlayıcı ve merhametli bir insansın.’ (ST, 2009: 104)

Sihirli Tebeşir / Ester’in Defteri/Kader Çıkmazı adlı masalda kötü büyücü Zilşah, nişanlısı olan Balmakan’ın kendisini terk etmesine dayanamaz ve çok içmeye başlar. Sinirinden çatlayıp ölür. Lanetli ruhunu, cinler ve şeytanlar alıp cehenneme atar. Bu masalın bittiğini söyleyen yazar Zilşah ile ilgili şunları söyler:

‘‘Bu masalın sonu, Yahudi kızı Esti’nin Lâmekân ablaya armağan ettiği kara kaplı eski defterde böyle bitiyordu. Umarım, büyücü Zilşah da sonsuza dek cehennemde kalmamıştır. Kim bilir, o da tövbekâr olup Yüce Tanrı’nın sonsuz merhametinden payını almıştır. Öyle olmasını dileriz.’’ (ST, 2009:128)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar adlı kahramanımızın arkadaşı olan Çöp Kanat, bedensel ve zihinsel olarak engelli bir çocuktur. Serdar buna rağmen arkadaşını çok sevmektedir ancak onun bu haline de acımaktadır. Arkadaşının yardım istemesi üzerine merhamet duygusuyla gidip ona yardım eder:

“Çöp Kanat’ın koltuk değnekleri biraz ilerdeydi. Bir iki kez denediği halde onlara yetişemedi. O zaman Serdar’a dönüp :

-Hadi bana yardım et de kalkayım, dedi.

Çöp Kanat’ın bu hali Serdar’a çok dokunmuştu. Onun yaralı bir solucan gibi yerde kıvrandığını görmek, bir acıma duygusuyla doldurmuştu içini... Hemen yanına koştu. Omuzlarından yakalayıp değneklerin yanına kadar sürükledi.” (ÜKM, 1988: 73)

2.1.2. Aile Sevgisi

Aile, toplumun en küçük yapı birimidir. Çocuk da bu ailenin bir üyesi olduğu için ilk eğitimini ailede alır. İnsanların sevgi ve şefkat ortamında büyümesinde ailenin varlığı önemlidir. Bir çocuk, arkasında ailesinin olduğunu bildiğinde kendine olan güveni gelişir. Kendini değerli hisseder. Bu yüzden çocuğun özü iyi beslenmeli ve geleceğin inşa edici olduğu unutulmamalıdır. Gündüz de kitaplarında ailenin önemini bildiğinden bu değeri çocuğa aktarırken eğitici işlevini de göz ardı etmez. Üzeyir Gündüz’ün kitaplarında aile ile ilgili dört adet bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

Erdem’in Hazinesi adlı masalda Herdem, bir kaplumbağayı takip etmesi sonucu yolunu kaybeder. Yolda karşılaştığı baykuşa evinin yolunu sorduğunda Herdem, gerekli cevabı verir:

“Evin öğrenip de ne yapacaksın?” dedi baykuş. ‘Buradan memnun değil misin? Evin küçük ve yoksul. Karnımı bile doyuramıyorsun. Orayı tercih etmen için bir neden göremiyorum.’

‘Olur mu?’ dedi Herdem. ‘Orada beni bekleyen annem, babam ve kardeşim var. Beni merak edecekler .’ (EH, 2014: 13)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Buçuk Ali, evlendikten sonra ablası Sakine’nin yanında kalır bir süre. Daha sonra kasabadan uzakta bir arazi aşıp ev yapmayı düşünür. Çünkü kasaba yaşantısı, insanların hile ve düzenle işlerini yürütmesi, kazandıkları parayı içki ve kumara yatırması Buçuk Ali’nin hiç hoşlanmadığı şeylerdir. Böyle bir ortamda aile kurmak istemez:

“Bu hayat, Buçuk Ali’yi ürkütüyordu. Burada ne çocuk yetiştirebilir, ne de helâlından para kazanabilirdi. Çok tedirgindi.” (31)

Ölüme 120 Dakika adlı romanda Ayşe’nin anne ve babası ayrıdır. Bu yüzden Ayşe’nin kendisini ait hissedeceği bir yer yoktur.

“Annesi Ayşe’yi okul çıkışında kendisinin gelip alacağını söylemişti.

Kızın yanında okul çantasından başka bir şeyi yoktu. Annesiyle babasının boşanmasından bu yana, iki eve ve iki gardıroba alışmıştı. Babası Erdoğan Karakullukçu, İçişleri Bakanlığında yüksek dereceli bir bürokrattı. Annesi Neriman Hanım ise, bir reklam ajansında yöneticilik yapıyordu.” (Ö120D, 2014: 5)

Ölüme 120 Dakika adlı romanda Ayşe’nin anne ve babası ayrıdır. Bu yüzden parça parça bir hayat yaşamaktadır çünkü bir süre annesinde bir süre babasında kalmaktadır:

“Ayşe, ikişer haftalık devreler halinde, annesinin veya babasının yanında dönüşümlü olarak kalıyordu. Nöbet sırası babasında olduğu günlerde, babası onu okula kendi arabasıyla şoförüne emanet ederek gönderirdi. Akşam, çıkışlarında da yine onu şoför gelip alırdı.

Nöbet sırası annesinde olduğu zamanlar, durum biraz farklıydı: Neriman Hanım, kendisinin kullandığı Mercedes marka otomobiliyle kızını bizzat kendisi götürüp getirirdi. Ama Ayşe bazen, annesinin uygun olmadığı zamanlarda, okuldan eve yürüyerek veya otobüse binerek dönüyordu. Ama bir kez olsun, metroya binmemişti. Çünkü annesiyle babası, metronun çok kalabalık ve tehlikeli olduğunu söyleyerek onu birçok kez uyarmışlardı.” (Ö120D, 2014: 6)

2.1.3. Arkadaşlık

İnsan, sosyal bir varlıktır. Bu yüzden diğer insanlarla sürekli iletişim halindedir. Bu iletişim anne, baba, kardeş, amca, dayı, hala olabileceği gibi arkadaşlar arasında da olabilir. Çocuk en iyi arkadaşlıklarını ve birçoğunu okul ortamında bulur. Arkadaşıyla sırrını, fikrini hatta yemeğini bile paylaşır. Ona güvenir ve kendisine de güven duyar. Çocuk, kendisine yakın bulduğu kişilerle arkadaşlık kurar. Çocuğun iyi arkadaşlıklar kurması her zaman yararına olur. Çünkü iyi arkadaş kişiyi yarı yolda bırakmaz ve hep yardımına koşar. “Bana arkadaşını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim.” sözü bunun en güzel örneğidir. Üzeyir Gündüz’ün kitaplarında arkadaşlık ile ilgili altı adet bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

Çocuktum Ufacıktım Hak İçin Yola Çıktım / Romen adlı masalda mutlu çocuk, çınar ağacının yardımıyla kendisini hiç arkadaşı olmayan Romen adlı çocuğun merdivenlerinde bulur. Hiç arkadaşı olmadığını anlatır Romen:

“Ayrıca senin konuşma hakkın var. Hikâyesi ve görüşlerini anlatma ve açıklama hakkın var. Susarak bu dört duvarın arasına kapanmamalısın. Yalnızlık içinde bu acıya katlanmamalısın. Beni işitiyor musun? Ben senin arkadaşınım!.. ’ dedi.” (ÇUHİYÇ, 2008: 18)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda kahramanımız komşuları olan ikiz kız kardeşler olan Nermin ve Şermin’i kıskanıp karnelerini yırtar ve üstüne hızını alamayıp ikizlerin oyuncaklarına da zarar verir. Bunu anlayan İsrâf Teyze, ikizleri ve kahramanımız barıştıır ve arkadaş olurlar:

“Aradan günler geçti. İsrâf Teyzenin sayesinde ikizlerle dost olduk. Ama ara sıra, kıskançlık sebebiyle yaptığım aklıma geldikçe yüzüm kızarmıyor değildi.” (SY, 2009: 53)

Sihirli Tebeşir / Ester’in Defteri/Kader Çıkmazı adlı masalda Yusuf, bir meleğin kendisine verdiği muskayla her istediğini elde eder. Karnını güzelce doyurur, yeni yerler görür ancak daha sonra çok yalnız olduğunu ve kendisine yeni bir arkadaş vermesini söyler:

“Küçük muska!.. Küçük muska!.. Kendimi çok yalnız hissediyorum bana bir yoldaş bul.” demiş.

Bu kez sihirli torbadan yumuşak bir ses yükselmiş.

“İşte buna gücüm yetmez.” demiş ses. ‘Arkadaşı ve yoldaşı kendin bulmak zorundasın.’” (ST, 2009: 82)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Süleyman Ağanın oğulları Serdar ile dalga geçer. Serdar buna çok üzölünce arkadaşşı Çöp Kanat onu teselli eder:

“Serdar sesini çıkarmadı. Fakat iyice sıkılıp utanmıştı. Bir Fati Bacı’nın bir de Çöp Kanat’ın gözüne baktı. Çöp Kanat arkadaşının üzüldüğünü anlamıştı.

- Aldırma, dedi alçak sesle. Onlar her zaman böyledir. İkimiz dostuz ya, sen ona bak.” (ÜKM, 1988: 81)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar’ın çok yakın arkadaşşı olan Çöp Kanat adlı engelli bir arkadaşşı vardır. Engelli olmasına rağmen onu çok sevmektedir çünkü onun saf duyguları Serdar’ı ona daha da yakınlaştırmaktadır:

“- Sence şu mızıkâ kaç paradır?

- Mızıkâ çalmasını biliyor musun?

- Hayır... Sadece merak ettim. Bizim evin yakınlarında Çöp Kanat diye sakat bir arkadaşım var. Şu sıralarda çok hastaymış. Mızıkâyı alacak param olsa, ona armağan ederdim.” (ÜKM, 1988: 103)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar, arkadaşı olan Çöp Kanat'ın hasta olduğunu öğrenir. Onu çok seven Serdar, belki hasta haliyle onu mutlu edebilirim ve yüzünü güldürebilirim diye ona hediye edeceği mızıkayı düşünmektedir:

“Serdar'ın dudakları Fatiha suresini okuyordu fakat, akli başka yerdeydi. O hep Çöp Kanat'ın hastalığını düşünüyordu. Ara sıra da vitrinin altındaki mızıkaya gözünün önünde canlanıyordu. Namaz kılarken başka şeylerin düşünülmemesi gerektiğini sık sık işitmişti. Ama çocukluk işte... Bir türlü engel olamıyordu. Namaz bitip de eller dua için kaldırıldığında Serdar hep Çöp Kanat için dua etti: << Onu iyileştir Allah'ım, bu sakat kulunu kurtar.>> diye mırıldanıyordu.” (ÜKM, 1988: 105)

2.1.4. Doğruluk-Dürüstlük

Doğruluk, TDK Sözlüğünde, “1. Doğru ve dürüst olma durumu, doğru olana yakışır davranış, dürüstlük, adalet. 2. Düşüncenin gerçekle uyuşması, yargı ve önermelerin gerçeğe uygun olması.”(TDK, 2011: 692) olarak tanımlanmıştır. Doğruluk ve dürüstlüğün aynı şeyler olduğunu da bu tanımdan anlayabiliriz. İnsan sosyal bir varlık olduğu için çevresiyle sürekli iletişim halindedir. Bu iletişimin sürekli devam etmesi için toplum açısından önemli bir değer olan doğruluktan şaşmamak gerekir. Çocuğu “yalan” kavramından uzaklaştırmak ve ona “doğru” değerini aşlamak için önce aile daha sonra eğitim devreye girer. Aile, rol model olarak çocuğa doğru kavramını aşlamalı, her zaman doğru olanın kazandığını vurgulamalıdır. Eğitimle beraber çocuk, kitaplar sayesinde doğruyla yanlış ayırt eder. Doğru olan her şeyin kazandığını, yalanın ise kaybettiğini eserler aracılığıyla en iyi şekilde öğrenir. Üzeyir Gündüz de doğruluk kavramına önem vermiş ve her zaman doğru olanın kazandığını eserlerinde bize vermektedir. Yazarımızın eserlerinde doğruluk değeri ile ilgili yedi adet bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

Bir Küçük Nasrettin Varmış adlı masalda Nasrettin Hoca, Timurlenk'in kendisine ne kadar değer biçtiğini sorması üzerine, kırk akçe, cevabını alır. Timurlenk ise hocanın insaf etmesini, sadece üzerindeki peştamalın kırk akçe ettiğini söyler. Nasrettin Hoca da zaten peştamal için o kadar değer ettiğini yoksa onun gibi bir Moğol parçasını kimin ne yapacağını söyler. Timurlenk'in veziri hocanın işinin bittiğini düşünürken Timurlenk, hiç sinirlenmez aksine hocayı tebrik eder:

“-Helal olsun sana, demiş. benim vezirim gibi dalkavuk değilsin. Bütün tehlikelere rağmen, mertlikten vazgeçmiyorsun. Halkın senin niçin bu kadar sevdiğini şimdi

anladım. Nefret edilen bir Hükümdar olmaktansa, sevilen bir Nasrettin olmayı tercih ederdim.

Timur, dalkavuk veziri görevden almış. Hoca ile sıkı fıkı dost olmuş. Bir daha da Akşehir’lilere baskı yapmamış.” (BKNV, 2001: 68)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda kahramanımız Murat, İsrâf Teyzenin kendisini evlerine çağırması üzerine gider. Murat’a sepet verip bahçelerindeki kirazlardan toplamasını söyler. Murat, kirazlardan topladıktan sonra İsrâf Teyze ile beraber oturup yer. Murat tam gideceği sırada İsrâf Teyze kendisiyle konuşmak istediğini söyler. Murat kendisiyle ne konuşacağı konusunda heyecanlanır:

“Çok heyecanlandım. Acaba benimle ne konuşacaktı? Israrla gözlerimin içine bakıyordu.

‘Bana doğruyu söyle.’ diye devam etti. Nermin’le Şermin’in karnelerini nereye sakladın?’”

Sanki başımdan kaynar sular boşaldı. Ne cevap vereceğimi şaşırdım. Dilim konuşmuyordu. Kaskatı olmuştum. Soruyu çok kötü biçimde sormuştum. Hani ‘İkizlerin karnesini sen mi sakladın?’ diye sorsa, ‘Hayır, benim haberim yok.’ diyebilirdim. Ama öyle sormuyordu. ‘Karneleri nereye sakladın?’ demişti. Demek benim sakladığımı biliyordu.

Karşımda duran kadın eğer başkası olsa, yine de suçumu inkâr etmeyi denerdim. Ama İsrâf Teyze, daha önce de söylediğim gibi, benim gözümde bir kadın evliya gibiydi. Beni suçlama konusunda bu kadar kesin konuştuğuna göre, belki de kalbimden geçenleri okuyor, diye düşündüm. Suçumu itiraf ettim etmesine, ama gelin siz bana sorun. Konuşurken İsrâf Teyzenin yüzüne bakamıyordum.” (SY, 2009: 49-50)

Küçük Veteriner adlı romanda Turgay, okuldan geldiği bir gün yukarı çıkıp ödev yapacağını söyler ancak asıl niyeti farklıdır. Bodrumda sakladığı baykuşuna aldığı eti vermeye gitmesi gerekiyordur. Yalan söylemenin kötü bir şey olduğunu bilen Turgay, bundan vicdan azabı da duymaktadır:

“Görünüşe bakılırsa annem, benim söylediğim her yalana gönülden inanıyordu. Anne babaya yalan söylemenin kötü bir şey olduğunu biliyordum.” (KV, 2014: 65)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar, bahçenin otunu ayıklamak yerine sabahtan akşama kadar dağ ve bayırlarda dolaşır. Eve geç kaldığını anlayan Serdar hem yerine getirmesi gereken sorumluluğu yerine getirmediği için hem de anne ve babasına ne söylemeyeceğini bildiği için pişmanlık duyar. Kapıda babasıyla karşılaşır:

“- Oooo, sen misin delikanlı? Tarlanın otunu bitirdin galiba? Ot çabasını çitin üzerine bırakmışsın da.

Serdar, kulaklarına kadar kızardı. Demek babası herşeyin farkındaydı. Acaba annesine de söylemiş miydi? Artık gizlenecek bir şey kalmamıştı. Herşeyi olduğu gibi

anlatmalıydı. Yalana gerek yoktu. Zaten babası yalandan hiç hoşlanmazdı.” (ÜKM, 1988: 15-16)

Ölüme 120 Dakika adlı romanda kahramanımız Ayşe, kendisine tehdit ile verilen bombayı babasının odasına kadar götürür. Ağlayarak babasına her şeyi anlatır. Babası da kızının yalan söylemeyeceğini bilir:

“Erdoğan Kakakullukçu, kızının yerde duran çantasına büyük bir ürküntüyle baktı. Kızının hicirıklar arasında anlatmaya çalıştığı bu olayda bir gerçeklik payının bulunduğuna inanıyordu. Çünkü Ayşe’nin böyle bir günde, böyle bir yalan uydurması imkânsızdı.” (Ö120D, 2014: 106)

Adalet Uğruna adlı romanda hükümdar oğlunu Fizan’a vali tayin eder ancak her iki ayda bir istediği asayiş raporu gelmeyince meraklanır. Oğlunun Fizan’da ne yaptığını bilmek için dürüst bir kişiliğe sahip birini aramaktadır. Vezirlerinden biri böyle birini tanıdığını söyler:

“Madem öyle uygun görüyorsunuz, yarından tezi yok Fizan’a bir elçi göndereceğim. Fakat bu elçi, en az sizler kadar güvenilir olmalı bana... Oğlumun ölüsünden veya dirisinden; adaletinden veya zulmünden en ufak bir yalan katmadan beni haberdar etmeli. Yok mu tanıdığınız biri?”

Vezirlerin her biri, kendi çapında düşünmeye başlamış. Hükümdarın istediği nitelikte biri olacak çünkü... Erdemli, faziletli, imanlı, gözünü budaktan sirgemeyen, ser verip sır vermeyen bir yiğit. Sonunda, ikinci vezir söz isteyip konuşmaya başlamış:

‘Eğer uygun görürseniz böyle bir yiğit tanıyorum efendim.’

‘Kimmiş bu?’

‘Ordu komutanlığı yaptığım sırada tanıdım kendisini... Kudret Şah adında bir delikanlı.’ (AU, 2014: 13)

Adalet Uğruna adlı romanda hükümdar oğlunun Fizan halkına yaptığı kötülükler sonucu astırır. Tüm ülkedeki valilerden bugüne kadar hiçbir şikâyet olmadığını söyleyen hükümdar neden oğlunun bu durumda olduğunu sorar. Tüm vezirlerin söylemek istediğini baş vezir çekinmeden söyler:

“Söyleyin bana.’ demiş. ‘Oğlumu Fizan valiliğine gönderirken yaptığım bir hatam olmalı. Çünkü diğer valileri de ben gönderdim. Onlardan hiçbir şikâyet gelmedi. Niçin sadece oğlum kusurlu çıktı?’

Vezirler bir süre düşündükten sonra sözü baş vezir Molla Şerif’e vermişler. Çünkü hepsi de aynı şeyi düşünüyormuş. Molla Şerif şöyle demiş:

‘Devletli hükümdarım, İslam yönetimi istişare(danışma)ile felah bulur. Diğer valilerinizi tayin ederken, bizlere akıl danışıp görüşlerimizi aldınız. Oysa şehzadenizi tayin ederken kimseye sormadınız. Olsa olsa tek hatanız bu olabilir.’

Hükümdar, Molla Şerif’in sözlerini çok yerinde bulmuş. O günden sonra da vezirlerine danışmadan hiçbir karar vermemiş. Yaşlı olmasına rağmen, daha uzun yıllar hükümdarlık yapmış.” (AU, 2014: 72)

2.1.5. Hak-Hukuk

Bireyin anne karnındayken başlayan hakları ölümüne kadar devam eder. Hak ve hukukun olmadığı bir yerde düzenin de olmadığı bilindiği için ilk insanın ortaya çıkışından itibaren hak konusu her zaman var olmuştur. Haklarını ve nerede ne yapılması gerektiğini bilen bir birey yetiştirmek Türk toplumunun öncelikli amacıdır. Hak, “Adaletin, hukukun gerektirdiği veya birine ayırdığı, şey kazanç”tır. (TDK, 2011: 1026) Bunları bilen bir çocuk haksızlığa uğradığı zaman bocalamaz, tam tersine devletin kendisine verdiği haklar çerçevesinde hukuki yollara başvurur, hakkını arar. Üzeyir Gündüz’ün incelenen eserlerinde hak değeri ile ilgili on üç adet bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

Çocuktum Ufacıktım Hak İçin Yola Çıktım / Ülkesiz Çocuklar adlı masalda mutlu çocuk, savaştan dolayı ülkelerinden kaçan, günlerce yürüyen çocuklar görür. Onlara acır. Kendi yaşadığı ülkede böyle şeyler olmadığı için bu çocukların da hakları olduğunu söyler:

“Ne korkunç, ne yürekle acısı şeydi o öyle!.. Anneleri, babaları, toprakları, rüyaları ellerinden alınan çocuklar gördüm. Onlara yardım etmek gerek. Onların da dirlik düzenlik ve barış içinde yaşama hakları var.” diye mırıldandı.” (ÇUHİYÇ, 2008: 9)

Çocuktum Ufacıktım Hak İçin Yola Çıktım / Haitili Çocuklar adlı masalda mutlu çocuk, çınar ağacının kendisini bir adaya bıraktığını anlar. Burada küçük yaşta çocukların çalıştığını görür ve buna çok şaşırır. Çünkü kendi ülkesinde böyle şeylere hiç şahit olmamıştır. Mutlu çocuk, çocuklardan birinin şu şekilde fısıldadığını duyar:

“Hey dostum!.. Biliyor musun; ben büyüdüğüm zaman bütün çocuklara, her gün, oyun oynama hakkı tanıyan bir yasa çıkartacağım.” (ÇUHİYÇ, 2008: 12)

Çocuktum Ufacıktım Hak İçin Yola Çıktım / Romen adlı masalda mutlu çocuk bu sefer kendisini yalnız başına olan bir çocuğun yanında bulur. Anne ve babası ilgilenmediği için evde yalnız olduğunu ve hiç arkadaşı olmadığını söyler mutlu çocuğa. Bunları anlattığı için utanır ve apartmana koşar. Mutlu çocuk:

“Senin utanmanı gerektirecek bir şey yok. Bu senin suçun değil ki... Ayrıca senin konuşma hakkın var. Hikâyeni ve görüşlerini anlatma ve açıklama hakkın var. Susarak bu dört duvarın arasına kapanmamalısın.” (ÇUHİYÇ, 2008: 18)

Çocuktum Ufacıktım Hak İçin Yola Çıktım / Filipinli Küçük Kızlar adlı masalda mutlu çocuk bu sefer kendisini Filipinli küçük kızların parayla bir köle gibi

alınıp satıldığı bir ülkede bulur. Bu ülkede kızların hakkı ihlal ediliyordur. Mutlu çocuk buna çok üzülür:

“Gezenimizin üzerinde, hâlâ dayak yiyen ve bir köle gibi alınıp satılan çocuklar var. Ne kadar utanç verici bir durum!.. Haklarımız ihlâl ediliyor!..” (ÇUHİYÇ, 2008: 21)

Çocuktum Ufacıktım Hak İçin Yola Çıktım / Briyan İle Briyoni adlı masalda mutlu çocuk, kulağına gelen bir müzik sesi duyar. Etrafına baktığında Briyoni adlı bir kızın keman çaldığını görür. Sevgiliyle müzikle haberleştiğini çünkü ailelerin görüşmelerine izin vermediğini söyler:

“İleride ünlü birer müzisyen olacağız. Dinleri, dilleri, mezhepleri, ırkları ve renkleri aynı olmayan çocukların bile birbirlerini sevmeye hakkı bulunduğunu (hep birlikte) sokaklarda müzik çalarak dünyaya ilân edeceğiz.” diyordu Briyoni.” (ÇUHİYÇ, 2008: 24)

Çocuktum Ufacıktım Hak İçin Yola Çıktım / Amadu adlı masalda kendini Mali’de bulur. Amadu adlı çocuğun sesiyle uyanır. Mutlu çocuk, Amadu’nun önünde bir okul çantası olduğunu görür, okula gidip gitmediğini sorar. Amadu ise ülkesindeki savaştan dolayı ülkesinde okul olmadığını söyler. Mutlu çocuk bu duruma üzülür ve Amadu’ya destek vermek ister:

“Bak, Amadu. Bugün sana ‘hakkı olmak’ fiilinin şimdiki zaman kipinin çekimini ezberleteceğim. Sen de benimle birlikte tekrar et:

Benim okula gitmeye hakkım var.

Senin okuma yazma öğrenmeye hakkın var.

Onun sayıları öğrenmeye hakkı var.

(...)

“Büyüdüğüm zaman ilkokul öğretmenini olacağım. Köy köy dolaşıp çocuklara okuma yazma öğreteceğim. Her çocuğun ücretsiz temel eğitim görme hakkının var olduğunu onlara anlatacağım. İster kentte, ister bir kabile çadırında, isterse bir mezrada yaşasın; hiçbir çocuğun bu haktan yoksun bırakılmayacağını söyleyeceğim.” (ÇUHİYÇ, 2008: 27)

Çocuktum Ufacıktım Hak İçin Yola Çıktım / Meyna adlı masalda Meyna adlı küçük bir kızla tanışır. Meyna, sabahları ve akşamları bir halı atölyesinde çalıştığını, arta kalan zamanlarında ise okula gitmektedir. Mutlu çocuk, okula giderse bir mesleğinin olacağını ve böylece ailesine daha iyi bakacağını söyler. Bundan cesaret alan Meyna’nın sevinçten gözleri parlar:

“Tamam. Ben ileride Hint dili profesörü olacağım. Çocukların da ‘hayır’ deme haklarının bulunduğunu onlara öğreteceğim. ‘Hayır, emeğimizi sömürmek

istemiyoruz; okula gitmek istiyoruz. Eğitimli biri olarak, kendi hayatımızı kendimiz seçmek istiyoruz.’ demelerini öğreteceğim.’ dedi.” (ÇUHİYÇ, 2008: 30)

Çocuktum Ufacıktım Hak İçin Yola Çıktım / Küçük Çina adlı masalda Çina adlı bir kızla tanışan mutlu çocuk, erkeklerin daha fazla haklara sahip olduğunu öğrenir:

“Mutlu çocuk, küçük Çina’nın anlattıklarına bir anlam verememişti:

“Kız ya da erkek, aralarında ne fark var ki? Hepsi eşittir. Hepsi de aynı haklara sahiptir.’ dedi.” (ÇUHİYÇ, 2008: 34)

Çocuktum Ufacıktım Hak İçin Yola Çıktım / Küçük Çina adlı masalda küçük Çina’nın ülkesinde aileler en çok erkek çocuklarını sevmekte, kızların ise erkekler kadar hakları olmamaktadır. Mutlu çocuk, Çina’ya diğer herkesin eşit haklara sahip olduğunu söylemesi üzerine, Çina şu sözleri dile getirir:

“İnşallah, büyüdüğüm zaman, kendi özgür seçimimle mutlu bir aile yuvası kuracağım. Biri kız diğeri erkek, iki çocuk sahibi olmaya çalışacağım. Onlara sevmek, sevilme, bir aile edinme ve bir gelecek sahibi olma konusunda eşit haklara sahip olduklarını öğreteceğim.” (ÇUHİYÇ, 2008: 36)

Çocuktum Ufacıktım Hak İçin Yola Çıktım / Antonino adlı masalda mutlu çocuk, koca dağların arasında kamış kesen, yalnız başına bir çocuk görür. Çocukla tanışan mutlu çocuk, adının Antonino olduğunu öğrenir. Antonino, hayalini mutlu çocuğa söyler:

“Günün birinde, ben de vadiye ineceğim. Kendi elceğizimle yaptığım bu müzik âletlerini o çocuklara dağıtacağım. Bir yandan siku öttürürken bir yandan da hepimizin oynama ve eğlenme hakkı olduğunu, hiçbirimizin yalnızlığa itilmemesi gerektiğini onlara anlatacağım.” (ÇUHİYÇ, 2008: 39)

Çocuktum Ufacıktım Hak İçin Yola Çıktım / Lena adlı masalda mutlu çocuk yolda dans eden Lena adlı bir kızla tanışır. Arada dilencilik yapan Lena’nın bu durumuna çok şaşırarak mutlu çocuk, bu durumun kabul edilebilir bir şey olmadığını söyler. Mutlu çocuk, Lena’nın geleceğe dair fal baktığını öğrenince, dünya çocuklarının geleceği hakkında bir şeyler söylemesini ister:

“Gelecekte, yeryüzünün bütün çocukları birlik olup kendi haklarını savunacaklar. Çocuk varlığına saygı hakkı, bir aileye sahip olma hakkı, fikir ve düşüncelerini özgürce ifade edebilme hakkı, temel eğitim görme hakkı, oyun ve eğlenme hakkı, sağlıklı büyüme hakkı, satılma ve kötü muamele görmeme hakkı, adalet ve eşitlik hakkı, sevmek ve sevilme hakkı...”

Kısacası; çocukluk döneminin mutlu bir biçimde yaşanması hakkı. Bütün dünya çocukları bunu haykıracaklar.” (ÇUHİYÇ, 2008: 42)

Sihirli Tebeşir / Ester'in Defteri/Kader Çıkmazı adlı masalda on beş yaşına gelen Yusuf, anne ve babasının ölümü üzerine yalnız kalır. Ailesinin hiçbir miras bırakmaması üzerine iş aramaya koyulur. Kendisine iş bulan Yusuf, hakkı olmayan işlerde çalışmakta ve istediği parayı alamamaktadır:

“O sırada, kasaba çıkışındaki lokanta sahibinin bir yardımcı aradığını duymuş ve doğruca oraya gitmiş .Açgözlülüğüyle ve utanmazlığıyla tanınan lokantacı Yusuf’un çaresizliğini bildiği için, haftada 5 (beş) vereceğini söyleyerek çocuğu işe almış, ama ne iş!.. On beş lira karşılığında odun kırıyor, su taşıyor, ocak yakıyor ve oraya buraya koşturmaktan tabanları şişiyormuş. Bu arada patrondan yediği dayak ve küfürler de işin cabasıymış... Sözleşme uyarınca, Yusuf’a her üç ayda bir ödeme yapılması gerekiyormuş. Oysa aradan iki yıl geçmesine rağmen, vicdansız adam çocuğa üç beş kuruşun dışında para ödememiş.” (ST, 2009: 73)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Buçuk Ali, din ve ahlak olgusuna sahip, hak yemeyen bir insandır. Bu konuda çok titiz olan Buçuk Ali, kasabaya gittiği bir gün kendisine fazla şeker verildiğini anlar ve aynı gün şekerini teslim etmek için geri döner kasabaya:

“Bu konuda o kadar titizdi ki, bir gün kasabadan döndüğünde, bakkal Rüstem efendinin kendisine bir kilo şeker fazla tarttığını görmüş ve aşırı derecede tedirgin olmuştu. Bütün yorgunluğuna rağmen, aynı gün yeniden kasabaya dönmüş ve şekerini teslim etmişti. Bakkal Rüstem:

- Niçin bu kadar acele ettin? Yorulmana değmezdi. Bir başka zaman uğrar verirdin, deyince:

- Sabaha kadar yaşayacağıma garantim yok, diye karşılık vermişti. Üzerimde başkasına ait bir malla ölmek istemem.” (ÜKM, 1988: 32-33)

2.1.6. Hoşgörü

Hoşgörü, hiçbir din, ırk, dil, renk ayrımı yapmaksızın tüm insanlara karşı saygı göstermektir. Hoşgörü değeri konusunda birçok düşünür ve yazar çeşitli sözler söylemiştir. Bunlardan biri de Mevlana’dır. Mevlana: “Gel, gel, ne olursan ol yine gel. / İster kâfir, ister Mecusi, ister puta tapan ol yine gel. / Bizim dergâhımız, ümitsizlik dergahı değildir. / Yüz kere tövbeni bozmuş olsan da yine gel...” diyerek tüm herkese İslam dininin kapılarının açık olduğunu söyler. Dinimizin herkese hoşgörü değerini benimsetmeye çalıştığı apaçık ortadadır. II. Mahmut’un “Ben tebaamdan Müslümanları camide, Hristiyanları kilisede, Yahudileri havrada görmek isterim. Aralarında başka bir fark yoktur” sözleri Türk toplumunun her zaman hoşgörü değerine sahip olduğunu gösterir. Bu önemli değeri çocuğa vermede aile ve eğitime

biçilen roller büyüktür. Üzeyir Gündüz'ün incelenen eserlerinde hoşgörü değeri ile ilgili üç adet bulgu tespit edilmiştir:

Sihirli Tebeşir / Ester'in Defteri/Kader Çıkmazı adlı masalda Prenses Şasidah ve Yusuf'un düğün merasimi olacaktır. Geleneğe göre tüm herkes ayırım yapılmaksızın düğüne çağrılır. Düğüne yaptığı kötülüklerden dolayı ülkeden kovulan ve daha sonra cezasını çeken Balmakan ve Zeyvah da katılır:

“Maltuş krallığının bir düğün geleneği varmış: Saraydan birisi evleneceği zaman, ülkenin bütün dilencileri düğün yemeğine davet edilirlermiş. Aslında bu krallığın sınırları içinde yoksul insan pek yokmuş. Ama bazı akıl hastalarını, avareleri, hastaları ve yolcuları bir araya toplayıp sarayın bahçesinde yemek verirlermiş. Kent sakinleri, yabancı bir çiftin sokakta yırtık giysiler içinde, perişan bir kılıkla dolaştığını görünce, hemen onları da sarayın bahçesine götürmüşler. Her ikisini de en nefis yiyeceklerin ve içeceklerin sunulduğu güzel bir masaya oturtmuşlar.” (ST, 2009: 123)

Adalet Uğruna adlı romanda hükümdar, her bölge valiyi tayin etmeden önce ona bir dizi öğüt verir. Müslüman ve gayrimüslimler arasında ayırım yapmaması gerektiğini de öğütler:

“Her yeni fethedilen bölgeye, tecrübeli bir vali gönderir ve yanına bir tabur asker katarmış. Hatta vali yola çıkmadan ona bir dizi öğüt verirmiş:

‘Beni iyi dinle efendi, seni oraya zevk edesin diye göndermiyorum. Halkın malı, canı, namusu sana teslim. İnsanlar arasında adaletli muamele edesin... Gayrimüslimlere örnek olasın. Allah'ın kitabından başka kılavuz edinmeyesin.’ (AU, 2014: 6)

Adalet Uğruna adlı romanda Kudret Şah, şehzadenin Fizan halkına yaptığı kötülükleri oranın halkından dinler. Hristiyan bir kabilenin reisi olan Butros'a kendisine yardım etmesini ve adamlarını yanında konuk etmesini rica eder. Kudret Şah gibi hoşgörülü olan Butros, bunu kabul eder:

“Kılık değiştirip, valinin konağında hizmetkâr olmak istiyorum. Bu zalim adamın yaptıklarını yakından izleyip, hükümdarıma rapor olarak sunacağım. Eğer kalabalık olarak gidersek, kuşkulandır. Onun için, siz bir süre Butros'la birlikte kalacaksınız. Kabul ederse tabi.’

‘Elbette kabul ederim.’ demiş Butros. ‘Her ne kadar dinlerimiz ve kitaplarımız farklıysa da, yiğit ve açık sözlü Müslümanları konuk etmek kabilemin hoşuna gider.’ (AU, 2014: 38)

2.1.7. İyilik

İyilik, tüm insanlığın hayatını kolaylaştırıcı, faydalı olan her şey olarak nitelendirilebilir. İyi olan her zaman toplum tarafından hoş karşılanmış, kötü olan

durumlar ise yadırganmıştır. Bu yüzden çocuğu iyiye ve güzele özendirmek için ona örnek olunmalı, kitaplarda bu değere bolca yer verilmelidir. Üzeyir Gündüz'ün eserlerinde iyilik değeri ile ilgili yedi adet bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

Komşu Komşu Aç Mısın? adlı masalda Ponpon Tavşan, komşusu olan midilliye fazla olan havucunu verir. Havucun dönüp dolaşıp kendisine geldiğini anlayan tavşan, iyiliğin ne kadar güzel bir değer olduğunu bir kez daha anlar:

“Dostluk ve iyilikseverlik ne güzel şey!’ diye düşündü.” (KKAM, 2013: 36)

Erdem’in Hazinesi adlı masalda Erdem, yolda karşılaştığı baykuşun kendini de beraberinde götürmesini ister. Erdem de kabul eder. Buna çok sevinen baykuş, Erdem’e ne kadar iyi bir insan olduğunu söyler. Çünkü yıllardır kendini beraberinde kimsenin götürmemesinden şikâyetçi olur:

“Sen çok iyi yürekli bir insansın ufaklık. ’ dedi baykuş. ‘Yaklaşık yüz seneden beri buradayım. Beni kendisiyle birlikte götürmeye razı olan ilk kişi sensin. Haydi artık bekleme, hemen yola çıkalım.” (EH, 2014: 28)

Erdem’in Hazinesi adlı masalda Erdem, baykuşun verdiği talimatlar doğrultusunda dosdoğru yürümesi gerekmektedir. Ancak bu şekilde yürürse buğday başaklarını ezip geçmesi gerekmektedir. Ancak Erdem, baykuşu dinlemez ve bunun sonucunda ödülünü de alır:

“Baykuşun ısrarına rağmen, Erdem onu dinlemedi. Çünkü onun küçük yüreği, tablo güzelliğindeki o ekin tarlasını ezip geçmeye razı olmadı.

Hemen buğday tarlasının etrafını dolaşıp normal yoluna yeniden yöneldi. O sırada fısıltıyı andıran bir ses işitti:

‘Hişşt ufaklık!’

Ses yanı başındaki buğday tarlasından geliyordu. Erdem başını kaldırıp o tarafa baktı. Kendisine seslenen, tombul bir buğday başağıydı.

‘Hele elini bana uzat.’ dedi başak.

Erdem hiç tereddüt göstermeden elini başağa doğru uzattı. Konuşan başak, tanelerinden bir tanesini alıp çocuğun avucuna koydu. Sonra da ona şöyle fısıldadı:

‘Bu taneyi sana, çiğnemeye kıyamadığın bütün başaklar adına veriyorum.” (EH, 2014: 30)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Murat, İsrâf Teyze ve Necibe öğretmenin özelliğini karşılaştırır. Her ikisinin de çok iyiliksever olduğunu düşünür:

“Bir ara, Necibe Öğretmenle İsrâf Teyzeyi kıyasladım aklımdan... Bana göre, ikisi de birbirinden kıymetli insanlardı. Eğer Necibe Öğretmenin maddî imkânları da İsrâf

Teyzeninki kadar geniş olsaydı, hiç kuşku yok, en az onun kadar cömertlik yapar ve yoksul insanlara yardım elini uzatırdı. İyilik, yardımseverlik ve namuskârlık, her ikisinin de ortak özelliğiydi.” (SY, 2009: 80)

Küçük Veteriner adlı romanda Turgay, Cemile’nin haber verdiği sokak kedilerini kurtardığı için herkesin gözünde kahraman diye anılır. Yaptığı iyiliği karşılıksız bırakmaz Cemile:

“Aynaktar’a fare satın almak için buraya geleceğini tahmin etmiştim.” dedi. Ardından da elindeki kutuyu bana uzatarak;

“Al bu da benden Aynaktar’a bir armağan olsun.” diye ekledi. Anlaşılan kutunun içinde bir fare vardı.

“Teşekkür ederim Cemile, çok nazıksın, ama bunu neden yapıyorsun? Böyle bir şeye gerek yoktu.”

“Hayır vardı.” diye karşılık verdi Cemile. “Çünkü sen, kedilerle ilgilenmeye karar verdin. Beni kırmadın. Ben de senin baykuşun için bir adet fare satın almışsam çok bir şey yapmış sayılmam... Eve kadar sana eşlik edebilir miyim?” (KV, 2014: 88-89)

Sihirli Tebeşir / Sihirli Tebeşir/Şeytan Çıkmazı adlı masalda Mabel ve arkadaşları büyücü Doboşova’yı otelden uzaklaştırırlar. Doboşova’dan kalan paraların kendisine yeteceğini düşünen Mabel, kendisi gibi yolu bu otele düşen yolculardan para almaz:

“Mabel, her yönüyle, çok iyi bir delikanlıymış. Doboşova’nın hazineleri kendilerini yeterince zengin ettiği için, otelde konaklamaya gelen müşterilerden beş kuruş ücret almıyormuş.” (ST, 2009: 62)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Buçuk Ali, kötüler olmadan iyilerin değerinin anlaşılamayacağını söyler:

“- Öyle deme, dedi Buçuk Ali. Kötülerden de iyilerden de ibret almamız gerek.” (ÜKM, 1988: 85)

2.1.8. Özgürlük

Özgürlük, insanoğlunun yüzyıllar boyunca elde etmeye çalıştığı bir değerdir. Örneğin, sömürge altındaki devletlerin en çok sahip olmak istediği şey özgürlüktür. Özgürlük, başkalarının haklarını ihlal etmeden yapıldığı ölçüde özgürlük kavramı alanına girer. Üzeyir Gündüz, bu değeri eserlerinde pek yer vermese de tespit edilen değerle ilgili güzel bir örneğe yer vermiştir. Özgürlük değeri ile ilgili bir adet bulgu tespit edilmiştir:

Küçük Veteriner adlı romanda Turgay, kirpileri veteriner hanımın yardımıyla sağlığına kavuşturur. Kirpileri son kez kontrole götürdüğünde veteriner hanım, kirpilerin doğaya bırakmaya uygun hale geldiğini söyler. Ancak Turgay kirpilerden pek ayrılmak istememektedir:

“Veteriner hanım, dikiz aynasından beni izliyordu.

‘Onlar için üzülme.’ dedi. ‘Biliyorsun, bu zavallıklar bir evin bodrumunda yaşamak için yaratılmadılar. Özgürlüğe kavuştuklarında daha çok mutlu olacaklar.’

Veteriner hanım doğru söylüyordu. Üzülmemeliydim. İnsan sevdiklerinin özgürlüğe kavuşmalarından ötürü üzülebilir miydi hiç?’ (KV, 2014: 52)

2.1.9. Saygı

Toplumsal ilişkilerin temel taşlarından biri de saygıdır. Saygının olmadığı toplumlarda kargaşa ve huzursuzluk vardır. Batı toplumların da pek önemsenmeyen saygı, Doğu toplumlarında en çok önemsenen değerlerden biridir. İslamiyet dininde önemli bir yeri olan saygının toplumsal ilişkileri düzenleyici bir görevi olduğu unutulmamalıdır. Üzeyir Gündüz’ün eserlerinde saygı değeri ile ilgili altı adet bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar, kendisinden büyük insanlara nasıl hitap edileceğini bilir. Serdar, ailesi tarafından sürekli saygı çerçevesinde büyütülmüş bir çocuktur:

“Oyuncak değirmen yapmayı, Sakine halasının deniz yollarında çalışan oğlu Kemâl’den öğrenmişti. Serdar ona Kemal abi diyordu. Çünkü kendisinden on yaş büyüktü.” (ÜKM, 1988: 9)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar ve babası, Süleyman Ağaların evine giderler. Amaçları kendi köpeklerini verip yerine yeni bir silah almaktır. Ancak hoş olmayan bir durumla karşılaştıkları halde Serdar, saygıyı elden bırakmaz:

“Serdar, bu nezaketsiz karşılama töreninden pek hoşlanmamıştı. Buna rağmen, Fati bacının yanına sokulup elini öptü.” (ÜKM, 1988: 57)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Buçuk Ali ve Süleyman Ağa konuşurken, Fati Bacı’nın oğullarından biri söze karışır:

“- Yaman bir köpek olduğunu sanmıyorum, diye atıldı. Çünkü Buçuk Ali onu kucağında getirdi. Ya sakattır, ya da çok ürkek.

Oğlunun bu uygunsuz sözlerini tamir etmeye çalışan Fati bacı:

- Sen lâfa karışma İsa, dedi. Biraz terbiyeli ol. Üstelik senden yirmi yaş büyük bir insana << Buçuk Ali>> diye hitap etmeye utanmıyor musun?

- Ne var bunda utanacak? Herkes söylüyor.

- Herkes söyleyebilir... Ama sen ondan küçüksün.” (ÜKM, 1988: 63-64)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Buçuk Ali ve Süleyman Ağa konuşurken, Süleyman Ağanın oğullarından ise söze karışır. Oğlunu saygılı olmak konusunda yine uyaran annesi olur:

“Babasının bu sözünden destek alan İsa:

- Buçuk Ali, Buçuk Ali, dedi. Biz hem silah satıcısıyız, hem de avcıyız. Bize laf dokundurmaya kalkma. Yarım okka sen de..

Kara Veli sülalesinin en hatır sayan kişisi yine de Fati bacıydı. Oğlunun sözlerine yeniden müdahale etti:

- Terbiyesizlik etme İsa, ben sana kaç kere söyledim. Kendinden büyüklerle konuşurken biraz edepli ol.” (ÜKM, 1988: 67)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar ve babası çarşıya geldikleri bir gün Sakine halasının evine giderler. Serdar yine saygıyı elden bırakmaz:

“Camiden çıktıktan sonra, Sakine halasının evine gittiler. Çarşıya gelmişken onu ziyaret etmemek olmazdı. Halasının elini öpüp kucakladı. Yaşlı kadın, Serdar’ı şefkatle bağrına basıp saçlarını okşadı.” (ÜKM, 1988: 105)

Adalet Uğruna adlı romanda Kudret Şah, Fizan’a elçi olarak gitmeden önce kayınpederinin yanına gider:

“Kayınpederi olan Şeyh İdris’in yanına uğrayıp elini öpmüş ve hayır duasını almış.” (AU, 2014: 18)

2.1.10. Sevgi

"Sevgiyi en geniş anlamda insanları birbirine yakıştıran olumlu ve iyi duyguların tümü olarak tanımlamak yanlış olmaz." diyen Yörükoğlu, sevgi değerinin birleştirici gücünden ve iyi olan her şeyin sevgi olduğundan bahseder. (Yörükoğlu, 1980: 137) En temel ihtiyaçlardan biri olan sevgiyle büyütülen bir çocuk çevresine de bunu yayar. Sevginin paylaştıkça çoğalan bir değer olduğu unutulmamalıdır. Sevgiyle beslenen bir çocuğun kendine güveni tam olur, arkasında ailesi veya arkadaşları olduğunu bilir. Sevgiyi; yeri gelir annede, yeri gelir babada, yeri gelir doğada, yeri gelir bir hayvanda görebiliriz. Sevgi değerinin insan dışında başka yerlerde de ortaya çıkan bir değer olduğu unutulmamalıdır. Örneğin, bir çocuk köpek sevgisine sahip olabilir. Ona verdiği bu duyguyu karşı taraftan da alır. Tek başına bir anlam ifade

etmeyen sevgi, karşılıklı olduğu zaman bir anlam kazanır. Üzeyir Gündüz’ün de eserlerinde sık rastladığımız bir değer olan sevgi, her açıdan güzel örneklerle verilmiştir. Sevgi değerine ait on sekiz adet bulgu tespit edilmiştir. Bu bulgulardan altı tanesi insan sevgisi, on tanesi hayvan sevgisi ve iki tanesi de doğa sevgisi ile ilgili bulgulardır. Bunlar şu şekildedir:

Erdem’in Hazinesi adlı masalda Erdem, beraberinde götürdüğü baykuşun talimatına göre hiçbir yerde durmaması gerekmektedir. Ancak yolda gördüğü çiçekler karşısında kendini alamaz:

“Ah sevgili baykuşum; sen öyle diyorsun ama şu çiçeklerin güzelliğini görmüyor musun? Hele şöyle yakından bak; taç yaprakları sanki bir kadife kadar yumuşak, göbekleri tıklım tıklım polen dolu. Onları koklamak için can atıyorum.”

Baykuş sinirlenmişti.

“İyi ama onları koklamak için durman gerek, oysa durmak yasak, anlamıyor musun?” dedi.

Erdem baykuşu ikna etmeye çalıştı:

“Dinle beni sevgili baykuş.” dedi. “Her seferinde can sıkıcı şeyler söylüyorsun. Sen hiç güzel bir çiçeğin kokusunu tanımayı arzu etmez misin? Onu koklamamak bir cinayet olur, anlıyor musun? Bir çiçeğin kokusu, Tanrı inancı gibidir. Onu göremezsin, ama yüreğinde hissedersin.” (EH, 2014: 38)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Necibe öğretmen, sınıfa yeni gelen Haydar adlı öğrencinin yanına kimsenin oturmaması üzerine kendince bir çözüm yolu bulur. Çünkü her insanın değerli bir varlık olduğunu ve sevgiye muhtaç olduğunu farkındadır:

“O çocuk geldiğinden beri, öğretmenimiz üç yıllık alışkanlığını bile değiştirmişti. Hemen her on beş günde bir, yerlerimizi değiştirip yeni bir boy sıralaması yapıyordu. Ama bu sıralamada, küçük bir hilenin olduğunu hepimiz sezmiştik. Bazen çok uzun boylu olanların yanına, ufak tefek birini oturabiliyordu. Sizin anlayacağınız, bu işte belli bir kural yoktu. Sınıftaki bu yer değişikliğinin asıl sebebi, yeni gelen arkadaşımızdı. Necibe Öğretmen, onu yalnız başına bırakmamak için hepimizi onunla sıra arkadaşı yapmak istiyordu. Çünkü ilk geldiği hafta, kimse onun yanına oturmamış ve tek başına kalmıştı.” (SY, 2009: 17-18?)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Haydar’ın bir gün okulda bayılması üzerine Murat, onu evine kadar bırakır. Herkesin “Keloğlan” diye dalga geçtiği Haydar’ı annesi bağrına basarak sever:

“Zavallı kadıncağz, bir taraftan da oğlunun yüzünü gözünü öpüyordu. Arkadaşlarımızın ‘kel’ diye önemsemediği o çıplak başı, annesi belki on defa koklayıp bağrına bastı. Kendi annemin sözleri geldi aklıma. ‘Kargaya yavrusu, anka gözükür’ demişti. Ne kadar doğru. Demek, annelik duygusu buydu.” (SY, 2009: 27)

Küçük Veteriner adlı romanda Turgay’ın tek hayali ileride veteriner olmaktır. Çünkü hayvanları çok sevmektedir:

“Hayalim, ileride iyi bir veteriner olmağı. Yaralı ve hasta hayvanları tedavi edip iyileştirecektim. Belki günün birinde Afrika’ya gidip aslanlarla, kaplanlarla, fillerle, panterlerle ilgilenebilirdim. Öyle bir fırsat bulamasam da bana ihtiyacı olan diğer hayvanların derdine derman olabilirdim.” (KV, 2014: 9)

Küçük Veteriner adlı romanda Turgay, hayvanları çok sevdiği için ve hayvanlar hakkında bilgi sahibi olduğu için arkadaşlarından biri kendisine iki yaralı kirpi getirir. Turgay, annesinden gizli bu hayvanların bakımını üstlenir:

“Görünüşe bakılırsa kötü bir gece geçirmişsin.” diye gülümsedi veteriner hanım. “Evet öyle oldu.” dedim. “Ne de olsa her üç saatte bir uykunuzu bölmek kolay değil.” (KV, 2014: 42)

Küçük Veteriner adlı romanda Turgay’ın okul arkadaşı Cemile başka bir mahalledeki sokak kedilerinin perişan halinden bahseder. Turgay ve arkadaşları birlik olup kedilere yardım ederler:

“Bunun üzerine, Cemile’nin gösterdiği alana doğru yürüdük. Kedilerin bir kısmı güneşe sere serpe uzanmış yatıyorlardı. Bir kısmı da kendi aralarında oynuyorlardı. Bizim yaklaştığımızı görünce, birkaç tanesi sağa sola kaçıştı. Kaçmayanlar ise, kış üstü çömelip bize bakmaya başladılar. Aybike, iki kocaman kutu kedi maması satın almıştı. Cemile’nin kucagında ise koca bir tas dolusu çorba vardı. Çukur tabakların içine biraz süt, biraz ekmek, bir iki parça et, biraz kedi maması, biraz da çorba koyup karıştırdım. Kediler için nefis bir ziyafet!” (KV, 2014: 84)

Küçük Veteriner adlı romanda Turgay, yaralı baykuş için fare alacakken Cemile’yle karşılaşır. Cemile kendisine fare hediye eder. Turgay’la beraber yol boyunca yürürlerken Cemile de hayvanları ne kadar sevdiğinden bahseder:

“Yol boyunca, Meydan Mahallesindeki kedilerden söz ettik. Cemile kedilerin her birine birer koruyucu aile bulabilmek için, ilan afişleri hazırlayıp apartman girişlerine asmayı tasarladığını söylerdi. Ayrıca, onları kısırlaştırmak için, mahalleden para toplamayı düşündüğünü belirtti.” (KV, 2014: 89)

Küçük Veteriner adlı romanda Turgay, bir sokak kedisini doğurarak dört tane yavru kedinin dünyaya gelmesini sağlar ancak anne kedi halsiz düştüğü için onunla ilgilenir:

“Sonra anne kediye şefkatle bağırma bastım. Hayvancağız hiç tepki göstermedi. Onun ne kadar zayıf ve çelimsiz olduğunu ellerime dokunan kemiklerinden hissediyordum. Geç kalmamak için, doludizgin koşuyordum. Bir ara, soluklanmak üzere durdum ve anne kediye baktım. Aman Allah’ım! Bir de ne göreyim? Zavallı hayvanın başı, kollarının üzerinde, bir kumaş parçası gibi cansız yatıyordu. Yoksa ölmüş müydü? Kulağımı yaklaştırıp kalp atışlarını duymak istedim. Ama kendi kalp atışlarımdan başka bir şey işitemedim. Gözyaşına dönüşmüş bir yürek yangınıyla

yeniden koşmaya başladım. Onu kurtarmalıyđım. Yoksa veteriner olmamın ne önemi vardı?” (KV, 2014: 123)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar, babasına, köpeklerin neden kendisinden çekindiklerini sorduğunda babası bunu açıklar:

“Aslında her iki köpek de sevimli yaratıklardı. Fakat her nedense Serdar’dan biraz çekiniyorlardı. Bunun sebebini babası şöyle izah etmişti:

«Eğer istemeyerek hayvanların canını içitmişsen, sana pek güvenmezler. Köpek diyerek yabana atma. Onlar da tıpkı insanlar gibi dostlarını ve düşmanlarını iyi tanırlar. Sinekli’nin bana ne kadar bağılı olduğunu görüyorsun. Çünkü ben onu hiç incitmedim. Yemeğini de zamanında veririm. O da bana karşı bağılılığını her zaman isbatlar.” (ÜKM, 1988: 6)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar, tarlanın otunu temizlemek yerine doğayı gezer. Doğanın güzelliklerine hayran kalır:

“Serdar, başını kaldırıp gökyüzüne baktı. ... O sırada yağmurun durduğunu farketti. Güney- batı yönünden hafif bir rüzgar çıkmıştı. Güneş yeniden görüldü. Doğu tarafta kocaman bir gökkuşağı belirdi. O kadar hoş ve güzeldi ki, Serdar ona baktıkça neşesi açılıyordu. Yağmur sularının ıslattığı otlar ve fundalıklar, sanki cilalanmış gibi parıldıyorlardı.” (ÜKM, 1988: 12)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Buçuk Ali, hayvanları çok sevmektedir. Kendilerine yetecek kadar hayvan beslemektedirler. En az insanlar kadar hayvanları da seven Buçuk Ali buzağının annesine ihtiyaç duyduğunu anlar ve onu annesinin yanına bırakır:

“Buçuk Ali, haydi Sarı Kız, kenara çekil yavrum diyerek, sarı ineğin yanından ayrıldı, buzağının yattığı bölmeye gitti. Hayvanın önündeki tahta perdeyi kaldırıp, annesinin yanına bıraktı. Zavallı buzağı, kıtlıktan çıkmışçasına ineğin memelerine sarıldı. Buçuk Ali, her iki hayvanın sırtını okşadıktan sonra, ahırın kapısını çekip eve doğru yürüdü.” (ÜKM, 1988: 18)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Buçuk Ali, oğlu Serdar’ı çok sevmektedir çünkü yıllar sonra hayatta kalmayı başaran tek çocuğı o olmuştur:

“Şu anda on bir yaşını bitiren Serdar ise, Hasibe kadının kırk yaşını aştığı bir dönemde dünyaya gelmişti. Bütün kardeşlerinden şanslıydı. Çünkü yaşamayı becerebilen tek çocuk oydu. Fakat annesi, bu son çocuğunu büyük bir ilgisizlikle karşılamıştı. Nedeni açıktı: Sevgiden, şefkatten ve ilgiden yana nesi varsa, hepsini diğer çocuklarına harcamıştı. Fakat Buçuk Ali, vücudunun derinliklerine kadar oğul sevgisiyle doluydu. Hiç umulmadık bir zamanda Allah’ın kendisine bağışlamış olduğu bu çocuğa, annesinden daha çok ilgi gösteriyordu.” (ÜKM, 1988: 34)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda geçen sene başka bir köylünün hayvanlarına saldıran ayı, bu sene Serdarların keçisine saldırıp öldürmüştür. Serdar, keçiyi o halde görünce çok üzölür:

‘‘- Aman Allah’ım, ne olmuş bu keçiye? Zavallı Tek Boynuz’um.

(...)

Serdar’ın yüreği burkuldu.’’ (ÜKM, 1988: 39)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar babasına hayvanlarla ilgili soru sorar. Hayvanların katledilmesinin yanlış olduğunu söyleyen Buçuk Ali’yi Serdar da onaylar:

‘‘Serdar’ın aklına yeni bir soru geldi:

- Karınlarını doyururken hiç av hayvanı vurduğun oldu mu oldu mu baba?

- Kesinlikle... Böyle durumlarda, çoğu kez tüfeğimi geri indirmişimdir. Karınlarını doyururken veya yavrularını emzirirken aslâ hayvan öldürmemişimdir. Sen olsan öldürür müsün?

- Hayır.

- Aferin sana...’’ (ÜKM, 1988: 46)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar’ın en yakın arkadaşı Çöp Kanat’tır. Serdar, onu engelli olmasına rağmen çok sevmektedir:

‘‘Çok uykusu vardı. Zaten gece yarısına kadar Çöp Kanat’ın cin peri hikayelerini dinlemekten uyuyamamıştı. Buna rağmen Çöp Kanat’ı çok seviyordu. Anlattığı saçma sapan şeylere rağmen onun yanında bulunmaktan büyük bir mutluluk duyuyordu.’’ (ÜKM, 1988: 79-80)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar ve babası kasabaya giderler. Serdar, Süleyman ağayı görür ve Çöp Kanat’ın hasta olduğunu öğrenir. Babasıyla eve dönüş yolunda bir an önce Çöp Kanat’ın yanında olmak isteyen Serdar, babasına hızlı olması gerektiği konusunda baskı yapar:

‘‘Serdar, bir ara, babasının koluna dokunarak:

- Biraz daha hızlı gidemez miyiz baba? Diye sordu.

- Yeteri kadar hızlıyız, dedi Buçuk Ali. Hayvanı çatlatacak değiliz. O da bizim gibi can taşıyor.’’ (ÜKM, 1988: 108)

Ölüme 120 Dakika adlı romanda babasının ofisinde bomba patlatmak için kaçırılan Ayşe, aynı arabada annesiyle beraberdir. Anne ve babası ayrı olan Ayşe, ikisinin sevgisinden de yoksundur:

‘‘Bu arada, arkadan bir elin saçlarına dokunduğunu hissetti. Ayşe, önce o elin kendisini taciz etmeye çalışan sarışın adama ait olduğunu düşündü.

Ama hayır. Bu el biricik anneciğinin eliydi. Bu el, kendisine dokunmayalı o kadar uzun zaman olmuştu ki... Annesinin parmakları, kızının sarışın saç telleri üzerinde ağır ağır dolaşıyordu.’’ (Ö120D, 2014: 12)

Ölüme 120 Dakika adlı romanda Neriman Hanım, kapatıldığı yerden kurtulup çatı arasına saklanır. Oradan kurtulur kurtulmaz kızına kavuşma hayali kurar:

“Çatı arasına, çıt çıkarmadan yüzükoyun uzanmış olan Neriman Hanım, adamların telaşlı ayak seslerini işitiyordu. Tavana bakmak akıllarına bile gelmemişti. Kadıncağız,” Verilmiş sadakamız varmış, kurtuldum.” diye geçirdi içinden. Artık yaşayacak ve sevgili kızına yeniden kavuşacaktı.” (Ö120D, 2014: 116)

2.1.11. Barış

Yüzyıllar boyunca insanların milyonlarca can feda ettiği bir değer olan barış, iç huzurun sağlanması amacıyla önem taşımaktadır. Barışın olmadığı bir ortamda insanlar kendilerini güvende hissetmez. İnsanların kendisini güvende hissetmediği bir ortamda savaş, kargaşa ve huzursuzluk hâkim olur. Devlet başkanlarının belki de en önemli görevlerinden biri ülkesindeki barışı sağlamaktır. Eğitim yoluyla da çocuğa bu değerın önemi daha da kavratılabilir ve çocuk bu konuda bilinçli bir birey haline gelebilir. Üzeyir Gündüz’ün eserlerinde barış değeri ile ilgili iki adet bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

Çocuktum Ufacıktım Hak İçin Yola Çıktım / Muhammed adlı masalda mutlu çocuk, kendini İsrail topraklarında bulur. Orada Muhammed adlı çocukla tanışır. Muhammed, ülkesindeki savaşılarından dolayı sokağa bile çıkamadıklarını ve kimseye güvenmediklerini söyler. Muhammed, mutlu çocuğa hayallerinden bahseder:

“Eğer günün birinde ben devlet başkanı olursam, çocukların barış içinde yaşama haklarını sağlamak için, savaşa ve şiddete izin vermeyeceğim.” (ÇUHİYÇ, 2008: 33)

Ormana Bırakılan Kız / Savaş Delisi Kral adlı masalda ülkesini sürekli savaşa sokan ve bunun sonucunda ülkesinde kıtlığın baş göstermesiyle huzursuzluğun hâkim olduğu bir zamanda üç peri kızı gelir. Peri kızlarından biri kralı ata dönüştürür. Ceza olarak sürekli ülkesi için çalışan kral, yaptıklarından dolayı pişman olur:

“Artık savaştan nefret ediyorum. Beni eski hâlime döndürürsen, halkımın mutluluğu için at gibi çalışacağım ve ülkeme barış yayacağım.” (OBK, 63)

2.2. MİLLÎ DEĞERLER

Türk milleti için millî değerleri önemli bir yere sahiptir. Tarih boyunca birçok Türk devleti kendi millî değerini yaşatmak için nice canlar feda etmiştir. Tablo 2’de Gündüz’ün çocuk kitaplarındaki millî değerlere ait dağılımı gösterilmiştir:

Tablo 2. Gündüz’ün Çocuk Kitaplarındaki Millî Değerlerin Dağılımı

	HÇ	ÇUHİYÇ	KKAM?	YGÇ	OBK	EH	AK	BKNV	SY	KV	ST	ÜKM	Ö120D	AU	Toplam
Vatan Sevgisi														3	3
Geleneklere Bağlılık							1	1	1		2				5
Komşuluk			2						1		1	1			5
Misafirperverlik					1				3			1		2	7
Toplam			2		1		1	1	5		3	2		5	20

2.2.1. Vatan Sevgisi

Vatan, bir milletin devlet özelliği taşıyabilme vasıflarından biridir. Vatan, sadece bir toprak parçası olmaktan ziyade ülkedeki en ufak bir fidanın bile sevilmesi ve korunması anlamlarına gelir. İnsan, sadece kendi çıkarını değil ülkesinin çıkarlarını da göz önünde bulundurmalı, asla vatanına ihanet etmemelidir. “Ben” duygusuyla hareket eden milletler, tarih sahnesinden silinmiş ancak “biz” duygusunun hâkim olduğu milletlerde birlik, barış ve huzur ortamının olduğunu tarihten örneklerde de görmek mümkündür. Üzeyir Gündüz’ün eserlerinde vatan sevgisi ile ilgili üç adet bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

Adalet Uğruna adlı romanda hükümdarın isteği üzerine Kudret Şah, saraya gelir. Kudret Şah’a, karısı hamile olduğu halde Fizan’a elçi olarak gidip gidemeyeceği teklifinde bulunur. Üstelik buna mecbur olmadığını da söyler hükümdar:

“Siz layık gördükten sonra bize gitmek düşer devletli hünkârım. Evlat ve kadın sevgisine gelince, vatan sevgisinden daha ileride değildir. Vatanı emniyet altında olmayan insanların kadınları ve çocukları emniyet altında olur mu? Bizim kitabımızda, mukaddes vatan görevi dururken, kadın ve evlat muhabbeti yazmaz.” (AU, 2014: 17)

Adalet Uğruna adlı romanda Kudret Şah, vatan sevgisinin her şeyden üstün olduğunu dile getirerek Fizan’a elçi olarak gitmeyi kabul eder. Hükümdar buna çok sevinir:

“Allah seni milletine bağışlasın yiğidim!” demiş. “Ülkemde senin gibi cengâverler varken, gözüm arkada kalmayacak.” (AU, 2014: 17)

Adalet Uğruna adlı romanda Kudret Şah, Fizan’a gider. Şehzadenin yaptıklarına şahit olmak için çadırının yakınlarına kadar giden Kudret Şah, zevk ve sefa içinde eğlenen şehzadeyi görür. Görevini aksatan şehzadenin bir de şarap içtiğini görünce hepten sinirlenir:

“Şarap testilerini getirin.”

Kudret Şah, daha şarap sözünü duyar duymaz irkilmiş:

“Aman Allah’ım, demiş kendi kendine. Bir bu eksikti. Lanet olsun böyle valiye! Artık bu adamın vatan haini olduğuna kuşum kalmadı.” (AU, 2014: 50)

2.2.2. Geleneklere Bağlılık

İnsanların kendisine yakın bulduğu ve sebepsizce aralarında bağ kurduğu değerlere gelenek denir. Gelenekler, kültürün taşıyıcı olduğu halde bazı geleneklerimiz unutulma noktasına gelmiş, bazıları ise halen varlığını korumaktadır. Geleneklerin unutulmaması ve gelecek nesillere aktarılmasında kitaplara büyük roller düşmektedir. “Söz uçar, yazı kalır.” sözü bunun en güzel örneğidir. Üzeyir Gündüz’ün eserlerinde geleneklere bağlılık değeri ile ilgili beş adet bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

Afrikanlı Keloğlan adlı masalda Acebistan erkeklerinin giyim geleneklerinden bahsedilir:

“Acebistan erkeklerinin hepsi başına fes, ayaklarına çarık giyerlerdi. Bu, onların en belirgin özelliği idi. Belki de fesin ne olduğunu bilmiyorsunuzdur. Öyleyse ben söyleyeyim: Kırmızı keçeden yapılmış ve ters çevrilmiş çiçek saksısını andıran bir külahtır. Çarığa gelince; sivri burunlu, ucu kıvrık bir pabuçtur. Giyimi son derece rahattır. Ayak parmaklarınızı sıkmadığı gibi, boya ve cila da istemez. Bu nedenle olsa gerek, Acebistan erkekleri, çarıklarından bir türlü vazgeçemezler.” (AK, 2009: 7)

Bir Küçük Nasrettin Varmış adlı masalda Nasrettin Hoca, dini bayramlarımızdan olan Kurban Bayramı için hayvan besler:

“Hoca’nın, Kurban Bayramı için bir koç beslediğini biliyorlarmış.” (BKNV, 2001: 85)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Necibe öğretmen, Haydar’ın ölümü üzerine öğrencilerini cenaze evine götürür:

“Arkadaşımızın ölümünün yedinci günüydü. Necibe Öğretmen, bizi sınıfça Haydar’ın evine götürdü. Hem baş sağlığı dileyecek, hem de onun ruhu için pişirilen gözlemelerden yiyecektik. Çoğu yerde olduğu gibi, Haydar’ın memleketinde de böyle bir adet varmış. Ölen kişinin yedinci gününde, gözlemeyle helva yapıp dağıtılmış.” (SY, 2009: 78)

Sihirli Tebeşir / Sihirli Tebeşir/Şeytan Çıkmazı adlı masalda Lâmekân abla, çocuklara masal anlatırken Yahudilere ait bir gelenekten bahseder:

“Büyücü Doboşova’nın eşyaları arasında kenarları işlemeli bir şal bulmuşlar. Şalın dört köşesine dört sopa geçirip bir düğün çadırı oluşturmuşlar...”

“Düğün çadırı mı? O da ne?” diye sordum.

Lâmekân abla, bu sorumu yerinde buldu ve bana kızmadan cevap verdi:

“Yahudi kızı Esti, bu masalı bana anlatırken ben de meraklanıp bunu sormuştum. Meğer Yahudilerin böyle bir gelenekleri varmış: Evlenecek çiftlerin akraba ve arkadaşlarından dört kişi, çadır biçimine getirilen bir şalın dört köşesinden tutarken, nişanlı çift de el ele tutuşarak bu çadırın altından geçerlermiş... İşte bizim masalımızın kahramanları da bu geleneği yerine getirmişler: Zaten altı kişi olduklarından, nikâh çadırının köşelerini tutabilecek kadar kalabalıklarmış. İçlerinden en yaşlıları Abel ile Ebiş olduğu için çadırın altından ilk onlar geçmiş ve eğlenmişler. Ardından, Velvel-Nebiş çiftiyle, Mabel-Çebiş çiftinin evlilikleri gerçekleşmiş. Böylece herkes muradına ermiş...” (ST, 2009: 57)

Sihirli Tebeşir / Ester’in Defteri/Kader Çıkmazı adlı masalda Yusuf ve Prenses Şasidah evleneceği için geleneğe göre kentin tüm halkı düğüne davet edilir:

“Maltuş krallığının bir düğün geleneği varmış: Saraydan birisi evleneceği zaman, ülkenin bütün dilencileri düğün yemeğine davet edilirlermiş.” (ST, 2009: 123)

2.2.3. Komşuluk

Komşuluk, Türk kültürü açısından vazgeçilmez bir değerdir. “Ev alma, komşu al.” sözü buna örnektir. İslam kültürü açısından da komşuluk değeri önemli bir değerdir. “Komşusu açken yatan bizden değildir.” hadisi de bunun en güzel örneğidir. Üzeyir Gündüz’ün eserlerinde komşuluk değeri ile ilgili beş adet bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

Komşu Komşu Aç Mısın? adlı masalda Ponpon Tavşan, soğuk bir kış günü iki havuç bulur. Havuçlardan birini kendisi yer:

“O sırada, komşusu olan midilliye düşündü. Hiç kuşkusuz, böyle bir havada o da yiyeceksiz kalmıştı.” (KKAM?, 2013: 10)

Komşu Komşu Aç Mısın? adlı masalda karnı tok olan yavru karaca, masanın üzerine bırakılan havucu komşusu Ponpon Tavşan’a götürmeye karar verir:

“Aferin şu Kara Koyuna.” diye mırıldandı. ‘Böyle bir günde komşusunu unutmamış.’” (KKAM?, 2013: 30)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda İsrâf Teyzenin Bursa’dan gelişinin üzerine Murat’ın annesi eşyaların taşınmasına yardım eder:

“Annem, otomobilde bulunan ufak tefek eşyaları taşıyordu. ‘Ah benim vefalı komşum.’ diye mırıldandı İsrâf Teyze. ‘Beni yüklerimi taşımak yine mi sana düştü. Allah razı olsun.’” (SY, 2009: 35)

Sihirli Tebeşir / Sihirli Tebeşir/Şeytan Çıkmazı adlı masalda Lâmekân abla, o gece çocuklara masal anlatmak için muhtar amcaların evine konuk olur. Çocuklara anlattığı masalı, saatin geç olması üzerine yarıda keser ve yarın anlatacağını söyler. Ahmet’in ablası yarın kendi evlerine gelmesini söyler çünkü muhtar amcaları rahatsız etmek istememektedir:

“Rahatsız etmek de neymiş kızım?” dedi. ‘Komşu komşuya yük olur mu, yarın yine gelin, çekinmeyin.’” (ST, 2009: 66)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Hasibe Kadın, Haydar’ın ölümü üzerine Fati Bacı’ya yardım eder ve o gece de orada kalmaya karar verir:

“Çöp Kanat’ın ölümü, onları fena yaralamıştı. Hasibe Kadın, bu gece de Fati Bacı’nın yanına kalmaya karar verdi. Zavallı Kadın, ağlaya ağlaya bir deri bir kemik kalmıştı. Buçuk Ali’yle Serdar, ayrılmak için izin istediler. Fati Bacı, ölgün ve cılız bir sesle:

- Çok sağolun, dedi. Allah eksikliğinizi göstermesin. Biz sizin gibi komşulara lâıyk değiliz.” (ÜKM, 1988: 115)

2.2.4. Misafirperverlik

Türk milleti denince akla gelen özelliklerin başında misafirperver oluşu gelir. Türk milleti, elinde olan tüm imkânları evine gelen misafire vermekten çekinmez. “Tanrı misafiri” olsa bile elinden gelenin en iyisini yapmaya çalışır. Eve gelen misafire hal hatır sorulduktan sonra aç olup olmadığı sorulur. Eğer aç değilse bir şeyler içip içmeyeceği sorularak misafirin rahat olması için elinden geleni yapar Türk milleti. Misafirin rahat edilmesi ev sahibinin rahat olması demektir. Üzeyir Gündüz’ün eserlerinde misafirperverlik değeri ile ilgili yedi adet bulgu tespit edilmiştir:

Ormana Bırakılan Kız / Savaş Delisi Kral adlı masalda kral yüzünden yoksullukla boğuşan halk ülkelerine gelen üç peri kızını tüm yoksulluklarına rağmen misafir ederler:

“Soğuk bir kış günü, bu ülkeye birbirinden güzel üç peri kızı uğramış. Halk, al yanaklı gül dudaklı, iyi giyimli bu kızları görünce ilgi göstermiş. Yoksul da olsalar konukseverliği elden bırakmamışlar. Güler yüz gösterip hâl hatır sormuşlar. Onlara ikram edecek bir şeyleri olmadığı için çok üzülüyorlarmış.

(...)

Üç peri kızı, bu yoksul insanların konukseverlik duygusuna hayran kalmışlar. Yiyecekleri, içecekleri ve yakacakları olmamasına rağmen, yüreklerinde paylaşma duygusu taşıyan bu insanları çok beğenmişler. O anda, peri kızlarına yakışır bir karar almışlar: Sihirli çubuklarının tılsımlı gücüyle bu insanları yeniden mutluluğa döndürmek istemişler.” (OBK, 2015: 58- 59)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Murat, Haydar’ın rahatsızlanması üzerine onu evine kadar bırakır. Haydar’ın annesi bütün yoksulluklarına rağmen misafirperverliği elden bırakmaz:

“Haydar’ın annesi, dışarıdaki çamaşırları yüzüstü bırakmıştı. Bütün yoksulluklarına rağmen, beni memnun etmenin yollarını arıyordu. Nereden buldu bilmiyorum, bir tabak dolusu kuru üzüm getirip önümüze bıraktı.

‘Kusura bakmayın oğlum,’ dedi. ‘olanımız bu. Hadi, yiyin.’” (SY, 2009: 29)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Murat, Haydarların durumundan bahsederken İsrâf Teyze, Haydar’ın annesi gelir aklına:

“Yeniden Haydar’ın annesini getirdim gözlerimin önüne... Zavallı kadıncağız, bütün yoksulluğuna rağmen, konukseverliği elden bırakmamak için bana bir tabak kuru üzüm bulup getirmişti. Ne gönlü bol insanlardı!” (SY, 2009: 44)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Murat, İsrâf Teyze ve Murat’ın annesi Haydarları ziyarete gider:

“Haydar’ın annesi Elif Teyze, bütün yoksulluğuna rağmen Anadolu konukseverliğini elden bırakmak istemiyordu. Sabah kahvaltısında arta kalan yağlı sac gözlemelerini, büyük bir tabak içerisinde önümüze bıraktı. Küçük kızlardan birini gönderip, evin arkasına diktığı yeşil soğanlardan toplattırdı. Bu ikram, İsrâf Teyzeyle annemi sanki bir hünkâr sofrasına oturmuş kadar memnun etmişti.” (SY, 2009: 62)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar, kendisinden su isteyen yaşlı bir adama su verir:

“Üç gün önce, kapılarının önünden geçen yaşlı bir adamı hatırladı Serdar... Hava bugünkü gibi sıcaktı. Yaşlı adam, kendisinden bir bardak su istemişti. Suyu son damlasına kadar içtikten sonra da << Su gibi aziz olasin evlâdım>> demişti.” (ÜKM, 1988: 8)

Adalet Uğruna adlı romanda Fizan bölgesine elçi olarak giden Kudret Şah, şehzadenin bölge halkına zulüm yaptığını dinler insanlardan. Buna yakından şahit olmak isteyen Kudret Şah, yanında getirdiği arkadaşlarını Butros’un birkaç hafta misafir etmesini ister:

Onun bu suskunluğunu gören Butros:

‘Ne düşünüyorsunuz?’ demiş. ‘Benim söylediklerime inanasınız gelmiyor mu hâlâ?’

‘Hayır.’ diye karşılık vermiş Kudret Şah. Bu kez sana inandım. Eğer Fizan bölgesinde zulüm ve adaletsizliğin ortadan kalkmasını istiyorsan, bana yardımcı olmalısın.’

‘Ne gibi yardım istiyorsun?’

‘Yanımda bulunan bu beş arkadaşımı, birkaç hafta misafir edebilirsen işimi kolaylaştırmış olursun.’

(...)

‘Elbette kabul ederim.’ demiş Butros. ‘Her ne kadar dinlerimiz ve kitaplarımız farklıysa da, yiğit ve açık sözlü Müslümanları konuk etmek kabilemin hoşuna gider.’ (AU, 2014: 37-38)

Adalet Uğruna adlı romanda Kudret Şah, şehzadenin bölge halkına yaptığı kötülükleri mektup olarak hükümdara yollar. Başkent uzakta olduğu için mektuba cevap geç geleceğinden Kudret Şah ve arkadaşlarının kalacak yere ihtiyacı vardır:

‘‘Süleyman, Kudret Şah’ın kendisine verdiği mektubu kutsal bir emanet gibi göğsünün üzerine yerleştirip yola çıkmış. Geride kalanlar, onun hayır duada bulunmuşlar. Kudret Şah ve arkadaşlarının yiğit ve erdemli davranışları, Butros’u sanki büyülemiş:

‘Haberci dönünceye kadar benim konuklarımsınız.’ demiş.

‘Sizi hiçbir yere bırakmam.’

‘Kudret Şah, Butros’un bu ısrarını kıramamış ve Süleyman dönünceye kadar orada kalmayı kabul etmişler.’ (AU, 2014: 53)

2.3. DİNÎ DEĞERLER

İslam dinine mensup olan Türk milleti için din ve yerine getirilmesi gereken sorumlulukların yapılması vazgeçilmezdir. Kişi inanmak, bağlanmak ister. Her şeyi yaratan bir gücün olduğuna inanır ve bir dinin mensubu olmayı kabul eder, emirlerini yerine getirmeye çalışır. Toplumsal değerlerin oluşmasında, ahlak kurallarının belirlenmesinde din önemli bir husustur. Dinin yasakladığı suçlar çerçevesinde o toplumda suç oranları azalırken manevi yönden ilişkiler daha sağlıklı olur. Bu yüzden dinin toplumsal düzenleyici, birleştirici ve bağlayıcı etkisinden söz etmek mümkündür. ‘‘Bir kanadımız bilgiyse, öbür kanadımız iman olmalıdır’’ (Gündüz, 2004: 86) diyen Gündüz’ün çocuk kitaplarındaki dinî değerlerin dağılımı Tablo 3’te verilmiştir:

Tablo 3. Gündüz’ün Çocuk Kitaplarındaki Dinî Değerlerin Dağılımı

	HÇ	ÇUHİYÇ	KKAM?	YGÇ	OBK	EH	AK	BKNV	SY	KV	ST	ÜKM	Ö120D	AU	Toplam
Allah’a Saygı ve Sevgi								1	2		2	6			11
Peygambere Sayı ve Sevgi									3		1	4			8
Dua						1			2		6	7			16
Şükür			2					1	1		1	7		1	13
Sabır				2										2	4
Toplam			2	2		1		2	8		10	24		3	52

2.3.1. Allah’a Saygı ve Sevgi

İnsan yaratılışı gereği inanma duygusuna sahiptir. Kişi inanmak, bağlanmak ister. İslam dinine inanan kişi, her şeyin sahibi olan Allah’a inanmak ve Allah’ın dediklerini yapmak gibi yükümlülüklerle sahiptir. Allah’ın verdiği nimetler karşısında kişi de buna şükretmeli, ibadetlerini yerine getirmelidir. İslam dini, değerlere önem veren bir dindir. Soyut bir kavram olan Allah’ı çocuğa anlatmak güç olabilir ancak kitaplar yoluyla bu kavram somutlaştırılabilir. Üzeyir Gündüz’ün eserlerinde Allah ‘a saygı ve sevgi ile ilgili on bir adet bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

Bir Küçük Nasrettin Varmış adlı masalda Gündüz, masalını anlatmaya başlamadan önce çocuklara seslenerek Allah’ın yarattığı her şeyin dengeli ve güzel olduğundan bahseder:

“Sevgili çocuklar,

Hiç aynanın karşısına geçip de o güzelim yüzlerinize dikkatle baktınız mı? Allah ne güzel yaratmış kaşlarımızı gözlerimizi. Minicik burnumuzu ne hoş yerleştirmiş suratımızın ortasına... Ya o harika kulaklar? Konya’nın şimşir kaşıkları gibi, ustasının imzasını taşıyor mu? Her organımız nasıl da yerli yerinde... Farzedinki gözlerimiz koltuklarımızın altında olsaydı, çevremizi görmek için ne sıkıntılar çekerdik acaba? Bir an için, burunlarımızın bir fil hortumu kadar uzun olduğunu düşünün; sokakta başkalarına çarpmamak için onları bir makaraya mı saracaktık? Kulaklarımızın bir radar kepçesi kadar büyük olduğunu varsayın, estetik yapımızı bozmaz mıydı? Hem nasıl taşırdık?

Görülüyor ki, yüce yaratıcının bütün eserlerinde bir âhenk var. Hiç bir şey, boşuna ve laf olsun diye yaratılmamış.” (BKNV, 2011: 28)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Necibe öğretmen din ve ahlak konusuna önem vermektedir. Allah’ın insanlara ne gibi öğütler verdiğini, öğrencilerine sürekli anlatmaktadır. Adeta bir din hocası gibi çocuklara vaaz verir:

“Her sözünün başında, “Yüce Allah’ımız falanca sûre, falanca ayette şöyle buyuruyor.” diye konuşuyordu. O kadar sûre, o kadar ayet söyledi ki benim aklım allak bullak oldu. Bunca şeyi hafızasında nasıl saklayabiliyordu?” (SY, 2009: 20)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Necibe Öğretmen, Sırık Ahmet’in Haydar’a “Keloğlan” diye bağırması üzerine tüm sınıfına genel bir uyarı yapar. İnsanlarla dalga geçmenin günah olduğunu ve Allah’ın bunu yasakladığını söyler:

“Elbette, günahdır yavrum!.. Yüce Allah Kur’an da, birbirinizi ayıplamayın, birbirinizi kötü lâkapla çağırmayın, kusur araştırıp birbirinizi çekıştirmeyin, diyor.” (SY, 2009: 22)

Sihirli Tebeşir / Sihirli Tebeşir/Şeytan Çıkmazı adlı masalda Mabel ve arkadaşları evin çevresini saran cin ve perilerden dolayı sihirli tebeşirle çizdikleri otelin içerisinde kalırlar. Mabel dışında herkes korkmaktadır. Mabel:

“Korkmayın arkadaşlar!.. Şeytandan daha büyük Tanrı var. Ona güvenip sığınmanız yeter.” diyormuş.” (ST, 2009: 45)

Sihirli Tebeşir / Ester’in Defteri/Kader Çıkmazı adlı masalda Yusuf, Balmakan’ın kötülüklerine karşılık kafasında çift boynuz çıkarmasına neden olur. Kral da Balmakan’ı yaptıklarından dolayı ülkeden kovar. Pişmanlık duyup tövbe ederken boynuzları yok olur. Hatasını anlayan Balmakan, Maltuş krallığına geri döner:

“Evet kardeşim, aynen dediğin gibi oldu. Çünkü ben bu süreç içinde Tanrı’nın hem sonsuz gücünü, hem de sonsuz bağışlayıcılığını gördüm.” (ST, 2009: 126)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar, tarlanın otunu ayıklamak yerine doğayı gezer. Doğanın bu eşsiz güzelliği karşısında hayran kalır:

“<<Şu ilâhi adâlete bak, diye geçirdi içinden. Bütün hayvanlara hareket etme ve yer değiştirme yeteneği verildiği için yiyeceklerini kendileri arayıp buluyorlar. Oysa bitkiler yer değiştiremedikleri için, yüce yaratıcı onların besinlerini bulundukları toprağa gömmüş ve ayaklarına getirmiş.>>” (ÜKM, 1988: 8)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Hasibe Kadın, sofranın hazır olduğunu söyler. Bunun üzerine Serdar, ellerini yıkamadan sofraya oturunca babası besmele çekmesi gerektiğini ve bunun Allah’a karşı bir sorumluluk olduğunu söyler:

“Benden özür dileme... Allah’a karşı olan bir sorumluluktur bu. Onun yarattığı ve bize sunduğu rızıkları yemeye başlarken onun adıyla başlamaktan daha normal ne var?”

Hadi bakalım, lafı daha fazla uzatmadan ellerini yıka ve sofraya otur.” (ÜKM, 1988: 19)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda keçilerini öldüren ayıyı öldürmek için gezdikleri sırada Serdar’ın babası, hayvanları boş yere öldürmenin Allah’ın hoşuna gitmeyen bir şey olduğunu söyler:

“Kara Veli’nin Süleyman’ın çocukları gibi her önüne çıkan hayvanı devirmek, ne Allah’ın ne de kullarının hoşuna gider.” (ÜKM, 1988: 46)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Buçuk Ali, bozulan tüfeğini köpek karşılığında satarak yeni tüfek almak için Süleyman Ağanın evine gider. Fakat köpek karşılığında bir tüfek vereceklerini zannetmeyen Buçuk Ali’nin istediği olur:

“O sırada, oğullarından biri olan Yakup:

- Parası yoksa kapıdaki köpeğini alırsız, dedi.

Buçuk Ali hep bu anı beklemişti. Kendisi teklif etmeden, köpeği onlar istiyordu. Allah’ın takdiri idi bu.” (ÜKM, 1988: 65)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar, babasıyla beraber Rüstem Efendi’nin dükkânına gider. Duvardaki yazı dikkatini çeker:

“Bir tanesinin üzerinde iri siyah harflerle <<Allah’ın Dediği Olur>> yazılmıştı. Hemen onun yanı başında, kocaman bir çerçeve duruyordu. Camın altında, yeşil atlas üzerine beyaz ipliklerle işlenmiş daha ilginç bir şey vardı. Şöyle diyordu:

<<Dünyada dost ister isen Hazreti Allah Yeter,

Mürşidi kâmil istersen Hazreti Kur’an yeter.

Bir delil istiyorsan Hazreti Ahmed yeter,

Zenginlik istiyorsan biraz kanaat yeter.

Bunlar da yetemez dersen, nârı cehennem yeter.>>” (ÜKM, 1988: 97-98)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Haydar’ın ölümü üzerine Fatı Bacı çok üzülür ve ağlar. Buçuk Ali ise onu teselli ederek ölümün Allah’ın emri olduğunu söyler:

“Fakat Fatı Bacı, ağzına bir lokma sürmedi. Bazan sessiz sessiz gözyaşı dökerken bazan da sesini öyle yükseltiyordu ki, insanın içine bir burukluk veriyordu. Onun bu halini gören Buçuk Ali:

Biraz sabırlı ol bacım, diyordu. Böyle yüksek sesle ağlamak çok günahdır. Allah’ın zoruna gider. Ne yapalım? Kaderin önüne geçilmiyor? Allah kendisi ve verip kendisi alıyor. Bizler birer âciz kuluz.” (ÜKM, 1988: 113)

2.3.2. Peygambere Saygı ve Sevgi

“Lûgat bakımından peygamber, haber veren kimse demektir. Din teriminde ise, Allah Tealâ’nın kullarına dinlerini bildirmek için görevlendirdiği seçkin insanların her birine ‘Peygamber’ denir” (Bilmen, 1990: 20-21). İslam inançlarına göre peygamberlere inanmak önemli bir değerdir. Peygamberlerin söylediği sözler ve sergilediği davranışlar, insanlar için önem arz etmektedir. Zaten erdemli ve tutarlı davranışlarından dolayı kendilerine peygamber vasfı yüklenmiş, insanlara İslam’ın gereklerini açıklamak ve bildirmek başlıca görevleri arasında olmuştur. Üzeyir Gündüz’ün eserlerinde peygamber değeri ile ilgili sekiz adet bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Necibe öğretmen başkasıyla alay etmenin günah olduğunu Peygamber efendimizin hayatından örnek vererek bunun yanlış bir davranış olduğunu öğrencilere anlatır:

“Daha sonra, Peygamberimizle eşi arasında geçen bir olayı anlattı: Bir gün, Peygamberimizin huzuruna bir kadın gelmiş. Ona bir şey sorup gitmiş. Kadın dışarı çıktıktan sonra, Peygamberimizin eşi Hz. Ayşe:

‘O kadının boyu ne kadar kısaydı.’ demiş.

O yumuşak huylu Peygamberimiz, hemen kaşlarını çatmış. Hz. Ayşe’ye dönüp, sert bir dille:

‘Tükür ey Ayşe, ölmüş bir kardeşinin etini yiyorsun.’ demiş.” (SY, 2009: 20)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda İsrâf Teyze, Murat’ı ikizlerin karnesini sakladığı ve oyuncaklarını parçaladığı için uyarır. Ona Peygamberimizin sözünden örnek verir:

“Ama sen Peygamberimizin hasret ve kıskançlık hakkında söylediği sözü bilmiyor musun?”

Utangaç bir ifadeyle omuzlarını kaldırarak;

‘Hayır.’ dedim.

‘Ateş odunu nasıl yiyip bitirirse, hasret ve kıskançlıklar da yaptığınız bütün iyilikleri yiyip bitirir, diyor Peygamberimiz.’ (SY, 2009: 50-51)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda İsrâf Teyze’nin Murat’ı uyarmasından sonra bir daha ikizlere karşı kıskançlık duymaz ancak arada kıskançlık duyguları kabarsa da İsrâf Teyze’nin, Peygamber efendimizin söylediği sözü aklına gelir:

“Ara sıra kıskançlık duygularım kabarmıyor değildi, ama her seferinde İsrâf Teyze’nin söylediği Peygamber sözü beni caydırıyordu. ‘Kıskançlık ve haset, ateşin odunu yediği gibi, iyilikleri yiyip bitirir.’ demişti.” (SY, 2009: 56)

Sihirli Tebeşir / Ester’in Defteri/Kader Çıkmazı adlı masalda yaşlı karı kocanın uzun süre çocukları olmaz. Balşem adlı bir bilginin yanına giderek çocuklarının olması için çare aradıklarını söylerler. Onlara erkek bir çocukları olacağını söyleyen Balşem, çocuğun çok zorluk çekeceğini söylerken bir yandan da Yusuf peygamber ile ilgili bilgi verir:

“Balşem;

‘Madem öyle, şimdi evine git. Çok yakında nur topu gibi bir oğlun dünyaya gelecek. Adını Yusuf koyacaksın. Tıpkı Yakup peygamberin oğlu Yusuf gibi, o da çok çetin deneyimler yaşayacak ve haksızlıklara uğrayacak.’ demiş.” (ST, 2009: 70)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Hasibe Kadın çok yorgun olduğu için bulaşıkları yarın yıkayacağını söyler. Bunun üzerine Buçuk Ali, bulaşıkları yıkamaya başlar. Serdar, babasını bu halde gören Kara Velilerin kendisine “Kılıbık Diploması” düzenleyeceğini söyler. Hasibe Kadın, bu lafa sinirlenir. Buçuk Ali de eşlere yardım edilmesi konusunda peygamberimizden örnek verir:

“- Yeter hanım yeter, dedi Buçuk Ali. Senin sinirlenmene gerek yok. Elin adamları ne derse desin. Sen kendini yorma. Eğer kadın işi yapmak kılıbıklıksa hâşâ peygamberimizin de kılıbık olması gerek.

- Nasıl yani baba?

- Nasılı var mı? Peygamberimizde zaman zaman, hanımlarına yardım etmek maksadıyla soğan soyar, ev süpürürmüş. Bunu hocalar anlatıyor, hadis kitaplarında yazıyor.

- İnan bunu hiç duymamıştım.

- Duymadınsa şimdi duydun işte, dedi Buçuk Ali.” (ÜKM, 1988: 23)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda babasıyla beraber kasabaya giden Serdar, Rüstem Efendi’nin dükkânına uğramadan eve dönmezler. Kasabada en sevdikleri kişi Rüstem Efendi’dir. Rüstem Efendi, Serdar’ı çok sever ve ona soru sorar:

“- Söyle bakalım Serdar, sen kimin ümmetisin?

- Onu bilmeyecek ne var? Hazret-i Muhammed’in ümmetiyim.” (ÜKM, 1988: 101)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Rüstem Efendi, Serdar’a diğer peygamberlerin adını sorduğunda bilemeyince kızı Feride’ye sorar:

“- Peki, diğer peygamberlerin adlarını da biliyor musun?

Bu soru üzerine Serdar, uzun süre sustu. Daha sonra eliyle resimleri toplamaya çalışırken bir yandan da sıkılğan bir sesle:

- Hayır, dedi. Onları bilemiyorum.

- Yaa, gördün mü? diye devam etti bakkal Rüstem. Artist resimlerine gelinceye kadar öğrenecek daha çok şey var... Bak benim kızım saysın da gör.

Serdar geriye dönüp baktı: Hemen arkasında, on bir, on iki yaşlarında küçük bir kız çocuğu duruyordu. Dükkâna yeni gelmişti. Başında kırmızı desenli bir başörtü vardı. Elinde küçük bir kitap tutuyordu. Üzerinde << Kur'an Alfabeti >> yazıyordu. Bakkal Rüstem'in kızıydı.

- Hadi bakalım Feride, dedi Rüstem Efendi. Peygamberlerin adlarını sırasıyla bir say. Bu arada Serdar da öğrenmiş olur.

Kız, önce biraz sıkılır gibi oldu. Sonra da heyecanlı bir şekilde << Ademi İdris, Nuh, Hud, Salih, İbrahim, Lut, İsmail, İshak.... >> diye Kur'an'da adı geçen yirmi beş peygamberi sayıp bitirdi.” (ÜKM, 1988: 101-102)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar, Feride'nin din konusundaki bilgileri konusunda şaşırır. Bu kadar şeyi Kur'an kursunda öğrendiğini söyler Feride:

“- Peygamberlerin adlarını da mı oradan öğrendin?

- Elbette... Daha başka şeyleri de öğrendi. Meselâ, Peygamberimizin hayatını, otuz iki farz, namaz dualarını ve daha bir yığın şey.” (ÜKM, 1988: 102-103)

2.3.3. Dua

Dua, insanların Allah'tan bir dilek veya istekte bulunup, kabul olması için içten gelen duyguların hepsini ifade eden bir kavramdır. Duaların kabul olması için kişinin, Allah'a karşı sorumluluklarını yerine getirmesi gerekir. Ancak her iyinin veya her kötünün duası kabul edilir diye bir şey yoktur. Allah, sunduğu nimetler karşısında ibadet ve dua etmemizi ister. Kuran-ı Kerim'de “Dua edin, duanızı kabul edeyim” (Bakara, 186) ayeti, Allah'ın her fırsatta insanların dua etmesi gerektiği konusundaki beyanını gösterir. Genellikle insanlar başları sıkıştığında dua ederken, Allah'a en ufak bir şey için dua eden insanların olduğu da unutulmamalıdır. Duanın insanı rahatlatan bir yönü olduğu da açıktır. Çünkü kişi hiçbir aracı olmadan, içinden ve dilediği gibi dua eder. Üzeyir Gündüz'ün eserlerinde dua değeri ile ilgili on yedi adet bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

Erdem'in Hazinesi adlı masalda Herdem, kardeşiyle beraber otururken gördüğü kaplumbağanın peşinden gider. Bir süre dönmeyince meraklanan Erdem, abisi için dua eder:

“Erdem, eve döner dönmez yeniden kapının önüne oturdu ve yarım bıraktığı sepeti örmeye başladı. Bir yandan da abisi Herdem’in sağ salim eve dönmesi ve başına kötü bir şey gelmemesi için Allah’a dua ediyordu.” (EH, 2014: 9)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Necibe Öğretmen, Haydar’ın ölümü üzerine öğrencilerini cenaze evine götürür. Çocuklar Haydar’ın ruhu için pişirilen gözlemeden ve helvadan yerler:

“Evden ayrılmadan önce, Necibe Öğretmenin ikazı üzerine, üç ‘Kulhüvallah’ bir ‘Fatiha’ okuduk.” (SY, 2009: 79)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda İsrâf Teyze, Haydar’a mevlit okutmak için Bursa’dan gelir. Mevlitte herkes Haydar’ın ruhu için dua eder:

“Cami çok kalabalık olduğu halde, dağıttığımız şeker ve gül suyu herkese yetti de arttı bile... Mevlit bitince, Hafız Nuri Efendiyle birlikte minicik ellerimizi semaya kaldırıp, Haydar’ın ruhu için dua ettik. Çarşı Camii’nin süslü kubbesi, ‘Amin!’ sesleriyle inledi.” (ST, 2009: 96)

Sihirli Tebeşir / Ester’in Defteri/Kader Çıkmazı adlı masalda yaşlı karı kocanın çocukları olmayınca Allah’a dua ederler:

“Yaşlı karı-koca zaman zaman, ellerini semaya kaldırıp dua ediyorlarmış. ‘Yüce tanrım, ahir ömrümüzde bize de bir evlât nasip et de öldükten sonra arkamızdan bir ‘Raddiş’ okusun.’ diyorlarmış. Lâmekân ablaya ‘Raddiş’in’ ne olduğunu sorduğumda, bizdeki ‘Fatiha’ya benzer bir Yahudi duası diye cevap vermişti.” (ST, 2009: 69)

Sihirli Tebeşir / Ester’in Defteri/Kader Çıkmazı adlı masalda meleklerden biri Yusuf’a her dileğini yerine getiren bir muska verir. Yusuf’un karnı aç olduğu için muskadan kendisine yemek vermesini söyler:

“Bir anda, Yusuf’un gözleri önünde koca bir tepsi belirmiş. Üzerinde zengin bir kahvaltı duruyormuş. Sıcak ve taze çöreklerin yanı sıra koca bir bardak dolusu süt, nefis birkaç dilim peynir, tereyağı ve omlet... Yusuf, kahvaltıya başlamadan önce küçük bir sofraya duası yapmış.”

(...)

Yine kocaman bir tepsi üzerinde türlü yiyecekler belirmiş: Taze ekmek, tavuk budu, cevizli erişte, erik hoşafı, bisküvi ve çay.

Yusuf, bütün bunları büyük bir iştahla yedikten sonra duasını edip ayağa kalkmış. (ST, 2009: 81)

Sihirli Tebeşir / Ester’in Defteri/Kader Çıkmazı adlı masalda Yusuf zorda kaldığı bir sırada Allah’a dua eder:

“Esirgeyen ve bağışlayan yüce Tanrım, beni koru!” diye dua ediyormuş.” (ST, 2009: 97)

Sihirli Tebeşir / Ester'in Defteri/Kader Çıkmazı adlı masalda Balmakan, yaptığı tüm kötülüklerden dolayı pişmanlık duyar ve Allah'a dua eder:

“Akşam güneşi, ağaçların tepesinden aşır da ortalık kararmaya başlayınca, Balmakan'ın yüreğine derin bir hüznün çökmüş. İçinde, tuhaf duygular belirmeye başlamış. O güne dek, Tanrı'ya dua etmediğini, hatta uzun zaman, ona saygısızca dil uzattığını hatırlamış ve üzölmüş. Hayatında ilk kez, dua etme arzusu duymuş.

Birden yere diz çökmüş derin bir huşu içinde yakarmaya başlamış:

“Ey yerlerin ve göklerin yüce yaratıcısı!.. Diğer yaşamlarımda olduğu gibi bu yaşam sürecimde de büyük günahlar işledim. Ama cezam ağır oldu. Başımın üzerine öküz boynuzları yerleştirdin. Şu anda da dibi görünmez bir ormanın ortasında, yarı hayvan yarı insan bir kızla tek başımayım. Hata ve kusurlarımı yeniden gözden geçirdikçe pişmanlık duyuyorum.

Ey yerin göğün ve sonsuz evrenin biricik sahibi!.. Ya beni bütün bu acılardan kurtar, ya da canımı al!..” (ST, 2009: 119-120)

Sihirli Tebeşir / Ester'in Defteri/Kader Çıkmazı adlı masalda Balmakan, duanın verdiği huzuru anlar ve tekrar dua eder:

“Balmakan'la Zeyvah, gün batımına kadar birlikte yol almışlar. Bir süre sonra, hava kararmış ve yıldızlar görünmüş. Bizim iki kahraman, bu kez, akşam duasına durmuşlar. Onların duasına, yüzlerce yaban hayvanı eşlik etmiş: Kurtlar ulumuş, aylar homurtu çıkarmış, aslan ve kaplanlar kükremiş, kuşlar esenlik içinde cıvıldaşmışlar. Balmakan, hayatında ilk kez, bütün yaratıkların Tanrı'ya yakardıklarına şahit olmuş. Taşı, toprağı, ağacı, bitkisi ve hayvanlarıyla bütün yeryüzünün Tanrı'ya şükrettiğini fark etmiş. Yerin göğün, dua bereketiyle huzur bulduğunu anlamış.

Balmakan, uzunca bir duanın ardından kendini çok huzurlu hissetmiş. Günahlarından arındığına ve içinin kötölüklerden temizlendiğine dair, yüreğinde bir umut ışığı belirmiş. (ST, 2009: 121)

Sihirli Tebeşir / Ester'in Defteri/Kader Çıkmazı adlı masalda Balmakan'ın kafasındaki boynuzlardan nasıl kurtulduğunu soran insanlara Yusuf cevap verir:

“Bütün bu soruların cevabını Yusuf vermiş:

“Bu kurtuluşun bir tek açıklaması var dostlarım.’ demiş. ‘Balmakan, Yüce Tanrı'ya bütün içtenliğiyle tövbe edip af dilemiş. Çünkü günahlardan kurtuluşun yolu, içtenlikle yapılan bir dua ve tövbeden geçer.” (ST, 2009: 125-126)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar, eve geç kaldığını fark edince kestirme yoldan gider. Gittiğı yolda koyun sürüsüyle karşılaşır. Sürünün çobanı ortalıkta yoktur ancak sürünün etrafında dolaşan üç köpek Serdar'ın geldiğini görünce ona doğru havlayarak koşarlar. Serdar çok korkar:

“Dili damağı tutulmuştu. <<Bu koca hayvanlar beni parçalayacaklar.>> diye geçiriyordu içinden. Çünkü, arazinin bu çıplak kesiminde ne tırmanabilecek bir ağaç ne de kendini savunabilecek bir odun parçası bulabilirdi. Artık işi Allah'a kalmıştı. Bacakları tir tir titriyordu. Olduğu yere oturup dua etmeye başladı:

<<Rabbi yesir/ Ve lâ tuassir/ Rabbi Temmim / Bil Hayır.>>

Arkasından bir <<Fatiha>>, onun arkasından bildiği bütün duaları sıraladı.” (ÜKM, 1988: 13)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda yemekten sonra annesinin kendisine öğrettiği bir duayı okur:

“Yemek sona erince, Hasibe kadın kısa bir dua yaptı. Vaktiyle rahmetlik annesi öğretmişti bu duayı. Şöyle diyordu:

<< Bu sofrâ nûr/ Kaza belâ geri dur

Ev sahibini kıl mamur.

Artsın, artsın eksilmesin.

Taşsın taşsın dökülmesin.

El Fatiha...>>” (ÜKM, 1988: 20)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Buçuk Ali, duayla ilgili düşüncelerini oğluna açıklar:

“- Duanın eğrisi doğrusu olmaz, diye karşılık verdi Buçuk Ali. İnsan Yüce Rabbimizden ne arzu ediyorsa onu söyler. Sonra, duanın yeri ve zamanı da yoktur. Tarlada, yolda, okulda, evde, sofrâ başında, hastalandığımız zaman, sıhhatli olduğumuz zaman, ister neşeli, ister kederli olalım, dilediğimiz biçimde dua edebiliriz.” (ÜKM, 1988: 21)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar, babasına; çabuk sinirlenmeyen bir anne ve çok zengin bir baba için Allah’a dua edip edemeyeceğini sorar:

“- Madem zengin bir baba istiyorsun, o zaman sen de kendine göre bir dua bul. Örneğin, benim büyükannemin duasını okuyabilirsin.

- O nasıl yapardı baba?

- Şöyle derdi:

<< Dağda davarlarımız kışlasın,

Ovada değirmenlerimiz işlesin,

Allah hanemize bağışlasın,

El Fatiha...>>

Gerçekten hoş bir dua imiş.” (ÜKM, 1988: 21)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda gün içinde yaşadıklarını düşünerek yatan Serdar dua eder:

“Daha sonra da <<Besmele>> çekip sabun kokulu yorganın altına girdi. Sağ tarafına yatıp, yedi tane <<Ayet’el- Kürsi>> okudu. Günün yorgunluğu vardı üzerinde... Ot çapasını bırakıp da eve döndüğü ana kadar bütün olup bitenleri bir film şeridi gibi gözünün önüne getirdi. Babası kendisine çok anlayışlı davranmıştı. Çok mutluydu. Uyumadan önce, Sakine halasının öğrettiği bir duayı tekrarladı içinden:

<<Yattım Allah, kaldır beni

Nur deryasına daldır beni
Can bedenden ayrılırken
İmanımla gönder beni.
Yattım sağıma, döndüm soluma
Melekler şâhit olsun, Dinime imanıma.>> (ÜKM, 1988: 26-27)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar, Çöp Kanatlarda kaldığı sırada yatağında sessizce dua eder.

“Bu arada Serdar, başını yatağın içerisine çekip alçak sesle dualarını okumaya başladı. Bunu duyan Çöp Kanat:

- Ne mırıldanıyorsun öyle? dedi.
- Dua ediyorum
- Niçin okuyorsun?
- Niçini var mı? Allah’ın kötülüklerden, belalardan, insanların ve cinlerin zararlarından bizi koruması için.” (ÜKM, 1988: 75)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Çöp Kanat’ın ölümü üzerine cenaze namazı kılınacaktır ama ortalıkta namaz kılmasını bilmedikleri için Kara Velilerden kimse yoktur:

“Gerçi o da bilmiyordu cenaze namazı kılmasını ama, o bir çocuktur. Buna rağmen, ceset mezara konulduktan sonra Çöp Kanat’ın ruhuna üç İhlas bir Fatiha okumayı ihmal etmedi.” (ÜKM, 1988: 114)

Adalet Uğruna adlı romanda Kudret Şah ve arkadaşları Fizan’a doğru yola çıkarlar:

“Uykuyu haram etmişler kendilerine, seher vakitleriyle birlikte namaz kılıp, iyilik doğruluk, güzellik dilemişler Rablerinden.” (AU, 2014: 19)

2.3.4. Şükür

Şükür, “Görülen iyiliğe karşı, söz veya işle memnuniyet göstermek ve yapılan iyiliğin kıymetini bildirmektir. Görülen bir iyiliğe överek anmak da bir şükürdür. Karşıtı, ‘Küfran-ı nimet (nimeti inkâr)’dır” (Bilmen, 1990: 500). Milyonlarca nimet veren Allah’a şükür etmek dinin gereklerinden biri olduğu gibi iyiliğini gördüğümüz birine teşekkür etmek de toplumsal bir gerekliliktir. İnsanlar, her zaman Allah’tan gelen iyiliğe de kötülüğe şükretmeli, kötülük karşısında Allah’a isyan etmemelidir. Bunun bir sabır sınavı olduğu insanoğlunun aklından çıkmamalıdır. Üzeyir Gündüz’ün eserlerinde şükür ile ilgili on dört adet bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

Komşu Komşu Aç Mısın? adlı masalda Kıvırcık Kara Koyun, soğuk bir kış günü dışarıda yiyecek aramaya çıkar. Tam evine dönecekken yol üstünde mor bir lahana görüp karnını doyurur:

“Tam evine dönmeye niyetlenmişti ki, yolunun üzerinde hentbol topu büyüklüğünde mor bir lahana gördü. Az kalsın sevinçten, aklını oynatacaktı. ‘Allah’ım sana şükürler olsun!’ diye haykırdı.” (KKAM?, 2013: 20)

Komşu Komşu Aç Mısın? adlı masalda soğuk bir kış günü yavru karaca diğer komşuları gibi yiyecek aramaya çıkar. Uzun uğraşlar sonucu iri gövdeli bir çam sürgününü bulur. Yeşil yapraklarını yiyen karaca şükretmeden evine dönmez:

“Böylesi bir günde bunu bulduğuna şükretti.” (KKAM?, 2013: 28)

Bir Küçük Nasrettin Varmış adlı masalda küçük Nasrettin, başka birinin armut bahçesine girerek ağaçtaki bütün armutların tadına bakar. Bahçe sahibi Nasrettin’i ağaçta görünce sinirlenir. Nasrettin, türlü söz oyunları ile bahçe sahibinin sotasından kurtulur:

“Sana şükürler olsun Tanrım, diye dua etmiş. Beni hazır cevap bir kul olarak yaratmasaydın, bahçe sahibi pestilimi çıkartacaktı.” (BKNV, 2011: 10)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda İsrâf Teyze’nin Bursa’dan gelişi üzerine Murat ve ailesi İsrâf Teyze’nin evini düzene sokar. Çatı arasında buldukları eski bir sobayı onun evine kurarlar:

Annem odunları sobaya doldururken;

‘Sobamız biraz eski, ama iyi yanar.’ dedi.

‘Düşündüğün şeye bak.’ diye karşılık verdi İsrâf Teyze. ‘Eskiyse eski... Hâlimize şükretmeliyiz. Nice insanlar var ki kış günlerini bile sobasız geçiriyor.’ (SY, 2009: 43)

Sihirli Tebeşir / Ester’in Defteri/Kader Çıkmazı adlı masalda Yusuf, sihirli muskanın verdiği yiyeceklere karşılık Allah’a şükreder:

“Tanrıya şükrederek karnını doyurmuş.” (ST, 2009: 81)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar, babasının; Allah’tan her şeyi dua yoluyla isteyebiliriz sözü üzerine, zengin bir baba ve çabuk sinirlenmeyen bir anne de isteyebilir miyiz, diye sorar. Buçuk Ali oğluna:

“Gerçekten zenginlik gönül zenginliğidir. Zenginlik yerine, Allah’tan huzur dilemeliyiz. Meselâ, malı mülkü çok olan, fakat her gece evine zil zurna sarhoş gelen bir baba ister miydin?

- Hayır.

- Yahut da şöyle diyelim: Fabrikalarının sayısını kendisi bile bilemeyen, zengin ve her gece bir kumarhanede sabahlayan bir baba ister miydin?

- Hayır, kesinlikle.

- O halde Allah'tan her şeyin hayırlısını dilemek en doğrusudur. Gerek zengin olalım gerek yoksul olalım, huzur ve mutluluk isteriz. Mutluluğu zengin olmadan da bulabiliriz.” (ÜKM, 1988: 22)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda bir sabah Serdar uyandığında aynadan kendisine bakar. Suratındaki çillerden ve saçlarının süpürge çalısı gibi olmasından şikâyet eder. Annesi ise haline şükretmesi gerektiğini söyler:

“ - Anne, dedi şu suratıma bak. Ben ne kadar çirkin çocuğum.

- Tövbe, tövbe, dedi Hasibe kadın. Nesi varmış suratıyın?

- Yüzümdeki çillere baksana. Hindi yumurtası gibi benek benek. Ya şu sarı saçlar? Tıpkı süpürgeye benziyor. Gözümün önüne geldikçe tiksiniyorum.

Hasibe Kadın elindeki tavayı bırakıp Serdar'ın karşısına dikildi:

- Sen neler saçmalıyorsun? diye bağırdı. Allah'ın yarattığı surata bahane bulmak kadar büyük günah yoktur. Vücut sağlığının yerinde olduğuna bakıp da şükretmelisin... Ya kolun bacağın eksik olsaydı? Ya gözlerin görmeseydi? O zaman halin ne olurdu? Allah'ın gücüne gidecek lafları bırak da sakatlardan ibret al.

- Hiç olmasa Kara Veliler sülalesi gibi esmer olabilirdim.

- Bak hala konuşuyor, dedi Hasibe kadın. Arkadaşın Çöp Kanat da Karavelilerin torunu. Oda esmer... Ama vücut yapısını hiç düşündün mü? Onun gibi olmak ister miydin?

Serdar bir an şaşkınlaştı:

- Hayır, hayır... Kesinlikle istemezdim

- O halde kendine kusur bulmaktan vazgeç.” (ÜKM, 1988: 36-37)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda keçileri ölen Buçuk Ali üzüldüğü halde Allah'ın kendisine verdiği nimetler karşısında şükür etmekten vazgeçmez:

“Buçuk Ali de en az onun kadar en az onun kadar üzölmüştü fakat belli etmiyordu. Karnını doyurduktan sonra, <<Elhamdülillah>> deyip sofradan kalktı.” (ÜKM, 1988: 42)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar, Fati Bacının hazırladığı yemeklerden yedikten sonra Allah'ın verdiği nimetlere ve Fati Bacıya teşekkür eder:

“Fati Bacı, sofradaki tabakları topluyordu.

- Sofranız dolu olsun, dedi Serdar. Allah bereketini artırsın.

- Sağol yavrum, âfiyet olsun.” (ÜKM, 1988: 71)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda o gece Çöp Kanatlarda kalan Serdar, onun haline baktıkça Allah'a bir kez daha şükretmesi gerektiğini anlar:

“- İkimiz aynı yatakta mı yatacağız? diye sordu.

- Hayır, dedi Çöp Kanat. Annem sana yer yatağı yapacak.

- Peki bu iki tane yastık ne oluyor?

- Onların ikisi de benim... Birini belimin altına, diğerini başımın altına koyuyorum. Eğer böyle yapmazsam bir türlü uyuyamıyorum.

Serdar, Çöp Kanat'ın bu durumuna bir kez daha üzüldü. Onun bu haline baktıkça, Allah'a sonsuz şükürler borçlu olduğunu düşünüyordu. Artık ne Kara Veliler sülalesi gibi esmer olmaya, ne de yüzündeki çil lekeciklerinden şikâyetlenmeye hakkı olmadığını anlamıştı. Sarı saçlarının fırça gibi olmasına rağmen, sağlıklı bir beden yapısına sahip olduğu için binlerce kez şükretmeliydi.” (ÜKM, 1988: 74)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar ve babası kasabaya gitmek için erkenden kalkarlar. Serdar, saçlarını tararken bir kez daha Çöp Kanat'ı düşünerek haline şükreder:

“Çöp Kanat'ın halini düşündükçe, saman sarısı kırpık saçlar artık ona çirkin gözükmüyordu. << Sana şükürler olsun yarabbi>> diye geçiriyordu içinden.” (ÜKM, 1988: 90)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda oturdukları yere yakın bir ortaokul açılacağı haberini alan Serdar, buna çok sevinir. Çünkü iki senedir Serdar'ın beklediği bir haberdur bu:

“Mısır ambarının gölgesinde elindeki söğüt dalını yontarak düşünceye dalan Serdar, kendisine yeni bir ufuk açan Allah'a binlerce kez şükretti.” (ÜKM, 1988: 116)

Adalet Uğruna adlı romanda Kudret Şah ve arkadaşları Fizan'a giderken yolda yedikleri yiyecekler karşısında Allah'a şükrederler:

“Bismillah' diyerek sermişler sofralarını, yeniden 'Elhamdülillah' diyerek toplamışlar.” (AU, 2014: 19)

Adalet Uğruna adlı romanda Kudret Şah, hükümdardan Fizan valisi olduğunu ve şehzadenin yaptıkları için cezalandırılacağı haberini alır. Haberci Süleyman, mektupta yazılı olmayan bir müjde daha verir Kudret Şah'a. Kızı olduğunu söyler:

“Bunları duyar duymaz, Kudret Şah'ın gözlerinde bir sevinç ışığı parlamış. İki müjdeyi bir arada işitme duygusu, onu Cenabı hakka biraz daha yaklaştırmış. Hemen abdest alıp iki rekât şükür namazı kılmış.” (AU, 2014: 61)

2.3.5. Sabır

Sabır, “1. Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç. 2. Olacak veya gelecek bir şeyi telaş göstermeden bekleme” (TDK, 2011: 1996). Allah'ın sabredenlerle beraber

olduğu “Şüphe yok ki, Allah sabredenlerle beraberdir” ayetinden anlaşılmaktadır. Allah, insanın karşısına türlü zorluklar çıkararak onu imtihan eder. Sabırla bekleyen insan, sabrının karşılığını alırken sabretmeyen insanlar ise hemen vazgeçer, her türlü zorlukta pes eder. Bu yüzden her gördüğümüz olumsuz durum karşısında sabretmeyi bilmeli, metanetimizi korumalıyız. Üzeyir Gündüz’ün eserlerinde sabır ile ilgili dört adet bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

Yağmur Gözlü Çocuk / Ölümsüz Örümcek Adam adlı masalda şehzade, Dünya Güzeli’ni bulmak için gezindiği bir sırada yaşlı bir kadın ile karşılaşır. Yaşlı kadın, Dünya Güzeli’ni bulmanın kolay bir iş olmadığını söyler:

“Sabır şehzadem sabır!” demiş kadın. ‘Her şeyden önce, Dünya Güzeli’nin çok uzaklarda olduğunu bilmelisin. Sonra bir at gerek. Ama seninki gibi değil... Rüzgâr kanatlı, şimşek bakışlı bir at bulmalısın.’ (YGÇ, 2016: 30)

Yağmur Gözlü Çocuk / Ölümsüz Örümcek Adam adlı masalda şehzade, Dünya Güzeli’nin, Ölümsüz Örümceğin elinde olduğunu öğrenince onu öldürmek ister. Ancak Hünerbaz engel olur:

“Hünerbaz söze karışmış:

‘Biraz akılcı davranın şehzadem.’ demiş. ‘Denize iğne, göğe mızrak saplanmaz. Kılıcın çözemediğini akıl çözer. Biraz sabırlı olun. Dünya Güzeli, Ölümsüz Örümcek’le bir kez daha konuşsun. Ecelinin yerini öğrenebilirsek işi bitik demektir.’ (YGÇ, 2016: 55-56)

Adalet Uğruna adlı romanda Kudret Şah ve arkadaşları, şehzadenin başkente rapor vermemesi üzerine Fizan’a giderler. Yolda adamın biri, şehzade hakkında kötü söz söyleyince Kudret Şah’ın adamları sinirlenir:

“Hasan ve Selman, Kudret Şah’ın karşısında dikilip;

‘Bize izin ver adamı yakalayıp getirelim.’ demişler.

‘Olmaz,’ diye karşılık vermiş Kudret Şah. ‘Atlarımız zaten yorgun. Üstelik bu adam, bölgeyi bizden daha iyi tanıyor.’

‘Fakat hükümdarımızın oğlu hakkında nasıl böyle konuşur?’

‘Mutlaka ciddi bir sebebi vardır Selman. Zaten biz buraya neler olup bittiğini öğrenmeye geldik. Fakat sabırlı ve akılcı olmalıyız. Heyecanla hiçbir şeyi halledemeyiz.’

‘Haklısın Kudret Şah, sabırlı olmalıyız.’ (AU, 2014: 22)

Adalet Uğruna adlı romanda hükümdar, Fizan bölgesinde halka yapılan zulümler karşısında oğlunu mahkemeye çıkartacaktır. Ancak bu hükümdar için hiç kolay bir iş değildir:

“Şehzade, ertesi gün neler olup biteceğini düşünmediği için derin bir uykuya dalmış. Oysa hükümdarın gözlerine uyku girmiyormuş. Çünkü bir hükümdarın, kendi canından ve kanından olan evladını vatan hainliği ve zalimlik suçuyla mahkemeye sevk etmesi kolay iş değilmiş. Allah’ın bu konuda sabır ve metanet vermesi için, şafak vaktine kadar dua etmiş.” (AU, 2014: 65)

2.4. KİŞİSEL DEĞERLER

Evrensel ve ahlaki değerlerin yansıması olan kişisel değerler, bireyin iç dünyasını, ruhunu, bilincini yansıtan değerler olarak tanımlanabilir. Gündüz’ün çocuk kitaplarındaki kişisel değerlerin dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 4. Gündüz’ün Çocuk Kitaplarındaki Kişisel Değerlerin Dağılımı

	HÇ	ÇUHİÇ	KKAM?	YGÇ	OBK	EH	AK	BKNV	SY	KV	ST	ÜKM	Ö120D	AU	Toplam
Aklını Kullanma-Akıllılık			1	1	2		1		2		1	2	1	1	12
Alay Etmemek									3			1			4
Alçakgönüllülük				1					1						2
Cesaret					1			1		1					3
Çalışkanlık									1			2			3
Duyarlılık	2	1	2						6	1	2	5			19
Empati						1		1		1		3	3		9
Fedakârlık									1		1		1		3
Örnek Olma									1			3		2	6
Sorumluluk-Görev						1		1				7	1	2	12
Tutumluluk									1			1			2
Pişmanlık					1		1		2		1	1			6
Umut						1			1		1				3
Cömertlik									1		1				2
Söz Vermek-Sözünde Durmak					1			1	1	1	1	1		1	7
Kararlılık			1		4	2	4	2		2	2	6	3	1	27
Toplam	2	1	4	2	9	5	6	6	21	6	10	32	9	7	120

2.4.1. Aklını Kullanma - Akıllılık

İnsanları diğer canlılardan ayıran en büyük özelliği aklının yani düşünme yeteneğinin olmasıdır. İnsan yaratılış gereği akıl yani düşünme becerisine sahiptir. Allah, insanoğluna akıl özelliği verirken bunu iyi ve faydalı işlerde kullanmasını öğütler. Aklını kullanan insan mutlu ve huzurlu olur. Plan yapmadan yapılan bir iş veya aceleye gelen bir olay bizi mutsuzluğa iter. Bu yüzden Allah'ın insana bahşettiği akıl iyi kullanmak en büyük yükümlülüktür bize. Soyut bir kavram olan akıl, çocuğa somutlaştırılarak kitaplarda verilmeli ve kitaplar, çocuğun aklını nasıl kullanacağına dair yön gösteren bir araç olmalıdır. Üzeyir Gündüz'ün eserlerinde aklını kullanma/akıllılık ile ilgili on iki adet bulgu tespit edilmiştir:

Komşu Komşu Aç Mısın? / Akıllı Ördek Hanım adlı masalda Akıllı Ördek Hanım, tilkinin kendisini yiyeceğini anladığında akılcı bir çözüm yoluyla karnının ağrıdığını ve kusmak üzere olduğunu söyler:

“Ördek hanım, başına gelecekleri anlamıştı. Hemen bir kurnazlık düşündü:

‘Ah, sevgili tilkiciğim!’ dedi. ‘Beni yemek mi istiyorsunuz? Yiyin, afiyet olsun. Ama bu gün kendimi hiç iyi hissetmiyorum. Sanırım bayat bir şey yemiş olmalıyım. Doğrusunu isterseniz, şu anda kusmak istiyorum.’ (KKAM?, 2013: 42)

Yağmur Gözlü Çocuk / Ölümsüz Örümcek Adam adlı masalda şehzade, Dünya Güzeli’ni Ölümsüz Örümceğin kaçırdığını öğrenince onu öldürmek ister ancak Hünerbaz akılcı davranmaları gerektiğini söyler:

“Hünerbaz söze karışmış:

‘Biraz akılcı davranın şehzadem.’ demiş. ‘Denize iğne, göğe mızrak saplanmaz. Kılıcın çözemediğini akıl çözer.’ (YGÇ, 2016: 55)

Ormana Bırakılan Kız adlı masalda Kerem, Nazlı’yı bulmak için gittiği yolda bir devle karşılaşır. Dev, küçük su birikintisi gibi olan dereye yıkanamadığını söyler ve yardım ister Kerem’den. Kerem kayayı oynatabilirlerse dereye su birikeceğini söyler:

“Hemen kolları sıvayıp işe koyuldular. Devle birlikte, koca kayayı itelemeye başladılar. Kaya o kadar ağırdı ki, bir türlü yerinden oynatamadılar. Kerem akıllı bir delikanlıydı.

‘Bize bir kaldıraç gerek.’ dedi.” (OBK, 2015: 17)

Ormana Bırakılan Kız adlı masalda Kerem, devin yıkanmasına yardım eder ve kaldıraç ne olduğunu açıklar. İnsan aklının her şeyden üstün olduğunu söyler:

“Kaldıracın ne olduğunu öğrendin mi?” dedi. Allah’ın verdiği akıl, bazen devlerin gücünü bile aşabiliyor.” (OBK, 2015: 19)

Afrikalı Keloğlan adlı masalda Keloğlan suçsuz yere zindana atılır. Oradan kurtulmak için derste öğrendiği masal kitaplarında yer alan, duvarlarda oynak bir taş olduğu bilgisi aklına gelir. Taşlardan birinin oynadığını fark eden Keloğlan, diğer hücreye geçer. Zindancının aklını karıştırarak kendisinden bir tane daha olduğu izlenimini verir:

“Zindancı kem küm etmeye başladı:

‘Şey’ dedi. ‘Nasıl anlatacağımı bilemiyorum. Yan taraftaki hücrede, tıpkı sana benzeyen bir çocuk daha var.’”

‘İmkânsız, dedi Keloğlan. Nasıl olur?’

Zindancı yemin etti:

‘Vallahi doğru söylüyorum.’ dedi.

‘Keloğlan, kurnaz kurnaz ensesini kaşdı:

‘Sizin yerinizde ben olsam, o çocuğu serbest bırakırdım.’ dedi. ‘Ne diye başına iş açacaksın? Askerler onu sana teslim etmediler ki!’

Zindancı, uzun uzun düşündükten sonra:

‘Galiba haklısın, dedi. Zaten bu edepsiz yumurcağın iki de bir bana ‘Ne haber moruk?’ demesinden bıkmıştım.’ (AK, 2009: 87-88)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Murat, Nermin ve Şermin’in gözüne girebilmek için dikenlerle dolu bir ağaca çıkar. Ancak her yerine sürekli diken batan Murat’ın canı yanar. Aklını kullanarak bu duruma bir çözüm yolu bulur:

“Ara sıra sağ elimi sırtıma götürüp dikenlerin battığı yerleri ovuşturuyordum. En sonunda erikleri düşürebilmek için aklıma bir fikir geldi. Sırık Ahmet’in Minnoş’un dişini çekerken yaptıklarını düşündüm. Ben de aynı metotla erikleri düşürebilirdim. Erik kümesine en yakın olan dalı kendime doğru iyice çektim. Bir yay gibi gergindi. Daha sonra güzelce nişan alıp, dalın ucunu bırakıverdim. Aynı anda, Nermin’le Şermin’in bana övgü yağdıran çılgınlıklarını duydum:

‘Bravo Murat!.. Aferin sana!’

Anlaşılan bu işi becermiştim. Eğilip baktım, erikler yerdeydi. Bıraktığım dalın, diğerine çarpması eriklerin kopmasına yetmişti.” (SY, 2009: 55)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Necibe Öğretmen hastalanınca bir süre okula gelemez. Onun yerine vekil öğretmen derslere girer. Necibe Öğretmen döndüğünde öğrencilerin vekil öğretmeni nasıl buldunuz sorusu yerine, neleri öğrenip öğrenmediklerini bilmek için onlara birkaç soru sorarak ders konusundaki bilgilerini ölçer:

“Vekil öğretmeni nasıl buldunuz?” şeklinde bir soru yöneltecek olsaydı, hiç kuşkusuz olumsuz cevaplar alabilirdi. Ama böyle bir şeye gerek görmedi. Vekil öğretmenin işlemeye çalıştığı konularla ilgili birkaç soru sordu. Ama verilen cevapları ben bile beğenmedim. Öğretmenimiz de yetersiz buldu ki bu konuları yeniden işleyeceğimizi söyledi.” (SY, 2009: 92-93)

Sihirli Tebeşir / Sihirli Tebeşir/Şeytan Çıkmazı adlı masalda Mabel, hocasının verdiği sihirli tebeşir ile büyücü Doboşova ve kocasını bir çemberin içine hapseder. Mabel, aklını kullanarak başka önlemler de alır:

“Mabel, bu arada, bir başka önlem daha almış: Doboşova’nın dostu olan ve başka yerlerde oturan büyücü ve şeytanların onları kurtarmasını engellemek için, evin iç duvarlarını, kapı ve pencerelerini sihirli tebeşirle baştanbaşa çizmiş. Her hangi bir şeytanın bacadan içeri girme olasılığını düşünerek, şöminenin çevresinde de tebeşirle kocaman bir çember oluşturmuş.

Mabel, böyle bir önlem almakla çok akıllık etmiş. Çünkü sihirli çemberin içine hapsolan Doboşova’yla kocası, köpek gibi uluyarak, ormanın bütün kötü ruhlarını yardıma çağırmışlar. Bir anda, kulakları sağır eden bir curcuna kopmuş: Ormanda ne kadar cin, şeytan ve kötü ruhlu yaratık varsa evin çevresine toplanmışlar. (...) Eğer Mabel oteli sihirli tebeşirle koruma altına almasaymış, yüzlerce kötü ruhlu canavar bir anda evi istila edecekmiş.” (ST, 2009: 38-39)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda aklın insana ait bir özellik olduğu vurgulanmış ancak akıl sahibi olduğu halde yanlış davranışlar sergileyen insanların özelliklerine değinmiştir Buçuk Ali:

“Ara sıra, vahşi orman hayvanlarının ev hayvanlarına saldırdıkları oluyordu. Fakat Buçuk Ali, bunları kendisine dert edinmiyordu. Çünkü Cenabı Hakkın bu akıldan yoksun yaratıkları, karınlarını doyurabilmek için kendi tabiatlarının gereğini yapıyorlardı. Oysa kasabadaki hayat, ona daha vahşi görünüyordu. Çünkü akıl ve irade sahibi oldukları halde, haram ve helal duygusunu hissetmeyen bir yığın insan vardı kasabada. Herkes, birkaç kuruş menfaat sağlamak için, birbirinin kuyusunu kazıyordu.” (ÜKM, 1988: 32)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda keçilerini öldüren ayıyı bulmak için ayının peşine düşen Buçuk Ali, oğlunu da yanına alır. Serdar, babasının avcılık yeteneklerine hayran kalır:

“- Hayvanların ne yapabileceklerini gerçekten iyi tahmin ediyorsun baba, dedi Serdar.

- Elbette, çok iyi tahmin etmek gerek. Zaten insanla hayvanın arasındaki fark da buradan geliyor. Allah insana akıl, hayvana da beden gücünü fazla vermiş. Örneğin bizler, bir ayı kadar süratli koşamayız. Koşsak bile, kısa zamanda nefesimiz kesilir. Oysa biz, aklımızı kullanırsak onu kolayca yakalayabiliriz. Bir düşünsene: İnsanoğlu hayvanlara hâkim olabilmek için, tüfeği icat etmiş, tuzağı icat etmiş, demir kafesleri icat etmiş... Halbuki hayvanlar, çağlar boyunca insanlardan korunmak için aynı yöntemleri kullanırlar. Allah’ın vermiş olduğu akıl gücünü kullanamayan bir avcı, zavallının biridir.” (ÜKM, 1988: 45-46)

Ölüme 120 Dakika adlı romanda Neriman Hanım, teröristlerin elinde tutsaktır. Bulunduğu oda binanın son katında olduğu için pencereden kaçamayacağını düşündüğü için aklını kullanarak asma tavana gizlenmeye karar verir. Bu yolla oradan kurtulmayı başarır:

“Bu yoldan bir kaçış umudu yoktu. Zaten önceden de öyle tahmin etmişti. Onun asıl umudu, ince ve hafif bir tabakayla kaplanmış olan asma tavandı. Pencereyi açmasının asıl nedeni ise, salonda sevinç kahkahaları atan hainleri aldatmaya yönelikti.” (Ö120D, 2014: 104)

Adalet Uğruna adlı romanda Kudret Şah’ın arkadaşları, şehzade için kötü söz söyleyen adamı yakalamak ister. Ancak Kudret Şah, akılcı bir çözüm yolu izler:

“Mutlaka ciddi bir sebebi vardır Selman. Zaten biz buraya neler olup bittiğini öğrenmeye geldik. Fakat sabırlı ve akılcı olmalıyız. Heyecanla hiçbir şeyi halledemeyiz.” (AU, 2014: 22)

2.4.2. Alay Etmemek

Alay, bir kimsenin kusuru veya davranışıyla dalga geçme anlamına gelir. İnsanın kusurlu yönleri ve davranışları olabilir. Önemli olan bunlarla alay etmemek ve karşısındaki kalbini kırmamaktır. Dinen kusur bulmak, alay etmek yasaklanmıştır. Mevlana’nın dediği gibi “Kusurları örtmede gece gibi ol”malıyız. Hz. Muhammed (s.a.v) “Kalp kırmak, Kâbe yıkmak gibidir” diyerek insanların kalbini kıran davranışlardan kaçınmamız gerektiğini söyler. Gündüz, eserlerinde kişiyle alay etmenin ve kusur bulmanın yanlış bir değer olduğunu vermektedir. Gündüz’ün eserlerinde alay etmemekle ilgili dört adet bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Sırık Ahmet, Haydar’a “Keloğlan” diye bağırınca Necibe Öğretmen, öğrencilerini kimseyle alay edilmemesi konusunda uyarır:

“Bu arada, ön sırada oturan kızlardan biri lâfa karıştı:

“Hepimizin vücudunda birer kusur olabilir, onu da Allah yaratmış, değil mi öğretmenim?”

“Aferin Hatice, çok güzel söyledin. Hangimizin beden kusuru yok ki? Kimimizin boyu uzun, kimimizin çok kısa; kimimiz çok şişmanız, kimimiz de çok sıska... Hatta aramızda bir gözü, bir bacağı, bir kolu olmayan yüzlerce insan yaşar. Bu eksiklik, onları yeterince üzüyor. Ama Ahmet’in yaptığı gibi bir de biz arkasından ‘Keloğlan’ diye bağırırsak Allah bize bunun hesabını sormaz mı? ”

Öğretmenimizin bu ikazından sonra hemen herkes kendisini topladı. Bırakın o hasta arkadaşımıza ‘Keloğlan’ demeyi, Ahmet’in ‘sırık’ lâkabı bile ortadan kalktı. Ara

sıra ağzından kaçırılanlar oluyordu, ama söyledikten sonra da suratı kıpkırmızı kesiliyordu.” (SY, 2009: 22)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Murat, teneffüste Fadime’ye kendisiyle oyun oynamaya davet eder. Fadime de kabul eder. Fadime hangi soyunu oynayacaklarını sorduğunda “Kapıcıyla ev sahibi” cevabını alır. Fadime utanır gibi olur çünkü kendi ailesi kapıcılık yapıyordur. Bunları duyan Necibe Öğretmen, Murat’ı yanına çağırır:

“Beni kolumdan tutup yavaş yavaş okulun arkasına doğru götürdü. Hareketlerinde bir gizlilik havası vardı. Bana söyleyeceği her neyse başkalarının duymasını istemiyordu. Nihayet kulağıma eğilip;

‘Sen, Fadime’nin babasının ne iş yaptığını biliyor musun?’ dedi.

Tepeden düşer gibi bu soru da nereden çıkmıştı?

‘Hayır.’ diye omuz silktim.

‘O hâlde ben sana söyleyeyim. Fadime’nin babası da annesi de kapıcılık yapıyorlar.’

Necibe Öğretmenin sözü nereye getirmek istediğini anlamıştım. Demek bizim Fadime’yle konuştuklarımıza kulak misafiri olmuştu. Sözüne şöyle sürdürdü:

‘Bak Muratçığım, oyun da oynasak, tekerleme de söylesek, türkü de çığırsak, çok dikkatli olmalıyız. Kimin uydurduğu belli olmayan bir tekerlemeyi söylerken, farkına varmadan birilerini fena hâlde incitebiliriz. Hele o tekerlemeyle birilerinin mesleğini aşağılıyorsak, farkına varmadan büyük bir günaha da girmiş oluruz. Çünkü alın teriyle kazanılan her meslek kutsaldır. Kapıcılar da alın teriyle para kazana şerefli insanlardır. Tekerleme söylüyoruz, diye onlarla alay etmeye hakkımız yoktur.’” (SY, 2009: 70-71)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Sırık Ahmet, okula küçük, siyah bir kara köpek getirir. Ders Beden Eğitimi olduğu için Necibe Öğretmen bir şey demez. Ancak köpeği “Arap” diye çağırması üzerine bu konuda uyarı yapar:

“Bakin.’ dedi. ‘Arkadaşınız siyah renkli bir köpeği olduğu için adını Arap koymuş. Mesela, sizin de beyaz renkli, yiğit, cesur bir köpeğiniz olsaydı adını Türk mü koyardınız?’

Necibe Öğretmenin soylu ve ince düşüncesi, bu kez de bir köpeğin ismine takılmıştı. Onun bu konuda neler düşündüğünü tahmin ettiğim için hemen atıldım:

‘Hayır öğretmenim.’ dedim. ‘Benim böyle bir köpeğim olsa, adını ne Türk koyardım ne de Arap.’

‘Niçin?’

‘Çünkü bir milletin adını bir köpeğe yakıştırmak çok ayıptır.’

Necibe Öğretmenin gözleri parladı... Anlaşılan istediği cevabı almıştı.

‘Aferin sana Murat.’ dedi. ‘Hele bu millet, bizim gibi Müslüman insanlardan oluşmuşsa, daha çok ayıp etmiş oluruz. Araplar da bizim Müslüman kardeşlerimiz. Hem bir düşünün, Peygamberimiz de Arap değil miydi? Hangi cesaretle bir köpeği ‘Arap Arap!’ diye çağırabiliriz?’” (SY, 2009: 74-75)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Süleyman Ağaların evine gitmeden önce Buçuk Ali, oğluna Çöp Kanat ile dalga geçmemesi konusunda uyarıda bulunur:

“ - Oraya varınca Çöp Kanat’a alay edecek, dalga geçecek laflar söyleme sakın. Onun sakat ve rahatsız olduğunu biliyorsun.

- Ben onunla hiç alay etmiyorum ki baba... O benim biricik arkadaşım. Halam’ın oğlu Kemâl abim hâriç tabi... Fakat bir şey soracağım?

- Sor bakalım.

- Çöp Kanat, bazan çok palavra sıkıyor. Hiç görmediği şeyleri görmüş gibi uyduruyor... O zaman itiraz etsem kızar mı dersin?

- Sen onun söylediklerine aldırma... Aklî dengesinin bozuk olduğunu biliyorsun. Allah’tan gelen bir hastalık bu... O dilediği şeyi anlatsın. Senin itiraz etmen gerekmez. Dinleyip geçersin... Tartıştığın kişinin aklı başında biri olmadığını bilmelisin.” (ÜKM, 1988: 56)

2.4.3. Alçakgönüllülük

Alçakgönüllülük, bireyin bazı durumlar karşısında kendini üstün görmeyip, mütevazı davranmasıdır. Allah kimseyi kimseden üstün yaratmamış, kimsenin kibirlenip, kendini beğenmesini de istemez. İnsani değerlerinde başında gelen alçakgönüllülük, insanlar arasındaki kıskançlık, kibir, çekememezlik gibi kötü huyların engelleyicisi konumundadır. Üzeyir Gündüz’ün eserlerinde kıskançlık ile ilgili iki adet bulgu tespit edilmiştir:

Yağmur Gözlü Çocuk / Kazlar Prensesi adlı masalda Akkanat, güzelliğinden dolayı kazların prensesi olmayı hak ettiğini, onları koruyup gözeteceğini söyleyince diğer kazlar da kabul eder. Her gün kendisine çeşitli hediyeler gelen Akkanat, türlü hediyelerin ağırlığından yerinden bile kıpırdayamaz duruma gelir. Yağmurlu bir gün yerinden bile kıpırdayamayan Akkanat sonunda kendi haline ağlar ve prenseslik davasından vazgeçer:

“Biraz sonra, fırtına dinmiş, gökyüzü pırıl pırıl bir güneşe kavuşmuş. Akkanat, yağmurun yıkadığı bembeyaz, parlak tüyleriyle daha bir güzel olmuş. Artık o, özenti budalası olmayan, sade ve doğal bir yaban kazıymış. Arkadaşları onun bu alçakgönüllü hâlini daha çok beğenmişler.” (YGÇ, 2016: 25)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Haydar’ın ölümünün yedinci günü Necibe Öğretmen öğrencileriyle beraber Haydar’ın evine gider. İsrâf Teyze çok zengin olmasına rağmen aileye yardım etmekten çekinmez:

“Ben, İsrâf Teyze’yi sadece parası olan ve ücretle iş gördüren bir kadın olarak düşündüm. Oysa ne hamaratmış... Un, yağ, şeker parası verdiği yetmiyormuş gibi, gözlemleri bile kendi elceğizi ile pişirmişti.” (SY,2009: 78)

2.4.4. Cesaret

TDK Sözlüğünde cesaret “ 1. Güç veya tehlikeli bir işe girişirken kişinin kendinde bulduğu güven. 2. Yüreklilik, yiğitlik, yürek ve göz peklığı” olarak tanımlanmıştır. Kişi olaylar karşısında korkusuz olmalı ve kendine güvenmelidir. Toplumda pısırik dediğimiz kişilerin olması tercih edilmeyen bir durumken gözü pek, cesaretli kişiler yetiştirmek her zaman tercih edilen bir durum olmuştur. Örneğin, Çanakkale Savaşı’nda Seyit Onbaşı tüm cesaretini, gücünü toplayarak ve bunun yanında inancını da ekleyerek iki yüz on beş kiloluk mermiyi kaldırır. Birkaç kişinin yapamayacağı işi inanç ve cesaretle tek başına yapar ve Çanakkale Savaşı’nın kazanılmasına katkıda bulunur. Bu yüzden cesaret değeri öğrenciye kazandırılırken kitaplardan yararlanılmalı ve çocuğun öz güvenini geliştirici etkinlikler yapılmalıdır. Üzeyir Gündüz’ün eserlerinde cesaret ile ilgili üç adet bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

Ormana Bırakılan Kız / Korkak Ayıcık adlı masalda Ayıcık, her şeyden korkan biridir. Bir gün yavru bir ayıyı ağaçtan kurtarması üzerine anne ayı, Ayıcık’a teşekkür eder. Ne kadar cesur biri olduğunu söyler. O günden sonra Ayıcık hiçbir şeyden korkmaz:

“Adını, ‘Bal seven ayı’ olarak değiştiren ayıcık, gece boyunca kıpırdamadan uyudu. Artık karanlıktan da korkmuyordu. Rüyasında, kendini ırmakta somon balığı avlarken gördü. Ayıcık için, artık ırmağın akışı da korku olmaktan çıkmıştı. Çok ama çok mutluydu.” (OBK, 2015: 56)

Bir Küçük Nasrettin Varmış adlı masalda Ankara Savaşı’ndan sonra Anadolu’yu kasıp kavuran Moğol hükümdarı Timur, Nasrettin Hoca’nın memleketi olan Akşehir’e kadar gelir. Halk korku içinde olunca Nasrettin Hoca, halkı etrafına toplayarak onlara cesaret verir:

“- Bre ağalar, demiş. Ne korkup durursunuz şu Timur denen soytarıdan? Aslı astarı bir Moğol parçası. Geleceği varsa, göreceği de var zalim herifin.

Hoca böyle konuşunca, halkın içi biraz ferahlamış.” (BKNV, 2011: 57)

Küçük Veteriner adlı romanda Turgay, sokak kedilerinden bir tanesinin kuduz olduğunu söylemesi üzerine gidip kediye görür. Cemile’yle beraber kediye yakalar. Cemile’nin kediden korkması üzerine Turgay, onu cesaretlendirir:

“Sen onu kollarının arasına alıp sımsıkı tutarken, ben Kızılkuyruk’un ağzını açmaya çalışacağım.” dedim. Cemile;

“Peki ya tırmalarsa.” diye mızırdandı.

“Tırmalayamaz.” dedim. “Önce onu benim süveterin içine saracağız. Sadece kafası dışarıda kalacak. Böyle yaparsak tırmalama tehlikesi ortadan kalkar, ne dersin?”

Cemile ikna olmuştu. Aynı dediğim gibi yaptık.” (KV, 2014: 102)

2.4.5. Çalışkanlık

Çalışkanlık ve çalışmak, bileğinin hakkı ile elde edilen, alın terinin olduğu bir değerdir. Yaptığımız bir işten beklenti içindeyseniz ilk önce çalışmak gerektiğini çocuğa aşılamalıyız. Emeksiz yemek olmayacağını çocuğu hayata hazırlarken yavaş yavaş anlatmalı, eserlerde de bu değere yer vermeliyiz. Hayatımızı boşa geçirerek zaman kaybetmemeliyiz. Topluma ve kendimize faydalı olmak için çalışmalı, üretmeliyiz. Üzeyir Gündüz’ün eserlerinde çalışkanlık değeri ile ilgili üç adet bulgu tespit edilmiştir:

Sakıncalı Yumurcak aslı romanda İsrâf Teyzenin kendi vakfı ve bir sürü parası olmasına rağmen Bursa’daki konaklardan birini pansiyon haline getirerek orada çalışmaktan hiç gocunmaz:

“İsrâf Teyzeni getiren şoför, aslında yüksek okulu bitirmiş bir inşaat mühendisidir. Öğrenim süresi boyunca, bu delikanlının tüm masraflarını İsrâf Hanım Vakfı karşılamıştır. Daha onun gibi nice delikanlılar var. Kimi mühendis, kimi doktor... İşittiğime göre, birkaç tanesi de yurt dışında eğitim görüyormuş. Hepsinin de ihtiyaçları İsrâf Hanım Vakfı tarafından karşılanıyor. Ayrıca İsrâf Teyzen, Bursa’daki konaklardan birini pansiyon hâline getirmiş, ortaokul ve liseye giden yoksul çocukları barınıyormuş. Yiyecek ve yatak parası vermedikleri gibi, üstlerini başlarını da İsrâf Teyzen alıyormuş. Pansiyonda çalışan bir yığın görevli olmasına rağmen, İsrâf Hanım da onlarla birlikte çalışıp didiniyormuş.” (SY, 2009: 37-38)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Buçuk Ali, annesinin vefatı üzerine üvey babasının zulmünden kurtulup kasabaya kaçır. Tek başına çalışır mücadele eder:

“Üvey babasının zulmünden nefret ettiği için, Buçuk Ali daha namuslu daha dürüst bir hayat tarzı sürmek istiyordu. Rahmetli annesinin ölümünden sonra, kasabaya kaçtı. O sıralarda on dokuz yirmi yaşlarındaydı. Artık kendi ekmeğini kendi kazanabilirdi. Nitekim öyle yaptı: Kiminin tarlasını sürdü kiminin bağını budadı. İnşaatlarda çalışır, hamallık yaptı.” (ÜKM, 1988: 29-30)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar ve babası kasabaya gitmek için dereden sal yardımıyla geçerler. Salcıya yardım eden oğlu gelir Serdar'ın aklına. Çalışmanın ne kadar değerli bir şey olduğunu anlar:

“Serdar, hemen arabaya çıktı. Battaniyeyi katlayıp bir kenara bıraktı. Daha sonra, çuvallardan birini iki kenarından yakalayıp doğrultmaya çalıştı. Fakat biraz zorlandı. O sırada aklına salcının oğlu geldi. Onun güçlü pazularını düşündü. O koca halatlara nasıl da asılıyordu. Demek hayat o kadar ucuz değildi. Sürekli çalışmak ve güçlenmek gerekiyordu.” (ÜKM, 1988: 94)

2.4.6. Duyarlılık

Duyarlılık, bir kişiyi çevresinde yaşanan olay ve olgulara karşı kayıtsız kalmamasıdır. İnsanların sadece kendi sorunlarıyla değil çevresindeki sorunlarla da ilgilenmesi gerekir. Yani “ben” anlayışından “biz” anlayışına göre bir tavır içerisinde olmalıdır. Kalkınmak isteyen ülkelerde “biz” duygusunun önemli olduğu unutulmamalıdır. Üzeyir Gündüz de eserlerinde bunu çok güzel bir şekilde okuyucuya vererek çocukların bunu küçük yaşlardan itibaren kazanması gerektiğini bilincinden hareket eder. İncelenen kitaplarda duyarlılık ile ilgili on dokuz adet bulgu tespit edilmiştir:

Hüzün Çorbası adlı masalda yaşlı kadın torunlarıyla beraber hüznü şeyler düşünerek gözyaşlarından hüzün çorbası yapmak ister. Torunları kendi kişisel üzüntülerini düşünürken; yaşlı kadın çevresinde ve başka ülkelerde yaşanan sorunları da düşünerek en çok gözyaşını kendisi akıtır:

“Zengin mutfaklarında, şımarık çocukların yemeden bıraktıkları tabaklar dolusu patates püresini gözlerinin önüne getirdi. Ardından, şu bayram sabahında, derisi kemiklerine yapışmış, yoksul Afrika çocuklarını hatırladı. Sonra, kendi torunlarının yarısını kullanmadan çöpe attıkları kurşun kalemli, boya kalemli ve resim defterlerini düşündü. Ülkelerinde savaş patlak verdiği için, evsiz yurtsuz kalan insanları hatırladı. Karda kışta, çadırlar altında titreyerek yatan depremzede vatandaşları düşündü. Yine böyle bir bayram sabahında acımasız bir teröre kurban giden minicik bebeklerin cansız bedenlerini; zavallı annelerin yürek parçalayan ağıtlarını gözlerinin önüne getirdi.” (HÇ, 2013: 19)

Hüzün Çorbası adlı masalda başkalarının hüznünü anlamak için hüzün çorbası pişiren yaşlı kadın, çevreye karşı duyarsız kalmaz. Bu duyguyu çocukları, gelinleri, damatları ve torunlarıyla paylaşarak onların da duyarlı birer birey olmasını istediği için hepsine hüzün çorbası verir:

“Ana malzemesi gözyaşı olduğu için, çorba biraz tuzluydu. Ama insana huzur veren bir tadı vardı. Hayatlarında bir kez olsun ‘Hüzün Çorbası’ içmeyenlerin bu huzuru anlamalarına imkan yoktu. Çünkü hiçbir ünlü aşçının kitabında ‘Hüzün Çorbası’ tarifi yer almıyordu.” (HÇ, 2013: 24)

Çocuktum Ufacıktım Hak İçin Yola Çıktım / Ülkesiz Çocuklar adlı masalda kahramanımız çınar ağacının burgacıyla kendisini çakıl taşlı bir yolda bulur. Önü sıra yürüyen çocuklar görür. Onların savaştan kaçtığını ve nereye gittiklerini bilmediğini öğrenince çok üzülür:

“Ne korkunç, ne yürekle acısı şeydi o öyle!.. Anneleri, babaları, toprakları, rüyaları ellerinden alınan çocuklar gördüm. Onlara yardım etmek gerek. Onların da dirlik düzenlik ve barış içinde yaşama hakları var.” diye mırıldandı.” (ÇUHİYÇ, 2008: 9)

Komşu Komşu Aç Mısın? adlı masalda soğuk bir kış günü bulduğu iki havuçtan birini komşusu midillinin aç olduğunu düşünerek ona götürmeye karar verir:

“Atın midesi tavşanın midesinden daha büyük olduğuna göre o zavallı daha çok açlık çekiyor olmalıydı. Ponpon Tavşan bunları düşünerek, bulduğu ikinci havucu ona götürmeye karar verdi.” (KKAM?, 2013: 10)

Komşu Komşu Aç Mısın? adlı masalda midillinin karnının tok olması üzerine Ponpon Tavşan’ın evine bıraktığı havucu yavru karacaya götürmeye karar verir:

“Bir yandan da; ‘Zavallı küçük karaca, havucu görünce kim bilir ne kadar sevinecek.’ diye düşünüyordu. Karnı tok olan birinin, başkasını düşünmesi ne kadar erdemli bir davranıştı!” (KKAM?, 2013: 24)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda kahramanımız Murat, sınıfta burnunu sürekli çekmesi üzerine Necibe öğretmenini, kendi mendilini çıkartıp ona verir. Temizlik konusunda Necibe öğretmenin dikkatli olduğunu bilen Murat bundan utanır:

“Ne zaman bir kusurumuzu görse, önce bizi ikaz eder, sonra da onunla ilgili bir cümle verip en az yirmi kere yazmamızı isterdi. Zavallı arkadaşlarım, bu kez de benim sümsüklü burnumun cezasını çekiyorlardı. Bunları düşündükçe boncuk boncuk terliyordum.” (SY, 2009: 8)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Necibe öğretmen, Haydar’ın hasta olduğunu ve ilaçları olduğunu bilir. Öğrencilerine duyarsız kalamayan Necibe öğretmen Haydar’a da duyarsız kalmaz:

“O güne kadar bize ana-babalık yapan Necibe öğretmenin, o günden sonra hemşirelik de yapmaya başladığını söylesem yalan olmaz. Diğer öğretmenlerin çay içip şakalaştıkları teneffüs saatlerinde bile, bizim öğretmenimiz Haydar’ın ilaçlarıyla uğraşıyordu. Hap kutularının üzerini teker teker okuyup, her saat başında ona kendi elleriyle içiriyordu.” (SY, 2009: 23)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda sadece kendini düşünmeyip çevresindeki sorunlara da duyarlı olan Murat, arkadaşı Haydar’ın hastalığını ve tedavisi için paraları

olmadığını da bilir. Bu konuyu, maddi imkânı iyi olan İsrâf Teyzeye söylemeyi düşünür:

“Anneme daha fazla soru sormadım. İçimi bir sevinç dalgası sarmıştı. İsrâf Teyzenin hayırsever bir kadın olduğunu biliyordum, ama böyle bir vakıf kurduğunu ilk defa işitiyordum. Aslında beni sevindiren şey, daha başkaydı: Mademki İsrâf Teyzenin bu kadar oğlu kızı var, Haydar’ı da o çatı altında barındırabilirdi. Yarından tezi yok, bu işi İsrâf Teyzeye ulaştırmanın bir yolunu bulacaktım.” (SY, 2009: 38-39)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda İsrâf Teyze, Murat’ın iyi bir çocuk olduğunu, Haydar’ın durumunu annesine anlattığını ve daha sonra annesinin de kendisine anlattığını bilir:

“Oysa sen iyi bir çocuksun. Başkalarına yardım etme duygun da var. İşittiğime göre, Haydar’ın durumunu annene sen söylemişsin .’

İsrâf Teyze beni övmeye başlayınca, kendimde biraz konuşma cesareti buldum:

‘Evet.’ Dedim. ‘Haydar’ın durumunu anneme ben söyledim. O da size anlattı. Gerçekten acınacak durumları var.’

‘Bak ne güzel.’ diye devam etti İsrâf Teyze. ‘Yardıma muhtaç insanların hâlinden anlamak, onlara çare bulmaya çalışmak çok güzel bir duygu. Yüce Rabb’imiz, inşallah öbür dünyada seni kat kat ödüllendirecek.’ (SY, 2009: 50)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Murat, bahçede oyun oynamak için kimseyi bulamayınca Fadime’ye oyun oynamak isteyip istemeyeceğini sorar. Fadime de istediğini söyler. Murat, kapıcıyla ev sahibi oyununu oynamak istediğini söyleyince Fadime utanır ve başka oyun oynamak istediğini söyler. Çünkü Fadime’nin babası kapıcılık yapıyordur. O sırada bunları işiten Necibe öğretmen Murat’ı yanına çağırır:

“Bak Muratçığım, oyun da oynasak, tekerleme de söylesek, türkü de çığırsak, çok dikkatli olmalıyız. Kimin uydurduğu belli olmayan bir tekerlemeyi söylerken, farkına varmadan birilerini fena hâlde incitebiliriz. Hele o tekerlemeyle birilerinin mesleğini aşağılıyorsak, farkına varmadan büyük bir günaha da girmiş oluruz. Çünkü alın teriyle kazanılan her meslek kutsaldır. Kapıcılar da alın teriyle para kazana şerefli insanlardır. Tekerleme söylüyoruz, diye onlarla alay etmeye hakkımız yoktur.’

(...)

Ne büyük insandı şu Necibe Öğretmen... Ben kırk yıl düşünsem, tekerleme söylerken birileriyle alay ettiğimin farkına varamazdım. Hâlbuki o, ne kadar ince düşünüyordu.” (SY, 2009: 71-72)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda İsrâf Teyze, Haydar’ın ölümü üzerine ailesine yardım eder. Bursa’ya gideceğini ve gelirken Haydar için mevlit okutturmak istediğini söyler:

“Biz kapının önünde sıra olurken, İsrâf Teyze, öğretmenimize bir kez daha seslendi:

‘Necibe.’ dedi. ‘Allah izin verirse Kasım ayında yeniden gelmeyi düşünüyorum. Haydar için bir de mevlit okutacağız. Bu yavruları yine getirirsin değil mi?’

‘Elbet getiririm.’ diye karşılık verdi Necibe Öğretmen. Getirmez olur muyum?’ (SY, 2009: 79)

Küçük Veteriner adlı masalda hayvanlar konusunda tecrübeli ve bir o kadar da meraklı olan Turgay, arkadaşlarının kendisine yaralı bir baykuş getirmesi üzerine onu eve götüremeyeceğini söyler. Çünkü annesi evde hayvan beslenmesine karşıdır. Ancak arkadaşlarının ısrarı üzerine bu görevi kabul eder:

‘‘Önce biraz tereddüt ettim. Sonra, ilerideki mesleğimin onurunu düşündüm. Bir veteriner aday, kanadı kırık zavallı bir baykuşu ölüme terk edemezdi.’’ (KV, 2014: 58)

Sihirli Tebeşir / Sihirli Tebeşir/Şeytan Çıkmazı adlı masalda Abel, Velvel ve Mabel adlı gençler, karlı bir kış gecesi büyücü Doboşova’nın oteline sığınır. Ancak buranın büyü bir yer olduğunu bilmezler. Çeşitli yollarla bu oteli büyücü Doboşova’nın elinden alan gençler, evlendikten sonra yurtlarına dönmeye karar verirler ancak Mabel burada kalmak istediğini söyler:

‘‘Bu arada, Abel’le Velvel de eşleriyle birlikte baba yurduna dönmeye karar vermişler. Otelde sadece Mabel’le Çebiş kalmış. Mabel, bu konuda arkadaşlarına şöyle bir açıklamada bulunmuş:

‘Her ne kadar zengin olsak da, bu oteli işleterek hizmet vermemiz gerek. Çünkü burası ıssız bir bölge. Zaman zaman, tıpkı bizim gibi, yolu buraya düşen yolcular oluyor. Özellikle kış aylarında, onları sağ salim konaklatmak için birimizin burada kalması gerek. Bu işi de gönüllü olarak ben üzerime alıyorum. Haydi size uğurlar olsun... Allah yolunuzu açık etsin.’ demiş.’’ (ST, 2009: 60)

Sihirli Tebeşir / Sihirli Tebeşir/Şeytan Çıkmazı adlı masalda Lâmekân abla, anlattığı masalı yarıda keserek yarın anlatacağını söyler. Kahramanımızın ablası, Lâmekân ablayı yarıda kalan masalı anlatması için yarın kendi evlerine davet eder çünkü muhtar amcaları rahatsız etmek istememektedir:

‘‘Ama yarın akşam, üçümüz birlikte muhtar amcaları rahatsız edemeyeceğimizi düşünerek annem bize izin vermez. Ne olur, yarın akşam Zübeyde’yi de alıp bize gel Lâmekân abla.’ dedi ablam.’’ (ST, 2009: 66)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar babasına neden annesinin bu kadar sinirli olduğunu ve kendisi gibi yumuşak olmadığını sorar. Babası da annesinin duygularını anlarsa neden sinirli olduğunu açıklar:

‘‘- Annenin duygularını anlamalısın Serdar... Zavallı kadıncağz şu evin içerisinde kafese kapatılmış bir aslan gibi yalnız. Hep bizim için çalışıp didiniyor. Dinlenmeye fırsat bulamıyor. Biz erkekler, yine ara sıra, dağ bayır dolaşıp vakit öldürebiliyoruz. Ava gidiyoruz, kasabaya gidiyoruz, birkaç tanıdığa rastlayıp hoşça vakit geçirebiliyoruz. Fakat annen, bulaşıktan çamaşırdan, yırtık ve söküklerimizi

dikmekten bizimle bile konuşmaya vakit ayıramıyor. Bu yüzden de hep sinirleri gergin oluyor.

- Evet, haklısın baba.” (ÜKM, 1988: 17)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar ve babası silah ihtiyacı için Süleyman Ağalarına evine gider. Süleyman Ağanın oğlu İsa, Buçuk Ali’nin boyu ile dalga geçince Serdar, çok sinirlenir ancak babasını düşünerek bir şey demez:

“Bu konuşmalara kulak misafiri olan Serdar, bir babasının boyuna bir de İsa’nın boyuna bakıp onunla alay edildiğini farketti. İçini müthiş bir kin bürümüştü. Karşısında sırtarak bekleyen kot pantolonlu sakallı serseriye bir tokat atmak geldi içinden... Fakat yapamazdı. Çünkü oraya pazarlık yapmaya gelmişlerdi. Av tüfeğine ihtiyaçları vardı.” (ÜKM, 1988: 64)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar’ın karnı Çöp Kanat’la beraber yediği dutlardan dolayı karnı ağrır. Serdar kendisinden çok Çöp Kanat’ı düşünür:

“Çöp Kanat’la birlikte yedikleri dutları hatırlıyordu. Hiçbiri olgunlaşmamıştı. Yemyeşildi. Böyle olmasına rağmen, her ikisi de tıka basa yemişlerdi. Şu an da, hiç kuşkusuz, Çöp Kanat’ın da karnı ağrımış olmalıydı. Mide sancısı geldikçe, kendisinden çok onu düşünüyordu. Zavallının sakatlığı yetmiyormuş gibi, bir de mide ağrısı eklenecekti.” (ÜKM, 1988: 82)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar ve babası kasabaya gittiklerinde Serdar, Süleyman Ağa ile karşılaşır. Çöp Kanat’ın hasta olduğunu öğrenir ve çok üzülür:

“Serdar bu duruma o kadar çok üzülmüştü ki, <<Ya? Öyle mi?>> diyebilirdi sadece. Geçmiş olsun demek bile aklına gelmedi. Kara Veli’nin Süleyman yanından ayrıldıktan sonra, ibrikleri çeşmenin altına tuttu. Artık mızıkayı unutmuş, Çöp Kanat’ı düşünüyordu. Koltuk değneklerini alabilmek için kendisinden yardım istemesi, hiç aklından çıkmıyordu. <<Eve döner dönmez onu ziyâret etmeliyim>> diye geçirdi içinden.” (ÜKM, 1988: 99-100)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar, arkadaşı Çöp Kanat’ın çok hasta olduğunu öğrenir. Aklı sürekli arkadaşın da olan Serdar, onun bu durumuna kayıtsız kalmaz:

“Serdar’ın dudakları Fatiha suresini okuyordu fakat, aklı başka yerdeydi. O hep Çöp Kanat’ın hastalığını düşünüyordu. Ara sıra da vitrinin altındaki mızıkâ gözünün önünde canlanıyordu. Namaz kılariken başka şeylerin düşünülmemesi gerektiğini sık sık işitmişti. Ama çocukluk işte... Bir türlü engel olamıyordu. Namaz bitip de eller dua için kaldırıldığında Serdar hep Çöp Kanat için dua etti: <<Onu iyileştir Allah’ım, bu sakat kulunu kurtar.>> diye mırıldanıyordu.” (ÜKM, 1988: 105)

2.4.7. Empati

Klasik bir tanım olarak empati, kişinin kendisini başkasının yerine koyarak onun gibi düşünmesi ve duygularını anlamasıdır. Diğer adı “Duygudaşlık” olan empati, toplumun veya bireyin olay ve olgulara karşı kayıtsız kalmaması gerektiği bilincini vermelidir. Empati değeri aslında kişinin ben duygusundan tamamen sıyrılıp biz duygusuna sahip olmasıdır. Empati değerinin bir toplumda olması demek kargaşa ve huzursuzluğun daha az olduğu bir ortam demektir. Üzeyir Gündüz’ün eserlerinde empati değeri ile ilgili dokuz adet bulgu tespit edilmiştir:

Erdem’in Hazinesi adlı masalda Erdem abisini aramaya çıktığı yolda bir inekle karşılaşır:

“Günbatımı Dağının yamacına tırmanırken, daha önce tanıdığımız inekle karşılaştılar. Zavallı hayvan yine, büyük bir umutsuzluk içinde acı acı böğürüyordu. Erdem, ineğin sütten şişen memelerini fark etmişti. Kendini onun yerine koydu ve hayvana çok acıdı.” (EH, 2014: 43)

Bir Küçük Nasrettin Varmış adlı masalda küçük Nasrettin, annesi çamaşır yıkamaya giderken “kapıya ve pencereye sahip ol” demesi üzerine oyun oynamak için dışarı çıktığı sırada kapı ve pencereleri yanında götürür. Eve döndüğünde hırsızların evi soyduğunu görür. Bu duruma çok üzülen baba Nasrettin’i de anlamaya çalışır:

“O sırada, Nasrettin’in babası kasabadan dönmüş. Olup bitenlere çok üzülmüş ama elinden ne gelir? Küçük Nasrettin’in şaka ile karışık bu yaramazlığını bağışlamak zorunda kalmış. Çünkü, çocukların da oynamaya ve eğlenmeye hakları olduğunu düşünmüş.” (BKNV, 2011: 16)

Küçük Veteriner adlı romanda Turgay, yaralı iki kirpiyi beslemek için her üç saatte bir uykusunu böler:

“Veteriner hanım bir kahkaha attı:

‘Eh, böylece annenin değerini anlamışsındır.’ dedi. ‘O da kaç kez seni beslemek için uykusunu bölmüştür.’

Veteriner hanım bu sözü söyleyinceye dek olaya hiç bu gözle bakmamıştım. Annelik kolay olmamalıydı.” (KV, 2014: 42)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar havanın güzel olması sebebiyle otları temizlemek yerine dere kenarına gidip dolaşır. Babasına olduğu gibi her şeyi anlatan Serdar, çok üzgün olduğunu söyler:

“Buçuk Ali, oğlunun bu sözleri karşısında kıs kıs gülmeye başladı:

- Aferin sana oğlum, dedi. Yalan söylemediğine sevindim. Demek bize çömlek çömlek bal yedirecektin.

- Ama görüyorsun beceremedim. Ne otları bitirebildim, ne de bal getirebildim. Çok üzgünüm.

- Zararı yok, dedi Buçuk Ali. Böyle güzel bir günde, hangi çocuk olsa işten kaytarırdı. Senin yerinde ben olsaydım, sanırım ben de aynı şeyleri yapardım.” (ÜKM, 1988: 16)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Buçuk Ali oğlunun yaptığı yaramazlıklara çok kızmaz. Çünkü kendi çocukluğu hep sıkıntı içinde geçtiği için Serdar’ın çocukluğunu yaşamasını ister:

“<<Oynasın yavrucağ... Dilediği gibi çocuk olsun... Oyuncak değirmenler yapsın... Hiç olmasa delikanlılık çağında benim gibi çocukluk özlemi duymaz>> diye geçirdi içinden.” (ÜKM, 1988: 34-35)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar ve babası Çöp Kanatlara gittiklerinde Fati Bacı, Serdar’ın kalması için Buçuk Ali’ye teklifte bulunur. Buçuk Ali her iki çocuğunda istekli olduğunu görünce izin verir:

“Buçuk Ali, Serdar’ın gözlerine baktı:

- Ne dersin delikanlı? Kalmak istiyor musun?

- Elbette kalmak ister, diye atıldı Çöp Kanat. Daha ona anlatacağım bir yığın şey var. Üstelik sincapla bile oynayamadı.

Buçuk Ali, her iki çocuğun da duygularını anlamıştı:

- Pekâlâ, kalsın bakalım, dedi. Ama yarın erkenden dönmelisin. Otu ayıklanacak tarlayı unutma.

- Tamam baba, unutmam.” (ÜKM, 1988: 68-69)

Ölüme 120 Dakika adlı romanda Ayşe, teröristlerin verdiği bombayı hedefine ulaştırmak için her şeyi göze alır çünkü annesi ellerindedir. Alperen her ne kadar Ayşe’yi vazgeçirmeye çalışsa da bir yandan da ona hak verir:

“Artık Ayşe’nin ağzını bıçak açmıyordu. Alperen kendi annesiyle babasını düşündü. Ayşe haklıydı.” (Ö120D, 2014: 55)

Ölüme 120 Dakika adlı romanda Ayşe’nin zor durumda olmasını Alperen, onu kendi yerine koyarak anlamaya çalışır:

“Acaba Alperen, Ayşe’nin yerinde olsa başbakanı, bakanı ve birkaç üst düzey bürokratu kurtarma uğruna kendi annesini feda edebilir miydi? “On cana karşı bir canın” önemi yok diyebilir miydi?

Bu gerçekten zor bir seçimdi. Ayşe’nin yerinde olmak istemezdi.” (Ö120D, 2014: 59-60)

Ölüme 120 Dakika adlı romanda bombanın patlamaması üzerine kurtulan Ayşe ve babası Neriman Hanım'ın ölüp ölmediğini konusunda endişelidirler. Yine de Ayşe'nin babası, Ayşe'nin içinde bulunduğu ruh halini anlamaya çalışır:

“Erdoğan Karakullukçu, kızının saçlarını okşarken;

‘Endişelenme hayatım. İnşallah annene bir şey olmayacak.’ Diyordu. Ama o da en az Ayşe kadar tedirgindi.

Ayşe'nin parmakları, sanki bir sığınak arar gibi babasının ceketinin sırt kısmında dolaşırken, adamcağız iyice bunalmıştı. Kendi beynini korkunç resimler doldururken, bacak kadar kızıdan sakın olmasını nasıl isteyebilirdi?” (Ö120D, 2014: 119)

2.4.8. Fedakârlık

Fedakârlık, kişinin karşıdakinin yararına işler yapacağı sırada bazı haklarından ve durumlardan feragat etmesidir. Fedakârlığın zıttı olan bencillik kavramı topluma ve bireye zarar verir. Bu yüzden bencillikten uzak, fedakârlığın ağır bastığı bir toplum her devletin eğitim amaçları arasında yer alır. Çocuğa soyut olan bu kavramı vermede kitaplar birer somut araç görevi görür. Üzeyir Gündüz'ün eserlerinde fedakârlık ile ilgili üç adet bulgu tespit edilmiştir:

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Necibe Öğretmen, Haydar'ın hastalığını bildiği için okulda yapılması gerekenleri bizzat kendisi yapar:

“Diğer öğretmenlerin çay içip şakalaştıkları teneffüs saatlerinde bile, bizim öğretmenimiz Haydar'ın ilaçlarıyla uğraşıyordu. Hap kutularının üzerini teker teker okuyup, her saat başında ona kendi elleriyle içiriyordu.” (SY, 2009: 23)

Sihirli Tebeşir / Sihirli Tebeşir/Şeytan Çıkmazı adlı masalda Mabel ve arkadaşları büyücü Doboşova ve kocasından kurtulunca otel kendilerine kalır. Mabel oteli işletme görevini üstlenirken diğer arkadaşları baba yurduna döner:

“Her ne kadar zengin olsak da, bu oteli işleterek hizmet vermemiz gerek. Çünkü burası ıssız bir bölge. Zaman zaman, tıpkı bizim gibi, yolu buraya düşen yolcular oluyor. Özellikle kış aylarında, onları sağ salim konaklatmak için birimizin burada kalması gerek. Bu işi de gönüllü olarak ben üzerime alıyorum. Haydi size uğurlar olsun... Allah yolunuzu açık etsin.’ demiş.” (ST, 2009: 60)

Ölüme 120 Dakika adlı romanda Ayşe'nin babasının ofisine getirdiği bomba düzeneği patlamaya yakinken Erdoğan Karakullukçu, kızını ve binadakileri kurtarmak için korkusuzca çantayı alıp ofisindeki çelik kasaya kilitler:

“Ardından çelik kasanın kapağını kendine doğru çekti. İçinde bir sürü dosya rafı gözüktüyordu.

...20

Adamın alnından gözlerine doğru ter damlacıkları süzülüyordu.

...19

Elini yüzüne doğru götürüp terini silmeye çalıştı.

...18...17

Sonra ofisin ortasında duran çantayı sapından yakaladı.

...16

Ardından da onu büyük bir telaşla çelik kasanın içine tıktırdı.

...15

Ve kapağı kapatıp kilitledi.” (Ö120D, 2014: 108)

2.4.9. Örnek Olma

Hz. Ali'nin “Ahlakı güzel olanın seveni de çok olur” sözü örnek olmak, sevmek, sevilmek için iyi ve güzel huylara sahip olmamız gerektiğine işaret eder. Kötü özelliklere sahip birini örnek almak bize zarar verir. Çocuğun iyi örnek alacağı karakterler kitaplara yerleştirilmelidir. “Cimriliği Grandet Baba'dan, çocuklarına karşı şefkati Goriot Baba'dan, acımasızlığı ve entrikayı Dostoyevski'den, doğa sevgisini Mustafa Kutlu'nun Beyhude Ömrüm'deki oyuncusu Yâdigâr'dan, yalnızlığı Kaldırımlar şiirinden öğrenebiliriz” (Uçan, 2006: 29). Bu yüzden çocuğun iyi ve faydalı örnekler alabileceği kişi veya davranışlar eserlerde bulunmalı, çocuk bunlara özendirilmelidir. Çocuk dediğimiz saf varlık ne verirse onu alır, nasıl örnek olursak onu yapar. Günümüz dünyasında kötü örnekler çok olsa da kitaplar sayesinde çocuğa iyi örnekler verilir. Üzeyir Gündüz'ün eserlerinde örnek olma değeri ile ilgili altı adet bulgu tespit edilmiştir:

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Necibe Öğretmen, öğrencilerine tuvalet alışkanlığı kazandırmak için onlara uygulamalı olarak tuvalet eğitimi verir:

“Necibe Öğretmene göre helâya gitmek başlı başlı başına bir sanattı. Onun bile kendine göre bir eğitimi vardı. Hiç unutmuyorum, bir Hayat Bilgisi dersinde bizi toplu halde okulun tuvaletine götürdü. Başımıza dikilip, teker teker tuvalete girip çıkma provası yaptırdı. Hiç üşenmeden, kendi elleriyle hepimizin pantolon paçalarını yukarı cemredi.

‘Helâya girmeden paçalarınızı böyle kıvrımalısınız.’

‘Neden böyle yapacağız, öğretmenim?’

‘Çünkü tuvaletler en çok mikrop taşıyan yerlerdir. Paçalarınız yere değmemeli.’ dedi.” (SY, 2009: 15)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Buçuk Ali, annesinin vefatından sonra kasabaya kaçır. Orada örnek alınması gereken yaşlı bir imam ile karşılaşır:

“Buçuk Ali, kasabada pek yalnız sayılmazdı. Baba dostu, yaşlı bir imam vardı. Evinin bir odasına ona vermişti. Orada yatıp kalkıyordu. Bu arada Buçuk Ali’ye namaz dualarını ve Kur’an okumasını öğretmişti. Ayrıca ona bazı konularda, yardımcı olup rehberlik yapıyordu. Müşfik bir baba gibi davranıyordu.” (ÜKM, 1988: 30)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Çöp Kanat’a kötü örnek olan dayılarının yanlış davranışı verilir:

“- Sen onu merak etme. Şakir dayıma söyleriz, kasabaya gittiğinde Çilingir Sait’in dükkanından biraz fındık fıstık aşırır.

- Yani çalacak mı?

- Ne sandın ya? Şakir dayım da para verecek göz var mı?

Serdar birden heyecanlanmıştı. Ömründe böyle bir şey işitmediği için, sesi titreyerek sordu:

- Peki bu yaptığı haram değil mi?

Çöp Kanat, tıpkı şehirli külhan beylerinin yaptığı gibi, konuşmasını tavrını değiştirerek:

- Haram dediğin şey , bize vız gelir tırıs gider diye karşılık verdi.

Serdar, arkadaşının niçin böyle saçmaladığını anlamıştı. Zavallı Çöp Kanat, söylediği sözlerin ne anlama geldiğini bilmediği için, Şakir dayısının zaman zaman söylediği sözleri tekrar ediyordu.” (ÜKM, 1988: 59-60)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar, Çöp Kanatlarda kaldığı sırada dayılarından kötü bir söz öğrenir ve bunu kullanır. Ancak annesinin tepkisiyle karşılaşır:

“- Baba, dedi. Yarın pazarda mısırın çuvalını kaçta okutabiliriz?

Buçuk Ali’nin cevap vermesine fırsat vermeden Hasibe kadın atıldı:

- Aman Yarabbi, okutmak da ne demek? Sen neler saçmalıyorsun çocuk?

- Bunda kızacak ne var anne? Kara Velilerin çocukları hep böyle söylüyorlar.

- Kara Velilerin Allah canını alsın... Öğrenecek başka şey bulamadın mı? Nerde bir züppe lafı var onu öğreniyorsun.” (ÜKM, 1988: 83-84)

Adalet Uğruna adlı romanda hükümdar, oğlunun Fizan’da neler yaptığını öğrenecek güvenilir, dürüst bir elçi aradığını söyler vezirlerine. Vezirleri böyle bir delikanlıyı tanıdıklarını söylerler:

“Kudret şah mı?’ diye sormuş üçüncü vezir. ‘Onu ben de tanıyorum. Şeyh İdris Efendi’nin dizi dibinde yetişmiş ve ona damat olmuştur. Yüreği kadar bileği de kuvvetli bir delikanlı. Sabah namazını gün doğumuna bıraktığı vaki değildir. Sanki Hz. Ebubekir’den iman, Hz. Hamza’dan kudret bulaşmış kendisine.’

‘Hz. Ömer’den de adalet, diye belirtmiş ikinci vezir. ‘Onu, cenk meydanında bir Bizanslı ile çarpışırken gördüm. Bir ara, Bizanslının elindeki kılıç paramparça oldu. Bunu gören Kudret Şah, kendi elindeki kılıcı da attı. Onunla silahsız olarak mücadele etmek istedi, ama Bizanslının gövdesi onun yanında bir cüce gibi kalıyordu. Bunu adaletle uygun bulmadı ve ona yeni bir kılıç temin edip kavgaya öyle devam etti.

‘Maşallah!..Maşallah!..’ demiş hükümdar. ‘Bu fazilet abidesi delikanlıyı derhal bana bulun.’ (AU, 2014: 13-14)

Adalet Uğruna adlı romanda Kudret Şah, haberci Süleyman’dan bir kızı olduğu haberini alır:

‘‘Kudret Şah, düşünmeye başlamış. Kızına vereceği ismin anlamlı bir şey olmasını istiyormuş. Onun zulüm ve haksızlıklarla dolu bir ülkede yaşamasını arzu etmediği için:

‘Evet.’ demiş. ‘Kararımı verdim: Kızımın adı ‘Adalet’ olacak. Adalet, adalet duyguları içinde büyümeli. İnsanlığa örnek olmalı. İslam âlemine hayırlı çocuklar doğurmalı... Evet Süleyman, tez git ve bu isteğimi kayınpederime ilet.’ (AU, 2014: 62)

2.4.10. Sorumluluk - Görev

Kişinin Allah’a, topluma, ailesine, okula ve hatta kendisine karşı sorumlulukları ve görevleri vardır. Sorumluluk bir bakıma hayatımızdaki düzen ve mutluluk demektir. Bu yüzden kişi sorumluluklarının bilincinde olmalı, onları zamanında yerine getirmelidir. Üzeyir Gündüz’ün eserlerinde sorumluluk değeri ile ilgili on iki adet bulgu tespit edilmiştir:

Erdem’in Hazinesi adlı masalda Erdem, abisini bulmak için çıktığı yolda bir baykuşla karşılaşır. Baykuş yoldan her geçen insana söylediklerini Erdem’e de söyler:

‘‘Ama yine de ben görevimi yerine getirmek zorundayım. Madem buraya kadar geldin, her ziyaretçiye söylemek zorunda olduğum şeyi sana da söylemem gerek.

(...)

Şimdi sesini kes ve sana okuyacağım mesajları dinle:

*Hiçbir yere sapmadan, dost doğru yürüyeceksin,

*Kesinlikle gürültü çıkarmayacaksın.

* Asla durmayacaksın.

*Gün batımından önce

*Zenginliğe ulaşacaksın.’’ (EH, 2014: 13-14)

Bir Küçük Nasrettin Varmış adlı masalda küçük Nasrettin, bir gece vakti bir bostana dalar. Kavun ve karpuzları torbaya doldurmuş tam kaçarken bostan bekçisine yakalanır:

“Küçük Nasrettin’in ardarda söylediği komik yalanlar, aslında bostan bekçisini güldürmeye yetmiş. Ama onu yine de serbest bırakmamış.

-Kusura bakma Nasrettin, demiş. Eğer kavunların sahibi ben olsaydım seni bağışlardım. Fakat ben buranın bekçisiyim. Görevimi kötüye kullanamam. Seni babana teslim edeceğim.” (BKNV, 2001: 13)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar üzerine düşen sorumlulukları aksatır ve bundan dolayı pişmanlık duyar:

“Birden evlerini hatırladı: Babasının kasabaya gittiğini, annesinin evde yalnız olduğunu, otu ayıklanacak tarlayı yarım bıraktığını düşündü. Sözde, arıların yuvasını bulup eve bal götürecekti. Böylece annesine şirin gözükecek ve kendisini affettirecekti. Ama şu arada hiçbir bahanesi yoktu. İçine hafif bir korku düştü. Yaptığı bu haylazlığı belki babası bağışlayabilirdi fakat, annesi asla...” (ÜKM, 1988: 12)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar, kendisinin taşıması gereken odunları babasının taşıdığını görünce sorumluluğunu aksattığını anlar:

“Buçuk Ali’nin sert ve nasırlı elleri, vücuduna göre kocamandı. Serdar bu kocaman elleri bir odun demetini kucaklarken fark etti. Kendisinin yapacağı işi babası yapıyordu. Üstelik eskimesini istemediği bu elbiseler içerisinde ... Serdar, buruk bir pişmanlık duygusuyla ona koştu:

- Bırak, odunları ben götüreyim baba.” (ÜKM, 1988: 15)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda çocukların aileye karşı olan sorumluluklarına değinilmiştir:

“- Sahi mi baba? Bana kızmadın değil mi?

- Elbette kızmadım. Ama annene haber verebilirdin. Çocukların büyüklerine haber vermeden ayrılmaları doğru değil.” (ÜKM, 1988: 16)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda yine çocukların aileye karşı sorumlulukları ile ilgili örneğe yer verilmiştir:

“Gecikmemeliydi. Annesi onu çağırmadan, kendi başına yataktan kalkarsa çok iyi olacaktı. Yorganın altında tatlı tatlı gerindi. Şiltesinin içindeki otlar çıtır çıtır ediyordu.” (ÜKM, 1988: 35)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda aile üyelerinin yerine getirdiği sorumluluklar verilmiştir:

“Serdar ahıra gidip yumurtaları topladı. İneğe ot verip, buzağıyı emzirdikten sonra, bahçeye çıkıp annesi için odun kesmeye koyuldu. Buçuk Ali ise, her zaman olduğu gibi, uçlarında su kovaları asılı bulunan boyunduruğu ensesine yerleştirip içme suyu getirmek için göleğe gitti. Hasibe kadın, tarhana çorbası ve yeşil ıspanak pişirmişti. İşlerini bitirdikten sonra, sofraya oturup afiyetle karınlarını doyurdular.” (ÜKM, 1988: 51-52)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda herkesin yapacağı işlerin ve sorumlulukların farklı olduğundan bahsedilir:

“- Artık delikanlı olduğunu biliyorum, dedi. Fakat bu çuvalları taşıyabilmek için biraz daha güçlenmen gerek. Eğer bana yardım etmek istiyorsan, tarlanın otunu temizlemeye devam et.

- Haklısın baba. Herkes boyundan büyük işlere kalkışmamalı.” (ÜKM, 1988: 95)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Buçuk Ali, sorumluluklarının farkında olan bir babadır:

“Serdar, yaşlı köpeklerini tüm unutmıştu. Zavallı Sinekli, yol boyunca arabanın arkasından seğırtmiş durmuştu. Demek babası, bunca telâşın arasında onu bile hatırlayabiliyordu. Sorumluluk duygusundan olsa gerek.” (ÜKM, 1988: 100)

Ölüme 120 Dakika adlı romanda Ayşe’nin babasını çalıştığı yerdeki güvenlik görevlisinin işinin ehli olması anlatılır:

“Takım elbiseli güvenlik görevlisi tam bir profesyoneldi. Meslek sırlarını çok iyi biliyordu. Bir insanın ufacık bir davranışından, nasıl bir niyet taşıdığını tahmin edebiliyordu.” (Ö120D, 2014: 80)

Adalet Uğruna adlı romanda Kudret Şah ve arkadaşları Fizan’a gitmek için yola çıkarlar. Gece vakti olunca herkes uyumaya koyulur ama atların dışarıda olmasından dolayı seyis, dışarıda yatacağını söyler:

“Uykuya yatarken bile görevini düşünen seyis:

‘Efendim.’ demiş. ‘Ben kapı ağzına yakın yatsam iyi olur. Atlar gök gürültüsünden huysuzlanabilirler.’

‘Sen bilirsin.’ demiş Kudret Şah. ‘Haydi Allah rahatlık versin.’ (AU, 2014: 24)

Adalet Uğruna adlı romanda Kudret Şah, hükümdardan Fizan valisi olduğunu ve ailesinin yanına gönderileceği haberini alır:

“Allah hepsinden razı olsun.’ demiş Kudret Şah. Onların sağlık haberlerini duymak bize yeter. Şimdilik zaman kaybetmeden görevime başlamalıyım.” (AU, 2014: 61)

2.4.11. Tutumluluk

Tutumluluk, elindekinin kıymetini bilme ve gereksiz harcama yapmamak anlamlarına gelir. “Ayağını yorganına göre uzat” atasözünden de anlaşılacağı gibi insan elindekiyle yetinmeli ve ona göre hareket etmelidir. Planlı yaşamının bir sonucu olan tutumluluk değerinin, kişiye her zaman fayda sağlayacağı çocuğa anlatılmalıdır. Tutumluluğun zıttı olan israf, dinimizce de yasaklanmıştır. Üzeyir Gündüz’ün eserlerinde tutumluluk ile ilgili iki adet bulgu tespit edilmiştir:

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar ve ailesi sosyal yaşamlarının gereği olarak tutumlu olmak zorundadırlar:

“Mutfağın önünde, tavukların su içtiği kocaman bir yalak taşı vardı. Serdar’ın getirdiği su güğümüyle elini, yüzünü bu yalak taşının üzerinde yıkadı. Suyu çok uzak bir dereeden getirdikleri için, iktisatlı kullanmaya çalışıyorlardı. Tavuklar için ayrı bir su doldurmaya gerek duymuyorlardı. Buçuk Ali, cebinden kocaman bir mendille kurulandıktan sonra içeri girdi.” (ÜKM, 1988: 18)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda insanların ömrünü bile tutumlu bir şekilde geçirmesi gerektiğine değinilir:

“Aman ömrümüzü israf etmeyelim, aman kendimizi israf etmeyelim!” diyerek konu komşuya öğüt verdiği için bu adı alan İsrâf Teyze, gerçekten de ömrünün bir saniyesini boş yere israf etmedi.” (SY, 2009: 96)

2.4.12. Pişmanlık

Kişinin yaptıklarından dolayı üzüntü duyması anlamına gelen pişmanlık, insanın yaratılışında var olan bir kavramdır. Önemli olan yaptığımız hataları anlamak ve bir daha yapmamaktır. Hatanın neresinden dönülse kârdır anlayışıyla çocuklara soyut bir kavram olan pişmanlık, eserler yoluyla daha kolay öğretilir. Hayatımızda pişmanlık ifadesi olan “Keşke”lerin olmaması için öfkemize, bilincimize sahip çıkmalıyız. Çünkü bir anlık öfke veya bilinçsiz bir hareket hayatımıza dahi mâl olabilir. Üzeyir Gündüz’ün eserlerinde pişmanlık ile ilgili altı adet bulgu tespit edilmiştir:

Ormana Bırakılan Kız / Savaş Delisi Kral adlı masalda kral, ülkesini sebepsiz yere savaflara soktuğu için peri kızları tarafından ata dönüştürülür. Çalışmanın değerini anlayan kral, ülkesindeki insanlara yaptıklarından dolayı büyük bir pişmanlık duyar:

“Ata dönüşen kral, büyük bir pişmanlık içindeymiş. Çünkü ülkenin en ağır işlerini o görüyormuş: Tarlaları sürmek, tohum çuvallarını taşımak, dağdan odun getirmek, marangoza tahta, tarlaya gübre götürmek hep onun işiymiş. Vaktiyle koca bir ülkenin kralı iken, şu anda sırtında kırbaç eksik olmayan bir ata dönüşmesi onu çok üzüyormuş.” (OBK, 2015: 62-63)

Afrikanlı Keloğlan adlı masalda Gece Faresi, Keloğlan’ın halısını çalması üzerine pişmanlık duyar. Çünkü hırsızlığın kötü bir davranış olduğunu anlar:

“Gece Faresi, sihirli halıyı çaldığına bin pişman olmuştu. Padişahın önünde diz çöküp yalvarmaya başladı:

‘Canımı bana bağışlayın efendimiz’ dedi. ‘İşin aslına bakarsanız, o sihirli halı Keloğlan’ındı. Dalkavukluk yapabilmek için halıyı ondan çalıp size getirdim. Ben kötü yürekli, hırsızın tekiyim. Yaptıklarımı yüz bin kere tövbe ediyorum.’ (AK, 2009: 95)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda ikizlerin annesinin mahallenin tüm kadınlarını ‘‘Tevhit Günü’’ için evine davet etmesi üzerine Murat, annesi ve İshraf Teyze de gider. İkizleri sevmeyen Murat, ikizlerin karnesini saklar ve oyuncaklarını parçalar. Murat yaptıklarından dolayı daha sonra pişman olur:

‘‘İkizlerin annesi odayı terk edeli on dakikayı geçmişti, ama bendeki sıkıntı ve heyecan bitmek tükenmek bilmiyordu. ‘‘Şu sohbet toplantısı bitse de, kazasız belâsız, eve dönebilseydik.’’ diyordum kendi kendime. Yaptıklarımın farkına varırlarsa, yerin dibine girebilirdim. İçimde büyük bir pişmanlık duygusu kabarmaya başlamıştı. Oysa yarım saat önce, bebeklerin yüzüne iğne batırırken, garip bir zevk duyuyordum. ‘‘Allah kahretsin, Allah kahretsin!’’ diye söyleniyordum. İçimdeki sıkıntıyı etkisiyle, yan tarafta okunan Kur’an ve ilâhilerin farkında bile değildim.’’ (SY, 2009: 48)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda İshraf Teyze, Murat’ın ikizlerin karnesini sakladığını bilir. Ve ona nasihatte bulunduktan sonra pişman olup olmadığını sorar. İshraf Teyze olumlu yanıt alması üzerine hatasını telafi etmek için özür dilemesi gerektiğini söyler:

‘‘Yaptıklarına pişmansın değil mi?’’ diye sordu.

‘Evet.’ dedim başımı sallayarak.

‘O hâlde ikizlerden özür dileyip, kendini bağışlatmalısın. Hadi bakalım.’’ (SY, 2009: 51)

Sihirli Tebeşir / Ester’in Defteri/Kader Çıkmazı adlı masalda Balmakan bugüne kadar yaptığı tüm hatalardan dolayı pişmanlık duyarak dua eder. Kişinin yaptıklarından dolayı pişmanlık duyması büyük bir erdemdir:

‘‘Birden yere diz çökmüş derin bir huşu içinde yakarmaya başlamış:

‘Ey yerlerin ve göklerin yüce yaratıcısı!.. Diğer yaşamlarımda olduğu gibi bu yaşam sürecimde de büyük günahlar işledim. Ama cezam ağır oldu. Başımın üzerine öküz boynuzları yerleştirdin. Şu anda da dibi görünmez bir ormanın ortasında, yarı hayvan yarı insan bir kızla tek başımayım. Hata ve kusurlarımı yeniden gözden geçirdikçe pişmanlık duyuyorum.’’ (ST, 2009: 119-120)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar sorumluluklarını yerine getirmediği gibi kendisinin taşıması gereken odunları babasının taşıdığını görünce pişmanlık duyar:

‘‘Serdar, buruk bir pişmanlık duygusuyla ona koştu:

- Bırak, odunları ben götüreyim baba.’’ (ÜKM, 1988: 15)

2.4.13. Umut

“‘Ummaktan doğan duygu, ümit’” (TDK, 2011: 2417) olarak tanımlanan umut, insanın en zor durumda hayata bağlayan, ayakta tutan bir duygudur. Umudunu yani ümidini kaybeden insan hayattan zevk almaz, her şeye karamsar bakar. Böyle bir insan tipini istemeyen toplum, bu tür kişilere sıcak bakmaz. “‘Allah’tan ümit kesilmez’” sözü Allah’ın insanı darda bıraktığı zaman umutsuzluğa düşmemesini öğütler. Üzeyir Gündüz’ün eserlerinde umut ile ilgili üç adet bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

Erdem’in Hazinesi adlı masalda Erdem’in yolda güzel bir kaval görür. Onu öttürmemesi gerektiğini bildiği halde öttürünce gittikleri dar patika, demir bir parmaklık tarafından kapanır. Yol arkadaşı baykuş umutsuzluğa düşünce ona umudunu yitirmemesi konusunda teselli verir:

“‘Çok kötümserdin sevgili baykuş. Ufacık bir engel karşısında hemen umudunu yitiriyorsun. Yapacağımız tek şey, demir kapıya tırmanmak ve öbür tarafa atlamak. Haydi bin sırtıma!’” (ST, 2009: 33)

Sakıncalı Yumurcak adlı masalda Murat, Haydarların durumunu annesine anlatınca annesi çok üzülür. Ancak yine de umudunu kaybetmeyen bir tavır sergiler:

“‘Ama Allah’tan ümit kesilmez. Hele şu İsrâf Teyzen Bursa’dan gelsin, bu işe bir çare bulmaya çalışırız. Belki de Haydar’ı özel bir hastaneye yatırabiliriz.’”

Annemin bu temennileri, gerçekleşse de gerçekleşmese de, o gün için yüreğime su serpmişti. Kendimi çok mutlu hissediyordum.” (SY, 2009: 30)

Sihirli Tebeşir / Ester’in Defteri/Kader Çıkmazı adlı masalda Balmakan yaptıklarından dolayı pişman olup dua edince yüreğinde umut ışığı belirdiğini hissedir:

“‘Balmakan, uzunca bir duanın ardından kendini çok huzurlu hissetmiş. Günahlarından arındığına ve içinin kötülüklerden temizlendiğine dair, yüreğinde bir umut ışığı belirmiş.’” (ST, 2009: 121)

2.4.14. Cömertlik

Malını veya elinde bulunan başka bir şeyi karşılıksız olarak vermek veya paylaşmak anlamına gelen cömertlik, çocuğa aktarılması gereken önemli bir değerdir. Üzeyir Gündüz’ün eserlerinde cömertlik ile ilgili iki adet bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda İsrâf Teyzenin kurduğu vakıftan bahsedilir. Vakıflar, karşılıksız, yardıma muhtaç olan insanlara yardım eden kuruluşlar olduğundan İsrâf Teyzenin de cömert bir kişiliğe sahip olduğu söylenebilir:

“Vakıf ne anne?”

“Sana şöyle anlatayım: Zengin ve hayır sever bir Müslümanın, halk yararına olan bir hizmeti sonsuza dek sürdürmek amacıyla ortaya koyduğu paraya veya mülke vakıf derler.”

“İsrâf Teyze de öyle bir vakıf mı kurdu?”

“Evet... Adını da İsrâf Hanım Vakfı koydular.” (SY, 2009: 37)

Sihirli Tebeşir / Sihirli Tebeşir/Şeytan Çıkmazı adlı masalda kahramanımızın ablası, muhtar amcalarda dinlediği masalı yarıda kesen Lâmekân ablanın, masalı yarın kendi evlerinde anlatmasını ister çünkü muhtar amcalara rahatsızlık vermek istememektedir:

“Rahatsız etmek de neymiş kızım?” dedi. “Komşu komşuya yük olur mu, yarın yine gelin, çekinmeyin.”

Muhtar amca, babaannemin dediği gibi ‘bol elli, bostan gönüllü’ bir adamdı. Onun böyle söylemesi içimizi rahatlatmıştı.” (ST, 2009: 66)

2.4.15. Söz Vermek - Sözünde Durmak

TDK Sözlüğünde söz vermek “bir işi yapacağını kesinlikle bildirmek” (2011: 2154), sözünde durmak “verdiği sözü yerine getirmek, verdiği sözden dönmek, verdiği sözü tutmak” (2011: 2154) olarak tanımlanan söz vermek/sözünde durmak, kavramlarına toplumumuz “Söz, namustur” anlayışıyla bakılır. Doğu toplumlarında söze itikat etmek, sözünde durmak, söz vermek önemli kavramlardır. Verilen sözün yerine getirilmesi, kişiye duyulan güveni artırır, iyilik ve güzellikleri beraberinde getirir. Boş yere verilen sözler ise kişinin toplum içindeki itibarını zedeler. Üzeyir Gündüz’ün eserlerinde söz vermek / sözünde durmak değeri ile ilgili yedi adet bulgu tespit edilmiştir:

Ormana Bırakılan Kız / Peri Kızları Tatil Yapmaz adlı masalda insanların yardımına koşmaktan oğluyla ilgilenemeyen anne, bundan sonra kendisiyle ilgileneceğine söz verir:

“Yerden göğe kadar haklısın Tombiş’im!” dedi. “Bir anne olarak çok çalışıyorum ve sana zaman ayıramıyorum. Ama bu günden itibaren, haftada bir gün, sihirli sopayı

dolaba kilitleyeceğim ve seninle ilgileneceğim. Sana söz veriyorum. Hem de peri sözü!..” (OBK, 2015: 43)

Bir Küçük Nasrettin Varmış adlı masalda Nasrettin Hoca’nın komşuları, hocanın kendileriyle değirmene gelmesi için ikna etmeye çalışır:

“Nasrettin Hoca bakmış, olacak gibi değil. Onları başından savabilmek için çaresiz söz vermiş.

- Pekala, demiş. Yarın ben de sizinle geleceğim.” (BKNV, 2001: 79)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda İsrâf Teyzenin verdiği bir sözden bahsedilir:

“İsrâf Teyze, verdiği sözü tutmuştu. Kasım ayının sonlarına doğru, yeniden kasabaya geldi. Haydar’a mevlit okutacağını söylemişti.” (SY, 2009: 93)

Küçük Veteriner adlı romanda Turgay her ne kadar hayvanları sevse de eve hayvan getirmeyeceğine dair annesine söz vermiştir:

“O sırada aklıma sen geldin.” diye devam etti Hazal. ‘Kırpileri iyileştirdiğin gibi onu da iyileştireceğini düşündüm.’

Hazal’ın övgü dolu sözleri bana gurur vermişti. Ama bu baykuşu alamazdım. Anneme söz vermiştim. Eve hayvan sokmayacaktım.” (KV, 2014: 57)

Sihirli Tebeşir / Ester’in Defteri/Kader Çıkmazı adlı masalda kral, hazine odasını altınla dolduran kişinin kızıyla evleneceğini söyler. Yusuf da muska yardımıyla odayı doldurunca verdiği sözü tutar:

“Bir süre sonra, şaşkınlığı üzerinden atan kral:

‘Tamam’ demiş. ‘Sözümü tutuyorum. Kızımı sana vereceğim.’” (ST, 2009: 87)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar, babasının tembihi üzerine Çöp Kanat ne derse desin olumsuz bir şey söylemeyeceğine dair söz verir:

“Serdar babasına söz vermişti. Çöp Kanat ne kadar saçmalarsa saçmalasın ona itiraz etmeyecekti. Dinlemek zorundaydı.” (ÜKM, 1988: 76)

Adalet Uğruna adlı romanda Kudret Şah’a verilen bir sözden bahsedilir:

“Hasan, Selman ve Butros, Kudret Şah’ı kucaklayıp tebrik etmişler. Yeni görevinde başarılar dilemişler. Hatta Butros, adaleti ve mutluluğu devam ettirdiği sürece kendisine bağlı kalacağına dair namus sözü vermiş.” (AU, 2014: 61)

2.4.16. Kararlılık

Kararlılık, TDK Sözlüğünde “kararlı olma durumu, istikrar” (TDK, 2011: 1322) olarak tanımlanmıştır. Bir şeye olan inancımız olarak da tanımlayabileceğimiz

kararlılık, kişiyi başarıya götüren bir anahtardır. Kararsız olan kişiler hayatlarında bocalar, ne yapacaklarını bilemezler. Kararlı olan kişiler ise hayattan ne istediklerini bilir ve hangi yoldan ilerlemesi gerektiği konusunda kararsızlık yaşamaz. Bizi başarıya götürecek yollardan birinin de kararlılık ve inanç olduğu unutulmamalıdır. Üzeyir Gündüz'ün eserlerinde kararlılık ile ilgili yirmi yedi adet bulgu tespit edilmiştir:

Komşu Komşu Aç Mısın? adlı masalda Ponpon Tavşan bir kış günü çok acıkar ve yiyecek bulması gerekiyordur. Ancak evden çıkıp araması gereken bu yiyeceğin ayağına gelmeyeceğini bildiği için karlı havaya rağmen dışarı çıkmaya karar verir:

“Ponpon Tavşan, kar fırtınası yüzünden üç gün boyunca dışarı çıkmadı. Dolayısıyla evinde bir lokma yiyecek kalmamıştı. Açlıktan midesi gurulduyordu. Ne olursa olsun, bir iki parça yiyecek bulup açlığını bastırmalıydı. Hemen paltosunu alıp dışarı çıkmaya hazırlandı.

(...)

Evet, hava çok soğuktu. Ama Ponponcuk bir iki yiyecek bulmak zorundaydı. Karların üzerinde atlayıp zıplayarak yürümeye başladı.” (KKAM?, 2013: 7-8)

Ormana Bırakılan Kız adlı masalda Kerem, Nazlı'yı basınından ister ancak babası onu ormana sakladığını, eğer bulursa kendisiyle evlendireceğini söyler. Buna çok sevinen Kerem, Nazlı'yı aramak için yola koyulur:

“Yanık Kerem, bu sözleri işitince, sevinçten deliye döndü. Artık zaman kaybedecek hâli yoktu. Yelden hız almış gibi ormana doğru koşmaya başladı. Nazlı kızı bulacağından emindi. Çünkü bu ormanın sırlarını Kerem'den daha iyi bilen yoktu.” (OBK, 2015: 14)

Ormana Bırakılan Kız adlı masalda Kerem'in yine kararlı bir davranışına değinilir. Kerem, Nazlı'yı bulmak uğruna açlığa bile dayanır:

“Açlıktan karnı zil çalıyordu. Topladığı mantar ve kestanelerle açlığını yatıştırmaya çalıştı. Nazlı kızı bulmak, açlıktan daha önemliydi.” (OBK, 2015: 15)

Ormana Bırakılan Kız adlı masalda Nazlı'yı bulmak için her yolu deneyen Kerem, bu sefer de yaşlı bir kadına yardım eder:

“Madem öyle, göster bakalım yeteneğini!... Sen bana marifetini gösterirsen ben de senin Nazlı'yı bulabilmen için Allah'a dua ederim.”

Yanık Kerem, bu sözleri duyar da durur mu? Hemen kolları sıvayıp işe koyuldu: Mağaranın çevresindeki kerestelik ve odunluk ağaçları titizlikle seçti. Yeşil ağaçlara ve genç fidanlara kesinlikle dokunmadı. Kestiği her ağacın çukuruna küçük bir filiz dikti. Minik sincapların ve sevimli kuşların yuvasını bozmadı.” (OBK, 2015: 22-23)

Ormana Bırakılan Kız / Korkak Ayıcık adlı masalda Ayıcık, arılardan korktuğu için bal sevmez. O yüzden ormandaki yürüyüşünde daha farklı yiyecekler aramaya kararlıdır:

“Ayıcık, ormandaki yürüyüşüne devam etti. Fındık ağaçlarının ve diğer meyve ağaçlarının önünden geçti. Hiçbirine dönüp bakmadı. Daha farklı, daha ilginç bir şey bulmaya kararlıydı.” (OBK, 2015: 51)

Erdem’in Hazinesi adlı masalda Herdem, yolda gördüğü baykuşun talimatlarını eğer dinlerse zengin olacağını söylemesi üzerine zaman kaybetmeden yola koyulur:

“Madem zengin olacağım, o zaman, vakit kaybetmeden yola çıkmalıyım. ’ dedi ve yürümeye başladı.” (EH, 2014: 15)

Erdem’in Hazinesi adlı masalda Erdem, abisini bulmak için çıktığı yolda baykuşun talimatlarına göre dosdoğru yürüyecektir ancak önüne çıkan ekin tarlasını ezip geçmek istemez ve baykuşu dinlemez. Erdem bu doğru kararından dolayı buğday başağı tarafından ödüllendirilir:

“Baykuşun ısrarına rağmen, Erdem onu dinlemedi. Çünkü onun küçük yüreği, tablo güzelliğindeki o ekin tarlasını ezip geçmeye razı olmadı.

Hemen buğday tarlasının etrafını dolaşıp normal yoluna yeniden yöneldi.” (EH, 2014: 30)

Afrikalı Keloğlan masasında Keloğlan’ın tek hayali dünyayı dolaşmaktır. Babasının şaşı olması üzerine terzilik olan mesleğini oğlunun da öğrenmesini ister:

“Şu işi öğren de terzi ol!’ dedi. ‘Terzilik iyi bir meslek.’

Oysa Keloğlan’ın böyle bir düşüncesi yoktu.

‘Hayır,’ diye cevap verdi. ‘Terzi falan olamam. Ben, büyük bir gezgin olup dünyayı dolaşmak istiyorum.’ (AK, 2009: 8)

Afrikalı Keloğlan masasında Keloğlan dünyayı dolaşma kararından ne olursa olsun vazgeçmez. Kişinin başarıya ulaşmasındaki en temel şey inanmaktır. Burada Keloğlan’ın inancı ve kararı onu daha sonra başarıya ulaştırır:

“Kim ne söylerse söylesin; Keloğlan sevdasından vazgeçmiyordu. Dünyayı dolaşmayı kafasına koymuştu bir kere. Okulda, evde, sokakta hep bunu düşünür olmuştu. Uykularında bile, dünya turunu sayıklıyordu.” (AK, 2009: 14)

Afrikalı Keloğlan masasında Keloğlan yine dünyayı dolaşma fikrini babasına söyler. Babası ne derse desin vazgeçmez:

“Sen inansan da inanmasan da bu dünya gezisine çıkacağım,” diye karşılık verdi Keloğlan.” (AK, 2009: 32)

Afrikalı Keloğlan masalında Keloğlan uçan halısının çalınması üzerine onu geri almak için elinden geleni yapar. Saraya gizli yollarla girerek halısını almaya kararlıdır:

“Her şey istediğim gibi yürüyor” dedi kendi kendine. “Sonunda, halının nereye saklandığını öğrendim. Sizi gidi hırsızlar!.. Benimle oyun oynamak neymiş; size göstereceğim!.. Onu sizin elinizden, tereyağından kıl çeker gibi alacağım.” (AK, 2009: 75)

Bir Küçük Nasrettin Varmış adlı masalda kasabada yapılacak düğüne tüm halk davet edilir. Nasrettin Hoca da “Davete icabet etmek sevaptır” diyerek düğüne gider ama üstündekileri değiştirmeden. Düğün sahipleri kılık kıyafeti düzgün olmayanlarla ilgilenmeyince Nasrettin Hoca, onlara ders vermek için eve gidip en süslü kıyafetlerini giyer:

“Nasrettin Hoca bu... Taşı gediğine koymadan durur mu? Düğün sahiplerini halkın önünde rezil etmek için bir plân kurmuş. Hem onlara haddini bildireyim hem de âleme ibret olsun diye düşünüyor.”

Koşar adımlarla eve gelmiş. Sandığı açıp, kadılık yaparken giydiği süslü elbiselerini çıkarmış.” (BKNV, 2001: 50)

Bir Küçük Nasrettin Varmış adlı masalda Nasrettin Hoca’nın kendisi hakkındaki alaycı laflarına bizzat şahit olan Timurlenk, Nasrettin Hoca’dan intikam almaya karar verir. Aldığımız kararlar bazen kötü yönde olabilir ancak aldığımız kararları hesap etmeli ve ona göre hareket etmeliyiz. Sonunu düşünmeden intikam almaya kalkan Timurlenk, sonunda Nasrettin Hoca’nın kendisine verdiği dersle aklı başına gelir:

“Sonunda ordugâha dönüp, bütün olup bitenleri vezirlerine anlatmış. Akşehir’e yerleşip, oradaki insanlardan ve Hoca’dan intikam alacağını bildirmiş.

Aradan bir hafta geçmemiş. Timurlenk’in atları, filleri ve binlerce kişiden oluşan ordusu Akşehir’e getirip oturmuş. Ne insaf varmış, ne merhamet. Atların karınlarını doyurabilmek için, otlar tımtıkır olmuş. Günler geçtikçe, halk orduyu besleyemez hale gelmiş. Yalvarmış yakarmışlar ama nafiye... Timurlenk, intikam diyormuş da başka bir şey demiyormuş.” (BKNV, 2001: 59)

Küçük Veteriner adlı romanda Turgay, veteriner olmak istediğini annesine söylediğinde annesi bunu istemediğini söyler. Ancak Turgay, veteriner olmaya kararlıdır:

“Evet, diplomalı veteriner olmak kolay değildi. Matematik ve fen bilimlerinde çok iyi olmam gerektiğini bana kaç kez söylemişlerdi. Gerekirse sadece o derslere asılacaktım.” (KV, 2014: 10)

Küçük Veteriner adlı romanda Turgay’ın el feneri almak için ne yaptığı anlatılır:

“Gece karanlığında bodruma inebilmek için küçük bir el feneri kullanıyordum. Bu feneri altmış beş adet meyveli yoğurt kabı biriktirerek kazanmıştım. Aslında meyveli yoğurt yemekten hoşlanmadığım halde, yoğurt ambalajlarının üzerindeki el feneri reklamını görünce, altmış beş adet yoğurt kabı biriktirmeyi göze almıştım.” (KV, 2014: 46)

Sihirli Tebeşir / Ester’in Defteri/Kader Çıkmazı adlı masalda yıllardır çocuk sahibi olamayan yaşlı - karı koca çocuklarının olması için sürekli dua ederlermiş. Balşem adındaki Yahudi bir ermişin her derde deva olduğunu duyunca soluğu onun yanında alırlar. Evlat sahibi olmak isteyen yaşlı adam her şeyi yapmaya kararlıdır:

“Balşem, adamın yüzüne bakar bakmaz derdini anlamış:

‘Gördüğüm kadarıyla bir evlât sahibi olmak istiyorsun. Peki, sana verilecek bir oğul karşılığında ömrünü feda etmeye hazır mısın?’ diye sormuş.

Yaşlı adam:

‘Gerekirse hemen ölmeye hazırım.’ demiş. ‘Yeter ki bir oğlum olsun.’

‘Niçin ölesin?’ diye sormuş Balşem. Babasız bir çocuğun ne çileler çekeceğini, ne zorluklara katlanacağını hesap etmiyor musun? Bütün bunları düşünerek, yine de çocuk istiyor musun?’

‘Bundan daha çok istediğim bir şey yok.’ diye atılmış yaşlı adam.” (ST, 2009: 70)

Sihirli Tebeşir / Ester’in Defteri/Kader Çıkmazı adlı masalda anne ve babasının ölümü üzerine çalışmak zorunda kalan Yusuf, yanında çalıştığı lokantacı tarafından hem çok çalıştırılmakta hem de parasını düzenli alamamaktadır bu yüzden oradan kaçmaya karar verir:

“Ama bu arada, kötü yürekli lokantacıdan para alamayacağını öğrenmesi çocuğun canını sıkış ve umutsuzluğa kapılmış. Hemen oradan kaçmaya karar vermiş. Lokanta zaten, sık ağaçların oluşturduğu kocaman bir ormanın girişindeymiş. Yusuf, kararlı bir biçimde ormanın derinliklerine doğru yürümeye başlamış. Gündüzleri yol alıyor, geceleri de bir ağaç kovuğuna sığınarak uyumaya çalışıyormuş.” (ST, 2009: 75)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar, bir çayın kenarına gider ve suyun içinde hasır bir kamış görür. Aklına Sakine halasının kendisine öğrettiği oyuncak su değirmeni gelir. Kamışı alarak oyuncak değirmen yapmaya başlar:

“Oyuncak değirmeni bu kez, kendi başına yapacaktı. Kaşlarını çatıp bir süre düşündü. Sağlıklı bir değirmen yapabilmek için nelerin gerektiğini hesap ederek işe

başladı: ‘Önce, <<Y>> harfi biçiminde iki tane çatallı dal kesti. Saplarını kısaltarak ikisini birbirine eşitledi. Kemal abisi, çatalların üzerine konacak olan çark ekseninin çok düzgün olmasına dikkat ederdi. Hemde yuvarlak olması gerekirdi. Bunu iyi hatırlıyordu. Birkaç metre ötesinde, yabancı bir kiraz ağacı duruyordu. Ona tırmanıp kurşun kalem düzlüğünde bir dal kesti. Hasır kamışından seçtiği on santimlik parçayı elindeki çakıyla orta yerinden ikiye ayırdı. Onları da iki santim eninde, beş santim boyunda olacak şekilde ayarladı. Daha sonra her birinin orta yerine kiraz ağacından kestiği eksenin girebileceği şekilde birer delik açtı. Kesilerek ayarlanan kamış yapraklarının çapraz biçimde yerleştirilmesi gerekiyordu. Onları özenle ayarladı. Daha önceden kestiği çatallı dalları karşılıklı olarak kumların üzerine dikti. Kiraz çubuğundan hazırladığı ve üzerinde kanatcıkların bulunduğu eksen de çatalların üzerine yatay olarak yerleştirdi. Artık değirmen hazır sayılırdı.’ (ÜKM, 1988: 9-10)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Buçuk Ali, kasabada yaşamak istemez.

Çünkü kasaba yaşatışındaki hile, düzenbazlık ona terstir. Ailesini böyle bir ortamda yetiştirmek istemeyen Buçuk Ali, orman köyünde ev yapmaya karar verir:

‘‘Huzur içinde yaşamının tek çaresi, bu çevreden uzak durmaktır. Sonunda kararını verdi: Daha önce orman köyünde satın aldığı arazinin çevresini dikenli tellerle çevirdi. Sonra da bu arazinin uygun bir yerine, tuğla ve ahşap karışımı küçük bir ev yaptı. Ahır, samanlığı, tavuk kümesi, kısaca bir çiftçi âilesine neler gerekse hepsi vardı.’’ (ÜKM, 1988: 31-32)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda her sene köylülerin hayvanlarına saldıran ayı, bu sene de Buçuk Alilerin keçisine saldırıp öldürmüştür. Buçuk Ali, başka bir hayvana daha zarar vermemesi için ayıyı bulmaya karar verir:

‘‘- Şu koca ayıyı bugün mutlaka gebertmeliyiz, diye devam etti. Buçuk Ali.’’ (ÜKM, 1988: 42)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar, Çöp Kanatlara gitmeyi çok istediğinden ilk önce annesinin isteklerini yerine getirir:

‘‘Serdar, Kara Velilerin evine gitmeyi çok istiyordu. Özellikle Çöp Kanatı görmeye can atıyordu. Çöp Kanat her ne kadar sakat ve akıldan yoksun bir çocuksa da onun anlattığı saçmalıklar Serdar’ın çok hoşuna gidiyordu. Kara Velilerin diğer çocukları, ne kadar kaba ve edepsizse Çöp Kanat da o kadar sakın ve uysaldı. Serdar bir an önce ona kavuşmanın sevinciyle atıldı:

- Merak etme anne, odunları da keseceğim suyu da getireceğim.’’ (ÜKM, 1988: 54)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda bozulan tüfeğini değiştirmek için Süleyman Ağaların evine giden Buçuk Ali, köpeğine karşılık tüfek ihtiyacını giderme planlarındadır:

‘‘Ama ne olursa olsun, Buçuk Ali duvarda asılı bulunan tüfeklerden birini satın alabilmeliydi. Hem ailesini, hem de hayvanlarını ormanın çeşitli tehlikelerine karşı korumak zorundaydı.’’ (ÜKM, 1988: 63)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Feride, tüm Peygamberlerin adını, hayatını, otuz iki farzı Kur'an kursunda öğrendiğini söyler Serdar'a. Serdar da öğrenmeye meraklı olduğu için Feride'nin verdiği kitabı ezberleyeceğini söyler:

“Kız, Kur'an alfabesinin altından başka bir kitap çıkartıp gösterdi. Üzerinde <<Müslüman Çocuklarına Dini Bilgiler>> yazıyordu.

- İşte bu kitapda hepsi var. Sadece anlamadığımız yerleri hocaya soruyoruz... Sen de babana sorabilirsin.

- Ama benim kitabım yok.

- Al, dedi Feride. Benim kitabımı sana vereyim. Nasıl olsa bizim kursta dolu kitap var.

Serdar, iyice heyecanlanmıştı. Kitabı alıp gömleğinin arasına sokuşturdu. Sonra da titrek bir sesle:

- Sağol, dedi. Gelecek sefer kasabaya geldiğimde, hepsini ezberlemiş olacağım. O zaman kulaklarına inanamayacaksın.” (ÜKM, 1988: 103)

Ölüme 120 Dakika adlı romanda Alperen, Ayşe'nin sokak ortasındaki kargaşadan yararlanıp kaçması üzerine onun peşinden gider. Çünkü Ayşe, bomba yüklü çantasını hedefine ulaştırma peşindedir. Bu durumun birçok insanın hayatına mâl olacağını bilen Alperen Ayşe'yi durdurmaya kararlıdır:

“Görünürlerde, ne kendilerini işaret eden bir el, ne de arkalarından bağırان bir ses vardı. Alperen daha hızlı koşmaya başladı. Kendilerini izleyen kimse yoktu. Şu andan itibaren, o kapkaç hikâyesinin bir önemi yoktu. Önemli olan, Ayşe'yi durdurmaktı.” (Ö120D, 2014: 65)

Ölüme 120 Dakika adlı romanda Ayşe, annesini kurtarmak pahasına bomba yüklü çantayı babasının ofisine götürmek için güvenlik görevlisini atlatmayı bile göze alır:

“Merdivenin orta sahanlığına ulaştıklarında, Ayşe'nin ayağı tökezledi ve birden yere yuvarlandı. Adam, telaş içinde hemen ona doğru koştu. Ama Ayşe adamın bu telaşından yararlanarak zavallının yüzüne bir yumruk indirdi. Adamcağızın gözlüğü yere düştü. Kız, bu arada, tıpkı bir yılan balığı gibi aradan kaydı ve merdivenleri dörder dörder atlayarak yukarı doğru koşmaya başladı.” (Ö120D, 2014: 81)

Ölüme 120 Dakika adlı romanda Neriman Hanım, kendisini kaçırان teröristlerden kurtulmak için elinden geleni yapar:

“Neriman Hanım, odanın kapısının sıkıca kapatıldığını görünce derin bir nefes aldı. Adamlar, kadını bağlarken düğümleri yeterince sıkıp sıkmadıklarına dikkat etmemişlerdi. Hatta Neriman Hanım sağ bileğine bağlanan ipi birazcık gevşetmeyi başarmıştı. İpi dişleriyle kemirmeye çalışırken dudaklarına kan oturmıştı. Bileğini o yana bu yana oynattıkça, korkunç bir acı hissediyordu. İpin bilek derisine yaralar açtığını fark etti, ama çabasından vazgeçmedi. İniltilerini bastırmaya çalışarak, ipi kemirmeye ve ellerini o dar ilmikten kurtarmaya uğraşıyordu. Bu arada gözleri, odanın asma tavanına çevrilmişti.” (Ö120D, 2014: 96-97)

Adalet Uğruna adlı romanda hükümdarın oğlu hakkında verdiği raporu Fizan’a ulaştırmak için yola çıkan haberci Süleyman, raporu Fizan’a ulaştırır:

“Haberci Süleyman, yelden hız almış gibi geçiyormuş dağları tepeleri... Koynundaki iki mektupta neler yazılı olduğunu o da bilmiyormuş. En azında tahmin ediyormuş... Ne çölün kızgın güneşi ne de damaklarındaki susuzluk, ona engel oluyormuş. Atının ayakları yere değmiyormuş sanki.

Nihayet bir aya kalmadan ulaşmış Fizan merkezine...” (AU, 2014: 58)

2.5. AHLAKİ DEĞERLER

“1. Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları, aktöre, sağtöre; 2. Huyar” (TDK, 2011: 54) olarak tanımlanan ahlak, dinî değerlerin bir yansıması konumundadır. Ahlaki değerler kesin çizgilerle belirlenmemiş olup insanların uymak zorunda oldukları kuralların bütünüdür. Gündüz’ün çocuk kitaplarındaki ahlaki değerlerin dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 5. Gündüz’ün Çocuk Kitaplarındaki Ahlaki Değerlerin Dağılımı

	HÇ	ÇUHİYÇ	KKAM?	YGÇ	OBK	EH	AK	BKNV	SY	KV	ST	ÜKM	Ö120D	AU	Toplam
Suç-Ceza					1				2	1				4	8
Öğüt-Nasihat						1	1	5	4			2		2	15
Yardımlaşma- Dayanışma- Paylaşma-Birlik		1	3	3	1	1		2	4	1	1	2		1	20
Mutluluk-Sevinç		1		3	2	1	2		3	2	1	1			16
Adalet-Adil Olma		1						3						7	11
Güvenilirlik												1		3	4
Temizlik-Düzen									3			5			8
Kanaatkârlık						1						2			3
Toplam		3	3	6	4	4	3	10	16	4	2	13		17	85

2.5.1. Suç - Ceza

Suç, yapıldığı takdirde Allah ve toplum tarafından aykırı görülen davranışların tümüdür. Ceza ise işlenen bir suçtan sonra manevi olarak duyulan üzüntü iken devlet tarafından suçlu kişiye uygulanan yaptırım olarak tanımlanabilir. Toplumsal ilişkilerde cezanın olmadığı bir ortamda suç oranı artarken her suçun bir cezasının olduğu ortamda suç işlenme oranı düşüktür. Çünkü kişi manevi ya da maddi yaptırım istemediği için, cezanın caydırıcı etkisiyle suç işlemekten vazgeçer. Bu yüzden her toplumda düzen amaçlı cezalar, suçu önleyici kurallar olmalı ki hiyerarşi ve düzen sağlanabilsin. “Allah hiçbir kuluna sebepsiz yere ceza vermez. Cezayı gerektiren suçu işleyen bizzat insanın kendisidir” (Öztürk, 1991: 82). Bu yüzden yaptıklarımıza dikkat etmeli, her suçun bir cezası olduğu unutulmamalıdır. Bu ceza bu dünyada karşımıza çıkmasa bile amel defterimize yazılıp diğer dünyada karşımıza çıkacaktır. Üzeyir Gündüz’ün eserlerinde suç – ceza ile ilgili sekiz adet bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

Ormana Bırakılan Kız / Savaş Delisi Kral adlı masalda kral, ülkesine yaptığı kötülüklerden dolayı ülkeye gelen üç peri kızlarından birinin sayesinde ata dönüşür. Ülkedeki insanlar, bu üç peri kızının yardımıyla eski refahlarına kavuşurken kraldan yaptıklarının cezasını çeker:

“Üç peri kızının yardımıyla, yoksul ülkenin hayatı yeniden canlanmış: Ata dönüşen huysuz kral, bütün ülkenin topraklarını sürüp ekmek zorunda kalmış. Tohum çuvalarını taşıırken yorgunluktan bitkin düşmüş. Emek verip kazanmanın değerini ancak o zaman anlamış. Sırtına inen her kırbaç darbesiyle, savaşın ne kötü bir şey olduğunu ancak fark edebilmiş.” (OBK, 2015: 61)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Murat, derste sürekli burnunu çekmesi üzerine öğretmeni kendisine mendil verir. Sadece kendisine ceza vermek yerine tüm sınıfa ceza verir:

“‘Anne Sevgisi’ şiirini çoktan bitirmiştik. Öğretmenimiz tahtaya kırmızı tebeşirde yeni bir cümle yazdı: ‘Temizlik imandandır.’ Sonra sınıfa dönüp, bu cümleyi defterinize yirmişer kere yazmamamızı söyledi.

Öğretmenimizin bir cezalandırma yöntemi bu... Ne zaman bir kusurumuzu görse, önce bizi ikaz eder, sonra da onunla ilgili bir cümle verip en az yirmi kere yazmamızı isterdi.” (SY, 2009: 6-8)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Necibe Öğretmen, Sırık Ahmet’in yan taraflarındaki dershanede olan bir çocuğun dişini çekince ve diş büyük bir ağrı içinde kanayınca öğrencilerine yine ceza verir:

‘‘Karne tatilinden döndüğümüz gün, çok ağır bir ceza vermişti. ‘Dişin ağrıyorsa doktora git.’ cümlesini tam kırk kere yazdırmıştı. Kollarım o kadar yorulmuştu ki, parmaklarımın uyuştüğunu hissediyordum. Bu cezaya sebep olan Sırık Ahmet’e çok sinirlenmiştim. Öfkeden ellerim zangır zangır titriyordu.

‘Sana mı düştü el âlemin dişini çekmek, bre sırık oğlan? ...Allah boy vermiş, akıl vermemiş... Kafanda kavak yelleri mi esiyor? Şimdi otur da yaz bakalım kırk tane cümleyi...’’ (SY, 2009: 8)

Küçük Veteriner adlı romanda ders anlatırken dersi dinlemeyen Turgay’a öğretmeni ceza verir:

‘‘Aykut Öğretmenin sesiyle birden irkildim.

‘Eh... Şey... Nasıl yani...’ diye kekeledim. Çünkü öğretmenin hangi konudan söz ettiğini anlamamıştım.

Bütün sınıf, yüzümdeki şaşkınlığa bakıp alaycı bir kahkaha koyverdi. Aykut Öğretmenin, dersi dinlemeyenlere karşı oynadığı bir oyundu bu...

‘Cezalısın’ dedi. ‘Şimdi kâğıt kalem çıkart ve dersin sonuna kadar: ‘Bundan sonra soytarılık ederek dersin huzurunu kaçırmayacağım.’ cümlesini tekrar tekrar yaz.’ (KV, 2014: 113)

Adalet Uğruna adlı romanda Kudret Şah, şehzadenin halka yaptığı kötülükleri öğrenmek için yola çıkar. Konaklamak için bir hana girer ve orada genç bir delikanlı, Şehzadenin zulmünden bahseder. Kudret Şah, şehzadenin suçu varsa cezalandırılacağını söyler:

‘‘Delikanlı bir kahkaha koyuvermiş:

‘Fizan valisi de Müslüman olduğunu söylüyor, ama Müslüman halka zulüm yapmaktan da çekinmiyor.’

‘Herkes yaptığı zulmün hesabını verir.’

‘Hükümdarın şehzadesi olan bir valiye kim hesap soracak ki?’

Kudret Şah, gülümseyerek başını sallamış:

‘Bu konuda yanılıyorsunuz.’ demiş. ‘Allah’ın kitabı, değil bir hükümdarın oğluna, peygamberin oğluna bile ayrıcalık tanımaz. Yeter ki suçlular zaman kaybetmeden hükümet merkezine bildirilsin.’ (AU, 2014: 42)

Adalet Uğruna adlı romanda hükümdar, oğlunun yaptığı zulmü öğrenince, her kim olursa olsun cezasız kalmayacağını söyler:

‘‘Benim yönetimim altında bulunan bir ülkenin huzurunu kaçıran vali, kim olursa olsun Allah’ın Kitabı’na göre hesap verecektir.’’ (AU, 2014: 56)

Adalet Uğruna adlı romanda şehzadenin yaptıklarını haber veren mektup karşılığında Kudret Şah, hükümdardan kendisini vali tayin ettiğini ve şehzadenin yaptıklarının cezasız kalmayacağını söyleyen bir mektup alır:

“Çünkü onların başına senin gibi adil ve inancılı bir yiğidi vali olarak tayin ediyorum. Sen bu mektubu okurken eski Fizan valisi olan oğlum yaptıklarının hesabını vermek üzere başkent yoluna çıkmış olacaktır...” (AU, 2014: 60)

Adalet Uğruna adlı romanda şehzade, haberi olmadan kendi mahkemesine gider. Yargılanan kişinin kendisi olduğunda habersiz birçok suçun ne gibi cezaları olduğuna tanık olur:

“Şimdi söyleyin muhterem kadı efendiler, böyle bir valinin kanunlarımıza göre cezası nedir?”

Kadılar kendi aralarında fısıldaşarak önlerindeki kitapları karıştırmaya başlamışlar. Sonra da görüşlerini mahkeme başkanına bildirmişler. Yaşlı kadı hükümdara doğru dönüp:

‘Devletlim.’ demiş. ‘Böyle valinin katli vaciptir. Yani cezası ölümdür.’

Hükümdarın yanı başında oturan şehzadenin içine büyük bir korku düşmüş. Kuşkulanmaya başlamış. Alnında boncuk boncuk terler birikiyormuş. ‘Acaba bu adı açıklanmaya vali ben miyim?’ diye geçiriyormuş içinden. Hükümdar sözlerini şöyle devam ettirmiş:

‘Muhterem mahkeme heyeti, yine bir vali düşünün ki, halkın ırzı ve namusu kendisine teslim edildiği hâlde, nişanlı bir genç kızı gönül rızası olmadan ailesinin elinden alıp kaçırıyor ve kendi arkadaşlarından birine peşkeş çekiyor. Bunun sonucu olarak da, fidan gibi bir delikanlının intihar etmesine sebep oluyor. Böyle bir valinin cezası nedir?’

Mahkeme başkanı Yaşlı kadı yine aynı cevabı vermiş:

‘Katli vaciptir. Cezası ölümdür.’

Şehzadenin vücudunu müthiş bir ateş basmış. Her tarafı sıırıslıkam ter içerisindeymiş. ‘Katli vaciptir! Cezası ölümdür!’ sözlerini duydukça, yüzü renkten renge giriyormuş. (AU, 2014: 67-68)

2.5.2. Öğüt - Nasihat

Öğüt, kişiye başkası tarafından verilen, onun iyilik ve çıkarlarını gözetken sözlerin tümüdür. Öğüt vermedeki amaç, kişiye ya yapılması ya da yapılmaması gerekeni söylemektir. Üzeyir Gündüz’ün eserlerinde öğüt ile ilgili on beş adet bulgu tespit edilmiştir:

Erdem’in Hazinesi / Saftirik Eşek adlı masalda Karakulak adlı eşek, akıllı olduğunu kanıtlama çabalarına giriştiği her fırsatta rezil olur. Sürekli başına dert alır. Bu durumu anlatan Karakulak’a annesi, öğütte bulunur:

“Böyle şeylere kafanı yorma Karakulak. Düşüne düşününe saçların ağaracak. Bu kez de sana ‘kır eşek’ derler. ‘Unutma, eşeklikten kurtuluş yok.’ diye öğüt verdi.” (EH, 2014: 112)

Afrikalı Keloğlan adlı masalda Keloğlan yolda El- Feza adında bir adamla tanışır. Keloğlan'ın dünyayı dolaşma fikrini öğrenen adam, ona uçan bir halı hediye eder ve Keloğlan buna çok sevinir. Bunun üzerine halıyla ilgili öğütte bulunur:

“Yaşlı adam, eliyle Keloğlan'ın ağzını kapattı.

‘Ortalığı velveleye verme,’ diye çıkıştı. ‘Çeneni tutmasını öğren. Sır saklamayı bil. Yerin kulağı var derler. Yeryüzü kötü yürekli insanlarla dolu. Böyle bir halıya herkes sahip olmak ister. Onu çok iyi korumalısın.’” (AK, 2009: 19)

Bir Küçük Nasrettin Varmış adlı masalda Gündüz, masalına başlamadan önce çocuklara öğütte bulunur:

“Sevgili çocuklar,

İnsanoğlunun başına ne gelmişse, cahillikten gelmiştir.” (BKNV, 2001: 17)

Bir Küçük Nasrettin Varmış adlı masalda Nasrettin Hoca, köylülerin cahil olmasından şikâyetçidir. Komşularından birinin yersiz sorularına karşılık öğüt verir kendisine:

“- Yahu komşu, demiş. Beni yanlış anlamayın, eğer günün birinde, ben bu dünyadan göçüp gidersem, o zaman mektuplarınızı kime okutacaksınız? Ayın kaç olduğunu kimden öğreneceksiniz?

- Aman Hocam, diye atılmış komşusu. Allah geçinden versin. Daha yaşıyorsunuz genç. Siz ölünceye kadar da Allah okuyup yazan birini gönderir elbet.

- Yoo, diye bağırması Nasrettin Hoca. Siz kendiniz okumaya gayret göstermeden Allah kimseyi göndermez. Tembellikten vazgeçip okuma yazmayı öğrenin.” (BKNV, 2001: 20)

Bir Küçük Nasrettin Varmış adlı masalda Nasrettin Hoca, komşusunun oğlu olan kadiya siyaset ilmini öğren demektedir. O ise her şeyi Bağdat'ta öğrendiğini, buna gerek olmadığını söyler. Dönemin valisi halka zulmettiği için halk, kadiya gelip valiyle konuşması için ricada bulunur. Kadı, valiyle konuşurken düzün konuşmayınca dayak yiyip geri döner. Görmüş geçirmiş insanların sözünü dinlememek bazen başımıza kötü işler getirebilir:

“- Gördün mü delikanlı? demiş. Eğer benim sözümü dinleyip ‘siyaset ilmi’ öğrenseydin, başına bunlar gelmezdi. Sen vali ile konuşmasını bilmediğin için sopa yemişsin.

- Zalim ve haksız bir vali ile daha nasıl konuşulur? diye sormuş delikanlı. Yoksa sen valinin haksız olduğunu kabul etmiyor musun?

Nasrettin Hoca gülümsemiş:

- Onun haksız olduğunu bilmeyen yok, demiş. Ama önemli olan, dayak yemeden onu buralardan uzaklaştırmaktır. Bunun yolu da ‘siyaset ilmi’ ni iyi bilmektir.” (BKNV, 2001: 23)

Bir Küçük Nasrettin Varmış adlı masalda Bağdat'ta öğrenim gördükten sonra Akşehir'e kadı olarak atanan Nasrettin Hoca'nın komşusu, her ne kadar okumuş biri olsa da kendini beğenmiş biridir. Siyaset ilmini bilmediğini söyleyen Nasrettin Hoca, kadının tecrübe kazanması amacıyla valiye oyun oynar. Akıllanan kadıya Nasrettin Hoca bir dizi öğütte bulunur:

“- Siyasetin ne olduğunu gördün mü? demiş. Önce öveceksin, sonunda da rezil kepaze edeceksin. Sadece öğrenim yeterli değil, başarılı olmak istiyorsan “siyaset ilmi”ni de öğrenmen gerek.

Delikanlı, Hoca'nın sözlerine hak vermiş. Siyaset ilmini öğrenmek için yeniden Bağdat'a gitmiş. Sakalı yoluk valiye gelince, onu bir daha ortalıklarda gören olmamış.” (BKNV, 2001: 27)

Bir Küçük Nasrettin Varmış adlı masalda Nasrettin Hoca, mahkemede palavracı kadının yalanlarını ortaya çıkarınca her zaman ki gibi öğütte bulunur:

“Buna rağmen Nasrettin Hoca, işin sonunu tatlıya bağlamış:

- Efendiler, demiş. Okuduğumuz şeylerle halkı kandırmaya hakkımız yok. Söylediğimiz yalanlar eninde sonunda meydana çıkar. Hele kanıtlamayacağımız bir palavraya asla yanaşmamalıyız.” (BKNV, 2001: 46)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Sırık Ahmet'in Haydar'a “Keloğlan” demesiyle Necibe Öğretmen ilk önce Sırık Ahmet'e sonra tüm sınıfa öğütte bulunur:

“Durum anlaşılmıştı. Necibe Öğretmenin niçin surat astığını öğrenmiştik. Demek Sırık'ın yüksek sesle ‘Keloğlan’ diye bağırdığını dışardan duymuştu. Belki on, belki on beş dakika Ahmet'e öğütler verdi. Daha sonra matematik dersi işleyeceğimizi sandım. Çünkü ders programına göre öyle olması lâzımdı. Ama düşündüğüm gibi olmadı. Necibe Öğretmen, kendi masasında rahat bir şekilde oturdu. Ders defterini imzaladıktan sonra, tıpkı camilerdeki vaaz hocaları gibi konuşmaya başladı. O anlattıkça beni bir heyecan dalgası sarıyordu. Bu kadar çok şeyi nasıl bilebiliyordu?” (SY, 2009: 20)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda İsrâf Teyze, otuz yaşlarında kocasını kaybeder. Kocasından kalan bir sürü mal mülkten sonra evlenmek yerine babasının da öğüdüyle hayırlı işler yapar:

“Babası kızını yanına çağırıp öğüt verdi: ‘Yeniden evlenmek istemediğine göre, paramı çarçur etme. Allah rızasına uygun bir vakıf kur.’ dedi.” (SY, 2009: 37)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda kahramanımız Murat'ın annesinin kendisine sürekli verdiği bir öğüt aklına gelir:

“Annemin ara sıra hatırlattığı bir söz geldi aklıma: ‘Ağzından çıkana dikkat et, büyük adam olmak istiyorsan, lafını tart da konuş.’” (SY, 2009: 72)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda İsrâf Teyzenin sürekli tekrarladığı bir öğütten bahsedilir:

“Aman ömrümüzü israf etmeyelim, aman kendimizi israf etmeyelim!” diyerek konu komşuya öğüt verdiği için bu adı alan İsrâf Teyze, gerçekten de ömrünün bir saniyesini boş yere israf etmedi.” (SY, 2009: 96)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar sofra adabına uymayınca babası bu konuda kendisine öğüt verir:

“Hasibe Kadın, bir taraftan tabakları dolduruyor bir taraftan da konuşuyordu. Serdar annesini dinlemiyordu. Onun akli fikri, buram buram tüten sıcak mısır ekmeğindeydi. Sofraya babasından önce oturmuştu. Bir dilim ekmek kesip, ağzına götürüyordu ki, Hasibe Kadın kaşığın sapıyla eline vurarak:

- Önce şu ellerini yıka, dedi. Tırnaklarının arası pislik dolu. << Temizlik imandandır >> sözünü hiç duymadın mı?

Serdar, biraz kızarıp bozardı. Sonra da babasının yüzüne baktı. Onun da bazı şeyler söyleyeceğinin tahmin etmişti.

- Annen haklı konuşuyor, dedi babası. Sofraya oturmadan önce ellerini yıkamalıydın. Tırnaklarının kirli oluşunu bir tarafa bırakalım, yemekten önce ve sonra el yıkamak sevaptır.

- Haklısın baba, Âdil Hoca Cuma namazında söylemişti zaten...Ama ne yapayım, unutuyorum.

- Alışkanlık haline getirirsen unutmazsın... Bak, bir iki şey daha hatırlatacağım: Yemeğe büyüklerden önce el sunulmaz. Onları beklemelisin. Unuttuğun birşey daha var.

- Biliyorum baba besmele çekmeliydim. Özür dilerim.” (ÜKM, 1988: 19)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Buçuk Ali’nin çok yakın dostu olan yaşlı bir imam, gelecekle ilgili öğütte bulunur:

“Buçuk Ali, askere gidinceye kadar birkaç kuruş para biriktirmişti. Baba dostu olan imam efendi, onu karşısına alıp nasihat etti. Hiç olmazsa bu parayla bir kaç dönüm toprak almasını söyledi. El kapılarında işçi olarak çalışmanın hiçbir yarar sağlamayacağını anlattı. Buçuk Ali, imamın tavsiyelerine uyarak şimdiki evinin bulunduğu araziye aldı.” (ÜKM, 1988: 30)

Adalet Uğruna adlı romanda hükümdar, yeni fethedilen bölgeye valiyi göndermeden önce bir dizi öğütte bulunmuş:

“Beni iyi dinle efendi, seni oraya zevk edesin diye göndermiyorum. Halkın malı, canı, namusu sana teslim. İnsanlar arasında adaletli muamele edesin... Gayrimüslimlere örnek olasın. Allah’ın kitabından başka kılavuz edinmeyesin. Her iki ayda bir, sorumlu olduğun bölgeye ait asayiş raporu isterim... Eğer senden bir şikâyet gelecek olursa, Allah’ın kitabına göre hesap verirsin. Diyeceklerim bu kadar. Haydi yolun açık olsun!” (AU, 202014: 6)

Adalet Uğruna adlı romanda hükümdar yaşlanınca oğlu yerine geçecektir ancak oğlu ok atmak, kılıç kullanmak ve avcılık dışında bir şey bilmezmiş. Oğlunun bu durumundan endişe eden hükümdar, oğluna bu konuda öğütte bulunur:

“Bak oğlum.’ demiş. ‘Ben artık iyice yaşlandım. Neredeyse gözlerim görmez, ayaklarım tutmaz oldu. Eğer bir süre sonra ecel şerbetini içecek olursam, törelerimiz gereğince yerime sen geçeceksin. Fakat devlet yönetimini çok iyi öğrenmen gerek. Sadece ok atıp kılıç kullanmakla başarılı olamazsın. Halkla iç içe bulunmalısın. Onların dertlerini dinleyip, inançlarına ortak olmalısın. Kısacası yöneteceğin insanları yakından tanımalısın.” (AU, 2014: 7)

2.5.3. Yardımlaşma - Dayanışma - Paylaşma - Birlik

Birbirine çok yakın olan yardımlaşma, dayanışma, paylaşma ve birlik kavramlarını aynı değer adı altında vermeyi uygun gördük. Yardımlaşmanın olduğu yerde dayanışma, paylaşma varken; dayanışmanın olduğu yerde yardımlaşma ve birliğin olduğu da ortadadır. Örneğin, İslam’ın beş şartından biri olan zekât vermek, malını paylaşma alanına girerken aynı zamanda toplumsal yardımlaşmaya da örnektir. Başka bir örnek verecek olursak, komşumuz taşınırken ona yardım etmek hem yardımlaşma hem birlik hem de dayanışma kavramının alanına girer. Tüm toplumlar için önemli bir değer olan yardımlaşma, maddi olabildiği gibi manevi de olabilir. Günümüzde vakıflar, yardımlaşmanın yapıldığı önemli kurumlardan bir tanesidir. Birine yardım etmek, yanında olmak, destek vermek insanın içini rahatlatan önemli bir nokta olduğu gibi dinimizce de yardımlaşma yapılması gereken bir görevdir. Üzeyir Gündüz’ün eserlerinde yardımlaşma, dayanışma, paylaşma ve birlik ile ilgili yirmi adet bulgu tespit edilmiştir:

Çocuktum Ufacıktım Hak İçin Yola Çıktım / Lena adlı masalda mutlu çocuk, dünyanın dört bir yanında tanık olduğu çocuklara seslenir:

“Bakınız; hepimiz bu ağacın yapraklarıyız. Damarlarımızda aynı besi suyu dolaşiyor. Dolayısıyla hepimiz bu çınar kadar güçlüyüz. Bundan böyle asla yalnızlık çekmeyeceğiz ve hiçbir korku yaşamayacağız. Bu ağaç, bizim haklarımızın ağacıdır. Yapraklarını üzerinizde taşıyınız ve tohumlarını her yere ekiniz. Göreceksiniz; ileride muhteşem bir orman hâline geleceğiz.” (ÇUHİYÇ,2008: 45)

Komşu Komşu Aç Mısın? adlı masalda küçük midilli dışarıda karnını doyurduktan sonra evine gelir. Masanın üzerinde bulduğu havucu karnı tok olduğu için komşusu Kıvırcık Kara Koyuna verir:

“Birden, komşusu olan Kıvırcık Kara Koyunu anımsadı.

‘Hava çok soğuk ve karlı... Sanırım Kıvırcık Kara Koyun da benim gibi yiyecek sıkıntısı çekiyor olmalı. Nasıl olsa, şimdilik benim karnım tok. Şu havucu ona götürüyüm bari.’ diye düşündü.” (KKAM?, 2013: 14)

Komşu Komşu Aç Mısın? adlı masalda Kıvırcık Kara Koyun, diğer komşuları gibi dışarıda karnını doyurduktan sonra eve gelince örgü yünlerinin arasındaki havucu görür. Havucu komşusu olan yavru karacaya götürmeye karar verir:

“Kıvırcık Kara Koyunun şimdilik karnı toktu. Bu havucu yarına saklayabilirdi. Ama birden, yakın komşusu yavru karaca aklına geldi: ‘Bu soğuk ve karlı kış gününde onun da yiyeceği kalmamış olabilir.’ diye düşündü. ‘Hiç olmazsa, bu güzel havucu ona götürerek yavru karacayı sevindirmiş olurum.’ dedi.” (KKAM?, 2013: 22)

Komşu Komşu Aç Mısın? adlı masalda yavru karaca da diğer komşuları gibi yardımlaşma ve paylaşma ruhuyla evindeki havucu karnı tok olduğu için Ponpon Tavşan’a götürmeye karar verir:

“Oysa benim karnım tok. En iyisi ben bu havucu Ponpon Tavşan’a götürüyüm... Ponpon Tavşan zaten havucu çok sever. Ayrıca böyle bir kış gününde daha çok işine yarayacaktır.” (KKAM?, 2013: 30)

Yağmur Gözlü Çocuk / Kazlar Prensesi adlı masalda Akkanat, çok güzel olduğunu ve kaz sürüsünü bir tepeden koruyup kollayacağını söyleyince diğer kazlar da bunu kabul eder:

“Kaz kardeşler, Akkanat’ın bu açıklamasını akılcı bulmuşlar. Ne de olsa yüksek bir tepeden çevreyi gözetleyip olası bir tehlikeyi kendilerine haber verecek birinin bulunması fena bir düşünce değilmiş. Dolayısıyla Akkanat’ın prenses olmasının oy birliğiyle kabul etmişler.” (YGÇ, 2016: 12)

Yağmur Gözlü Çocuk / Ölümsüz Örümcek Adam adlı masalda şehzade Dünya Güzeli’ni bulmak için çıktığı yolda bir meydandan geçerken adamın birinin kırbaçlandığını görür. Yardım etmek ister ama yardım eden kişinin sevgilisini veya karısını Ölümsüz Örümcek Adam’ın elinden aldığını söylerler. Bunun üzerine şehzade yardım etmekten vazgeçer. Kentin sokaklarını dolaşırken meydandan geçen şehzade, adamın yine kırbaçlandığını görünce yardım eder:

“Meydandan geçerken, o zavallı adamın hâlâ kırbaçlandığını görmüş. Yüreği parçalanmış adamın hâline; dayanamamış: ‘Ne pahasına olursa olsun, bu adamın borcunu ödeyeceğim.’ diye geçirmiş içinden.” (YGÇ, 2016: 34)

Yağmur Gözlü Çocuk / Ölümsüz Örümcek Adam adlı masalda şehzadenin kurtardığı adam yaptığı iyiliğe karşılık kendisine yardım edeceğini söyler. Yapılan iyilikler karşılıksız kalmaz, mutlaka bir yerlerde karşımıza çıkar:

“Allah senden razı olsun şehzadem,” demiş adam. “Ne kadar mutlu oldum bilemezsiniz! Beni bu işkenceden kurtarmasaydınız, Dünya Güzeli’ne asla kavuşamayacaktınız. İzin verin, şu andan itibaren hizmetinize gireyim. Nasıl olsa, Ölümsüz Örümcek, eninde sonunda Dünya Güzeli’ne musallat olacaktır. Size bir yardımım dokunsun istiyorum.” (YGÇ, 2016: 35)

Ormana Bırakılan Kız / Savaş Delisi Kral adlı masalda kral yüzünden mutsuzluğa düşen halka, üç peri kızı gelip yardım eder. Halk da tüm yoksulluklarına rağmen misafirperverliği elden bırakmaz:

“Yiyecekleri, içecekleri ve yakacakları olmamasına rağmen, yüreklerinde paylaşma duygusu taşıyan bu insanları çok beğenmişler.” (OBK, 2015: 59)

Erdem’in Hazinesi adlı masalda Herdem’in bulduğu hazineyle zengin olan aile zamanla paranın tükenmesiyle eski yoksulluklarına geri dönerler. Ancak Erdem’in yanında getirdiği yol arkadaşları ve ailesi sayesinde bu durumun üstesinden gelirler:

“İneğin dediğini yaptılar. Sütü içince hepsinin benzine kan geldi. Güçlendiler. Sonra birlik olup bütün buğdayları biçtiler. Sapını tanesinden ayrıldılar. Bu kez ortaya yeni bir sorun çıkmıştı.

‘Bu taneleri ekmek yapabilmek için onları öğütmemiz gerek. Ne yazık ki bunu sağlayacak bir düzeneğimiz yok.’ diye sızlandı anne.

O sırada, ejderha ortaya atıldı. Kocaman kollarıyla herkesi bir kenara itti. Ağır kuyruk darbeleriyle, bütün taneleri ezerek una çevirdi. Bunu gören anne çok sevindi. Hemen kollarını sıvayıp güzel bir hamur yoğurdu. Ardından da nar gibi kızarmış taze ekmekler pişirdi.” (EH, 2014: 57)

Bir Küçük Nasrettin Varmış adlı masalda Nasrettin küçük olmasına rağmen ailesine katkıda bulunmak amacıyla yardım edermiş:

“Küçük Nasrettin, dokuz on yaşlarında bir çocukken, Sivrihisar’ın keçilerini güdermiş. Babası yoksul bir köy imamı olduğu için, ailesinin geçimine yardım olsun diye yaparmış bu işi.” (BKNV, 2001: 6)

Bir Küçük Nasrettin Varmış adlı masalda kasabada bulunan bataklık yüzünden tüm her yeri sivrisinek sarınca kasabalılar, Nasrettin Hoca’nın önderliğinde bataklığı kuruturlar:

“Kasabalılarla birlik olup, en kısa zamanda bataklığı kurutmuşlar.” (BKNV, 2001: 76)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda insanların yaratılış gereği yardım duygusuyla yaratıldığını ve elinde olduğunda paylaştığını, olmadığında ise manevi destek olduğu anlatılmıştır. Murat’ın annesi de Haydarların durumuna üzülür ama kendi maddi imkânları yetmediği için yardım edemez:

“Eve dönünce olup bitenleri anneme anlattım. Özellikle Haydar’ın durumuna çok üzüldü. Hele kardeşlerinin sefaletini duyunca, neredeyse ağlayacaktı. Annem, sanki benim içimden geçenleri okumuşçasına;

‘Keşke, gücümüz yetse de yardım edebilsek.’ dedi.” (SY, 2009: 29-30)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Murat, İsrâf Teyzeye Haydarların durumundan bahsedince İsrâf Teyze, aileyi merak eder. Çünkü kendisi yoksul insanlar için vakıf kuran ve yardım eden birisidir:

“En sonunda dayanamayıp;

‘Beni bir gün onlara götürsenize.’ dedi.

İşte o zaman dünyalar benim oldu. Annemle birlikte, günlerce, hayalini kurduğumuz bir rüya nihayet gerçekleşebilirdi. Annemin söylediğine göre, İsrâf Teyze bu aileyi tanıdıktan sonra kesinlikle yardımını esirgemezmiş.” (SY, 2009: 43-44)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda İsrâf Teyze, Haydar’ın ölümü üzerine yoksul ailenin tüm cenaze masraflarını karşılar:

“İsrâf Teyze, Haydar’ı kurtarabilmek için bir şey yapamamıştı, ama bütün cenaze masraflarını üstlendi. Babasına beş kuruş harcatmadı. Kocaman bir minibüs kiraladılar. Cenazeyi memleketleri olan Şarkışla’ya götüreceklerdi. Annesiyle babası öyle istemişti. Çünkü bütün tanıdıkları orada gömülüydü.” (SY, 2009: 77)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda İsrâf Teyze ve Necibe Öğretmen’in arkadaş olduğunu öğrenen kahramanımız ikisini karşılaştırır:

“İsrâf Teyze, Allah’ın kendisine lütfettiği zenginliği yoksullarla paylaşırken, Necibe Öğretmen de kendisindeki bilgi hazinesini ve güzellik duygularını bizlere paylaşırmanın yollarını arıyordu. Aynı çağın ve aynı bağın meyveleri olduğu nasıl da belliydi.” (SY, 2009: 80)

Küçük Veteriner adlı romanda Turgay’ın yaralı iki kirpiyi beslemesi üzerine kız kardeşi Emine de kendince yardım eder:

“Yeni aldığım ayakkabıların kutusu hâlâ odamda duruyor. Onu sana vereyim.’ dedi. ‘Kutunun kapağına delikler açarsın, hayvanlar nefes alabilir. Şu lastik saç tokasını da kapağın üzerine geçirirsin, açılmaz. Al, şu oyuncak bebek biberonunu da sana vereyim. Nasıl olsa artık onunla oynamıyorum. Onunla da bebek kirpiye sütünü içirirsin.’ (KV, 2014: 40)

Sihirli Tebeşir / Sihirli Tebeşir/Şeytan Çıkmazı adlı masalda köyde kimsesiz olan Lâmekân ablanın herkese yardım ettiğini ve karşılığında da köy halkının kendisine yardım ettiği anlatılır:

“Lâmekân ablanın kendisine ait bir evi yoktu. Köydeki her ev onundu. Kimi kimsesi olmadığı halde herkesle akraba gibiydi. Herkesin işini görür, yardım ederdi. Herkes de onu sofrasına buyur eder, yatacak bir yer gösterirdi.” (ST, 2009: 8)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Hasibe kadın, gün içinde çok yorulur ve bulaşıkları yarın yıkayacağını söyler bunun üzerine Buçuk Ali, eşine yardım etmek için bulaşıkları yıkar. Burada aile arasındaki birlik ve beraberliği görmek mümkündür:

“Bulaşıkları yıkamadan yatmak âdeti değildi. Fakat kendisini çok yorgun hissediyordu. Su ısındı ama bari sabahleyin yıkasam diye düşündü.

- Akşama kadar çamaşır ovmaktan, bileklerimin canı kesilmiş. İnanın çok bitkinim. Ocağı söndürüverin de, bulaşıkları sabahleyin yıkarım, dedi.

- Merak etme hanım, dedi Buçuk Ali. Sen dinlenmene bak. Ben akşam namazını kıldıktan sonra hepsini hallederim.” (ÜKM, 1988: 22)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Çöp Kanat’ın ölümünü ailesine haber vermek isteyen Serdar, Süleyman Ağalara yardım edilmesi gerektiğinin farkındadır:

“Evin içerisinde bir lamba yakmak bile akıllarına gelmiyordu. Tedirgin ve şaşkın bir halleri vardı. Kim bilir ne zamandan beri yemek yememişlerdi. Onlara yardım edilmesi gerekti.

- Ben gidip babamla anneme haber vereyim, dedi. Sizi böyle bırakamayız.

- Sana bir at çıkartayım, diye karşılık verdi İsa. Akşamın bu saatında yürüyerek gidemezsin. İstersen ben de geleyim.

- Gerek yok. Ata bindikten sonra kendim gidebilirim. Sizin Fati bacıyı yalnız bırakmamanız gerek.

Serdar, ata bindikten sonra yel gibi uçup gitti. Kötü haberi aşan Buçuk Ali’yle Hasibe Kadın, zaman kaybetmeden hazırlandılar. Serdar, annesinin hazırladığı bazı yiyecek paketlerini Kara Veliler’den getirdiği ata yükledi. Bu arada Buçuk Ali kendi atını eyerledi. Niyeti Âdil Hoca’nın evine gitmekti. Kara Veli sülalesinin cenaze işlerinden anlamadığını biliyordu. Ayrılmadan önce, karısına ve oğluna dönüp:

Siz bir ân önce gidin, dedi. Ben Hoca’ya haber verdikten sonra gelirim. Anlaşılan bu gece orada sabahlamamız gerekiyor. Yarın cenazeyi defnettikten sonra eve döneriz.” (ÜKM, 1988: 112)

Adalet Uğruna adlı romanda Kudret Şah ve arkadaşları, kendilerine saldıran Butros ve arkadaşlarına yardım eder. Yardım etmek bazen kötülüğe karşı iyilik yapmak demektir:

“Kudret Şah adamın çenesinden tutup ışığa doğru çevirmiş. Gerçekten de oymuş. Ama hiç konuşmuyormuş. Ara sıra omzundaki ok yarasını tutup inliyormuş. Diğerlerinin yarası fazla ağır sayılmazmış. Buna rağmen Kudret Şah ve arkadaşları, hepsinin yarasını sarıp dinlenmelerini sağlamış.” (AU, 2014: 27-28)

2.5.4. Mutluluk - Sevinç

Mutluluk, çocuğun sağlıklı bir şekilde hayatını geçirmesi için gerekli olan bir duygudur. İnsanın özünde olan duyguların başında mutluluk gelir. Çünkü insan

sevmek, sevilme ve mutlu olmak ister. Mutlu olan insan, hayata daha pozitif bakar, daha sağlıklı düşünür. Bireyde istenilen şeylerden biri de çalışmak, üretmektir. Mutlu olan bireyler daha iyi çalışırken ürettikleri de daha sağlıklı olur. Günümüz dünyasında insanlar genelde mutsuzdur. Mutlu olmak için para verirler ama önemli olan insanın kendi içindeki mutluluktur. Mutlu olmaya ilk önce kendimizden başlamalıyız. Daha sonra ise yakından uzağa ilkesinden hareket ederek mutluluğu yaymalıyız. Kalbinde merhamet duygusu taşıyan biri başkasının mutluluğuyla da mutlu olmayı bilir. Üzeyir Gündüz'ün eserlerinde mutluluk ile ilgili on altı adet bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

Çocuktum Ufacıktım Hak İçin Yola Çıktım / Ülkesiz Çocuklar adlı masalda mutlu çocuk daha önce gördüğü sahipsiz çocukların şimdi mutlu olduklarını görmek onu da mutlu eder. Çünkü mutluluk bulaşıcıdır:

“Çocuk gitmeye hazırlanırken, yaşlı çınarın dallarından biri, onu tutup kaldırdı ve yeniden çakıl taşlı yolun üstünde uçurmaya başladı. Çocuk, gözlerine inanamadı: Yolun üzerinde iki kocaman çınar ağacı boy atmıştı. Dallarının arasına gerilmiş hamaklar vardı. Daha önce gördüğü yurtsuz yuvasız çocuklar, bu hamakların üzerine sereserpe uzanmış, huzur içinde dinleniyorlardı. Onları bu hâlde görmek, çocuğun içini rahatlatmış. Çok mutlu oldu.” (ÇUHİYÇ, 2008: 9)

Yağmur Gözlü Çocuk adlı masalda mutluluğun bazen bir şeylere zarar vermeyerek elde edildiği dersi verilir:

“Yağmur Gözlü Çocuk'un çiçeklere, böceklerle ve diğer canlılara gösterdiği sevecenlik, ay dedeyi çok etkilemişti. Ay dede, küçük çocuğu ödüllendirmek, hasta annesi de sevindirmek istedi: Gökyüzü tarlasını adım adım dolaştı. En parlak yıldızlardan bir demet oluşturdu. Kendisini ziyarete gelen bir gece kuşunun gagasına tutuşturup, Yağmur Gözlü Çocuk'a yolladı.” (YGÇ, 2016: 8)

Yağmur Gözlü Çocuk adlı masalda annesi Yağmur Gözlü Çocuk'tan çiçek ister. O da hasta annesine yıldızlardan oluşan bir demet verir:

“Oğlunun elindeki yıldız demetini gören anne, sevinçten ayağa kalktı. Hastalığından eser kalmadı. Küçük oğlunu bağrına basıp yanaklarından öptü.” (YGÇ, 2016: 9)

Yağmur Gözlü Çocuk / Ölümsüz Örümcek Adam adlı masalda şehzade kendisine yardım eden hayvanlara teşekkür ederek her birini ait olduğu yere bırakır:

“Ölümsüz Örümceğin sarayına doğru yola çıkmış. Bu arada, kaplumbağayı okyanus sahiline, şahini çöldeki yuvasına, kurdu da ormana bırakmayı unutmamış. Çünkü her hayvan, kendi vatanında mutluymuş.” (YGÇ, 2016: 61-62)

Ormana Bırakılan Kız adlı masalda Kerem, yaşlı bir kadının suyunun kesilmesi üzerine kendisine yardım eder ve kadın çok mutlu olur:

“Sonra da suyun neden kesildiğini yaşlı kadına uzun uzun anlattı. Durumu öğrenince kadıncağızın yüzü güldü. Gözyaşlarını kuruları. Kendisine bu sevinçli haberi verdiği için Kerem’i yemeğe davet etti; ama Kerem’in midesini düşünecek hâli yoktu.” (OBK, 2015: 21)

Ormana Bırakılan Kız / Korkak Ayıcık adlı masalda ayıcık, her şeyden korkar ancak bir gün bu korkaklığı yenen ayı çok mutlu olur:

“Adımı, ‘Bal seven ayı’ olarak değiştiren ayıcık, gece boyunca kıpırdamadan uyudu. Artık karanlıktan da korkmuyordu. Rüyasında, kendini ırmakta somon balığı avlarken gördü. Ayıcık için, artık ırmağın akışı da korku olmaktan çıkmıştı. Çok ama çok mutluydu.” (OBK, 2015: 56)

Erdem’in Hazinesi adlı masalda Erdem, yolda karşılaştığı ve yıllardır yalnız olan baykuşu beraberinde götürür:

“Dur dur, hemen gitme !” diye seslendi baykuş. ‘Benim ne kadar yaşlı, yorgun ve yalnız olduğumu görüyorsun. Bir an önce kocama kavuşmak istiyorum. Lütfen beni de omzuna alıp götür.’

‘Nasıl istersen.’ dedi Erdem. ‘Haydi atla omzuma da gidelim.’

Yaşlı baykuş, duyduklarına inanamadı. Neredeyse sevinçten zil takıp oynayacaktı.” (EH, 2014: 27)

Afrikalı Keloğlan adlı masalda Keloğlan hayalini kurduğu dünyayı dolaşma fikrine yardımcı olacak uçan halıya sahip olunca çok mutlu olur:

“Keloğlan’ın mutluluğuna diyecek yoktu. Yaşlı adamın verdiği oyuncakçı çok sevmişti. Sevilmeyecek gibi de değildi ki... ‘Uç’ deyince yükseliyor, ‘in’ deyince de avcı bir kartal gibi dalışa geçiyordu.” (AK, 2009: 30)

Afrikalı Keloğlan adlı masalda halısının çalınması üzerine tekrar halısına kavuşan Keloğlan’ın mutluluğundan bahsedilir:

“Çünkü o sırada, Keloğlan, Hoşafistan sınırlarını çoktan terk etmiş, başka ülkelere doğru uçup gidiyordu. Dudaklarının ucunda ise, neşeli bir mutluluk türküsü vardı:

‘Güzel halım, uçan halım,

Hem peteğim hem de balım.

Göğün mavi sularında

Bir dalalım bir çikalım!” (AK, 2009: 95)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda ikizlerin gözüne girebilmek için erik kopartan Murat, erik koparınca ikizlerin kendisini övmesinden mutlu olur:

“Anlaşılan bu işi becermişim. Eğilip baktım, erikler yerdeydi. Bıraktığım dalın, diğerine çarpması eriklerin kopmasına yetmişti.

Ağaçtan inerken hiç zorluk çekmedim. Sırtımdaki diken acılarını bile düşünmüyordum. Nermin’le Şermin’in ‘Bravo’ çılgınlıkları içime bir sevinç doldurmuştu.” (SY, 2009: 55)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda İsrâf Teyze ve Murat’ın annesi Haydarların evine gitmek için alışveriş yaparlar:

“Bunlar bize mi anne?”

‘Hayır.’ dedi annem gülererek... ‘Öğlenden sonra Haydarlara gideceğiz.’

Nasıl sevindim bir bilerseniz!.. Yaz tatili boyunca hep bu günü beklemiştim.” (SY, 2009: 57)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Necibe Öğretmen, kendisine arı soktuğu için bir ay okula gelemmez. Onun dönüşü Murat’ı çok mutlu eder:

“Pazartesi bayrak töreninde, bizi bir sürpriz karşıladı: Necibe Öğretmenimiz dönmüştü. O kadar çok sevindim ki İstiklal Marşı bitinceye kadar gözümü ondan ayırmadım. Sağlığı oldukça yerindeydi.” (SY, 2009: 92)

Küçük Veteriner adlı romanda Turgay, annesinden gizlice bakımını üstlendiği baykuş için kasap olan Mestan amcadan kırmızı et alır. Mestan amcanın annesine bu durumu söylemesinden korkan Turgay, Mestan amcanın bu olayı görmediğini, duymadığını ve bilmediğini söylemesi üzerine çok mutlu olur:

“Dükkandan çıkarken, Mestan amcaya belki on kez teşekkür ettim. Eve giderken sevinçten ayaklarım yere değmiyordu.” (KV, 2014: 64)

Küçük Veteriner adlı romanda Turgay ve kardeşi dört yavru kediden birini istediklerini söyleyince anneleri tam da duymak istediği şeyi söyler:

“Bakacağız.’ dedi annem. ‘Belki bir tanesini alıkoyabiliriz. Ne de olsa oğlu veteriner olmak isteyen bir annenin artık hayvanlara alışması gerek!’

Sanki söz birliği etmiş gibi Emine’yle birlikte ağzımızdan aynı sözcükler döküldü:

‘HARİKASIN ANNE!’ (KV, 2014: 131)

Sihirli Tebeşir / Ester’in Defteri/Kader Çıkmazı adlı masalda yaptığı kötülüklerden dolayı kafasında çıkan boynuzlardan pişmanlık ve dua yoluyla kurtulan Balmakan çok sevinir:

“Tam o sırada, başının üstünde tuhaf bir kıpırdanma olmuş. Önce sağ, sonra da sol boynuzu yere düşmüş. Elini başına koyduğunda öyle bir sevinç çılgılığı atmış ki bütün orman çınlamış. Ardından yere kapanıp yüce yaratıcının huzurunda secdeye varmış.” (ST, 2009: 121)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar ve babası köpeklerine karşılık Süleyman Ağalardan tüfek alma düşüncesindedirler. Serdar, Çöp Kanat’la konuşunca dayısının köpeğinin sakat olduğunu duyunca çok sevinir:

“- Niçin çok olsun? Herkese birer tane düşüyor... Üstelik Yakup dayımın köpeği de sakat.

Serdar'ın içinde bir sevinç belirdi. Fakat açığa vurmadı. Eğer Kara Velilerin köpeklerinden biri sakatsa Kurt Kız'ı rahatlıkla satabilirlerdi. Eve tüfeksiz dönmeyeceklerdi.” (ÜKM, 1988: 62)

2.5.5. Adalet - Adil Olma

TDK Sözlüğünde adalet, “Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, türe; Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme; Bu işi uygulayan, yerine getiren devlet kuruluşları” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2011: 24). Adaletli olmayı bilen bir birey kimsenin hakkını yemez, adaletin sağlanması için elinden geleni yapar. Adaletin olmadığı yerde haksızlık ve rekabetin olduğu herkesçe bilinen bir gerçektir. Toplumsal düzeni ve barışı sağlayan adalet, çocuğa aktarılması gereken değerler arasındadır. Üzeyir Gündüz'ün eserlerinde adalet ile ilgili on bir adet bulgu tespit edilmiştir:

Çocuktum Ufacıktım Hak İçin Yola Çıktım / Briyan İle Briyoni adlı masalda Briyoni dünyada adaletin olması gerektiği ile ilgili şu sözleri söyler:

“İleride ünlü birer müzisyen olacağız. Dinleri, dilleri, mezhepleri, ırkları ve renkleri aynı olmayan çocukların bile birbirlerini sevmeye hakkı bulunduğunu (hep birlikte) sokaklarda müzik çalarak dünyaya ilân edeceğiz.” diyordu Briyoni.” (ÇUHİYÇ, 2008: 24)

Bir Küçük Nasrettin Varmış adlı masalda Gündüz, okuyucuya bilgi verirken adaletten söz eder:

“Anlı şanlıdır, yüksek makamlıdır, sırma fistanlıdır diye adaletten ayrılacak olursak, Allah bize hesabını sormaz mı? Elbet sorar.” (BKNV, 2001: 51)

Bir Küçük Nasrettin Varmış adlı masalda hamamcının zengin veya fakir olan insandan da aynı ücreti aldığı ancak hizmete gelince adaletsiz davrandığı anlatılır:

“Bir hamamcı ki sormayın... Zengininden de yoksulundan da aynı ücreti almış. Buna diyeceğimiz yok. Ama iş, müşteriye hizmet etmeye gelince hemen değişmiş: Kapıdan içeri zengin bir müşteri girmeye görsün, hamamda çalışan bütün personel, bahşiş kapabilmek umuduyla, adamın başına toplanıp hizmet yarışına girişirmiş. Müşteriyi özel bir odaya alıp, sırma işlemeli peştemallar, ipek havlular, sedef nalınlar çıkarırlarmış.

Ama hamama gelen müşterinin baldırı çıplak bir fakir olduğunu anladılar mı, hiç ilgilenmezlermiş. Nerde altı delinmiş bir terlik, pörsümüş bir peştamal ve kirden simsiyah olmuş havlu varsa, atarlarmış önüne.” (BKNV, 2001: 51-53)

Bir Küçük Nasrettin Varmış adlı masalda Nasrettin Hoca'nın dersini bildirdiği hamamcı, hatasını anlar ve tövbe eder:

“- İnsaf be Hocam, demiş. Yapılan hizmete bak, verdiğin bahşişe bak. Hakka adalete sığar mı?

Nasrettin Hoca, tatlı sert bir ifade takınarak:

- Hadi ordan mendebur herif, demiş. Aslında adalet şimdi yerini buldu. Geçen hafta verdiğim o bir avuç dolusu bahşişi bu günkü hizmetinize, bu gün verdiğim küçük parayı da daha önceki haftalarda yaptığınız hizmetlerinize karşılık olarak kabul edersiniz.

Hoca'nın bu sözleri, hepsini utandırmaya yetmiş. Bir daha da böyle yanlış hareketlerde bulunmamışlar. Herşeye tevbe etmişler.” (BKNV, 2001: 54-56)

Adalet Uğruna adlı romanda Kudret Şah'ın düşmanına bile adaletli davrandığından bahsedilir:

“Hz. Ömer'den de adalet, diye belirtmiş ikinci vezir. ‘Onu, cenk meydanında bir Bizanslı ile çarpışırken gördüm. Bir ara, Bizanslının elindeki kılıç paramparça oldu. Bunu gören Kudret Şah, kendi elindeki kılıcı da attı. Onunla silahsız olarak mücadele etmek istedi, ama Bizanslının gövdesi onun yanında bir cüce gibi kalıyordu. Bunu adalete uygun bulmadı ve ona yeni bir kılıç temin edip kavgaya öyle devam etti.’” (AU, 2014: 14)

Adalet Uğruna adlı romanda hükümdar, Fizan elçiliğine gönderdiği Kudret Şah'ın hamile karısını koruyup gözeticeğini söyler. Adaletli olmak; zengin fakir dinlemeden herkese eşit davranmaktır:

“Eşin ve doğacak olan çocuğun hakkında endişelenme. Onlar bizim göz bebeğimizdir. Kendi çocuklarımız nasıl korunuyorsa, onların üzerine de öylece titrenecektir.” (AU, 2014: 17)

Adalet Uğruna adlı romanda Kudret Şah, Butros'un şehzadenin hakkında söylediği sözlerin doğru olması üzerine adaletin yerini bulacağını söyler:

“Kudret Şah, Butros'un bu sözleri üzerine bir hayli düşünüp taşınmış. Ne diyeceğini bilemiyormuş. Sonunda şöyle konuşmuş:

“Söylediklerinizin ne derece doğru olduğunu bilmiyorum. Size inanasım gelmiyor. Çünkü bizim hükümdarımız adaletli, yüce bir insandır. Fizan valisi de onun oğludur. Yani şehzadedir. Eğer anlattıklarınız doğruysa adaletin tecelli edeceğinden hiç kuşkunuz olmasın. Ama yalan söylüyorsanız, bu yaptıklarınızın cezasını en ağır biçimde ödersiniz.” (AU, 2014: 29-30)

Adalet Uğruna adlı romanda şehzadenin halka yaptığı kötülöklere şahit olan Kudret Şah, adaletin yerine gelmesi için hükümdara mektup yazar:

“Hiç kuşkun olmasın Butros.’ demiş. ‘Sevgili hükümdarıma Allah'tan bir kaza belâ gelmemişse, bu mektup ona ulaştığı andan itibaren Fizan bölgesinde yeniden adalet ve mutluluk hüküm sürecektir.” (AU, 2014: 52)

Adalet Uğruna adlı romanda Kudret Şah'ın mektubunu alan hükümdar, mektupta oğlunun yaptığı zalimlikleri okur. Kudret Şah'tan gelen mektuba inanan hükümdar, divan üyelerini toplar:

“Sabah olur olmaz, vezirlerden oluşan divan üyelerini toplayıp durumu anlatmış. Kudret Şah'ın raporunu okuyup onların görüşlerini almış. Bu toplantı sonunda, Fizan valiliği yapan şehzadenin Başkent'e çağrılıp yargılanmasına karar vermişler.” (AU, 2014: 57)

Adalet Uğruna adlı romanda Kudret Şah yeni doğan çocuğuna adaleti temsilen “Adalet” adını koyar:

“Söylesene Süleyman.” demiş. ‘Kızımın adını ne koydular? Kayınpederim bu konuda bir şey söylemedi mi?’

‘Hayır efendim, söylemedi. Belli ki sizin görüşünüzü almak ister. Hangi ismi münasip görürseniz, hemen gider söylerim.’

Kudret Şah, düşünmeye başlamış. Kızına vereceği ismin anlamlı bir şey olmasını istiyormuş. Onun zulüm ve haksızlıklarla dolu bir ülkede yaşamasını arzu etmediği için:

‘Evet.’ demiş. ‘Kararımı verdim: Kızımın adı ‘Adalet’ olacak.’ (AU, 2014: 62)

Adalet Uğruna adlı romanda şehzadenin idam edildiğini duyan Butros ve kabilesi, hükümdarın adaleti karşısında Müslüman olmak istediklerini söylerler:

“Sevgili Kudret Şah.” demiş. ‘Yüce dininizin karşısında saygıyla eğilmemek mümkün değil... Doğrusu hükümdarınızın böyle bir adaleti gerçekleştireceğini ummuyordum... O ne asil bir duygudur ki, kendi öz çocuğunu bizim gibi Hristiyan bir toplumun haklarını korumak için idam ettirebiliyor. Şimdi izin verirseniz, biz de o yüce dinin mensubu olmak istiyoruz.’ (AU, 2014: 70-71)

2.5.6. Güvenilirlik

“Bir toplumda yaşayan bireylerin birbirlerine, içinde yaşadıkları sistemlerin kurallarına ve kurumlara yönelik olarak, söz konusu birey, kurum veya kuralların rollerini ve işlevlerini belirlenen doğrultuda en iyi şekilde yapacaklarına duyulan inanç” (Demir, Acar; 2005: 177) olarak tanımlanan güven, toplumsal ilişkileri düzenleyici, bağlayıcı ve toparlayıcı bir özelliğe sahiptir. Güven ortamının olduğu bir toplumda insanlar huzur içinde yaşarlar ancak güvenin olmadığı ortamda insanlar hep bir tereddüt içinde ve diken üstünde olur, kime güveneceğini şaşırır. Üzeyir Gündüz'ün eserlerinde güvenilirlik ile ilgili dört adet bulgu tespit edilmiştir. Bunlar şu şekildedir:

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Buçuk Ali'nin kasabadaki en güvendiği insan Rüstem Efendi'dir:

“Bakkal Rüstem'in dükkanı, hanının birkaç metre ötesindeydi. Mısırlarını ona satıp, alış-verişinin de çoğunu ondan yapacaktı. Eskiden beri kasabada en güvendiği esnaf oydu.” (ÜKM, 1988: 94)

Adalet Uğruna adlı romanda hükümdar rüya görmesi üzerine yorumlaması için Şeyh İdris'e gider. Şeyh İdris de rüyanın olumsuz şeylere alamet olduğunu söyleyince hükümdar her ne kadar kızsada ona güvendiği için bir şey demez:

“Böyle bir yorum yaptığı için, Şeyh İdris'e için için kızmış ama kendi aklına da yatmış. Çünkü Şeyh İdris'e çok güvenirmiş. Özüyle sözü birbirinden ayrı olmayan bu kutlu adamın, şimdiye dek yorumladığı her rüya, hedefin merkezinden geçen bir ok kadar isabetliymiş.” (AU, 2014: 11)

Adalet Uğruna adlı romanda Kudret Şah'ın Fizan'a elçi olarak gitmesi üzerine hükümdar ailesini koruyacağını söyleyince Kudret Şah:

“Bundan hiç kuşum yok, devletlim.” demiş. ‘Ailemin umuru önce Allah'a sonra size emanet.’ (AU, 2014: 17)

Adalet Uğruna adlı romanda Kudret Şah, Fizan elçisi olarak gideceği için yanına en güvendiği kişileri alıp öyle gider:

“Artık yol arkadaşlarını bulmaya gelmiş sıra: Kudret Şah'ın en az kendisi kadar güvendiği Hasan ve Selman adında iki dostu varmış. Önce onları razı etmiş. Daha sonra hükümdarın sarayına uğrayıp, atların bakımı için bir seyis, sere verip sır vermeyen bir haberci, konak yerlerinde çadır ve yemek işleriyle ilgilenecek bir yardımcı temin etmiş. (AU, 2014: 18)

2.5.7. Temizlik - Düzen

İnsan sağlığı açısından önemli olan temizlik dinimizce de benimsenen bir değerdir. Çocuğa küçük yaşlardan itibaren temizlik eğitimi verilmeli ki bunu ileriki hayatına taşıyabilsin. Düzen ise hayatımızı plana sokar, bizi kargaşadan kurtarır. Çocukta bulunmasını istediğimiz bu iki kavram, alan olarak birbirine çok yakın olduğu için aynı başlık altında vermeyi uygun gördük. Üzeyir Gündüz'ün eserlerinde temizlik/düzen ile ilgili sekiz adet bulgu tespit edilmiştir:

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda kahramanımız geçmişe giderek ilkokul öğretmeni Necibe Öğretmeni hatırlar:

“Bazen bir anne sevecenliğiyle saçlarımızı okşayan, bazen de otoriter bir eda ile kaşlarını çatarak küçük kusurlarımızdan dolayı bizi uyarmaya çalışan Necibe

Öğretmenimi hiç unutmuyorum. Yaşıyorsa kulakları çınlasın, ölmüşse Allah rahmet eylesin... Temiz ve titiz bir kadındı. Uzun, sarı saçlarını her gün özenle tarayıp, ense köküne güzel bir topuz yapardı. Gün boyunca, bir tek telinin bile dağıldığını görmezdik.” (SY, 2009: 5)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Necibe Öğretmen temiz bir kadındır ve bunu öğrencilerine de öğretmeye çalışır:

“Necibe öğretmenin bana verdiği pembe mendil, sadece bir hatıra olarak kalmadı. Bir temizlik alışkanlığını da beraberinde getirdi. O günden sonra, sınıfta burnumu çektiğimi hatırlamıyorum. O muhteşem kadın, bize çok şeyler öğretti. Annem beni Necibe Öğretmene teslim ettiğinde, daha pantolonumun askılarını bile bağlayamıyordum. Ne zaman tuvalete gitme ihtiyacı duysak, ona başvururduk. Önlüklerimiz arkadan ilikli olduğu için, kendi başımıza çözemiyorduk. Öğretmenimiz onun bile çaresini buldu: Erkek öğrencileri, ikişer ikişer gruplara ayırdı. Her kim tuvalete gitmek isterse, diğeri onun düğmelerini çözüp ilikleyecekti.” (SY, 2009: 15)

Sakıncalı Yumurcak adlı romanda Necibe Öğretmenin yerine gelen vekil öğretmenin temizlik konusunda söylediklerinden ve kendi davranışlarının tutarsızlığından bahsedilir:

“Yine bir pazartesi günüydü. Vekil öğretmen, ağız ve diş temizliğinden bahsettikten sonra, uzun tırnakların insan sağlığına olan zararlarını anlatmaya başladı. Tırnak altlarına biriken mikropların yediğimiz besinlerle birlikte sindirim organlarımıza gideceğini, tenya, kıl kurdu, bağırsak şeridi gibi parazitlerin böylece meydana geleceğini söyledi.

Hiç kuşum yok, vekil öğretmen bunları konuşurken, bütün öğrenci arkadaşlarımla aklımda bir tek şey vardı: O da vekil öğretmenin kendi tırnakları... Antep fıstığının kabukları gibi, içi oyuk ve sivri tırnaklarını, her hafta değişik bir oje ile parlatıp geliyordu. Uzunlukları da aşağı yukarı iki santime yakındı.” (SY, 2009: 89-90)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar ellerini yıkamadan sofraya oturunca annesinin tepkisiyle karşılaşır:

“Hasibe Kadın, bir taraftan tabakları dolduruyor bir taraftan da konuşuyordu. Serdar annesini dinlemiyordu. Onun akıllı fikri, buram buram tüten sıcak mısır ekmeğindeydi. Sofraya babasından önce oturmuştu. Bir dilim ekmek kesip, ağzına götürüyordu ki, Hasibe Kadın kaşığı sapıyla eline vurarak:

- Önce şu ellerini yıka, dedi. Tırnaklarının arası pislik dolu. << Temizlik imandandır >> sözünü hiç duymadın mı?

Serdar, biraz kızarıp bozardı. Sonra da babasının yüzüne baktı. Onun da bazı şeyler söyleyeceğinin tahmin etmişti.

- Annen haklı konuşuyor, dedi babası. Sofraya oturmadan önce ellerini yıkamalıydın. Tırnaklarının kirli oluşunu bir tarafa bırakalım, yemekten önce ve sonra el yıkamak sevaptır.” (ÜKM, 1988: 19)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda sabah erkenden kalkan Serdar’ın ilk önce yüzünü yıkamamasına annesi tepki gösterir:

“- Önce o gözlerindeki çapakları temizle, sonra da saçını başını tara. Kediler bile sabahları uyanır uyanmaz yüzlerini yıkarlar.” (ÜKM, 1988: 36)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Hasibe kadın, temiz bir kadın olduğundan eve hayvan sokmaz. Çöp Kanatların evinde köpeklerin gezdiğini gören Serdar bu duruma şaşırır:

“- Peki ama köpeklerin içerde ne işi var?

- Bizim köpeklerin hepsi içerde yatar.

- Oysa bizim köpekleri annem, eşikten içeri sokmaz. Hem günahmış, hem de mikrop taşırlarmış.” (ÜKM, 1988: 61)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Süleyman Ağaların çocuklarının sofrada adabını beğenmeyen Serdar’ın aklına annesi gelir:

“Karaveli sülâlesinin gerçekten de din ve dindarlıkla pek alış veriş yoktu. Kendi annesi olsa, ellerini yıkatmadan ekmeğe el sürdürmezdi.” (ÜKM, 1988: 69)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Serdar, halasının temiz bir kadın olmasından bahseder:

“Zaten, halasının evine her gelişinde bu kokuya bayılırdı. Bir de odaların beyaz badanalı duvarlarına... Şaşıyordu: Hiç mi kirlenmezdi bu duvarlar? Ne kadar temizdi... Hiç kuşkusuz halası temiz ve maharetli bir kadındı. İşlemeli köşe yastıklarıyla, kenarları dantelli masa örtüleri bunun başka bir isbatıydı.” (ÜKM, 1988: 106)

2.5.8. Kanaatkârlık

Kanaatkârlık, elindekiyle yetinme, azla yetinme anlamlarına gelir. “Aza kanaat etmeyen çoğu bulamaz.” Bu yüzden elimizdekiyle yetinmeyi bilmeli, açgözlülük yapmamalı ve şükretmesini bilmeliyiz. Elindekinin kıymetini bilen insan mutludur. Ama açgözlü insanlar hep hırs ve haset peşinde olduğu için mutlu olmaya vakitleri yoktur. Bu önemli değeri çocuğa aktarırken toplumda rol model olacak insanlar, kitaplarda örnek olacak kahramanlar olmalıdır. Üzeyir Gündüz’ün eserlerinde kanaatkârlık ile ilgili üç adet bulgu tespit edilmiştir:

Erdem’i Hazinesi adlı romanda Erdem ve ailesi yaşadıkları kulübenin derme çatma olmasına rağmen hallerinden memnundurlar:

“Bütün olumsuzluklarına rağmen, kulübelerinden pek şikâyetçi değillerdi.” (EH, 2014: 6)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Buçuk Ali, açgözlülük yapıp ihtiyaçtan fazla hayvan vurmanın yanlış olduğunu söyler:

“Zaten yumurta ve yavrulama zamanında avlanmak dinimizce de yasaklanmamıştır. Avlanmanın serbest olduğu zamanlarda bile, ihtiyaçtan fazla hayvan vurmak doğru değildir. Kara Veli’nin Süleyman’ın çocukları gibi her önüne çıkan hayvanı devirmek, ne Allah’ın ne de kullarının hoşuna gider.” (ÜKM, 1988: 46)

Üç Kişilik Mutluluk adlı romanda Rüstem Efendi’nin dükkânındaki çerçevede yazanlar Serdar’ın dikkatini çeker:

<<Dünyada dost ister isen Hazreti Allah Yeter,

Mürşidi kâmil istersen Hazreti Kur’an yeter.

Bir delil istiyorsan Hazreti Ahmed yeter,

Zenginlik istiyorsan biraz kanaat yeter.

Bunlar da yetemez dersen, nârı cehennem yeter.>> (ÜKM, 1988: 98)

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇLAR

Çocuk, üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir varlık, geleceğin inşa edicisi, kültürün ve değerlerin aktarıcısıdır. Bu yüzden çocuğa gereken önem verilmeli, çocuk her yönden geliştirilmelidir. Çocuğun psikolojik, sosyolojik, fizyolojik, maddi ve manevi açıdan gelişmesini isteyen toplumlar bu özel yaş grubuna gereken önemi vererek eğitim sistemlerine yön vermelidirler. Bu ihtiyaçlar doğrultusunda özel bir alan olan çocuk edebiyatı ortaya çıkmış, gelişmiş ve halen gelişmeye devam etmektedir.

Edebî eserler vasıtasıyla çocuğa aktaracağımız değerler, günümüz toplumlarında daha da önemli hale gelmektedir. Çocuğun hayatını düzenleyen, yol gösteren, eğiten ve sosyal ilişkilerini düzenleyen değerleri aktarmada edebî eserlerin önemi yadsınamaz bir gerçek durumundadır.

Dilin tüm olanaklarından yararlanan günümüzün çocuk edebiyatı yazarlarından Üzeyir Gündüz, halen çocuklar için yazmaya devam etmektedir. Üzeyir Gündüz'ün dokuz masal kitabı ve beş romanı incelenmiştir. Masal kitaplarının içinde toplamda yirmi sekiz masal bulunmaktadır.

İncelenen çocuk kitaplarındaki değerler tespit edilmiş, değerler kitaplardaki bulgulara göre evrensel, millî, dinî, ahlaki ve kişisel değerler olarak beş grupta toplanmıştır.

Üzeyir Gündüz, eserlerini ortaya koyarken edebiyatın eğitici işlevini göz önünde bulundurmıştır. Değerlerin çocuğa aktarılmasının öneminden hareketle eserlerinde bunlara bolca yer vermiştir.

Eserlerini çocuğa adayan bir yazar olan Üzeyir Gündüz, değerlerinin hedef kitlesi olarak çocuğu görmektedir ancak yetişkinler de bu kitapları okuyabilir ve faydalanabilirler.

Gündüz'ün dokuz masal kitabı içerisinde bulunan yirmi sekiz adet masalı ve beş romanı incelenerek değerler tespit edilmiş ve 5 ana başlıkta sınıflandırılmıştır:

1. Evrensel Değerler (merhamet, aile sevgisi, arkadaşlık, doğruluk-dürüstlük, hak-hukuk, hoşgörü, iyilik, özgürlük, saygı, sevgi, barış)

2. Millî Değerler (vatan sevgisi, geleneklere bağlılık, komşuluk, misafirperverlik)

3. Dinî Değerler (Allah'a saygı ve sevgi, Peygamber'e saygı ve sevgi, dua, şükür, sabır)

4. Kişisel Değerler (aklını kullanma-akıllılık, alay etmemek, alçakgönüllülük, cesaret, çalışkanlık, duyarlılık, empati, fedakârlık, örnek olma, sorumluluk-görev, tutumluluk, pişmanlık, umut, cömertlik, söz vermek-sözünde durmak, kararlılık)

5. Ahlaki Değerler (suç-ceza, öğüt-nasihat, yardımlaşma-dayanışma-paylaşma-birlik, mutluluk-sevinç, adalet-adil olma, güvenilirlik, temizlik-düzen, kanaatkârlık)

Araştırma sonucunda toplamda 32 farklı değer grubu içinde 357 adet değer tespit edilmiştir. En çok kişisel değerlerle (120) ilgili bulgular tespit edilmişken, en az millî değerlerle (20) ilgili bulgulara ulaşılmıştır. Gündüz, kişisel değerler içinde en çok kararlılık (27) değerine yer vermişken, en az alçakgönüllülük, tutumluluk ve cömertlik (2) değerine yer vermiştir. Değerler içinde en çok kararlılık (27) değerine yer verilmişken, en az ise özgürlük (1) değerine ulaşılmıştır.

Kişisel değerlerden sonra en çok işlenen değer sınıflandırması ahlaki değerlerdir (85). Yardımlaşma-dayanışma-paylaşma-birlik, mutluluk-sevinç en sık işlenen değerler arasındadır.

Değer açısından üçüncü sırada yer alan evrensel değerler (80) içerisinde en çok sevgi, merhamet-şefkat, hak-hukuk değerlerine yer verilmiştir.

Dinî değerler (52) İslami çizgide giden Üzeyir Gündüz'ün eserlerinde dördüncü sırada yer almaktadır. Dua, şükür ve Allah-Yüce Yaratıcı en çok işlenen dinî değerler arasındadır. Din unsuruna eserlerinde çok yer vermese de yerinde kullanan Üzeyir Gündüz, soyut olan bu kavramları somut örnekler vererek okuyucunun zihninde yer edinmesine yardımcı olur.

Üç Kişilik Mutluluk adlı roman değer açısından en zengin iletilere (92) sahipken, *Hüzün Çorbası* adlı masal en az iletiye (3) sahiptir.

Gündüz'ün eserlerinde sıkça yer verdiği kararlılık, bireyleri başarıya götürecek olan bir anahtar olarak görülmüştür. Kararlı olan bireylerin amacına ulaştıkları ve sonunda mutlu oldukları eserlerde işlenmiştir.

Okurun merak duygusunu canlı tutmak için verilen iletiler, örtük bir şekilde okuyucuya verilmiştir. Bu sayede çocuk, okuduğu kitabı hemen bitirmek isteyecek ve okuma zevki gelişecektir.

Aile kurumunun önemini eserlerde işleyen Gündüz, ailenin çocuğun hayatındaki vazgeçilmez bir parça olduğu iletilerini verir. Aileden aldıklarını hayata geçirecek olan bireyin, ailenin değerleriyle yetiştiği iletilerini de vermektedir. Ailenin çocuğun gelişimine etkisini eserlerinde okuyucuya veren Gündüz, bundan hareketle olumlu ve olumsuz aile tipi örneklerine yer vererek olumlu aile tipini özendirmeye çalışır. İyi olmanın değeri ancak kötüyü gördüğümüzde anlaşılır. Bu yüzden olumlu iletilerin yanında olumsuz iletiler de verilmeli ki çocuk, neyin yanlış neyin doğru olduğunu anlasın. Gündüz de olumsuz aile tiplernesini vererek yanlış göstermeye çalışır.

Kitaplar öğretirken aynı zamanda eğlendiren özellikler barındırmalıdır. *Bir Küçük Nasrettin Varmış* masalında mizah ögesini bolca kullanan yazar, Nasrettin Hoca'nın güldürürken düşündüren ve öğreten mesajlarını çocuk okuyucuyla buluşturmuştur.

Sonuç olarak Üzeyir Gündüz'ün eserleri evrensel, millî, dinî, ahlaki ve kişisel değerler olarak sınıflandırılmış, en sık kişisel değerlerle ilgili bulgulara ulaşılmıştır. Gündüz'ün eserleri, çocuğa değer öğretimi bakımından ilkokul ve ortaokul öğrencilerine tavsiye edilecek eserler arasındadır.

ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen bulgular sonucunda şu öneriler yapılabilir:

1. Türkçe Dersi Öğretim Programlarında değerlerle ilgili maddelere pek yer verilmemiştir. Bu maddelerin sayısı artırılmalı, programda açıkça değerler eğitimi ile ilgili hususlar yer almalıdır. Ayrıca değerler eğitiminin bir ders gibi çocuğa

verilmesinin yanında eğitimcilere de hizmet içi seminerlerle bu değerlerin nasıl aktarılacağı bilgisi verilmelidir.

2. Yazarın eserleri, değerler eğitiminin eğitici işlevlerini yansıtmaları bakımından ders kitaplarında yer verilmeli. Özellikle ‘‘*Sakıncalı Yumurcak*’’ ve ‘‘*Üç Kişilik Mutluluk*’’ adlı eserleri uzmanlarca değerlendirildikten sonra 100 Temel Eser arasına alınmalıdır.

3. Yazarın eserlerinde estetik değerlerle ilgili bulgulara hiç rastlanılmamıştır. Bu değerlere ait öğelerin kullanılmaması çocuğun estetik beğenisini gelişmesi bakımından önemli olduğu için biraz daha hassas davranılmalıdır.

4. Eserlerde en az rastlanılan millî değerlerle ilgili bulguların azlığı dikkat çekicidir. Tarihsel olaylar ve kahramanlar vasıtasıyla millî değerlerin çocuğa aktarılması somut örnekler barındıracağından çocuğun hafızasında geniş yer bırakır. Çocukta millî bilincin yerleşmesi bakımından eserlerde millî değerlere daha çok yer verilmelidir.

5. Bu alanda çalışmak isteyenler için, yazarın kitaplarını, çocuk edebiyatının ilkeleri ve Türkçe eğitimi açısından incelemeleri çocuk edebiyatı açısından faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Alagöz, F. C. (2012). *Cahit Uçuk'un Masal Kitaplarında Temel Değerlerin Türkçe Eğitimine Katkısı*. (Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Arıcı, A. F. (2016) *Çocuk Edebiyatı Ve Kültürü*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Arslan, A. (2009). *Felsefeye Giriş*. Ankara: Adres Yayınları.
- Aslan, M. (2011). *İlköğretimde Karakter Eğitimi Ve Öğrencilere Kazandırılması Gereken Değerler*. (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Ay, T. (2016). Okulda Değerler Eğitimi. R. Turan ve K. Ulusoy, (Ed.), *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi* içinde (17-40). Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, M. (2003). Gençliğin Değer Algısı: Konya Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 121-144.
- Aydın, M. Z. (2014). Okulda Değerler Eğitiminin İlkeleri Ve Sorunları. Erzurum'da Düzenlenen Uluslararası İnsani Değerlerin Yeniden İnşası Sempozyumu'nda, "Okulda Değerler Eğitiminin İlkeleri ve Sorunları" başlıklı bildiri.
- Aydın, M. Z. ve Akyol Ş.G. (2013). *Okulda Değerler Eğitimi &Yöntemler-Etkinlikler Kaynaklar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Aydın, M. Z. ve Akyol, Ş. G. (2012). *Okulda Değerler Eğitimi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bastem, N. (2018). *A. Vahap Akbaş'ın Çocuk Eserlerinin Eğitsel Değerler Bakımından İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Baş, B. (2013). Çocuk Edebiyatı. A. Güzel ve G. Karatay, (Ed.), *Türkçe Öğretimi El Kitabı* içinde (469-520). Ankara: Pegem Akademi.
- Bayraklı, B. (1989). *İslam'da Eğitim*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bilmen, N. Ö. (1990). *Büyük İslâm İlmihali*. İstanbul: Bilmen Yayınevi.

- Çalışkan, A. (2011). İslamî Çocuk Edebiyatı. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S: 2-13, 409-436.
- Çelik, S. (1998). *Çocuk Edebiyatı*. Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Çelik, S. (2016). *Necdet Neydim'in Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Değer Eğitimi Ve Bu Eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı*. (Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Çelikipazu, E. ve Aktaş, E. (2011). MEB 6, 7 Ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages*, 6(2), 413-424.
- Çetin, N. ve Balanuye, Ç. (2015). Değerler ve Eğitim İlişkisi Üzerine. *Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, S: 24, 191-203.
- Çubukçu, Z. (2008). Çocuklara Temel Değerleri Kazandırmanın Önemi. M. Kaplan (Ed.). *Türk Xalqları Ədəbiyyatı (II): Beynəlxalq Uçaq Ədəbiyyatı Konqresi, 2-ci kitab.* (s. 1012-1019). Bakı: Qafqaz Universiteti.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (2005). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. Ankara: Adres Yayınları.
- Demirel, Ş. (2010). *Edebi Metinlerle Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Demirhan İ. C. (2007). *İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği*. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Doğan, Ç. (2015). *Sevim Ak'ın Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Yönünden İncelenmesi Ve Türkçe Eğitime Katkısı*. (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Erdem, A.R. (2003). Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur: Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 55-72.
- Ergin, M. (1994). *Üniversiteler İçin Türk Dili*. İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.
- Gülden, B. (2014). *Yavuz Bahadıroğlu'nun Çocuk Romanları Ve Hikâyelerinde Yer Alan Değerler*. (Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.

- Gündüz, Ü. (1988). *Üç Kişilik Mutluluk*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Gündüz, Ü. (2001). *Bir Küçük Nasrettin Varmış*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Gündüz, Ü. (2004). *Tek Kanatlı Güvercin*. Ankara: Meneviş Yayınları.
- Gündüz, Ü. (2005). Çocuk Edebiyatında Çeviri Etkisi, Uyarlamalar ve Sorunları. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, S: 104-105, 136.
- Gündüz, Ü. (2008). *Çocuktum Ufacıktım Hak İçin Yola Çıktım*. Ankara: Küçük Ev Yayınları.
- Gündüz, Ü. (2009). *Afrikanlı Keloğlan*. Ankara: Küçük Ev Yayınları.
- Gündüz, Ü. (2009). *Sakıncalı Yumurcak*. Ankara: Küçük Ev Yayınları.
- Gündüz, Ü. (2009). *Sihirli Tebeşir*. Ankara: Küçük Ev Yayınları.
- Gündüz, Ü. (2013). *Hüzün Çorbası*. Ankara: Küçük Ev Yayınları.
- Gündüz, Ü. (2013). *Komşu Komşu Aç Mısın?*. Ankara: Küçük Ev Yayınları.
- Gündüz, Ü. (2014). *Adalet Uğruna*. Ankara: Küçük Ev Yayınları.
- Gündüz, Ü. (2014). *Erdem'in Hazinesi*. Ankara: Küçük Ev Yayınları.
- Gündüz, Ü. (2014). *Küçük Veteriner*. Ankara: Küçük Ev Yayınları.
- Gündüz, Ü. (2014). *Ölüme 120 Dakika*. Ankara: Küçük Ev Yayınları.
- Gündüz, Ü. (2015). *Ormana Bırakılan Kız*. Ankara: Küçük Ev Yayınları.
- Güngör, E. (1993). *Değerler Psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Yayınları.
- Güven, A.Z. (2014). *Değerler Eğitimi ve Türkçe Derslerinde Kullanımı*. Konya: Palet Yayınları.
- http://www.turkceciler.com/cocuk_edebiyati.html: (04.04.2019).
- <https://www.egitimhane.com/uzeyir-gunduzun-hayati-ve-eserleri-d8221.html>
(11.04.2019).
- Karagöz, B. (2009). *Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre İlköğretim 6 ve 7.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Değerlerin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.

- Karagözoğlu, M. (2010). *Mustafa Ruhi Şirin'in Çocuk Edebiyatına Dair Görüşleri Ve Eserleri*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Basın Yayın.
- Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- MEB (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu* (6,7 ve 8. Sınıflar), Ankara: MEB Yayınları.
- MEB (2013). *Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi, Çocuk Edebiyatına Giriş*. Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Melanlıoğlu, D. (2008). Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretim Programları. *Eğitim Ve Bilim Dergisi*, 33(150), 72.
- Meriç, C. (1980). *Kırk Ambar*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Meriç, C. (2013). *“Çocuk Edebiyatı” Kültürden İrfana*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Oğuzkan, F. (1999). “İyi Bir Kitabın Çocuğun Ruhsal ve Düşünsel Gelişmesine Katkısı Var mıdır?” *İlköğretim Güzel Konuşma ve Yazma*. İstanbul: Ok-yay Yayınları.
- Özbay, M. (2002). Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretimi. *Türk Dili Dergisi*, S: 602, 118.
- Öztan, G.G. (2011). *Türkiye’de Çocukluğun Politik İnşası*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Öztürk, H. E. (1991). *Batı Çocuk Klasiklerinde Temel Değerler*. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Parlatır, İ. (2007). *Atasözleri*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Parlatır, İ. (2011). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Poyraz, H. (2004). Değerler Nasıl Oluşur?. Sakarya Üniversitesi,, Fen-Edebiyat Fakültesi, 26 . *Uluslararası Değerler Eğitimi Sempozyumu*, “Değerlerin Kuruluşu ve Yapısı” adlı bildiridir. (Değerler Eğitimi Merkezi, 26-28 Kasım 2004 İstanbul).

- Poyraz, H. (2007). Değerlerin Kuruluşu ve Yapısı. 26. *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, R. Kaymakcan ve diğerleri (Ed.). İstanbul: Dem Yayınları.
- Senek, S. (2018). *Aytül Akal'ın Masallarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Şimşek, T. (2014). Çocuk Edebiyatı Tarihine Ön Söz. *Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı, Türk Dili Dergisi*, Sayı.756, 15-58.
- Şirin, M. R. (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R. (2002). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R. (2014). Edebiyat Ve Çocuk Edebiyatı Edebiyatın Amacı Ve İşlevleri. *Türk Dili Dergisi Çocuk Ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*, S: 756, 12-31.
- TDK (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Temizyürek, F. (2003). Türkçe Öğretiminde Çocuk Edebiyatının Önemi. *TÜBAR XIII*, 161-167.
- Topaloğlu, A. (1989). *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Uçan, H. (2005). Çocuk Kadar Saf, Temiz Olabilmek/Kalabilmek. *Hece Aylık Dergisi* (Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı), S: 104-105, 17-23.
- Uçan, H. (2006). Edebiyat Eğitimi, Estetik Bir Hazzın Edinimi, Okumanın Alışkanlığa Dönüştürülmesi ve Yazınsal Kuramlar. *Milli Eğitim Dergisi*, 25-40.
- Uçan, H. (2014). Pedagoji Ve İdeoloji Bakımından Edebiyat Eğitimi. *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, S: 29, 40-46.
- Ulusoy, K. ve Arslan, A. (2016). Değerli Bir Kavram Olarak “Değer Ve Değerler Eğitimi”. R. Turan ve K. Ulusoy, (Ed.), *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi* içinde (1-16). Ankara: Pegem Akademi.
- Ulusoy, K., ve Dilmaç, B. (2012). *Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yakar, Y. M. (2011). *Mustafa Ruhi Şirin'in Türk Çocuk Edebiyatındaki Yeri Ve Eserlerinin Eğitsel Değeri Üzerine Bir İnceleme*. (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

- Yalçın, A., ve Aytaş, G. (2005). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaman, H., Taflan, S., ve Çolak, S. (2009). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 107-120.
- Yasa, M. (2012). *Mevlâna İdris Zengin'in Masal Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Yavuz, B. (2018). Değerler Eğitimi Bağlamında Adlî Ve Dîvânî. *Uluslararası Amasya Şairleri Bilim Şöleni Kitabı*, Ankara: Başkent Klişe Ve Matbaacılık.
- Yazıcı, K. (2007). Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış. *TÜBAR*, S: 19, 499-522.
- Yörükoğlu, A. (1980). *Çocuk Ruh Sağlığı*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.